

Crkvena kulturna dobra *analecta*

8

Ured za kulturna dobra

Godišnjak za kulturu i
crkvena kulturna dobra

2010.

TEMA BROJA:

**NACIONALNO SVETIŠTE
MAJKE BOŽJE BISTRIČKE**

Iz sadržaja:

- » Juraj Kolarić: Juraj Žerjavić i Herman Bolle, graditelji svetišta Majke Božje Bistričke u Mariji Bistrici
- » Milan Bešlić: Likovni umjetnici u Hrvatskome nacionalnom svetišću Mariji Bistrici
- » Juraj Kolarić: Bl. Alojzije Stepinac u likovnom stvaralaštvu kao nadahnuće za mnoga kulturna i umjetnička ostvarenja
- » Vladimir Stanković: Doprinos za 50. obljetnicu Stepinčeve smrti na engleskom jeziku
- » Juraj Kolarić: »Heferer« – prva radionica orgulja, harmonija i glasovira od utemeljenja 1849. do 2010.
- » S. Lina Slavica Plukavec: Katedralni križni put
Stručni skup o restauraciji tekstila

Ured za kulturna dobra
Godišnjak za kulturu i crkvena kulturna dobra

Izdavač / Issuing Body

Zagrebačka metropolija: Bjelovarsko-križevačka, Sisačka i Varaždinska biskupija
Nadbiskupski duhovni stol
Ured za kulturna dobra

Glavni urednik / Editor

JURAJ KOLARIĆ

Odgovorni urednik / Editor in Chief

VLADIMIR STANKOVIĆ

Izvršni urednici / Managing Editors:

NEDJELJKO PINTARIĆ, IVAN ŠAŠKO

Uredničko vijeće / Editorial Board:

MILAN BEŠLIĆ, MILJENKO DOMIJAN, MIJO GABRIĆ, JURAJ KOLARIĆ,
SILVIJE NOVAK, NEDJELJKO PINTARIĆ, PETAR SELEM, VLADIMIR STANKOVIĆ,
IVAN ŠAŠKO, STANKO ŠPOLJARIĆ, STJEPAN VEČKOVIĆ

Adresa uredništva / Address:

Ured za kulturna dobra
JURAJ KOLARIĆ, PREDSTOJNIK
TOMICA PLUKAVEC, TAJNIK
10 001 Zagreb, Kaptol 31, pp 553
tel. ++385/ 1/ 48 94 846
E-mail: kulturna-dobra@zg-nadbiskupija.hr

Tisak / Printed by:

Grafika MARKULIN, Lukavec

ISSN 1334-2452

Rukopisi, fotografije i knjige dostavljeni uredništvu se ne vraćaju
Potpisani tiskani prilozi odražavaju mišljenje autora, a ne uredništva.

Crkvena
kulturna
dobra

analecta

ISSN 1334-2452
UDK 262

Godišnjak Ureda za kulturna dobra
Zagrebačke nadbiskupije

1

Crkvena
Kulturna
Dobra
Analecta

8

GOD. 8 (2010)
STR. 1–204
ZAGREB

CRKVENA KULTURNA DOBRA – ANALECTA

KAZALO

RIJEČ UREDNIKA 5

TEMA BROJA: NACIONALNO SVETIŠTE MAJKE BOŽJE BISTRIČKE

Juraj Kolarić:

Juraj Žerjavić i Herman Bollé, graditelji svetišta Majke Božje u
Mariji Bistrici 9

Milan Bešlić:

Likovni umjetnici u Hrvatskome nacionalnom svetištu Mariji
Bistrici 35

AKTUALNA TEMA:

Juraj Kolarić:

Bl. Alojzije stepinac u likovnom stvaralaštvu kao nadahnuće za
mnoga kulturna i umjetnička ostvarenja 43

Moći bl. Alojzija Stepinca 44

Crkvene institucije koje nose ime bl. Alojzija Stepinca 47

Molitvene zajednice s imenom bl. Alojzija Stepinca 51

Bl. Alojzije Stepinac u likovnoj umjetnosti 52

Bl. Alojzije Stepinac u književnosti 72

Bl. Alojzije Stepinac u glazbi 81

Bl. A. Stepinac u filmu 83

Bl. Alojzije Stepinac i muzeji 84

Izložbe o životu i djelovanju bl. A. Stepinca 84

Obrazovne ustanove i udruge
koje nose ime bl. A. Stepinca 85

Toponimi ili ulice, trgovi i šetališta
s imenom bl. A. Stepinca 86

Vladimir Stanković:

Doprinos biografiji bl. Alojzija Stepinca
na engleskom jezičnom području 89

PREDSTAVLJAMO VAM...

Juraj Kolarić:

»Heferer« – prva radionica orgulja, harmonija i glasovira
od utemeljenja 1849. do 2010. 93

DOGAĐANJA

Kronologija Ureda za kulturna dobra u 2010. godini.. . . . 115

Kulturna događanja u Zagrebačkoj nadbiskupiji
u 2010. godini 127

DODATAK

S. Lina Slavica Plukavec:

Katedralni križni put 165

Stručni skup o restauraciji tekstila. 182

DOPISI ČITATELJA

Rigalice – intrigantni dekorativni elementi 191

Ivan Galac 195

Stjepan Đukić Pišta 196

Adrese ustanova za zaštitu i obnovu kulturnih dobara u Republici
Hrvatskoj: 197

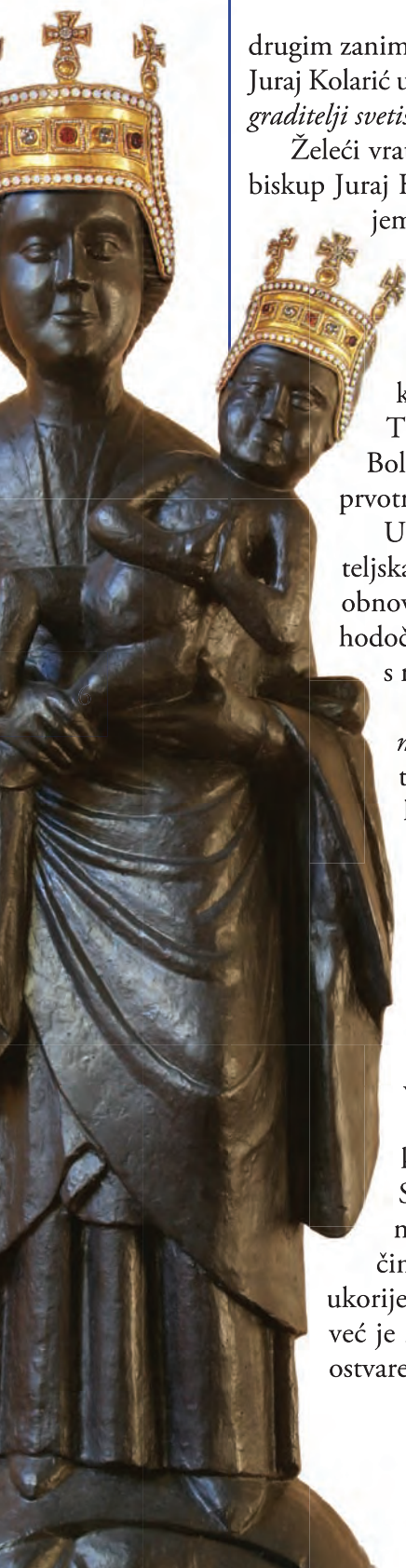
RIJEČ UREDNIKA

Osmi broj *Godišnjaka za kulturu i crkvena kulturna dobra* – CKD posvećen je dvojici hrvatskih vjerskih crkvenih velikana: 50. obljetnici smrti bl. Alojzija Stepinca (10. II. 1960.) i 100. obljetnici smrti Jurja Žerjavića (1. VII. 1910.), župnika u Mariji Bistrici. O bl. Alojziju Stepincu je puno toga napisano i izrečeno, dok je Juraj Žerjavić ostao anonimniji svećenik i župnik poznat samo po osebujnom portretu koji ukrašava prostranu blagavaonicu župnog dvora u poznatome Hrvatskom nacionalnom svetištu Majke Božje u Mariji Bistrici. Obje obljetnice povezuju tu dvojicu zaslužnih hrvatskih vjerskih velikana. U središtu njihova djelovanja

nalazila se Marija Bistrica, svetište koje je za vrijeme župnikovanja Jurja Žerjavića obnavljao Herman Bollé i zagrebačka katedrala, koju je nakon potresa 9. studenoga 1880. obnovio isti arhitekt. Svetište Majke Božje Bistričke bilo je naime omiljeno hodočasničko odredište bl. A. Stepinca, a u tom ga je svetištu papa Ivan Pavao II. 3. listopada 1998. godine proglasio blaženim. Zagrebačka katedrala, koju su vjernici nazvali "Stepinčeva katedrala", rađala se je i u Mariji Bistrici, gdje se je tada nalazio, zahvaljujući Jurju Žerjaviću i njezin obnovitelj Herman Bollé.

Zbog toga u rubrici *Tema broja* predstavljamo tekstom i slikom obnovitelje i graditelje Hrvatskoga nacionalnog svetišta Marija Bistrica, Jurja Žerjavića, župnika i Hermana Bolléa, arhitekta. Rano razdoblje života Jurja Žerjavića isprepleteno je i sa životom Josipa Stadlera, prvoga vrhbosanskog nadbiskupa. Obojicu je naime nadbiskup Juraj Haulik poslao na studij u Rim 1862. godine, obojica su bili zaređeni za svećenike 1868. godine, a otada su se njihovi životni putevi razilazili. Josip Stadler je bio imenovan prefektom u bogosloviji, a zatim je postao profesor na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, da bi 1882. godine bio imenovan prvim vrhbosanskim nadbiskupom. Juraj Žerjavić je po povratku iz Rima djelovao kao kapelan u župi sv. Petra u Zagrebu, a onda je 1874. bio imenovan župnikom u Mariji Bistrici. Po svojem političkom opredjeljenju obojica su bili pristaše Stranke prava. Dobri prijatelji sukobili su se, čini se, oko pitanja darvinizma, koji je u to vrijeme postao vodećim znanstvenim svjetonazorom, a kojega je Juraj Žerjavić svojom knjigom *Čovjek majmun* nemilosrdno napao. O tim i

drugim zanimljivostima iz života Jurja Žerjavića i Hermana Bolléa piše Juraj Kolarić u svojoj studiji pod naslovom *Juraj Žerjavić i Herman Bollé, graditelji svetišta Majke Božje u Mariji Bistrici*.

Želeći vratiti katedrali stari gotički izgled, tadašnji zagrebački nadbiskup Juraj Haulik obratio se Friedrichu Schmidtu, tada najuglednijem arhitektu u Austro-Ugarskoj Monarhiji, povjerivši mu obnovu katedrale. Na poziv đakovačkog biskupa J. J. Strossmayera i Izidora Kršnjavoga F. Schmidt je preuzeo dovršenje katedrale u Đakovu i preporučio svog učenika Hermana Bolléa đakovačkom biskupu. J. J. Strossmayeru, koji je H. Bolléa susreo u Rimu te ga je pozvao u Hrvatsku. Tako je započela uzbudljiva arhitektonska priča o Hermanu Bolléu, koji se je 1878. godine trajno nastanio u Zagrebu, s prvotnim boravištem u Mariji Bistrici.

U ovom prikazu pokušali smo nabrojiti gotova sva graditeljska dostignuća H. Bolléa u Hrvatskoj, kao i njegove brojne obnove i restauracije. Među njima posebno mjesto zauzimaju hodočasnički kompleks u Mariji Bistrici, zagrebačka katedrala, s nadbiskupskim dvorom, te arkade na Mirogoju.

Milan Bešlić, autor teksta *Likovni umjetnici u Hrvatskoj me nacionalnom svetištu Mariji Bistrici* nastavlja prijašnju temu i predstavlja cijeli niz značajnih i velikih umjetnika koji su ostavili trag svog genija u Mariji Bistrici, kao npr: Ferdo Quiquerez, Zlatko Šulentić, Kruno Bošnjak, Ante Orlić, Stanko Janjčić, Josip Poljan, Ante Starčević, Krsto Hegedušić, Ivan Generalić, Željko Hegedušić, Ivan Režek, Ivo Šermet, Ante Kaštelančić, Dragan Berković, Gabrijel Stupica, Ivo Dulčić, Alber Kinert, Josip Biffel, Eugen Kokot i Egidio Budičin. U najvećem dijelu njihovih umjetničkih ostvarenja koje su ostavili u Mariji Bistrici važnu ulogu odigrao je bl. Alojzije Stepinac.

Rubrika *Aktualna tema* prikazuje likovno stvaralaštvo koje je nadahnula i izazvala osoba bl. Alojzija Stepinca. Studija Jurja Kolarića u jedanaest potpoglavlja obrađuje najrazličitija područja kulturnog stvaralaštva koja odražuju činjenicu da je bl. Alojzije Stepinac osoba koja je duboko ukorijenjena ne samo u povijesti i pobožnosti hrvatskog naroda, već je i postala izazovni predložak za mnogovrsna umjetnička ostvarenja. U studiji se navode mjesta koja se ponose moćima ili

relikvijama blaženika, zatim se nabrajaju crkvene institucije i molitvene zajednice s imenom blaženika te uloga Stepinčeva lika u književnosti, glazbi, filmu, muzeologiji, obrazovnim ustanovama i raznim toponimima. Sve je to bogato i iscrpno ilustriran likovnim priložima.

Kao ilustraciju temi donosimo članak Vladimira Stankovića koji obrađuje novi doprinos biografiji bl. Alojzija Stepinca na engleskome jezičnom području.

Slijede uobičajene rubrike *Kronologija Ureda za kulturna dobra i Kulturna događanja u Zagrebačkoj nadbiskupiji*, iz kojih čitatelji mogu upoznati bogata kulturna zbivanja ne samo u Zagrebačkoj metropoliji već i u cijeloj Hrvatskoj. Uredništvo *Godišnjaka* zahvaljuje *Glasu Koncila* na ustupljenim materijalima, čije objavljivanje potvrđuje kako se, unatoč moralnoj krizi koja je zahvatila i dio našega javnog života, kršćanski svjetonazor još uvijek nalazi na društvenoj i javnoj kulturnoj pozornici Hrvatske.

U rubrici *Predstavljam vam* obrađujemo »Prvu hrvatsku radionicu orgulja Heferer«, koja ove godine slavi 160. obljetnicu svog utemeljenja. To je prigoda da se osvrnemo na povijest te orguljarske i klavirske tvrtke, koja je hrvatsku kulturu obogatila najvrednijim orguljarskim instrumentima i predmetima. Kao ilustraciju bogate djelatnosti tvrtke »Faulend-Heferer« donosimo popis svih 274 mjesta u kojima je tvrtka postavila svoje orgulje.

U rubrici *Dodatak* donosimo dva članka s. Line Slavice Plukavec. U prvom, pod naslovom *Katedralni križni put*, opisuju se brončani medaljoni križnog puta postavljenog u katedrali 1959. godine. Dotada katedrala nije imala postaje križnog puta u današnjem obliku, već se je pobožnost križnog puta obavljala ili u susjednoj franjevačkoj crkvi, ili na Ksaveru, ili na tzv. Kaptolskoj kalvariji, uređenoj na brežuljku od parka Ribnjaka prema Šalati. Drugi članak, pod naslovom *Stručni skup o restauraciji tekstila*, prikazuje rezultate znanstvenog skupa na tu temu održanog od 26. do 29. travnja 2010. u Zagrebu.

U rubrici *Pisma čitatelja* donosimo zanimljive osvrte čitatelja na pisanje *Godišnjaka*, kao i na razna kulturna zbivanja.

Uredništvo *Godišnjaka* zahvaljuje svim svojim suradnicima, a ponovno se obraća svojim čitateljima da nam pišu i tako svojim sugestijama i priložima pridonesu obogaćenju *Crkvenih kulturnih dobara*.

Juraj Kolarić,
glavni urednik

JURAJ KOLARIĆ

NACIONALNO SVETIŠTE MAJKE BOŽJE BISTRIČKE

JURAJ ŽERJAVIĆ I HERMAN BOLLÉ, GRADITE-
LJI SVETIŠTA MAJKE BOŽJE U MARIJI BISTRICI

Juraj Žerjavić.
Fotografija koju
je poslao iz Rima
svojemu školskom
prijatelju Feliksu
Suki, koji se je
nalazio na studiju
u Innsbrucku, u
Canisianumu,
5. IV. 1868., s
posvetom: »Svom
milom prijatelju
g. Srećku Suku,
šalje dr. Juraj
Žerjavić, Rim 5.
IV. 1868.« (DM, br.
1757)

Djelovanje Jurja Žerjavića (1842. – 1910.) kao župnika u Mariji Bistrici (1874. – 1910.) i Hermana Bolléa (1845.– 1926.), arhitekta, svestranog graditelja i restauratora zagrebačke prvostolnice, pripada jednom od najdinamičnijih razdoblja novovjekovne povijesti Zagreba, Zagrebačke nadbiskupije i cijele Hrvatske.

U to vrijeme Zagrebačka biskupija bila je uzdignuta na čast nadbiskupije (11. prosinca 1852.), a zagrebački biskup Juraj Haulik (1837. – 1869.) postao je prvi zagrebački nadbiskup i kardinal (1856.)

S nadbiskupom J. Haulikom nastaje jedno novo razdoblje u kontinuiranoj želji da se obnovi zagrebačka katedrala. Dotadašnje teške političke i gospodarske prilike nisu dopuštale veće zahvate na obnovi zagrebačke

Juraj Haulik (1837. – 1869.)

crkvene ljepotice. Ali nakon Hrvatsko-ugarske nagodbe, 1868. godine, koja je s jedne strane frustrirajućim ograničenjem hrvatske državno-sti oslobodila u Hrvatskoj snažne kompenzacijske impulse, potaknuvši Hrvate na otpor i na potrebu dokazivanja vlastitih vrijednosti, a s druge strane, uspostavom unutarnje autonomije sa zasebnim i samostalnim ministarstvima unutrašnjih poslova, bogoštovlja, nastave i pravosuđa, poticala na veliko područje rada i ujedinila sve hrvatske političke i gospodarske subjekte da porade na istim projektima, sve je rezultiralo pojavom koju bismo mogli nazvati »čudo Hrvatske«. Hrvatska je tada postala prva zemlja po natalitetu u Europi, a Zagreb se naglo pretvara u pravu europsku prijestolnicu, ne po svojim dimenzijama, već po svojim strukturnama. Nikada, vjerojatno, u Hrvatskoj nije bilo

na okupu toliko životnih snaga željnih afirmacija kao tada! A kao simbol toga »hrvatskog čuda« trebala je postati – zagrebačka katedrala!

Zamisli i planovi o obnovi katedrale kretale su se međutim u smjeru reinkarnacije njezine »prvotne zamisli«, a to je značilo – vratiti gotiku! U to se vrijeme naime smatralo da je gotika ogledalo crkvenosti i da što je više gotike, to je crkva »crkvenija«, a biskup »biskupskiji! Ne smijemo zaboraviti da su u to vrijeme dotadašnja dva Zagreba, Kaptol i Gradec, koja su tijekom dugih stoljeća običavala živjeti u krvavom neprijateljstvu, postali 1850. godine jedan grad, ujedinivši se u jedan jedinstveni upravni sustav – Grada Zagreba. Samo dvije godine kasnije (1852.) Zagrebačka biskupija postala je nadbiskupijom, a nešto kasnije je i nadbiskup Juraj Haulik imenovan kardinalom.

Tijekom svoga biskupovanja Juraj Haulik je bogato opskrbio katedralu značajnim pojedinostima. U to vrijeme u Europi je kao građevinski stil prevladavao historicizam. J. Haulik je za katedralu nabavio neogotičke kipove, dao je regotizirati glavni oltar i postaviti na prozore neogotičke vitraje. Kod zvonoljevača Hinka Degena, u Zagrebu, dao je 1843. godine lijevati veliko zvono Presvetog Trojstva. Haulikovo su djelo i nove orgulje nabavljene 1855. godine, u Ludwigsburgu na Rajni, u Njemačkoj, rad glasovitog orguljara Walkera. Te orgulje postale su otada pa sve do naših dana važan činitelj u glazbenom životu Zagreba. J. Haulik je kupio i tri neogotička lustera, u Beču, od kojih su dva »preživjela« razoran potres

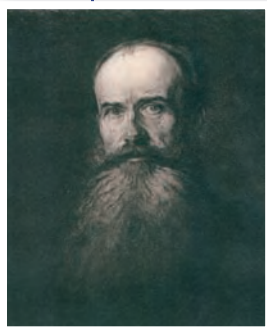
1880. godine i još danas ukrašavaju katedralu. Katedrala je dobila i veliki sat na tornju, djelo poznata bečkog urara Valentina Lenarda.

Juraj Haulik je pokazao začuđujuću restauratorsku upornost. Popravljao je i ukrašavao katedralu u vrijeme kada su radovi na bečkoj katedrali sv. Stjepana tek bili u povojima. Iako Slovak, došavši u Hrvatsku, J. Haulik se silnom energijom zalagao za napredak duhovnog i materijalnog stanja u hrvatskom narodu. Nije služio ni mađarskoj, ni austrijskoj politici, a to dokazuje i činjenica da je bečki dvor njegova izvješća *ad limina* Svetoj Stolici zapljenjivao! Sve što su Hrvati u burnim godinama njegovog biskupovanja postigli, kao npr. uporabu hrvatskog jezika u školama i uredima, osnutak Matice ilirske i drugo, postigli su zauzimanjem biskupa J. Haulika u Beču. On je pokrenuo *Katolički list*, prve hrvatske katoličke novine (1849.), *Gospodarski list* (1841.), uredio je perivoj Maksimir, zaslužan je za utemeljenje Učiteljske škole u Zagrebu (1847.), kao i za utemeljenje Katoličkoga dječićkog društva u Zagrebu (1855.). Iz Brixena, Austrija, u Zagreb je doveo sestre milosrdnice, koje su osnovale bolnicu i školu. Zatim je utemeljio Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima (HKD), 1868. godine, pomagao je Hrvatsku akademiju znanosti i umjetnosti te mnoge druge kulturne i dobrotvorne ustanove. Iako je Ljudevit Gaj bio njegovo protivnik, možemo bez ustručavanja tvrditi da je Juraj Haulik bio Hrvatskoj čovjek Božje providnosti te da je bio i ostao vjeran Crkvi i hrvatskom narodu.

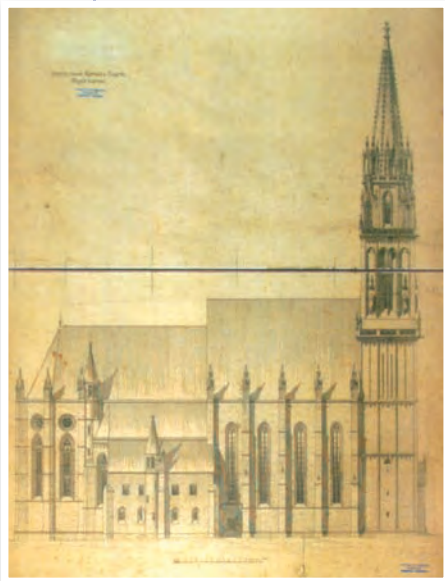
Nasljednik J. Haulika, nadbiskup i kardinal Josip Mihalović (1870. – 1891.), rodom iz Turde, Rumunjska, u nacionalnom smislu još se i danas od mnogih smatra mađaronom i neprijateljem hrvatskoga naroda. On je, doduše, burne i revolucionarne 1848. godine pristao uz mađarski nacionalni pokret, zbog čega je bio osuđen na četverogodišnji zatvor, ali je kasnije bio pomilovan. U Hrvatskoj je njegovo imenovanje za zagrebačkog nadbiskupa bilo protumačeno kao djelo mađarske šovinističke politike. Međutim treba priznati da je, došavši u Zagreb, branio autonomiju Hrvatske u odnosu na Mađarsku, podupirao je uporabu hrvatskog

jezika i hrvatsku književnost te je poradio na sjedinjenju Vojne krajine s Banskom Hrvatskom, a bio je i mecena hrvatskih vjerskih i nacionalnih ustanova.

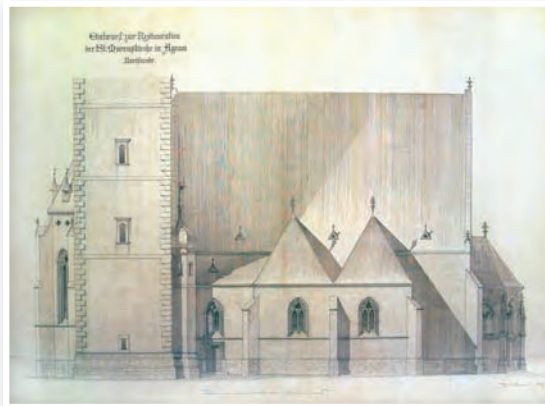
Najveća mu je bila briga da obnovi zagrebačku katedralu. Želeći vratiti katedrali stari gotički izgled i sjaj, obratio se je **Fridrichu Schmidtu** (1825. – 1891.), tada najuglednijem arhitektu u Austro-Ugarskoj Monarhiji i povjerio mu obnovu katedrale. F. Schmidt je radio na dogradnji katedrale u Kölnu, bio je pristalica

Friedrich von Schmidt (1825. – 1891.)

Friedrich von Schmidt, projekt za restauraciju glavnog pročelja zagrebačke katedrale, 1878.

Friedrich von Schmidt, projekt za restauraciju sjevernog pročelja župne crkve svetog Marka u Zagrebu, 1875./

tzv. rajnske neogotičke škole, obnavljao je crkve u Milanu i Veneciji, a onda je 1863. godine preuzeo obnovu katedrale u Beču. Obnovio je i romaničku katedralu u Pečuhu. Na poziv biskupa Josipa Jurja

Strossmayera i uz osobne kontakte s Izidorom Kršnjavim, preuzeo je 1870. godine dovršenje katedrale u Đakovu, a u Zagrebu je obnovio crkvu sv. Marka, u provedbi H. Bolléa, a projektirao je i palaču HAZU-a (1877. – 1880.), u stilu talijanske neorenesanse. Projekt obnove zagrebačke katedrale bio je dovršen 1878. godine, a H. Bollé je preuzeo graditeljski dio posla, provevši poznato »čišćenje« gotičkog inventara katedrale. U ateljeu F. Schmidta uz H. Bolléa radili su još E. Nordio iz Trsta i V. Rauscher iz Salzburga, koji je poslije 1900. godine stalno djelovao u Građevinskom uredu zemaljske vlade u Zagrebu. Učenici F. Schmidta na Bečkoj akademiji, na kojoj je predavao od 1859. godine, bili su: Herman Bollé (Köln, 18. X. 1845. – Zagreb, 17. IV. 1926.), Josip Vancas (Sopram, 22. III. 1859. – Zagreb, 15. XII. 1932.), Janko Holjac (Zagreb, 17. XII. 1865. – Zagreb, 28. VII. 1939.), Martin Pilar (Slavonski Brod, 16. XI. 1861. – Zagreb, 22. IV. 1942.), Janko Josip Grahor (Nova Gradiška, 6. XI. 1855. – Zagreb, 7. III. 1918.), Vincenz (Vinko) Rauscher (Salzburg, 28. I. 1853. – Zagreb, 30. IV. 1932.).

Tako je »pravi obnovitelj katedrale« postao **Herman Bollé** (18. X. 1845. – 17. IV. 1926.), rođen u Kölnu, koji je nakon završetka graditeljske obrtno škole radio u građevinskoj tvrtki svoga oca (1864. – 1867.). Nakon toga je radio u ateljeu arhitekta H. Wiethasea, autora velikih neogotičkih objekata u Kölnu. Od 1872. godine radi u Beču, kod arhi-

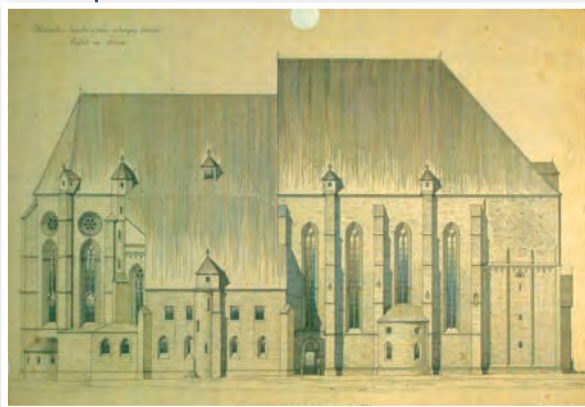
*Herman Bollé
(1845. – 1926.)*

tekta F. Schmidta, studirajući usporedno arhitekturu na Bečkoj akademiji. Od 1875. do 1876. boravi u Italiji, marljivo crtajući antičke, srednjovjekovne i renesansne spomenike. U Italiji je upoznao đakovačkog biskupa J. J. Strossmayera i Izidora Kršnjavoga, koji su ga pozvali u Hrvatsku. Otada je H. Bollé svoj život posvetio Hrvatskoj. Već 1876. godine boravi u Đakovu, gdje je nakon smrti arhitekta K. Roesnera preuzeo gradnju katedrale. Iste godine nadzire restauraciju zagrebačke crkve sv. Marka, po nacrtima F. Schmidta. Kako mu je F. Schmidt povjerio i gradnju zgrade HAZU-a i zagrebačke katedrale, H. Bollé se 1878. godine trajno nastanio u Zagrebu.

*Glavno pročelje zagrebačke katedrale
prije restauracije s pukotinama
nastalim u potresu 1880.*

Otada započinje njegova intenzivna arhitektonska, društveno-kulturna i pedagoška djelatnost, koja je rezultirala nizom graditeljskih i arhitektonskih dostignuća. Ovdje navodimo samo neka njegova djela na području sakralne umjetnosti: kapela Zavoda sv. Josipa u Nazorovoj ul. u Zagrebu (1879.), kurija na Kaptolu br. 6 (1880.), kurija na Novoj vesi br. 5 (1880. – 1882.), kapela u Nadbiskupskome bogoslovnom sjemeništu u Zagrebu (1880.), grobna kapela obitelji Pejačević u Našicama (1881.), evangelička crkva i općina u Zagrebu (1882. – 1892.), kompleks arkada, mrtvačnice i kapele Krista Kralja na Mirogoju, kapela na pravoslavnom groblju i brojni spomenici u Zagrebu (1883. – 1914.), grobnica obitelji Jelačić u Novim dvorima, u Zaprešiću (1884.), kurija na Kaptolu br. 21 u Zagrebu (1885.), župna crkva u Erdeviku, u Srijemu (1885. – 1890.), župna crkva u Tounju, kraj Ogulina (1886. – 1897.), filijalna crkva u Makinju, župa Rakovica, drvena kapela sv. Antuna Padovanskoga u Gustelnici, u župi Dubranec, kraj Velike Gorice (1889.), župna crkva i župni dvor u Šišljaviću, kraj Siska (1892.), kapelica na Ilirskom trgu u Zagrebu (1892.), župna crkva u Štikadi, župa Ričice, kod Gračaca (1894.), župna crkva u Dugom Selu (1895.), grobna kapela Đurišić, u Rumi (1910.), župna crkva i župni

Friedrich von Schmidt, zagrebačka katedrala prije restauracije, sjeverno pročelje, 1878./

Grkokatolička katedrala u Križevcima prije restauracije, oko 1892.

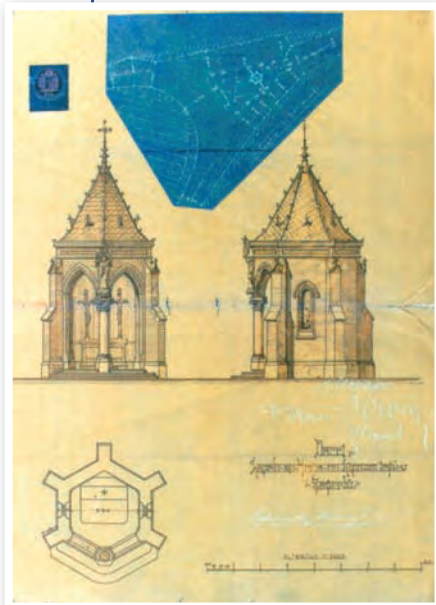
Herman Bollé, nerealizirani projekt za crkvu u Rudama kod Samobora, 1896.

Herman Bollé, projekt Muzeja za umjetnost i obrt

dvor u Čalmi, danas filijala župe Srijemska Mitrovica, a crkva je srušena u Drugome svjetskom ratu (1914.), spomenik žrtvama Prvog svjetskog rata na vojnom groblju u Karlovcu (1918.), grobna kapelica Taschner u Rumi (1923.).

Navodimo i brojne obnove i restauracije izvedene u romanički idealiziranom stilu: župna crkva sv. Ane u Križevcima (1878. – 1890.), **hodočasnički kompleks u Mariji Bistrici (1878. – 1883.), zagrebačka katedrala i Nadbiskupski dvor (1880. – 1905.),** kurije na Kaptolu br. 2, 3, 4, 5, 15, 20, 21 i 26, a sve nakon 1880. godine samostalno ili u suradnji s drugim arhitektima, pročelje crkve sv. Katarine u Zagrebu (1880.), franjevačka crkva na Kaptolu (1881. – 1902.), crkva u Re-

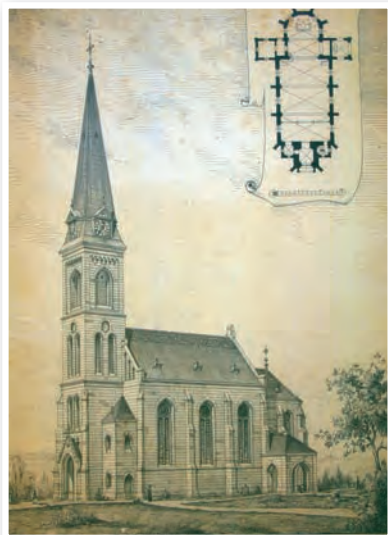
Herman Bollé, projekt za kapelu Svetog Križa na Ilirskom trgu u Zagrebu, 1893

Herman Bollé, projekt za drvenu kapelu Svetog Antuna u Gustelnici u Turopolju, 1887.

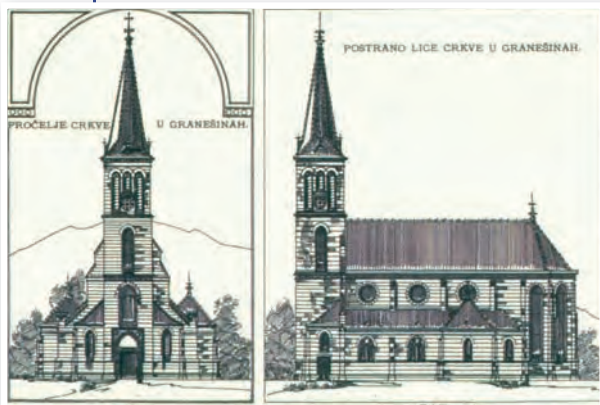

Herman Bollé, perspektivni pogled na franjevačku crkvu u Iloku, 1908.

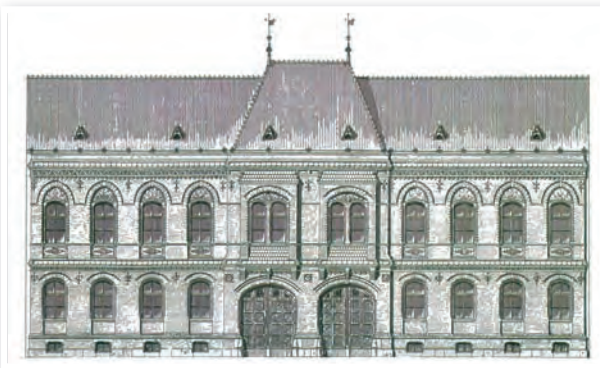

Herman Bollé, perspektivni pogled na župnu crkvu Svetog Mihaela u Erdeviku, podignuta 1889-90./

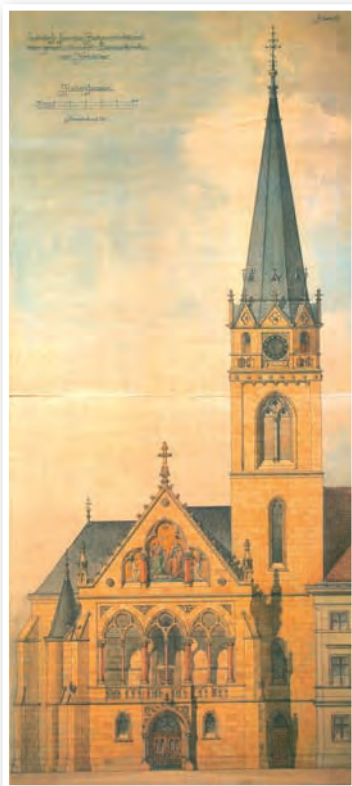
metama kraj Zagreba (1881.), hodočasnička kapela Gospe Snježne u Tekijama, kraj Petrovaradina (1881.), unutrašnjost pravoslavne crkve u Zagrebu (1882. – 1894.), grkokatolička crkva u Zagrebu (1883. – 1885.), župna crkva u Dubrancu, kraj Velike Gorice (1883. – 1889.), crkva u Resniku, kraj Zagreba (1887.), franjevačka crkva u Franjindolu, kraj Zemuna (1888.), župna crkva u Belici (1890.), crkva u Kaštu, grkokatolička župa u Žumberku (1892.), zgrada Ministarstva bogoštovlja i nastave u Zagrebu (1892.), franjevačka crkva u Iloku (1892. – 1909.), grkokatolička katedrala u Križevcima (1892.), franjevačka crkva i sa-

Herman Bollé, projekti za crkvu u Granešini kod Zagreba, 1886-87.

Herman Bollé, projekt za glavno pročelje prebendarske kurije u Novoj vesi u Zagrebu, podignute 1880-81.

Herman Bollé, projekt za restauraciju glavnog pročelja katedrale u Križevcima, 1893.

mostan u Hrvatskoj Kostajnici (1892.), župna crkva u Velikoj Gorici (1893.), pravoslavna katedrala i episkopski dvor u Pakracu (1893.), kapela Sv. Duha u Zagrebu (1893.), kapela Sv. Marije u Gornjoj Stubici (1896.), pravoslavna crkva u Bjelovaru (1897.), pravoslavni manastir i crkva u Gergetegu, u Srijemu, kraj Iriga, franjevačka crkva u Virovitici (1889.), fontana na Kaptolu ispred katedrale i još mnogo manjih zahvata na crkvenim i sakralnim objektima.

Herman Bollé sudjelovao je u svim važnim pitanjima urbanističkog oblikovanja Zagreba i gotovo je nepregledan broj njegovih ostvarenja i projekata na području primijenjenih umjetnosti, od namještaja, kazališnih kostima i inscenacija, do vitraja, nakita, posuda, svjetiljaka i čipki. H. Bollé bio je jedan od utemeljitelja Muzeja za umjetnost i obrt (1879.), a od 1890. do 1902. godine bio je njegov ravnatelj. Sudjelovao je u osnivanju Obrtne škole u Zagrebu (1882.), a 1892. je u njezinom okviru osnovao i Graditeljsku školu, koju je vodio trideset i

Herman Bollé, projekt za kapelu Krista Kralja na Mirogoju, Zagreb, 1914.

Herman Bollé, projekt za Hrvatski paviljon u Budimpešti, 1885

Herman Bollé, projekt za evangelicku crkvu u zagrebu, 1882-84

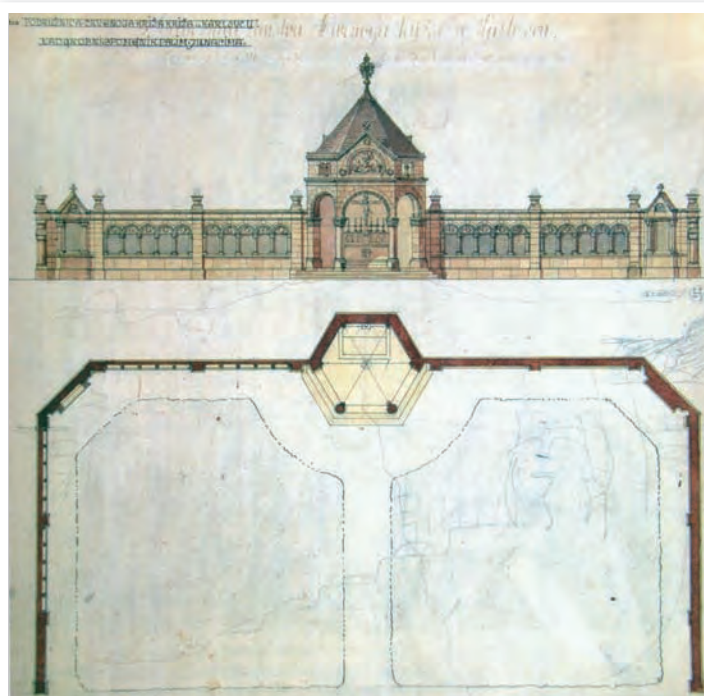

Mirogojske arkade

dvije godine, do svoga umirovljenja 1914. godine. H. Bollé odgojio je generacije vrsnih obrtnika, koji su Zagrebu udahnuili novu arhitektonsko-urbanističku dušu i osigurali mu glas važnog središta dekorativne umjetnosti u ovom dijelu Europe. S učenicima i nastavnicima škole sudjelovao je na velikim izložbama u svijetu: Trst (1882.), Budimpešta (1885. i 1896.) te Pariz (1900.). H. Bollé dobio je više vrijednih priznanja i odlikovanja, a bio je i ostao jedan od najplodnijih i najuglednijih hrvatskih arhitekata, koji je uživao povjerenje hrvatskih vlasti. Kako je dobivao brojne javne natječaje i narudžbe, H. Bollé je izazvao mnoga osporavanja, netrpeljivost, zavist i nepravedne ocjene svoga rada. Posebnu ulogu u tom »ocrnjivanju« i »obezvredivanju« njegova rada odigrao je Đuro Szabo (1875. – 1943.), poznati i priznati hrvatski

Herman Bollé, projekt za nadbiskupsko prijestolje u zagrebačkoj katedrali, 1898.

Herman Bollé, projekt za vojničko groblje u Karlovcu, 1916./

Herman Bollé, glavni oltar župnf. crkve u Granešini kod Zagreba, 1887

povjesničar, konzervator i muzeolog, koji je objavio više od 200 radova s područja nacionalne povijesti, povijesti umjetnosti, konzervatorstva, toponomastike i muzeologije. Bio je tajnik Zemaljskog povjerenstva za čuvanje spomenika u Hrvatskoj i Slavoniji (1911. – 1943.) i ravnatelj Muzeja za umjetnost i obrt (1919. – 1926.), a od 1928. godine do smrti i ravnatelj Muzeja grada Zagreba. Đuro Szabo je s pozicije svoje konzervatorske stručnosti oštro reagirao na djelovanje H. Bolléa i zamjerio mu je što je u svojim idealiziranim restauracijama, u duhu teorije Viollet-le-Duca (1814. – 1879.), francuskog povjesničara umjetnosti i restauratora mnogih dvoraca i crkvenih objekata, kao npr. *Notre-Dame*, *St-Chapelle* i *St-Denis* u Parizu te katedrale u Amiensu, Chartresu, Reimsu, Lausanneu, Clermont-Ferrandu ili crkve u Toulouseu, Vezelayu i drugdje, podlegao fascinaciji gotike u graditeljstvu te je mnogim spomenicima izmije-

Herman Bollé, zgrada Muzeja za umjetnost i obrt, podignuta 1887-91.

Groblje Mirogoj

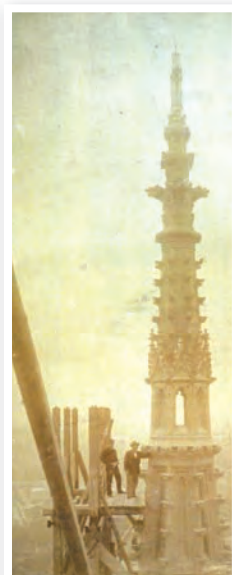
Herman Bollé, unutrašnjost franjevačke crkve u Zagrebu nakon obnove izvedene 1901-02.

nio prvotni lik. Đ. Szabo je previdio da su takva rješenja katkada bila uvjetovana konstruktivnom nužnošću! To neslaganje Đ. Szaba s restauratorskim stajalištima H. Bolléa ne umanjuje visoke arhitektonske vrijednosti Bolléovih ostvarenja. Vrijeme je da se isprave krive procjene o djelu H. Bolléa te da se revalorizira njegova arhitektura.

Na kraju treba spomenuti ostvarenja H. Bolléa kojima je stekao besmrtnu slavu i našu zahvalnost. To su Mirogoj, Obrtna škola u Zagrebu, restauracija kompleksa u Mariji Bistrici te obnova zagrebačke katedrale. H. Bollé darovao je Zagrebu i Hrvatskoj prave arhitektonske bisere i Zagreb smjestio na visoko mjesto arhitektonske umjetnosti u Europi. Bio je umjetnik koji je drugima podizao spomenike, a danas, taj iznimni umjetnik, u Zagrebu i u Hrvatskoj, kojima je darovao cijeli svoj život, energiju, dušu i srce, nema ni ulice, ni spomenika! Očito je da se biblijska izreka: »*Inimici hominis domestici eius!*« (Mt 10,36) i ovdje u potpunosti ostvarila. Rođeni Keljnanin i potomak francuske hugenotske obitelji, H. Bollé, svoje je »okretanje«

Zagrebačka katedrala nakon završetka restauracije, a prije rušenja Bakačeve kule, oko 1906

Vrh tornja zagrebačke katedrale za vrijeme radova na restauraciji, oko 1898.

Friedrich von Schmidt, projekt za restauraciju glavnog pročelja zagrebačke katedrale, 1878.

prema Zagrebu i Hrvatskoj doživio u Italiji, kada je susreo biskupa J. J. Strossmayera i Izidora Kršnjavoga, koji su u njemu pobudili zanimanje za Hrvatsku. U Zagreb dolazi 1876. godine i Hrvatsku izabire za svoju novu domovinu, u kojoj je pola stoljeća kasnije i umro. Za tih pola stoljeća izgradio je i obnovio bezbroj objekata, a Zagreb je najvećim djelom postao »njegov grad«. H. Bollé bio je zadužen za imidž Zagreba i Hrvatske, a što je on od svjetskih izložbi do kućnih zabava, kao ambasador hrvatske kulture, uspješno obavio.

Obnova zagrebačke katedrale u gotičkom slogu bila je inicirana već 1. listopada 1879., kada je na sjevernoj strani katedrale bila podignuta klesarska radionica. Kamen za obnovu katedrale trebao je biti zagrebački, iz kamenoloma u Vrapču. Pripremni radovi bili su dovršeni i 18. kolovoza 1880. trebala je započeti dugo očekivana obnova katedrale. U tu svrhu, 21. kolovoza 1880., bio je uzidan prvi kamen za obnovu katedrale. Na tomu svečanom činu bili su nazočni crkveni i svjetovni

Herman Bollé, nerealizirani projekt za glavno pročelje crkve u Moravču, 1894.

Herman Bollé, župna crkva u Velikoj Gorici kraj Zagreba, 1893.

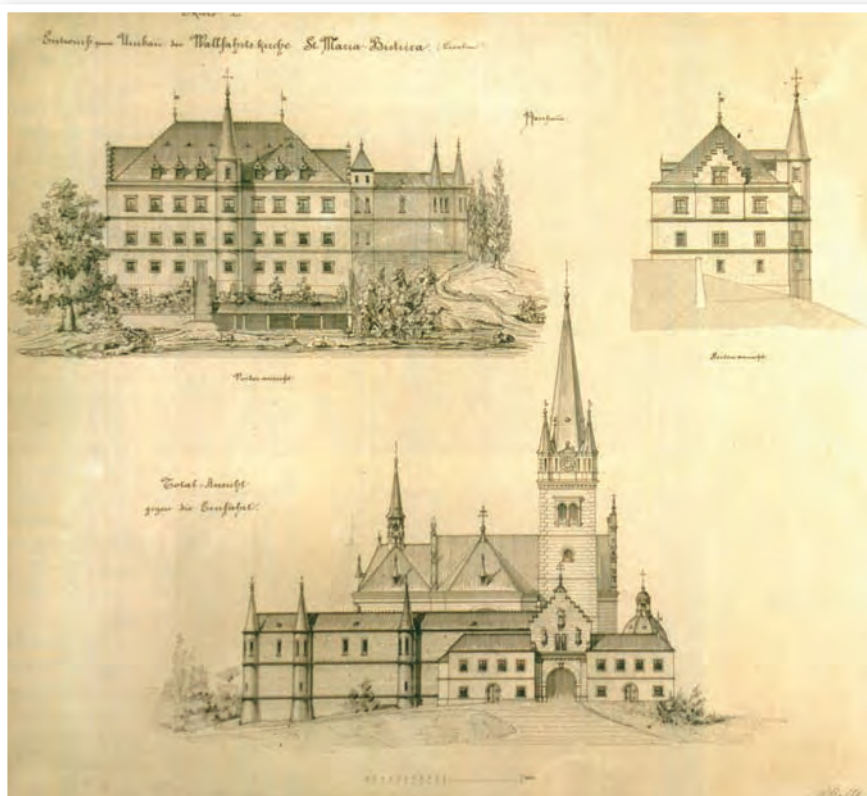
odličnici Hrvatske. A onda su se, nenadano, 9. studenoga 1880. ujutro, u 7 sati, tri minute i tri sekunde, zaustavili svi zagrebački javni satovi. Zagreb je naime pogodio razorni potres. Katastrofalni potres gotovo je porušio katedralu. Potres je odjeknuo Europom kao prvorazredna senzacija, a dugi niz godina opis njegovih razornih dimenzija nalazio se u školskim udžbenicima njemačkoga jezičnog područja. Potresno razaranje katedrale išlo je na ruku H. Bolléu. Sve je ostalo već poznato. Katedrala je bila »očišćena«, a to svojevrsno »čišćenje katedrale«, koje je osiromašilo katedralu za dvadesetak oltara i za najveći dio katedralnog interijera i inventara, stvorilo je fenomen koji se do danas naziva »Bolléova katedrala«.

Radovi na obnovi katedrale, upravo zbog prethodne pripreme obnove, napredovali su neobično brzo. Tako je već 6. studenoga 1881. u djelomično obnovljenoj katedrali bio održan svečani koncert, na kojemu je bilo više od tri i pol tisuće ljudi. Na koncertu je nastupio zbor Hrvatskoga glazbenog zavoda, uz sudjelovanje Milke Trnine (1863. – 1941.), najveće hrvatske operne umjetnice svih vremena, a dirigirao je Ivan pl. Zajc (1832. – 1914.), poznati dirigent i skladatelj te središnja osoba hrvatskoga i zagrebačkoga glazbenog života. Dva dana kasnije, navečer 8. prosinca 1881., obavljena je posveta glavnog oltara, pred pet tisuća vjernika, nakon čega je kardinal Josip Mihalović odslužio svečanu svetu misu pred hrvatskim banom, omrznutim mađaronom Khuen-Héderváryjem (1849. – 1918.). Novine su taj događaj popratile komentarom da se »danas ovaj divan hram Božji prikazuje ljepši i veličanstveniji nego što je bio pred potresom«. Možda navede-

Herman Bollé, ikonostas grkokatoličke katedrale u Križevcima, 1894-97.

ne riječi iz *Narodnih novina* predstavljaju i najveću pohvalu upućenu H. Bolléu, unatoč svim zamjerkama koje se tomu vrsnom arhitektu upućuju još i danas.

Herman Bollé, projekt za restauraciju crkve i hodočasničkog kompleksa u Mariji Bistrici, 1878.

Obnovitelji svetišta u Mariji Bistrici

Kada se je H. Bollé trajno naselio u Zagrebu, 1878. godine, njegovo je djelovanje najuže povezano s Marijom Bistricom i s tamošnjim župnikom dr. Jurjem Žerjavićem. Marija Bistrica, mjesto u Hrvatskom zagorju, spominje se u crkvenim dokumentima od 1334. godine, sa župnom crkvom sv. Petra. Cjelokupni kompleks toga hodočasničkog mjesta preuredio je u razdoblju od 1878. do 1883. godine H. Bollé, u duhu romaničkoga historicizma spajajući oblike gotike i baroka u duhu firentinske i njemačke renesanse. Cijeli obnovljeni kompleks doima se kao jedna vrlo osebujna arhitektonska cjelina. U crkvi se nalazi drveni gotički kip Majke Božje s djetetom. Marija, koja u naručju drži dijete, stoji na mjesecu s ljudskom glavom. Kip je izvorno djelo domaćeg majstora, najvjerojatnije s početka XVI. stoljeća. Mnogi zlatarski predmeti, među kojima se nalaze i radovi zagrebačkog zlatara V. Lehmana dio su bogate riznice svetišta. Tekstilni predmeti nalaze se u Dijecezanskom muzeju u Zagrebu. U župnom dvoru ili u kuriji bilo je u doba župnika

Hodočasnička crkva u Mariji Bistrici
prije restauracije

Herman Bollé, projekt za glavni oltar
crkve u Mariji Bistrici, 1882.

i opata Ivana Krizmanića (1766. – 1852.) sastajalište iliraca. Poznato je da je revolucionarna 1848. godina Hrvatsku stavila pred mnoge izazove, a među onima koji su moralno i materijalno pomagali bana J. Jelačića nalazio se je i biskup Juraj Haulik, koji je sa svojim svećenstvom otvoreno podržavao pokret bana J. Jelačića u borbi za oslobođenje Hrvatske od Mađara. U to vrijeme iz mnogih je župa nestalo srebrnine i zlatnine, pa tako i iz Marije Bistrice. Poznato je i to da je u tim teškim i nesigurnim prilikama savjetovano biskupu J. Hauliku da napusti Zagreb. Nezadovoljni svećenici, željni promjena i u crkvenoj stezi, uspjeli su u tekst tzv. *Zahtijevanja naroda*, od 25. ožujka 1848., uvrstiti točke 29 i 30, sljedećeg sadržaja: »Odmah od sada sve domaće časti od najveće počemši, tako duhovničke, kao i svjetske, nesmiju drugi imati i obnašati, nego samo sinovi trojedne kraljevine«, te »ukinuće celibata i uvođenje narodnog jezika u crkvu polag starinskoga hrvatskoga prava i običaja«. Reformnom pokretu pridružili su se istaknuti svećenici, a među njima i župnik u Mariji Bistrici Ivan Krizmanić te Pavao Štoos (1806. – 1862.), ilirski pjesnik i preporoditelj. Ivan Krizmanić je predsjedao poznatoj koroni Stubičkog dekanata na kojoj se govorilo o svećeničkim reformama i ukidanju celibata. J. Haulik, poznat po svojoj blagosti i razumijevanju prema svećenicima, pozvao je *ad verbum audiendum* P. Štoosa, koji je opozvao svoje izjave, a biskup ga je postavio za župnika u Pokupskom. Svećenici Pokupskog dekanata, sa župnikom Antunom Homotarićem (1790. – 1858.), u Lasinji, prosvjedovali su protiv »degradacije« P. Štoosa. Borba je postajala sve ogorčenija,

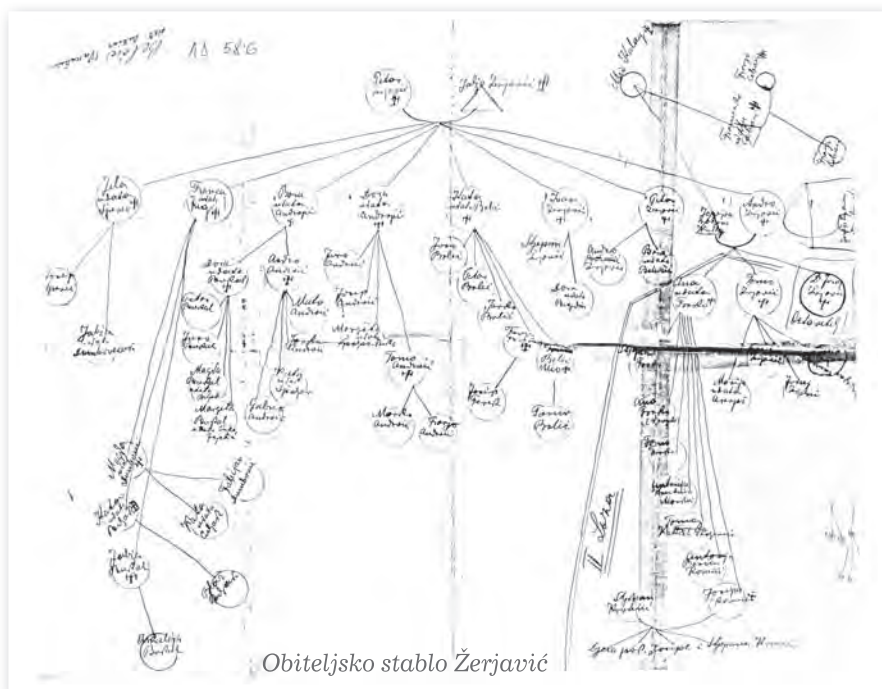
Svetište Uznesenja BDM Marija Bistrica, 2011.

prijeteći crkvenim raskolom. Bistrički župnik Ivan Krizmanić morao je napustiti župu. Novim župnikom bio je imenovan dr. Juraj Žerjavić, koji je ostao u Mariji Bistrici sve do svoje smrti (1874. – 1910.). Četiri godine nakon tih zbivanja u Zagreb dolazi Herman Bollé, gdje započinje sa svojim djelovanjem u Hrvatskoj, a Marija Bistrica je postala njegovo prvo značajno i veliko područje djelovanja, zahvaljujući upravo suradnji i razumijevanju za njegov rad župniku Jurju Žerjaviću.

Juraj Žerjavić na putu od Zlatara, preko Rima i Zagreba, do Marije Bistrice

Juraj Žerjavić rođen je u Zlataru, 13. travnja 1842. godine. Pučku školu završio je u Zlataru, a gimnaziju u Zagrebu, kao pitomac Nadbiskupskog orfanotrofija, u Vlaškoj ulici 38. Rektor Zavoda *Germanicum-Hungaricum* u Rimu, isusovac Augustin Delacroix, pisao je u veljači 1862. godine kardinalu Jurju Hauliku da u zavodu imaju dva slobodna mjesta za dva pitomca te je zamolio kardinala da mu u zavod pošalje dva klerika Hrvata. Kardinal J. Haulik pozvao je rektora Nadbiskupskoga bogoslovnog sjemeništa dr. Luku Petrovića da mu predloži dvojicu

mladića za koje postoji čvrsta nada da će odgovoriti očekivanju koje se u njih polaže te da o njima dostavi kardinalu J. Hauliku izvješće o učenju i o ponašanju. Rektor L. Petrović predložio je J. Hauliku za kandidate za Zavod *Germanicum-Hungaricum* Josipa Stadlera, rodom iz Slavonskog Broda, i Jurja Žerjavića, kao dvojicu najboljih sedmoškolaca. U izvješću je rektor napisao da je J. Stadler prvi u 7. razredu između 28 pitomaca. Nakon toga izvješća došao je iz Rima odgovor da se Josip Stadler i Juraj Žerjavić primaju u rimski Zavod *Germanicum-Hungaricum*. Tako su J. Stadler i J. Žerjavić, koji je bio devet mjeseci stariji od J. Stadlera, nastavili studij teologije u Rimu, gdje su ostali sedam godina. Juraj Žerjavić i Josip Stadler doktorirali su 1865. godine, zajedno bili zaređeni 1868. godine. J. Žerjavić se te godine vratio u Zagreb, a J. Stadler je došao u Zagreb 1869. godine, kao imenovani prefekt u Nadbiskupskome bogoslovnom sjemeništu, a već 1870. godine bio je imenovan katehetom na Gornjogradskoj gimnaziji, a zatim je postao profesor na Katoličkome bogoslovnom fakultetu. Juraj Žerjavić je 1868. godine bio imenovan kapelanom u župi sv. Petra u Zagrebu i nadzornikom u Nadbiskupskom orfanotrofiju, gdje ostaje do 1874. godine, kada je bio imenovan župnikom u Mariji Bistrici.

Josip Stadler je 1882. godine bio imenovan vrhbosanskim nadbiskupom, nastavljajući u Sarajevu svoju karizmatičko i uspješno pastoralno

Josip Stadler (1843. – 1918.)

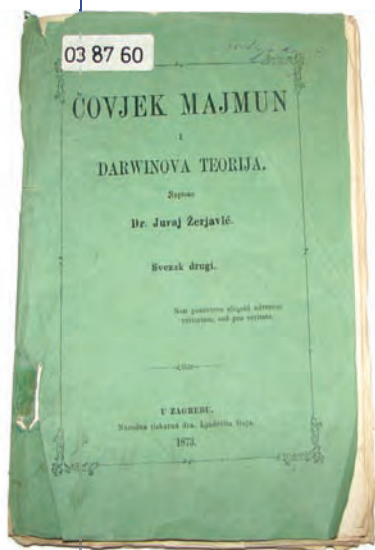

*Vitraciji obitelji
Žerjavić u svetištu
Uznesenja BDM u
Mariji Bistrici*

djelovanje, kao prvi vrhbosanski nadbiskup, gdje je i preminuo 8. prosinca 1918., a njegov proces za beatifikaciju započeo je prije nekoliko godina.

Josip Stadler i Juraj Žerjavić bili su po svojim političkim opredjeljenjima pristaše Stranke prava, zbog čega su stalno bili izvrgnuti difamiranju i optužbama svojih protivnika i crkvenih neprijatelja. Moramo spomenuti i prijateljstvo Jurja Žerjavića s dr. Feliksom Sukom, koji je iste godine bio poslan na studij u Innsbruck, gdje je boravio od 1863. do 1868. godine, a po povratku u Zagreb postao je profesorom na Katoličkome bogoslovnom fakultetu. Autor ovog članka posjeduje fotografiju dr. Jurja Žerjavića, koju je on iz Rima poslao u Innsbruck, u isusovački Zavod *Canisianum*, 5. travnja 1868. godine, svojemu školskom prijatelju. Na poledini fotografije, koja prikazuje Jurja Žerjavića obučena u talar (reverendu), J. Žerjavić je napisao sljedeće: »Svomu milomu prijatelju g. Srećku Suku, šalje Dr. Jura Žerjavić, Rim 5/4 1868.« U Dijecezanskom muzeju u Zagrebu nalazi se album fotografija dr. Feliksa Suka (D. M. br. 1757.), koji sadrži 23 lista, s dvije fotografije sa svake strane, formata 14 × 10 cm, koje prikazuju značajne osobe iz tadašnjega crkvenog, društvenog i političkog života, kao i fotografije tadašnjih pitomaca *Canisianuma*. Sve to upućuje na visoki stupanj prijateljstva među pitomcima zagrebačke bogoslovije, koji su boraveći na raznim stranama Europe zadržali prijateljstvo i zajedništvo.

Juraj Žerjavić je već prije svog imenovanja za župnika u Mariji Bistrici, 1874. godine, razvio vrlo živu spisateljsku i znanstvenu djelatnost. Tako je kao kapelan u župi sv. Petra u Zagrebu pisao o nepogrešivosti pape i o toj temi polemizirao s Franjom Ivekovićem, profesorom na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu (1833. – 1914.) (usp. *Katolički list* XXI, 21 (četvrtak, 26. V. 1870.), str. 183 – 186; XXI, 26 (30. VI. 1870.), str. 242).

Naslovna strana knjige
J. Žerjavića *Čovjek
majmun*

Sljedeće godine J. Žerjavić piše o darvinizmu i polemizira sa Špirom Brusinom (usp. *Katolički list* XXII, 6 (četvrtak, 9. II. 1871.) str. 40 – 44 ; XXII, 15 (četvrtak, 13. IV. 1871.), str. 119 – 120). J. Žerjavić se osvrće i na pisanje *Viestnika* i *Vienca*.

Iste godine J. Žerjavić napisao je u *Katoličkom listu* članak *Placetum regium* i o toj temi je polemizirao s poznatim katoličkim laikom i profesorom na Pravoslavnoj akademiji (pravni fakultet) dr. Šandorom Bresztyenszkym (1843. – 1904.) (usp. *K. L.* XXII, 18 (četvrtak, 4. V. 1871.) str. 148 – 149).

Potaknut pisanjem J. Žerjavića, profesor na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu Antun Kržan (1835. – 1888.) u *Katoličkom listu* piše *O postanku čovjeka* u sedam nastavaka, polemizirajući s Jurjem Žerjavićem i završavajući svoje izlaganje sljedećom rečenicom: »Neka nitko nemisli, da smo možda ovdje našu raspravu završili. Možemo reći, da nismo još ni počeli. Mnogo i premnogo stvari moramo znanstveno raspraviti prije, nego dodjemo do naše svrhe.« (Usp. *Katolički list* XXIII, 35 (29.VIII. 1872.), str. 275 te br. 26, 27, 28, 32, 33, 34 i 35, od lipnja do kolovoza 1872. godine, gdje se obrađuje ta tema.) Na tu temu piše J. Žerjavić u *Katoličkom listu* XXIII, 32 (četvrtak, 8. VIII. 1872.), str. 255 – 256., a iste godine piše i o temi *Pravi pojam teologije pozitivne i skolastične* (vidi *K. L.* br.13, 14 i 15 od ožujka do travnja 1872.).

Očito je da je tema o darvinizmu postala u to vrijeme vrlo zanimljiva, jer o njoj piše već spomenuti Antun Kržan u nastavcima u 23 članka u *Katoličkom listu* 1873. godine. (Usp. br. 2 – 5, 12 – 15, 20 – 24, 32 – 36, 46 – 50.)

Vrlo su značajne godine u životu Jurja Žerjavića bile 1872. i 1873., kada je u Zagrebu izdavačka kuća Narodna tiskara dr. Ljudevita Gaja tiskala njegovo djelo *Čovjek majmun i darwinova teorija*, u dva sveska. Knjiga ima 119 stranica, a na naslovnici je autor napisao: »Non possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate.« (»Ništa ne možemo protiv istine, već samo za istinu.«) To je djelo izazvalo veliko osporavanje i polemike u Hrvatskoj. Josip Balabanić u svojoj knjizi *Darvinizam u Hrvatskoj. Fenomen darvinizma u hrvatskoj prirodnoj znanosti i društvu do kraja Prvoga svjetskog rata*, izd. HAZU, Zagreb, 1983., tvrdi da »sve

Kapela sv. Marije Marija Bistrica,
H. Bollé, 1908.

Kapela sv. Roka Marija Bistrica,
H. Bollé, 1908.

do 1872. nemamo u Hrvatskoj nijedne darvinističke kao ni antidarvinističke knjige«, što očito ne odgovara činjenici, jer je o toj temi opširno u *Katoličkom listu* pisao već spomenuti dr. Juraj Žerjavić, a nastavio je o tome pisati 1872. godine i Antun Kržan. Autor J. Balabanić dalje nastavlja da je »prvu antidarvinističku knjigu u nas objelodanio te godine (1872. op. p.) u Zagrebu pod svojim imenom svećenik zagrebačke nadbiskupije dr. Juraj Žerjavić«. »Pojavila se u dva sveska pod naslovom *Čovjek majmun i Darwinova teorija* (Zagreb 1872., 1873.).« Autor nadalje tvrdi da »Žerjavić krajnim negodovanjem i upotrebljavajući najbanalnije izraze govori o oba Brusinina predavanja, kao i o nekim drugim pristašama darvinizma u nas (Kišpatić) i u svijetu (Buechner)«. Josip Balabanić zaključuje da je netko iz kruga oko *Katoličkog lista* ustvrdio da je Žerjavić sve što je u dvije knjige »napisao«, zapravo, prepisao i objelodanio kao svoje. Tekstove je navodno preuzeo, plagirao iz *La Civiltà Cattolica*. Autor u bilješki navodi sljedeće: »Da li je to bio Josip Stadler, kasnije nadbiskup vrhbosanski (sarajevski) koji je u vrijeme izlaska Žerjavićevih knjiga bio kateheta na zagrebačkoj gimnaziji, a o kome petnaestak godina kasnije čitamo kako je sedamdesetih godina 19. stoljeća, nasuprot nekog prevedenog antidarvinističkog djela, u *Katoličkom listu* pisao o mogućnosti da se darvinizam uskladi s kršćanstvom.« (*Svjetlo*, XV, br. 26, 1900, str. 11.) (Usp. J. BALABANIĆ, nav. dj., str. 30.) Autor nadalje navodi da je pregledao godišta *La Civiltà Cattolica* od 1860. do 1873. godine te da je utvrdio da je »J. Žer-

javić doista u svoje dvije knjige doslovno prenio odgovarajuće tekstove iz spomenutog časopisa.« Treba spomenuti da su tekstovi u navedenu isusovačkom časopisu izlazili bez potpisa, pod pseudonimom ANONIMUS. Toliko o Jurju Žerjaviću kao piscu antidarvinističkih spisa.

Kapela sv. Ladislava Marija Bistrica. H. Bollé

Juraj Žerjavić, graditelj, osvjedočeni »pravaš«, saborski zastupnik i mecena

U 36 godina svoga župnikovanja u Mariji Bistrici Juraj Žerjavić je ostavio neizbrisivi trag u povijesti najglasovitijeg svetišta Majke Božje u Hrvatskoj. O obnovi crkve slavnog prošteništa, župnog dvora, kapela i dviju škola govore dokumenti sačuvani u arhivu Hrvatskoga nacionalnog svetišta i župe Majke Božje Bistričke, pohranjeni u skupinama B, C, D i E i predani Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu (NAZ). Tu su sadržana pisma na njemačkom jeziku, a pisana goticom, nastala za vrijeme restauratorskih radova od 1879. do 1882. godine, zatim pisma od 1879. do 1882. godine za arhitekta H. Bolléa, majstora Gruenzweiga, ugovori s

majstorom Antoniom Venchierutti-Murateom te pisma mnogih majstora iz Zagreba, Maribora, Beča, Krapine, Varaždina i Radoboja, odakle se javljao Johan Pečnik. Nakon restauracije crkve, koja je trajala od 1874. do 1908. godine, u arhivu se nalaze novčane isplate, opisi radova s potpisom arhitekta H. Bolléa i na kraju tzv. »platežni arak« za kapele iz 1908.

godine, sa sljedećim popisom: kapela sv. Magdalene, sv. Marije, sv. Roka, sv. Ladislava, sv. Andrije, sv. Florijana, sv. Benedikta i sv. Marije Vinske.

Druga velika skupina dokumenata u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu (NAZ) nalazi se u katalozima br. 179, 181, 772, 1658, 1659, 1660 i 1661.

Treća skupina dokumenata u NAZ-u, pod brojem 7961/1922., donosi obavijest Matiji Peniću, podarhiđakonu i župniku u Brdovcu (od 1. VII. 1910., br. 3374), kojim ga Nadbiskupski duhovni stol imenuje »povjerenikom kod popisa, odnosno izlučenja pokojnikove baštine«, a Ivana Mitrečića, tadašnjeg kapelana u Mariji Bistrici imenuje »upraviteljem župe«. Kapelan Mitrečić javlja dr. Dominiku Premušu, kanoniku, da je »danas t.j. 1. srpnja 1910. god. umro veleučeni i velečasni gospodin Dr. Juraj Žerjavić župnik u Mariji Bistrici ostavivši pismenu oporuku«.

Zanimljiv je i podatak koji donosi zapisnik sjednice od 14. VII. 1910., na kojoj su sudjelovali Matija Penić, Ivan Mitrečić i Martin Peršun, kapelan kao perovođa, koji ustanovljuje sljedeće: »Riznica ne odgovara inventaru, jer je prigodom obnove crkve više dragocjenosti prodajom otuđeno.« Iako ta tvrdnja zvuči optužujuće za pokojnog župnika J. Žerjavića, jer su troškovi obnove svetišta bili enormni, ublažena je dopisom Matije Penića od 2. IX. 1910., u kojem se navodi da su predmeti iz riznice »nedvojbeno dozvolom NDS prigodom obnove prodani«.

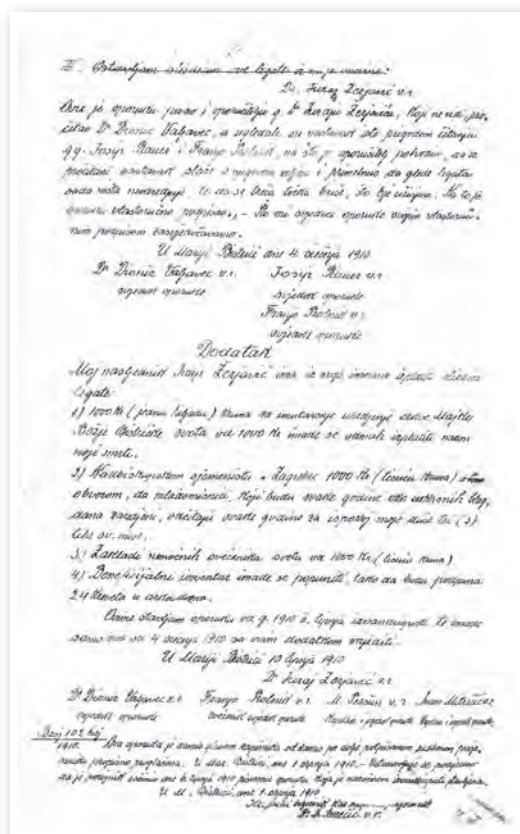
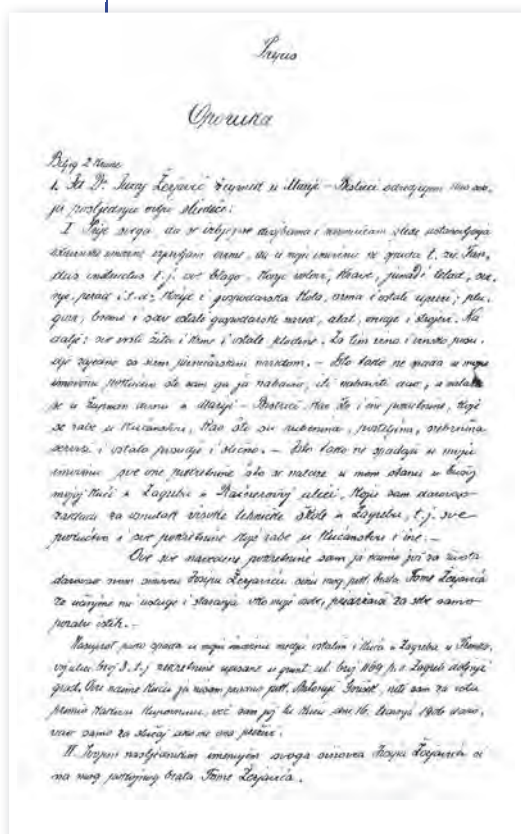
Potrebno bi bilo još nešto spomenuti o političkim stajalištima J. Žerjavića, koji je kao pravaš ne samo oko sebe u Mariji Bistrici okupljao pravaše, već je u Hrvatskom saboru bio zastupnik Stranke prava, od 1897. do 1901. godine. Upravo i njegovom materijalnom pomoći i političkim nastojanjem bio je srušen omraženi režim mađarona Khuen-Héderváryja. Zbog svojih pravaških političkih stavova J. Žerjavić je bio i zatvaran.

Juraj Žerjavić je bio i veliki mecena. U Zagrebu je osnovao hrvatsku Visoku tehničku školu, a u svojoj darovnici Sveučilištu u Zagrebu

darovao je zgradu u koju se smjestila Tehnička škola, danas Tehnički fakultet. Novčano je pomagao siromašne studente iz Hrvatskog zagorja. Pomagao je i Maticu hrvatsku, koja ga je imenovala svojim počasnim članom, a Grad Zagreb ga je proglasio počasnim građaninom.

Taj veliki vizionar, dobrotvor i neumorni graditelj, dušobrižnik, pisac, političar, a nadasve veliki donator i širitelj nacionalnog i vjerskog ponosa i svjetla oko sebe, pri kraju života izgubio je svjetlo očiju i posve je oslijepio!

Ovaj prilog o dr. Jurju Žerjaviću na stranicama *CKD-a* samo je mala hvala za njegovo veliko djelo u povodu stote obljetnice njegove smrti. Grad Zagreb odužio se svom dobrotvoru imenjujući jednu ulicu njegovim imenom.

Oporuka dr. Jurja Žerjavića od 4. siječnja 1910., s dodatkom od 10. lipnja 1910.

Sažetak

U rubrici *Tema broja* predstavljamo tekstom i slikom obnovitelje i graditelje Hrvatskoga nacionalnog svetišta Marija Bistrica, Jurja Žerjavića, župnika, i Hermana Bolléa, arhitekta. Rano razdoblje života Jurja Žerjavića isprepleteno je i sa životom Josipa Stadlera, prvoga vrhbosanskog nadbiskupa. Obojicu je naime nadbiskup Juraj Haulik poslao na studij u Rim, 1862. godine, obojica su bili zaređeni za svećenike, 1868. godine, i otada su se njihovi životni putevi razišli. Josip Stadler je bio imenovan prefektom u bogosloviji, a zatim je postao profesor na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, da bi bio imenovan prvim vrhbosanskim nadbiskupom, 1882. godine. Juraj Žerjavić je po povratku iz Rima djelovao kao kapelan u župi sv. Petra u Zagrebu, a onda je bio imenovan župnikom u Mariji Bistrici, 1874. Po svojem političkom opredjeljenju obojica su bili pristaše Stranke prava. Dobri prijatelji sukobili su se, čini se, oko pitanja darvinizma, koji je u to vrijeme postao vodećim znanstvenim svjetonazorom, a koji je Juraj Žerjavić svojom knjigom *Čovjek majmun* nemilosrdno napao. O tim i drugim zanimljivostima iz života Jurja Žerjavića i Hermana Bolléa piše u svojoj studiji Juraj Kolarić, pod naslovom *Juraj Žerjavić i Herman Bollé, graditelji svetišta Majke Božje u Mariji Bistrici*.

LIKOVNI UMJETNICI U HRVATSKOME NACIONALNOM SVETIŠTU MARIJI BISTRICI

Da Marija Bistrica već stoljećima ima golemo značenje u hrvatskom narodu kao mjesto posebnog štovanja Marije Majke Božje, koja je upravo po njemu i nazvana Bistrička, dobro je znana činjenica, na koju ovom prigodom tek podsjećamo, kako bismo još jednom ukazali na njezinu duboku ukorijenjenost u našoj nacionalnoj povijesti. Podsjećamo na tu činjenicu i zato kako bismo nanovo naglasili da je u samom mjestu oblikovan jedinstveni urbanistički kompleks, kao sakralni prostor od naročita značenja za nacionalnu kulturu, u kojemu je Crkva s hrvatskim pukom svjedočila svoju živu vjeru u bremenitim stoljećima, kao što i danas to čini, u ovome našem jednako bremenitom vremenu. Međutim valja nam također reći da se te činjenice iščitavaju iz njezine povijesti, isto jučer kao i danas, te da će se tako, kao što želimo vjerovati, čitati i sutra, kao njezina, ako tako možemo kazati, stvarna budućnost.

A činjenice govore jednostavnim jezikom, primjerice da je mjesto dobilo ime po malenom potoku Bistrica, koji kroz njega protječe, i da se prvi put spominje 1209. godine, zatim i to da se istoimena župa u ljetopisima navodi znatno poslije, tek 1334. godine. Nekoliko stoljeća kasnije, točnije 1731. godine biskup Juraj Branjug (1723. – 1748.) posvetio je crkvu Snježnoj Gospi, a samo će se mjesto i svetište zvati Marija Bistrica znatno poslije, odnosno, trebalo je proći više od dvjesto godina pa da se udomaći njegov naziv pod imenom koje danas poznajemo – Hrvatsko nacionalno svetište Marija Bistrica – kako ga je naime 1971. godine Biskupska konferencija proglasila kao prošteništa čitavoga hrvatskoga naroda. Te činjenice spominjemo zato jer su iznimno značajne u povijesti svetišta, ali i zato jer one najbolje govore u prilog tvrdnji da je svetište Majke Božje Bistričke duboko zaživjelo u hrvatskom narodu kao jedinstveni prostor nacionalnog, kulturnog i vjerničkog identiteta.

Kad govorimo o tim činjenicama, tada tek tangiramo to njihovo golemo značenje u nacionalnoj svijesti, u kojoj one dobivaju metafizičke konotacije u ozračju kršćanske kulture, duhovnosti, a dakako, i vjere. Upravo su se te vrijednosti marijanskog svetišta i nastojale izraziti u

svojemu punom značenju u različitim medijima, dakako, prvenstveno onomu molitvenom u euharistijskom misnom slavlju, kao i u propovjednom obliku, dakle u mediju riječi te na osobit način i u mediju glazbe, prigodnim pjesmama, a napose u složenijim glazbenim strukturama, najčešće izvođenim na orguljama i korskim pjevanjem. Upravo se ta kršćanska duhovnost nastojala još eksplicitnije izraziti i u likovnim medijima: arhitekturi, kiparstvu i slikarstvu, kako bi se materijalizirala u likovnom jeziku, u kojemu i čitamo njezine stilske i simboličke vrijednosti tijekom dugih stoljeća, u kojima su brojni umjetnici stvarali svoja vrijedna djela.

A najznačajniji među tim likovnim djelima svakako je i znameniti zavjetni kip Bistričke Gospe, odnosno Majke Božje Bistričke, koji potječe iz 15. stoljeća i pripisuje se nizu crnih Madona. Iako se pri restauraciji otkrilo da mu tamna boja nije autentična, taj kasnogotički kip, izrađen u drvetu, djelo je nepoznatog umjetnika, najvjerojatnije pučkog majstora.

Što se pak tiče samoga crkvenog arhitektonskog zdanja, tj. današnje župne crkve, treba napomenuti da je ona građena pune tri godine (1879. – 1882.), prema sugestijama bečkog arhitekta Fridricha Schmidta, koji je podržao inicijativu župnika dr. Juraja Žerjavića za gradnjom nove crkve, preporučivši svojega učenika Hermana Bolléa, koji je, kao što je dobro znano, osim toga neorenesansnog kompleksa zgrada ostvario i druga značajna djela, od kojih su neka nezaobilazna u povijesti hrvatske arhitekture. Svakako je vrijedno spomena i likovno djelo slikara Ferde Quiquereza, većih dimenzija, koje prikazuje Isusa među učiteljima u hramu, te friz u arkadama od 22 čudotvorna uslišenja po zagovoru Majke Božje Bistričke, zabilježena u *Knjizi bistričkih čudesa*, dok je D. Novak vješto oblikovao kipove Krista raspetoga i sv. Kristofera.

Također je važno spomenuti i izuzetno djelo klasika hrvatskog slikarstva 20. stoljeća Zlatka Šulentića, koji je izradio fresku (1953.) *Marijino uznesenje na nebo*, postavljenu u impresivnom luku crkvenog broda. Na inicijativu nadbiskupa Antuna Bauera i njegova pomoćnog biskupa Alojzija Stepinca ugledni kipari započinju s radom svojih skulptura na veliku kršćansku temu križnog puta, postavljajući ih po kosinama brda Karmel, gdje su četiri postaje isklesane u Italiji 1943. godine. Kasnije su svoj prilog križnom putu dali ugledni suvremeni hrvatski kipari: Kruno Bošnjak (V. postaja), zatim Ante Orlić u suradnji s Marijom Ujević

Emaus, Marija Bistrica

Kip Majke Božje Bistričke u niši

(XIII.), Stanko Jančić (VII., IX., XI. i XV.), Ante Orlić (X., XII., XIV.), Josip Poljan (VI.), a među tim vrsnim kiparima je i djelo Ante Starčevića (VIII. postaja).

Ovim letimičnim pogledom kroz povijest svetišta majke Božje Bistričke nastojali smo naznačiti samo neke njezine iznimno značajne događaje, kako bismo bar djelomično prihvatili ovom fragmentarnom kronologijom događaja i njezinih ključnih protagonista i činjenicu da su različiti oblici umjetničkog diskursa nazočni u svakom razdoblju, štoviše, da su ga markirali svojim jezikom u nezaobilazne čimbenike te iste povijesti. Među takvim činjenicama nedvojbeno je i impresivno likovno djelo koje je za vrijeme Drugoga svjetskog rata, na poziv zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca, započeo raditi Krsto Hegedušić, u suradnji s Ivanom Generalićem (i drugim učenicima hlebinske škole). Uz njih tu su još i brojni drugi umjetnici koji su prihvatili biskupov poziv na suradnju: kipar Ivan Kerdić i arhitekt Antun Freudenreich. A osim njih Krsto Hegedušić, kao voditelj, tog zaista velika umjetničkog projekta, pozvao je još mnoge umjetnike za svoje asistente i suradnike, a među njima i tadašnje studente Akade-

Spomenik o 260. godišnjici našašća i uzvišenja
čudotvornog kipa

mije likovnih umjetnosti u Zagrebu: Željka Hegedušića, Ivu Režeka, Ivu Šermeta, Antu Kaštelančića, Dragana Berkovića, Gabrijela Stupicu, Ivu Dulčića, Alberta Kinerta i druge. Treba oteti zaboravu još jednu istinitu činjenicu, čvrsto utkanu u povijest svetišta Majke Božje Bistričke, kao što je upisana u životopis hrvatskog mučenika biskupa Stepinca. Naime govorimo i o tome da je nadbiskup Stepinac, pozvavši slikara Hegedušića na suradnju, tj. povjerivši mu zahtjevan posao na izradi fresaka i uređenju unutrašnjosti crkve (koju je 1923. godine papa Pio XI. proglasio *bazilicom minor*), zapravo, spasio njegov život od ondašnjih vlasti. Nadbiskup je pozvao na suradnju i brojne druge umjetnike lijeve političke orijentacije, koji su sve vrijeme Drugoga svjetskog rata bili pod sigurnom zaštitom toga

plemenitog pastira (kojega je papa Ivan Pavao II. proglasio blaženim upravo u Svetišu Majke Božje Bistričke, 3. listopada 1998. godine) i tom kršćanskom gestom pokazao da mu je Kristov nauk iznad svakoga ljudskog, bilo lijevog ili desnog, a koji naime ne poznaje tih razlika koje stvara čovjek mimo Božje volje. Još nam je reći u prilog suradnji likovnih umjetnika u Svetišu Majke Božje Bistričke da je upravo tada, u prigodi proglašenja nadbiskupa Stepinca blaženikom, na svečanome euharistijskom slavlju pred silnim mnoštvom vjerničkoga puka, prvi put javnosti predočena slika koja prikazuje nadbiskupa Stepinca, tj. njegov službeni portret, kojemu je autor Josip Biffel.

Ovdje nam međutim valja napomenuti da se među likovnim djelima učinjenim u svetištu Majke Božje Bistričke izdvaja Hegedušićevo remek-djelo *Golgota*. Nadbiskupov poziv pokazao se vidovitom odlukom, jer je, isprva, to bio veliki projekt, zamišljen kao monumentalne freske, koje su trebale biti postavljene na lijevoj strani glavnog broda bazilike, s prikazima znamenitih događaja iz Kristova života: rođenje, bijeg u Egipat i križni put, a koji, nažalost, nisu sačuvani u nacrtima, pa nisu mogli ni kasnije biti izvedeni. Međutim tek su nakon više od pola stoljeća sli-

Rođenje Isusovo

Bijeg u Egipat

kari Eugen Kokot i Egidio Budicin »oživjeli« jedno drugo Hegedušićevo veliko djelo. Naime zahvaljujući nacrtima *Golgote*, sačuvanim u zbirci Ivana Lackovića Croate, ti su slikari uspješno završili tu fresku, ostvarivši djelo iznimnih likovnih vrijednosti. I stoga ćemo u našem zapisu u djelima likovnih umjetnika u svetištu Majke Božje Bistričke i staviti naglasak upravo na to Hegedušićevo djelo, koje su tako majstorski i nadahnuto »uskrsnuli« u punu likovnom sjaju suvremeni hrvatski slikari Eugen Kokot i Egidio Budicin.

Apostrofirat ćemo to djelo ne samo zato što su mu ta dva vrsna znalca freskoslikarstva udahnuli likovni život i time nedvojbeno obogatili hrvatsku sakralnu umjetnost, već i zato kako bismo naglasili njihov golemi prilog u »prenošenju« Hegedušićevih crteža u medij freskoslike, tj. u tehnici fresko seko, stvorivši remek-djelo zidne slike. Ta iznimno zahtjevna slikarska tehnika pretpostavlja temeljitu obradu zidne plohe, u kojoj je naročito došlo do izražaja njihovo poznavanje tehnološke obrade zida. Dakako, sigurna popudbina u tome složenom poslu bilo im je i stečeno iskustvo na dotadašnjem radu na tim zahtjevnim poslovima u restauraciji oštećenih fresaka i slika, koje su oštećene ljudskom nepažnjom, ili, još češće, slučajnom, a ne namjernom devastacijom, ili pak tragovima što ih ostavlja »zub«

vremena, zaborav, nebriga i nepažnja. Stoga je iskustvo vrsnog restauratora Egidija Budicina dalo svoj dragocjen prilog u izradi te kompozi-

Postaja križnoga puta

cije zidne slike, kao što je i slikarski prilog Eugena Kokota pokazao da je likovno živa Hegedušićeva škola, čiji je bio đak. Odnosno višegodišnji bliski majstorov suradnik, koji je danas zacijelo jedan od njezinih najboljih protagonista u suvremenoj hrvatskoj umjetnosti, uza Šimu Perića i Zlatka Kesera... Da spomenemo, među tolikim, tek one žive, jer su također bili suradnici glasovite Hegedušićeve majstorske radionice, u kojoj su stjecali slikarska znanja i otkrivali tajne slikarskih tehnika mnogi naraštaji hrvatskih umjetnika. Stoga je Kokotovo slikarsko umijeće zablistalo na toj profesorovoj freski *Golgota* ne samo likovnim već i visokim moralnim sjajem. Zablistalo je zato jer je Kokot profesionalno poštovao izvornik u crtežima, kao i zato jer ga je »preveo« u drugi medij svojim osjećanjem i poznavanjem boja, stvorivši Hegedušićevo djelo sa svojim autorskim značajkama u zajednički iznimno uspješan projekt,

koji stoga s pravom zajedno i potpisuju: K. Heg. / 1944.; E. Kokot i E. Budicin / 2008.

U toj je prigodi, svakako, važno reći da je inicijativa za dovršenjem umjetničkih djela započeta, kao što smo već rekli, prije više od pola stoljeća, kao i za obnovom i uređenjem unutrašnjosti crkve došla od sadašnjeg župnika i rektora svetišta Zlatka Korena. Također valja podsjetiti i na to da su visoke obljetnice dale svoj prilog, jer su bile naročito poticajne u toj župnikovoj obnoviteljskoj akciji. Naime obilježavalo se 800 godina od prvoga pisanog traga mjesta (1209. – 2009.) te 510 godina postojanja čudotvornog kipa Majke Božje Bistričke (1499. – 2009.). Napokon, tu je još jedna iznimno značajna obljetnica, i to ona kojom se podsjećamo na drugi pronalazak zavjetnog kipa Majke Božje Bistričke (1499. – 2009.).

Stoga je naša pozornost naročito usredotočena na dovršenje Hegedušićeve freske *Gologota*, koju su izradili Kokot i Budicin, poštujući svaki detalj i dakako cjelinu i ritam kompozicije, kao i autorova stilska obilježja, jer je ona okrunila te visoke obljetnice.

Freska je koncipirana za prostor i po mjerama plohe glavne lađe, ispunjavajući njezinu površinu u visini iznad deset metara. Središte kompozicije »drži« tijelo raskršnog Krista, koje emanira cijelom površinom freske golemom likovnom energijom, »pokrećući« njezine vitalističke silnice u dubokoj perspektivi, »ispisujući« u svim smjerovima rafiniranim slikarskim rukopisom jedinstveno djelo u hrvatskoj sakralnoj umjetnosti. Dakako, time je svetište Majke Božje Bistričke nezaobilazna, pa i atraktivna kulturna destinacija, čije se značenje već danas prepoznaje po Hegedušićevoj fresci *Gologota*, koju su realizirale nadahnute ruke vrsnih majstora Kokota i Budicina u impresivno likovno djelo, koje krase značajna kompozicija, nesvakidašnje slikarsko umijeće te nadasve zavidna razina profesionalne izvedbe, kojom su i supotpisali svoj autorski prilog tomu iznimnom sakralnom likovnom djelu.

SAŽETAK

Milan Bešlić, autor teksta *Likovni umjetnici u Hrvatskome nacionalnom svetištu Mariji Bistrici* nadovezao se je na prijašnju temu i predstavio cijeli niz značajnih i velikih umjetnika koji su ostavili trag svog genija u Mariji Bistrici, kao npr: Ferdo Quiquerez, Zlatko Šulentić, Krno Bošnjak, Ante Orlić, Stanko Jančić, Josip Poljan, Ante Starčević, Krsto Hegedušić, Ivan Generalić, Željko Hegedušić, Ivan Režek, Ivo Šermet, Ante Kaštelančić, Dragan Berković, Gabrijel Stupica, Ivo Dulčić, Alber Kinert, Josip Biffel, Eugen Kokot i Egidio Budicin. U najvećem dijelu njihovih umjetničkih ostvarenja koje su ostavili u Mariji Bistrici važnu ulogu odigrao je bl. Alojzije Stepinac.

Golgota, E. Kokot, E. Budicin (dovršili prema predlošku Krste Hegedušića)

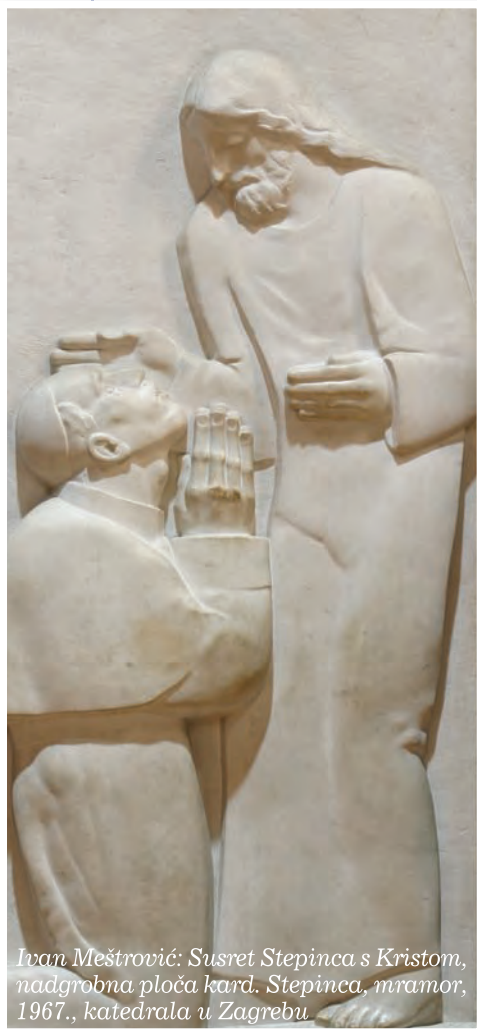
JURAJ KOLARIĆ

BL. ALOJZIJE STEPINAC U LIKOVNOM STVARALAŠTVU KAO NADAHNUĆE ZA MNOGA KULTURNA I UMJETNIČKA OSTVARENJA

Pedeseta obljetnica smrti zagrebačkog nadbiskupa i kardinala Alojzija Stepinca (10. veljače 1960.), koji je preminuo u zatočeništvu u svojem rodnom Krašiću, potaknula nas je da tim povodom našoj vjerničkoj i društvenoj javnosti podastremo popis svih spomen obilježja blaženika kao i popis najuspjelijih likovnih ostvarenja o blaženikovom liku. Podatke o spomen-obilježjima bl. A. Stepinca preuzimamo iz knjige *Stepinčev zbornik. Alojzije Stepinac svjedok vremena i vizionar za treće tisućljeće*, izd. Biskupski ordinarijat Varaždin, Varaždin, 2008. Knjigu je tiskao Glas Koncila, u nizu *Ljudi i događaji, knjiga 23*. Tekst o spomen-obilježjima priredila je Jasna Pavelić-Jureško, a podatke je upotpunilo uredništvo *Godišnjaka za kulturu i crkvena kulturna dobra (CKD)*. Fotografije su preuzete iz arhiva Glasa Koncila, Arheološkog muzeja u Zagrebu, Hrvatskoga državnog arhiva, Nadbiskupskog arhiva u Zagrebu (donacija Kopač) i Muzeja pošte i telekomunikacija.

Zamisao o izradi spomen-obilježja imena i osoba bl. Alojzija Stepinca rodila se na znanstvenom skupu u Lepoglavi održanom 5. prosinca 2008., sa željom da se zorno pokaže koliko je i kako Stepinčev duh živ i danas nazočan u hrvatskom narodu, a posebice u njegovu likovnom stvaralaštvu. Odmah nakon njegove smrti zaredala su hodočašća u zagrebačkoj katedrali, koju su vjernici spontano prozvali »Stepinčevom katedralom«. Na njegovom grobu se molilo, pjevalo, nadahnjivalo i zahvaljivalo! Iako je od njegove smrti prošlo pedeset godina, vjernici sve više prepoznaju u liku blaženika vrijednosti koje je potrebno ugraditi u budućnost Hrvatske u vrijeme rastućeg relativizma i prijetećeg globalizma. Moći ili relikvije blaženika pohranjene u crkvama, samostanima, župama, crkvama, kapelama i različitim crkvenim institucijama, kao i

Ivan Meštrović: Susret Stepinca s Kristom, nadgrobna ploča kard. Stepinca, mramor, 1967., katedrala u Zagrebu

likovna umjetnost, književnost, glazba, film, ulice i trgovi koji nose njegovo ime, pokazuju da je bl. A. Stepinac prerastao u moralnu, crkvenu i nacionalnu vertikalu hrvatskog naroda, kako u domovini, tako i izvan nje. Tomu je posebno pridonijela svečana beatifikacija Alojzija Stepinca od papa Ivana Pavla II., 3. listopada 1998., u Mariji Bistrici.

1. MOĆI ILI RELIKVIJE BL. ALOZIJA STEPINCA

U kršćanskoj tradiciji štovanje moći ili relikvija svetaca vrlo je rašireno. Relikvije (lat. *reliquiae* = ostaci) smještene su u moćnik ili spremnicu, u kojoj se čuvaju ili izlažu ostaci kostiju, odjeće ili predmeta vezanih uz pojedine svece. Relikvije ili svete moći izrađuju se od raznih materijala, najčešće od plemenitih materijala: srebra, zlata, kristala, bjelokosti, ali i od drveta. Moćnici su obično bogato umjetnički ukrašeni, a poprimaju oblik dijela tijela ili oblik križa kad je riječ o ostacima Kristova križa. Relikvije se mogu čuvati i u

arhitektonskim oblicima crkve ili pokaznice. Moćnik u rukama neke osobe ili nošen u ophodu redovito označuje prijenos moćiju ili posvetu neke crkve. Moći blaženika ili sveca mjesni biskup obično postavlja u novoposvećeni oltar, na kojemu se slavi sveta misa. Podjeljivanje moći prati uvijek svečano pismo mjesnog ordinarija, kao povijesni znak nazočnosti božjeg ugodnika u vremenu i prostoru dotične župe. Prema našim saznanjima, moći ili relikvije bl. Alojzija Stepinca nalaze se u slijedećim župnim crkvama i kapelama u Hrvatskoj i izvan domovine.

1.1. Moći bl. Alojzija Stepinca

1. *Aljmaš (ĐO)*, Gospa od Utočišta, 2004.
2. *Beletinec (VŽ)*, Svi Sveti, 2008.

3. *Brestje (ZG)*, Dobri Pastir, 2004.
4. *Budaševo (ZG)*, Bl. Alojzije Stepinac, 2006.
5. *Đakovo (ĐK)*, kapelica u Nadbiskupskom dvoru, 2003.
6. *Glina (ZG)*, Sv. Ivan Nepomuk, 2002.
7. *Goričan (VŽ)*, Sv. Leonard, 2001.
8. *Gvozd (ZG)*, Sv. Petar i Pavao, 2009.
9. *Hrnetić (ZG)*, Hrvatski mučenici, 2004.
10. *Hvar (HV)*, Sv. Ivan Krstitelj i sv. Antun opat, 1999.
11. *Hvar (HV)*, benediktinski samostan, 1998.
12. *Ivanec (VŽ)*, Sv. Marija Magdalena, 2006.
13. *Jelenje (RI)*, Sv. Mihovil ark., 2007.
14. *Kalinovac (VŽ)*, Sv. Luka ev., 2009.
15. *Kamensko (GS)*, BDM Snježna, 2004.
16. *Košute (SM)*, Srce Isusovo, 2007.
17. *Krapina (ZG)*, Sv. Nikola, 2008.
18. *Krašić (ZG)*, Presveto Trojstvo, 1999.
19. *Kupari (DU)*, za buduću crkvu bl. Alojzija Stepinca i pastoralnog centra (moći povjerene Biskupskom ordinarijatu u Dubrovniku), 1999.
20. *Lekenik (ZG)*, Presveto Trojstvo i Ivan Krstitelj, 2002.
21. *Lešće na Dobri (GS)*, Sv. Juraj, 2000.
22. *Ludbreg (VŽ)*, kapelica pokraj crkve Presvetoga Trojstva, 2003.
23. *Lukavac (ZG)*, Majka Božja Fatimska, 2001.
24. *Mali Lošinj (KK)*, kapela u kući redovnica službenica milosrđa – ančela, 2007.
25. *Mursko Središće (VŽ)*, Marija Kraljica i sv. Ladislav kralj, 2008.
26. *Novska II (PŽ)*, Bl. Alojzije Stepinac, 2003.
27. *Ogulin (GS)*, Bl. Alojzije Stepinac, 2001.
28. *Osijek III (ĐO)*, Preslavno Ime Marijino, 2000.
29. *Podrute (VŽ)*, BDM Kraljica Mira, 2009.
30. *Požega (PŽ)*, Sv. Lovro, 1988.
31. *Pribislavec (VŽ)*, Sv. Florijan, 2005.
32. *Rakov Potok (ZG)*, Presveto Srce Isusovo, 2001.
33. *Remetinec (VŽ)*, BDM Kraljica Svete Krunice, 1999.
34. *Stara Baška (KK)*, Svi Sveti, 2009.
35. *Split (SM)*, Sv. Ivan Krstitelj, Trstenik, 2004.
36. *Samarica (ZG)*, Sv. Katarina, 2008.
37. *Srima (ŠI)*, Bl. Alojzije Stepinac, 2009.
38. *Samobor (ZG)*, Krist Kralj, 2002.
39. *Supetar na Braču (HV)*, Sv. Petar, 2005.

40. *Stražeman (PŽ)*, Sv. Mihovil, 1999.
41. *Trnovec (VŽ)*, Gospa Snježna, 2008.
42. *Varaždin (VŽ)*, Dobri Pastir, 2007.
43. *Varaždin (VŽ)*, katedrala Uznesenja BDM, 1998.
44. *Velika Gorica (ZG)*, Bl. Alojzije Stepinac, 2003.
45. *Virovitica III (PŽ)*, Bl. Alojzije Stepinac, 2003.
46. *Vrbnik (KK)*, reljef glave bl. A. Stepinca s moćima, župni stan, 1997.
47. *Vukovar (ĐO)*, Gospa Fatimska, Borovo naselje, 2008.
48. *Zabok (ZG)*, Sv. Jelena Križarica, 2007.
49. *Zadar (ZD)*, Bl. Alojzije Stepinac, Bili brig, 1999.
50. *Zagreb (ZG)*, katedrala, 1998.
51. *Zagreb (ZG)*, BDM Kraljica Mira, Granešinski Novaki, 2005.
52. *Zagreb (ZG)*, Sv. Mati Slobode, Jarun, 2000.
53. *Zagreb (ZG)*, Predragocjena Krv Isusova, Kozari bok, 2000.
54. *Zagreb*, kapelica Gospe Velikoga Hrvatskog Krsnog Zavjeta, Vojni ordinarijat, 2004.
55. *Zagreb (ZG)*, Sv. Pavao, Retkovec, 2006.
56. *Zagreb (ZG)*, Bezgrešno Srce Marijino, Jordanovac, 2005.
57. *Zagreb (ZG)*, kapela BDM, Klinička bolnica »Sveti Duh«, 2007.
58. *Zagreb (ZG)*, Sv. Luka ev., Travno, 2007.
59. *Zagreb (ZG)*, BDM Majka Crkve i sv. M. Kolbe, Trnovčica, 2009.

1.2. Moći bl. Alojzija Stepinca izvan domovine

- Australija* – bogoslovska kapelica, Carlton, Tasmanija, 2000.
- Austrija* – crkva *An Hof*, Beč, 2007.
- Benin* – kapelica pastoralnog centra, župa Adjarra, Porto-Novo, 2003.
- Njemačka* – Hrvatska katolička misija München, 2007.
- Peru* – crkva sv. Leopolda Mandića, Lima
- Srbija* – franjevačka crkva, Subotica
- SAD* – hrvatska župa Srca Marijina, New York
- Tanzanija* – crkva bl. Alojzija Stepinca, Lujewi, 2005.
- Vatikan* – hodočašće u povodu proglašenja blaženim Alojzija Stepinca, 1998.
- Zambija* – crkva sv. Josipa radnika, 2009., Misija Lusu, 2009.

1.3. Posmrtna maske

- WOOD, Mila: *Kardinal Alojzije Stepinac*, 1960., Blaženikov grob u Zagrebačkoj katedrali

- WOOD, Mila: *Kardinal Alojzije Stepinac*, gipsana maska, Uznesenje BDM, Senj
- WOOD, Mila: *Kardinal Alojzije Stepinac*, gipsana maska, Sv. Katarina, Stubičke Toplice
- WOOD, Mila: *Kardinal Alojzije Stepinac*, gipsana maska, N. P. , privatna zbirka
- (Akad. slikar Mladen Mikulin posjeduje original gipsane maske Mile Wood.)
- SKELIN, Durdica: *Kardinal Alojzije Stepinac*, 1998., kapela kaznionice, Lepoglava

2. CRKVE NE INSTITUCIJE KOJE NOSE IME BL. ALOZIJA STEPINCA

Alojzije Stepinac, kao mladi nadbiskup koadjutor, obavljao je kantske vizitacije u prostranoj Zagrebačkoj nadbiskupiji, a samo tijekom tri godine posjetio je 208 župa, sa željom da se upozna s problemima i poteškoćama života klera i laika. U povodu proslave Papinog dana 1935. godine, nadbiskup A. Stepinac je upoznao 15.000 vjernika sa svojim programom pastoralnog rada, a 1936. godine uspostavio je župu sv. Terezije od Malog Isusa u Zagrebu, prvu od 14 župa kasnije utemeljenih župa u Zagrebu. Danas ime bl. Alojzija Stepinca nose sljedeće župe, samostani, crkve, kapelice, pastoralni centri i druge udruge u Hrvatskoj i izvan Hrvatske.

2.1. Župe blaženoga Alojzija Stepinca

1. *Bestovje, Novaki, Rakitje (ZG)*, 2006. – Trg kardinala Stepinca 1, 10437 Bestovje
2. *Budaševo (ZG)*, 2007. – Trg Marijana Šokčevića 1, 44202 Topolovac
3. *Duga Resa (ZG)*, 2008. – Jozefinska 62 b, 47250 Duga Resa
4. *Ivanovec (VŽ)*, 1999. – Gornji Vidovec 17 a, 40000 Čakovec
5. *Koprivnica (VŽ)*, 2000. – Selingerova 16, 48000 Koprivnica
6. *Kutinska Slatina (SK)*, 2003. – Mate Lovraka b. b., 44320 Kutina
7. *Novska II (PŽ)*, 2003. – Trg L. I. Oriovčanina 12, 44330 Novska
8. *Ogulin (GS)*, 2001. – Nova cesta 7, 47300 Ogulin
9. *Slavonski Brod I (ĐO)*, 2009. – A. Hebranga b. b., 35000 Slavonski Brod
10. *Srima (ŠI)*, 2009. – Mali dvor b. b., 22211 Vodice
11. *Velika Gorica (ZG)*, 1983. – Jurja Dobrile 70, 10410 Velika Gorica

12. *Virovitica III (PŽ)*, 2003. – 30. svibnja 88 a, 33000 Virovitica
13. *Zadar-Bili Brig (ZD)*, 1999. – Vukovarska b. b., 23000 Zadar
14. *Zagreb, Trnjanska Savica (ZG)*, 1999. – Starotrnjanska 46 c, 10000 Zagreb

2.2. Samostani

Marija Bistrica – Majke Božje Bistričke i bl. Alojzija Stepinca, 1998., titular samostanske crkve, karmel bosonogih karmelićanki
Šibenik – Benediktinski samostan sv. Luce, Ul. svete Luce 1, 22000 Šibenik

2.3. Crkve, župe, biskupije, samostani, vojni ordinarijat, pastoralni centri pod Stepinčevom zaštitom ili suzaštitom

Čaglin, zaštitnik župe sv. Alojzija Gonzage (PŽ)
Hrnetić, suzaštitnik Pastoralnog centra hrvatskih mučenika (ZG), 2002.
Malešnica – *Oranice*, zaštitnik crkve Bezgrešnoga začeca BDM (ZG), 2002.
Varaždin, suzaštitnik Varaždinske biskupije (VŽ), 1998.
Požega, suzaštitnik Požeške biskupije (PŽ), 1998.
Požega, suzaštitnik crkve sv. Lovre (PŽ)
Split, suzaštitnik župe sv. Ivana Krstitelja, Trstenik (SM), 2004.
Zagreb, zaštitnik Vojnog ordinarijata RH, 2004.

2.4. Vojne kapelanije bl. Alojzija Stepinca

Karlovac, Zapovjedništvo HKoV-a, 1999.

2.5. Udruge

Federacija benediktinskih koludrica blaženog Alojzija Stepinca u RH, Don Josea Felicinovića 2, 23250 Pag
 Udruga »Bl. Alojzije Stepinac« bosonogih karmelićanki u RH i BiH (2001.), Brezovička c. 90 a, p. p. 7, 10257 Brezovica

2.6. Kapele i kapelice bl. Alojzija Stepinca

1. *Borovci* – kapela, Metković (SM), 2006.
2. *Dremovec* – kapelica, Lepoglava (VŽ), 2001.
3. *Gajec* – kapela, župa Kašina, Otok Virje (ZG), 2003.
4. *Grkaveščak* – kapela, Sv. Martin na Muri (VŽ)
5. *Gorica* – kapelica, Rašćane (SM)
6. *Hrašćica* – kapelica, župa Sračinec (VŽ), 2008.

7. *Ivanec* – kapela, Dom za starije i nemoćne »Sv. Ivan Krstitelj« (VŽ), 2001.
8. *Jankomir* – bolnička kapelica (ZG)
9. *Jertovec* – kapela, župa Svih svetih, Bedenica (ZG), 1999.
10. *Karojba* – kapelica, župa Svih svetih (PP), 2004.
11. *Kaštela* – kapela, brdo Malački (SM), 2004.
12. *Kutleša-Misiri* – kapelica, Vinjani (SM), 2001.
13. *Krapinica* – kapela, župa Uznesenja BDM Zajezda (ZG), 1998.
14. *Lepoglava* – kapela, kaznionica (VŽ), 1999.
15. *Lupinjak* – kapelica, filijala župe Taborsko (ZG), 2001.
16. *Ogulin* – kapelica (GS), 2005.
17. *Osekovo* – kapela (ZG), 1998.
18. *Samobor* – kapelica (ZG), 2005.
19. *Slavonski Brod* – kapela, župa Gospe Brze Pomoći (ĐO), 2006.
20. *Sop* – filijalna, župa Ivanja Reka (ZG)
21. *Sonković* – kapelica (ŠI), 1999.
22. *Srinjine* – kapelica (SM), 2000.
23. *Škropeti* (posveta 2010.) (PP)
24. *Turanj* – kapela (ZG), 2008.
25. *Vinica* – kapelica (VŽ), 2009.
26. *Varaždinske Toplice* – kapelica, bolnica (VŽ), 2001.
27. *Virje* – kapela, Otok (VŽ), 2000.
28. *Zajezda* – kapela, Budinščina (ZG), 2008.
29. *Završje Podbelsko* – kapela, župa Margečan (VŽ), 2008.

2.7. Pastoralni centri (PC) bl. Alojzija Stepinca

1. *Drivenik* – PC za razvoj katoličkog skautizma (RI), 2006.
2. *Jelenje* – PC u izgradnji (RI)
3. *Koprivnica* – PC, župa bl. A. Stepinca (VŽ), 2000.
4. *Petrijanec* – PC, župa sv. Petra i Pavla (VŽ)
5. *Pobri* – PC (prostor izabran, projektna dokum. izrađena)
6. *Prelog* – PC, župa sv. Jakova starijeg, ap. (VŽ), 2007.
7. *Tordinci* – PC, župa Presvetog Trojstva (ĐO)
8. *Velika Gorica* – Pastoralno središte Alojzija Stepinca (ZG)
9. *Volosko* – Pastoralni krug Alojzija Stepinca (RI)
10. *Zagreb* – PC, župa sv. Terezije od Djeteta Isusa (ZG), 2007.
11. *Zagreb* – PC, Trnjanska Savica (projektna dok. u izradi) (ZG)
12. *Zagreb* – PC, župa sv. Petra (ZG), obnovljen 2001.
13. *Županja* – PC, župa Mučeništva sv. Ivana Krstitelja (ĐO), 2007.

2.8. Caritasov dom za stare i nemoćne osobe

Zagreb, Brezovica Caritasov dom bl. Alojzija Stepinca (ZG)

2.9. Crkvene institucije izvan domovine

Austrija HKM – Mirabellplatz 5, 5220 Salzburg

Njemačka HKZ – Hölderlinstr. 13, 73431 Aalen

HKM – Dellplatz, 29, Duisburg

HKZ – Untere Beutau 8-10, 73728 Esslingen

HKZ – Erzbergerstr. 11, 78054 VS – Schwenningen

HKZ – Bl. A. Stepinac i sv. Martin, Heusteigstr. 18., 70182, Stuttgart

Švedska HKM – Parkgatan 14, 41138 Göteborg

SAD HKŽ – 6346 N. Ridge Avenue, Chicago, IL 60660

HKM – 239 Andersen Ave, Fairview, NJ 07022

2.9.1. Misije pod Stepinčevom zaštitom ili suzaštitom

Francuska – zaštitnik HKM-a Nica

Njemačka – suzaštitnik HKZ-a Sindelfingen

2.9.2. Crkve

BiH – Bl. Alojzije Stepinac, Orašje, 2006.

– Bl. Alojzije Stepinac, Buna

Tanzanija – Bl. Alojzije Stepinac, Rujewa, 2006.

2.9.3. Kapele i kapelice

BiH – kapelica, Boće

– kapela, župa sv. Paškala Bajlonskoga Gornji Proboj

– kapelica, župa sv. Jurja Vir, Posušje

Njemačka – kapela, HKM München

2.9.4. Pastoralni centri (PC) i hrvatski domovi (HD)

Benin – PC, župa Adjarra, Porto-Novo, 2003.

BiH – PC, Mostarsko-duvanjska biskupija, Buna

Kanada – PC, HKZ Prečistog Srca Marijina Vancouver, 1978.

SAD – HD, Cleveland

Brazil – HD, Sao Paulo, 1957.

2.9.5. Karitas, domovi za stare i nemoćne osobe

Argentina – Hrvatski caritas »Kardinal Stepinac«, Buenos Aires, 1960.

Australija – *The Cardinal Stepinac Village*, Sydney, 1992.

3. MOLITVENE ZAJEDNICE S IMENOM BL. ALOJZIJA STEPINCA

U svim religijama svijeta molitva je izričaj čovjekove unutrašnjosti i želje da se što više približi Bogu. *Biblija Starog zavjeta* pokazuje da je molitva bitni elemenat židovske pobožnosti. Psalmi, zapravo, najvećim dijelom predstavljaju molitve. Među prorocima Jeremija je »veliki molilac«, jer sve ono što mu srce govori on iznosi pred Boga. U *Novom zavjetu* Isus potiče na molitvu svoje učenike i uči ih moliti *Oče naš*. U toj molitvi, u kojoj smijemo Boga nazivati svojim ocem, Isus općenito molitvi daje novu dimenziju. Zbog toga su se prvi kršćani smatrali molitvenom zajednicom, stalno imajući na umu Isusove riječi: »I ja vam velim: ustrajno molite, i dat će vam se! Tražite, i naći ćete! Kucajte i otvorit će vam se! Jer svatko tko moli, prima; tko traži, nalazi, a otvara se onomu koji kuca.« (*Lk* 11, 9–10) Bl. Alojzije Stepinac bio je čovjek molitve, a njegove uzničke godine i zatočeništvo u Krašiću učinili su ga upornim moliteljem, a što su njegovi štovatelji ne samo prepoznali, već su u blaženiku otkrili svoga zaštitnika. O tome svjedoče i brojne zahvale za uslišane molitve zapisane u spomen-knjige u Lepoglavi i u Krašiću, kao i zahvalne pločice u nadbiskupskom dvoru na Kaptolu. U Zagrebu je 2001. godine bila utemeljena Zajednica štovatelja bl. Alojzija Stepinca, koja danas okuplja više od 4500 vjernika, najvećim dijelom iz Hrvatske i Europe, ali i iz Australije, SAD-a i Latinske Amerike. Uz uobičajene nakane štovatelji blaženika mole za njegovo što skorije proglašenje svetim. U Hrvatskoj i izvan Hrvatske, prema dostupnim podacima, postoje sljedeće molitvene zajednice s imenom bl. Alojzija Stepinca.

3.1. Molitvene zajednice

<i>Bestovje,</i>	župa Bl. Alojzija Stepinca (ZG), 2005.
<i>Brestje,</i>	župa Dobrog Pastira (ZG), 2004.
<i>Cirkovljane,</i>	župa Prelog (VŽ), 2002.
<i>Cvetković,</i>	župa sv. Nikole (ZG), 2002.
<i>Dol,</i>	crkva sv. Mihovila ark. (HV), 2002.
<i>Zagreb, Dubrava,</i>	crkva sv. Mihovila (ZG), 2002.
<i>Ferdinandovac,</i>	župa sv. Ferdinanda kralja (VŽ), 2002.
<i>Gornji Rajići,</i>	župa sv. Tome apostola (PŽ), 2004.
<i>Gornja Stubica,</i>	župa sv. Jurja (ZG), 2002.
<i>Gospić,</i>	župa Navještenja BDM (GS), 2004.
<i>Gunja,</i>	župa sv. Jakova (ĐO), 2002.
<i>Jelenje,</i>	župa sv. Mihovila ark. (RI), 2006.

<i>Koprivnica,</i>	bratovština, župa bl. Alojzija Stepinca (VŽ), 2002.
<i>Krašić,</i>	župa Presvetog Trojstva (ZG), 1995.
<i>Marija Bistrica,</i>	župa Uznesenja BDM (ZG), 2002.
<i>Nova Gradiška,</i>	župa Bezgrješnog začeca BDM (PŽ), 2003.
<i>Otočac,</i>	župa Presvetog Trojstva (GS), 2002.
<i>Petrovina,</i>	župa sv. Petra (ZG), 2002.
<i>Split,</i>	crkva Sv. križa, Veli varoš (SM), 2001.
<i>Velika Gorica,</i>	župa bl. Alojzija Stepinca (ZG), 2003.
<i>Vinica,</i>	župa sv. Marka ev. (VŽ), 2003.
<i>Zagreb,</i>	kapela <i>Corpus Domini</i> (ZG), 2006.
<i>Zaprešić,</i>	župa sv. Petra ap. I. (ZG), 2000.
<i>Zagreb, Travno,</i>	župa sv. Luke ev. (ZG)

3.2. Križni putovi

<i>Krašić</i>	– postaje križnog puta slijede stazu kojom se smio kretati zatočeni kardinal Stepinac, 2004.
<i>Lepoglava</i>	– postaje križnog puta od zatvora do kapele sv. Ivana Krstitelja na Gorici, 2007.
<i>Stepinčev put</i>	Krašić – Zagreb – Marija Bistrica – Lepoglava, 2008. (projekt u realizaciji)

3.3. Križevi

Poklon – kameni, s tekstom na glagoljici i latinici, na prijevoju Učke, 2000.

3.4. Molitvene zajednice bl. Alojzija Stepinca izvan domovine

BiH – Banja Luka, 2002.

– Par Selo, 2002.

– Zovik, 2002.

SAD – Cleveland, 2007.

4. BL. ALOJZIJE STEPINAC U LIKOVNOJ UMJETNOSTI

Svečana beatifikacija Alojzija Stepinca, u Mariji Bistrici, 3. listopada 1998., stavila je likovne umjetnike pred nove izazove. Bl. A. Stepinac je, kao što je poznato, bio veliki poklonik umjetnosti, ističući da je »umjetnost u svojoj biti izričaj ljudske duše, i to neumrle ljudske duše, jer samo tada može napredovati«. U tom kontekstu potrebno je istaknuti da je

Kardinal Alojzije Stepinac – rad Josipa Biffela za proglašenje blaženim u Mariji Bistrici 1998. godine

poticaj za čuvanje umjetničkih djela došao od Svete Stolice, 1. prosinca 1925., u obliku okružnice upućene svim biskupijama, s preporukom da čuvaju umjetnine i da osnivaju dijecezanske muzeje. Slijedeći te naputke, Prva sinoda zagrebačke nadbiskupije, održana 1925. godine, ustanovila je Odbor koji je pomagao nadbiskupu savjetom kako bi se ostvarila navedena želja Svete Stolice. Odluku da se oživotvore smjernice Svete Stolice iz 1925. godine donio je zagrebački nadbiskup bl. A. Stepinac, kada je 14. kolovoza 1935. utemeljio Povjerenstvo za crkvenu umjetnost, u sastavu: Janko Barle, Stjepan Korenić, Dragutin Kniewald, Miho Barada i Matija Ivšić. A. Stepinac je ujedno odlučio osnovati Dijecezanski muzej u Zagrebu. Istom odlukom nadbiskup je potvrdio statut povjerenstva. Nakon tri godine, 27. veljače 1939., bio je formalno osnovan Dijecezanski mu-

zej, a organizatorom muzeja bio je imenovan Kamilo Dočkal. Prvostolni kaptol zagrebački darovao je za sjedište Dijecezanskog muzeja (dalje DM) kuriju na Kaptolu 28, a DM je službeno započeo svoje djelovanje 20. srpnja 1939. Njegovim prvim ravnateljem bio je imenovan Kamilo Dočkal, a DM je bio svečano otvoren za javnost 8. studenoga 1942. Sjedište DM-a bila je do 1971. godine kurija na Kaptolu 28, kada je ona bila prenamijenjena za dom nemoćnih svećenika, zbog čega su muzejski predmeti bili preseljeni u razna spremišta, gdje se i danas nalaze.

Stara zgrada bogoslovije, na Kaptolu 29, počela se obnavljati ujesen 2005. godine, a cijelo vrijeme obnove, do useljenja u obnovljenu bogosloviju, ujesen 2007. godine, bogoslovi su bili smješteni u kuriji na Kaptolu 28. Uz daljnju sudbinu DM-a i Znikine kurije važan je 7. kolovoza 2007., kada je kuriju zahvatila vatra i potpuno je uništila. Predstojnik ureda za kulturna dobra Zagrebačke nadbiskupije i direktor DM-a Juraj Kolarić nalazio se tog dana na službenom putu u Opatiji. Na njegov mobitel stigla je tog nadnevka u 15 sati sljedeća e-poruka direktora Glasa

Koncila Nedjeljka Pintarića: »Dragi profesore! Danas je izgorjela kurija na Kaptolu 28, Znikina kurija, zadnje sjedište Dijecezanskog muzeja i to u 13 sati! Da se je DM nalazio u kuriji Ti bi postao direktor DM-a bez eksponata, a sada si još uvijek direktor bez muzeja, što je puno bolja verzija Tvoje funkcije.« Ta duhovita primjedba N. Pintarića najbolje oslikava stanje DM-a, što ga je utemeljio bl. A. Stepinac, a koji do danas, sedamdeset godina nakon utemeljenja, nema svoj prostor!

Donosimo popis slika i crteža, vitraja, freski, mozaika, kipova i poprsja, reljefa, spomen-ploča, medalja, plaketa i zvona u Hrvatskoj i u inozemstvu koji su oblikovani osobom i likom blaženika:

4.1. Slike, crteži

AVRAMOVIĆ, Pero: *Nadbiskup A. Stepinac na suđenju*, ulje na platnu, 2007., Županja

BIFFEL, Josip: *Kardinal Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, 1998., Marija Bistrica

BOLFEK, M. – BLAŽIĆ, I.: *Bl. A. Stepinac*, portret, ulje na platnu, 2003., Sv. Nikola Malinska

BOTTERI DINI, Josip: *Kard. A. Stepinac*, portret, ulje na platnu, 1990., Postulatura kauze za proglašenje svetim bl. A. Stepinca, Zagreb

BOTTERI DINI, Josip: *Euharistijska procesija s bl. A. Stepincem*, akril na platnu, 2002., Bezgrešno Začće BDM Dubrava, Zagreb

BOTTERI DINI, Josip: *Kard. Alojzije Stepinac*, portret, kombinirana tehnika, 2002., Samostan sv. Ante, Poljud, Split

BOTTERI DINI, Josip: *Bl. Alojzije Stepinac*, pala, 2006., Navještenje BDM Supetar, Brač

BRATOVIĆ, Marino: *A. Stepinac*, ulje na platnu, 1996., župni dvor, Volosko

ĆOSIĆ, Zdravko: *Kardinal Stepinac*, portret, ulje na platnu

ČEPIŠŠAK, Hubert: *Bl. A. Stepinac*, ulje na platnu, 1996., župni dvor Volosko

DELIĆ, Dražen: *Bl. Alojzije Stepinac*, portret, ulje na platnu, 2009., Srce Isusovo Košute

DEVERIĆ, Danijel: *Alojzije Stepinac*, crtež, 2003., Postulatura bl. Alojzija Stepinca, Zagreb

DOROTIĆ, B. i M.: *Bl. Alojzije Stepinac*, portret, ulje na platnu, 2006., Sv. Josip Zagreb

DOROTIĆ, B. i M.: *Bl. Alojzije Stepinac*, portret, ulje na platnu, 2007., crkva karmelićanki u Brezovici

DUKIĆ, Mario: *Bl. Stepinac u uzama u lepglavskom zatvoru*, 2004., Sv. Ivan Krstitelj Slime

DULČIĆ, Ivo: *Nadbiskup A. Stepinac*, ulje na platnu, 1967., Nadbiskupski dvor Zagreb

ĐUKIĆ, Stjepan: *Bl. Alojzije Stepinac na suđenju*, ulje na platnu, 1998., Zagreb

ĐUKIĆ PIŠTA, Stjepan: *Bl. A. Stepinac*, ulje na platnu, 2007., kated. Uznesenja BDM u Varaždinu

ĐURETIĆ, Darinka: *Bl. A. Stepinac*, portret, ulje na platnu, 1998., crkva bl. A. Stepinca u Zadru

FALICA, Josip: *Stepinčev rodni kraj*, ulje na platnu, 2002.

FERANČAK, Josip: *Stepinac u Jeruzalemu nosi križ*, ulje na platnu, 1997., župni dvor u Voloskom

GALINA, V. (sudjelovao na natječaju Postulature za lik A. S., 1998.)

GLASNOVIĆ: portret, ulje na platnu, 2001., Sv. Barbara Rebrow, Zagreb

GRGEC, Petar: *Stepinac bdi je nad svojim rodnim krajem*, akvarel, 2002.

GRGEC, Petar: *Sjećanje na 10. veljače 1960.*, ulje na platnu, Krašić

HENC, Katarina: *Bl. Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, 2002., svetište MB Remetske

HOMEN, Zoran: *Bl. A. Stepinac*, ulje na platnu, 1998., Presveto Trojstvo Krašić

Kardinal i bl. A. Stepinac, ulje na platnu, 1998., Sv. Ana Križevci

Kardinal i bl. A. Stepinac, ulje na platnu, 1998., Sv. Emerik Oriovac

Kardinal i blaženik A. Stepinac, portret, ulje na platnu, 1999., Preslavno Ime Marijino Osijek III

Stepinac u molitvi, ulje na platnu, 1999., Sv. Josip Karlovac

Bl. Alojzije Stepinac, ulje na platnu, Bl. Alojzije Stepinac Sop

INKRET, Snježana: *Bl. Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, 1998., Uznesenje BDM Koprivnica

JAKUBIN, Marijan: *Svi hrvatski sveci i blaženici*, fresko slika, 2005., zavjetna kapela Predragocjene Krvi Kristove Ludbreg

JELAČIĆ BUŽIMSKI, Oskar: *Nad. koadjutor Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, 1934., Nadbiskupski dvor Zagreb

JEMBRIH, Zvezdana: *Alojzije Stepinac*, portret, ulje na platnu, 2002., Sv. Margareta Donja Dubrava

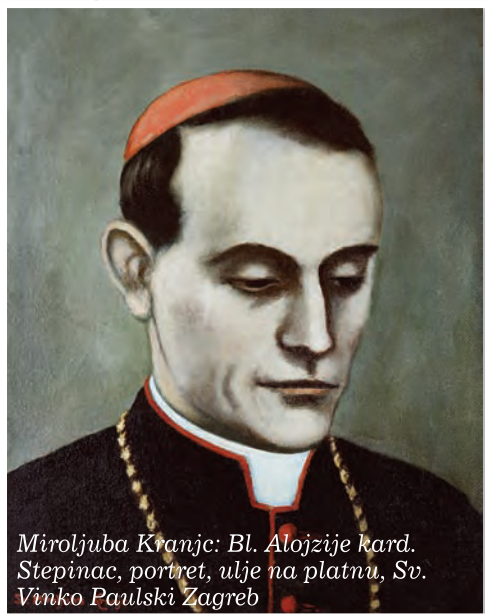
JERKOVIĆ, Josip: *Bl. Alojzije Stepinac*, portret, crtež, 2001., Muzej bl. Alojzija Stepinca, Zagreb

JURANIĆ, Milan: *Kardinal A. Stepinac, nad. zagrebački*, ulje na drvenoj podlozi, 1970.

JURKOVIĆ, Mato: *Bl. Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, 2008., Izložba u HKLD-u, Zagreb, 2009.

KLJAKOVIĆ, Jozo: *Nadbiskup Alojzije Stepinac*, ulje na platnu

Miroljuba Kranjc: *Bl. Alojzije kard. Stepinac*, portret, ulje na platnu, Sv. Vinko Paulski Zagreb

KRALJEVIĆ, Evica: *Bl. Alojzije Stepinac*, 2008., Požeška biskupija, Požega

KRANJIC, Miroljuba: *Bl. Alojzije kard. Stepinac*, portret, ulje na platnu, Sv. Vinko Paulski Zagreb

KRANJČEC, Miljenko: *Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, Uznesenje BDM Biškupec

LACKOVIĆ CROATA, Ivan: *Križni put našeg naroda predvodi bl. A. Stepinac*, crtež tušem, 2002., Postulatura, Zagreb

LIKAN, Gustav: *Kardinal Alojzije Stepinac*, portret, ulje na platnu

LISTEŠ, Nikola: *Bl. Alojzije Stepinac*, portret, 2002.

LOVRIĆ, Branko: *Bl. Alojzije Stepinac*, lik, ulje na drvetu, 1999., Bl. A. Stepinac Sonković

LOVRIĆ, Branko: *Bl. Alojzije Stepinac i hrvatski sveci i blaženici*, Mala Gospa Skradin

LJUBIČIĆ, Mate: *Bl. Alojzije Stepinac ispred zagrebačke katedrale s križem, knjigom i palminom grančicom*, 2004., Duh Sveti Podgradina

MALEŠEVIĆ, Maja: *Bl. Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, 2001., Postulatura bl. A. Stepinca, Zagreb

MAMUŠA, Anto: *Bl. Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, oltarna slika, 2008., crkva bl. A. Stepinca, Virovitica III

MILANKOVIĆ, C. (sudjelovao na natječaju Postulature za lik A. S., 1998.)

MOGILEVSKI: *Bl. Alojzije Stepinac*, lik, ulje na platnu, 2008., Vela Gospa Bibinje

MORDEJ, Zvone: *Bl. Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, 2001., oltarna slika, kapelica bl. A. Stepinca Lupinjak, župa Taborsko

MRČETA, Branka: *A. Stepinac okružen katedralama hrvatskih biskupija*, ulje na platnu, 1997., Sv. Ana Volosko

NAZOR, Jelena: *Bl. Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, crkva sv. Dominika u Splitu

NEKIĆ, Nevenka: *Stepinac – čovjek Crkve*, ulje na platnu, 2002., Postulatura bl. A. Stepinca, Zagreb

NEKIĆ, Nevenka: *Stepinac*, ulje na platnu, 2002., Postulatura bl. Alojzija Stepinca, Zagreb

- NEJAŠMIĆ, M. (sudjelovao na natječaju Postulature za lik A. S., 1998.)
- NEJAŠMIĆ, V. (sudjelovao na natječaju Postulature za lik A. S., 1998.)
- OSTOJA, Tomislav: *Alojzije Stepinac*, portret
- PAVLINIĆ, Vladimir: *Bl. Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, 1994., Sv. Bernard Funtana
- PAVLINIĆ, Vladimir (sudjelovao na natječaju Postulature za lik A. S., 1998.)
- PENAVA, Zvonimir: *Bl. A. Stepinac*, ulje na platnu, 2009., Kapelanija sv. Sebastijana Đakovo
- PETRIČ PERUZOVIĆ, Hrvoje Marko: *Kardinal A. Stepinac*, akril na platnu, 1992., priv. zb. Botteri
- PERUZOVIĆ, Hrvoje Marko: *Kardinal Alojzije Stepinac*, akril na platnu, 1995., priv. zb. Botteri
- PETRAŠ, I. (sudjelovao na natječaju Postulature za lik A. S., 1998.)
- PETRIĆ, A. P. (sudjelovao na natječaju Postulature za lik A. S., 1998.)
- PIRC, Pavica: triptih – *Stepinac nosi križ, slavi misu, kao biskup služi*, ulje na platnu, 2003., Bl. Alojzije Stepinac Budaševo
- PIRC, Pavica: triptih – *Stepinac stradava, kleči pred Gospodinom, klanja se Kristu Kralju*, ulje na platnu, 2003., Bl. Alojzije Stepinac Budaševo
- POPOVIĆ, Smiljan: *Bl. Alojzije Stepinac*, portret, ulje na platnu, 1998., Zagreb
- PRIMORAC, D.: *Bl. Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, 1991., Vojni ordinarijat, Zagreb
- RADIĆ, Rozarija: *Bl. Alojzije Stepinac*, portret, ulje na platnu, 2003., Bezgrešno srce Marijino Mikulići, Zagreb
- RESTEK, Josip: *Alojzije Stepinac*, portret, ulje na platnu, Majka Božja Snježna Volavje, Jastrebarsko
- SLAVICA, Neven: *Bl. Alojzije Stepinac*, portret, akvarel, 2003. (privatno vlasništvo)
- SIGETIĆ, Zvonko: *Bl. Alojzije Stepinac*, lik, ulje na platnu, 2002., PC bl. Alojzija Stepinca Koprivnica
- STAGLIČIĆ-BALEN, A. (sudjelovao na natječaju Postulature za lik A. S., 1998.)
- STRIEGL, Slavo: *Bl. Alojzije Stepinac*, 1999., Uzvišenje Svetog križa Sisak
- SUNARA, P. P. (sudjelovao na natječaju Postulature za lik A. S., 1998.)

- ŠANTIĆ, A.: *Alojzije Stepinac*, crtež prema kipu I. Meštrovića
 ŠIPEK, Miroslav: *Stepinčevo srce*, email/akril, 2002., Postulatura bl. Alojzija Stepinca, Zagreb
- ŠIPEK, Miroslav: *Iza rešetaka*, tuš
- ŠIVAK, Brano: *Bl. Alojzije Stepinac*, intarzija, 2001., Sv. Nikola Mali Lošinj
- ŠTRIEGL, S.: *Bl. Alojzije Stepinac blagoslivlja*, ulje na platnu, 1999., Sv. križ Sisak
- TOMIĆ, Darko: *Bl. A. Stepinac*, portret, ulje na platnu, 2005., Franjevački samostan Vukovar
- TOMIĆ, Sanja: *Bl. Alojzije Stepinac*, akvarel
- TOMLJANOVIĆ, Ivan: *Bl. Alojzije Stepinac blagoslivlja vjernike*, ulje na platnu, 2000., Bl. Alojzije Stepinac Zadar
- VEŽA, Mladen: *Kardinal A. Stepinac*, portret, ulje na platnu, Sv. Marko Makarska
- VILIĆ, Zrinka: *Bl. A. Stepinac*, portret, olovka, 2009., vlasništvo autora
- VLADEN, Vera: *Stepinac u molitvi pred oltarom u krašičkom sužanjstvu*, ulje na platnu, 1960., Muzej bl. Alojzija Stepinca, Zagreb
- ZACERO, Adriano: *Bl. A. Stepinac*, ulje na platnu, 2006., župni dvor u Voloskom
- ŽABČIĆ, Danijel: *Stepinčev Božić u kršćanskom sužanjstvu*, ulje na platnu, 2002.
- ŽAJA, Ante: *Kardinal Alojzije Stepinac*, ulje na platnu
- ŽILIĆ, Davor: *Alojzije Stepinac*, portret, ulje na platnu, 1998., Vojni ordinarijat, Zagreb
- Alojzije Stepinac*, portret sa suđenja rađen po fotografiji, akvarel, 1994, Muzejski postav spomen-zbirke, Zagreb
- Bl. Alojzije Stepinac*, portret, Sv. Luka Ždrelac
- Bl. Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, Presveto Srce Isusovo, Škrlevo, Bakar
- Bl. Alojzije Stepinac*, slika, 2002., župa Vrbno (VŽ)
- Bl. Alojzije Stepinac*, oltarska slika, 2006., Sv. Staša (SM)
- Bl. Alojzije Stepinac*, zid svetišta, Majka Božja Stenjevečka Zagreb

4.2. Freske

- KLJAKOVIĆ, Jozo: *Trijumf sv. euharistije*, 1936/7., Prezbitarij crkve sv. Marka Zagreb
- Presveto Trojstvo Kraljevec na Sutli

Josip Botteri Dini: Blaženi Alojzije Stepinac u procesiji

4.3. Mozaici

BIFFEL, Josip: *Alojzije Stepinac*, 1999., samostan BDM na nebo uznesene Makarska

GARČEVIĆ, Milun: *Alojzije Stepinac*, 2003., Sv. Kancij, Kancijan i Kancijanila Lanišće

PAL, Dražen: *Stepinac pobjednik*, oltarski mozaik, 2006., Bl. Alojzije Stepinac Budaševo

STARČEVIĆ, Ante: *Alojzije Stepinac*, 1981., Sv. Mihael Stražeman

VIDOVIĆ, Zdenko: *Alojzije Stepinac*, Bezgrješno Srce Marijino Jordanovac, Zagreb

Bl. Alojzije Stepinac, Sv. Josip radnik Galdovo, Sisak

4.4. Vitraji

BARBAROVIĆ, Stanislav: *Bl. Alojzije Stepinac*, 2001., Sv. Petar Ivanić-Grad

BIFFEL, Josip: *Bl. Alojzije Stepinac*, 1998., Sv. Lovro Požega

BLAŽANOVIĆ, Vlatko: *Bl. Alojzije Stepinac*, 2001., Sv. Juraj Sućurje, Hvar

BOSNIĆ, Josip: *Bl. Alojzije Stepinac*, 2008., Srce Isusovo Košute

BOTTERI DINI, Josip: *Kardinal Alojzije Stepinac*, 1990., Bezgrješno začće BDM Zagreb

- BOTTERI DINI, Josip: *Kardinal Alojzije Stepinac*, 1997., Sv. Franjo Imotski
- BOTTERI DINI, Josip: *Sv. Duje prima bl. A. Stepinca*, 1998., Gospa od Ružarija Split
- BOTTERI DINI, Josip: *Kardinal Alojzije Stepinac*, 2000., Sv. Mihovil arh. Proložac
- BOTTERI DINI, Josip: *Hrvatska kalvarija*, 2006., Sv. Jeronim Kaštel Gomilica
- BOTTERI DINI, Josip: *Kardinal Alojzije Stepinac*, 2007., Sv. Stjepan Brela
- BOTTERI DINI, Josip: *Bl. Alojzije Stepinac*, 2008., Sv. Jakov ap. Dicmo
- BOTTERI DINI, Josip: *Kardinal Alojzije Stepinac*, 2009., Gospa od Ružarija Kaštel Stari
- DOROTIĆ, Branimir: *Bl. Alojzije Stepinac*, 1999., Svi Sveti Zmijavci
- DOROTIĆ, Branimir: *Bl. Alojzije Stepinac*, 2003., Sv. Kuzma i Damjan Kuzmica
- GRGAT, Ivan – ŽAJA, Juraj: *Blaženi Alojzije Stepinac*, 2005., Sv. Ivan Bosco Podsused
- GRGAT, Ivan: *Bl. Alojzije Stepinac*, Čudotvorna Gospa Sinjska Sinj
- KOKOT, Eugen: *Kardinal Alojzije Stepinac s križem*, 1999., Sv. Vid Rijeka
- KAMEN, Zvonimir: *Bl. Alojzije Stepinac*, 2000., Krist Kralj Matulji
- MANDIĆ, Josip: *Bl. Alojzije Stepinac*, 2009., Uzašašće Isusovo Bili brig, Zadar
- MARČETA B. – ROGIĆ, B.: *Bl. Alojzije Stepinac, mučenik za vjeru*, Sv. Roko Volosko
- MIJALIĆ, Robert: *Bl. kardinal Alojzije Stepinac*, 1994., Majka Božja Lurdska Rijeka
- MIJALIĆ, Robert: *Sv. Nikola Tavelić i bl. Alojzije Stepinac u molitvi*, 2006., Sv. Mihovil ark. Jelenje
- MIJALIĆ, Robert: *Bl. kardinal Alojzije Stepinac*, 2007., Sv. Bartol ap. Cernik
- MILIĆ, Borić: *Bl. Alojzije Stepinac*, 2006., Sv. Luka evanđelist Kalinovac
- MAMUŠA, Ante: *Bl. Alojzije Stepinac*, 2006.
- TIŠLJAR, Zdravko: *Bl. Alojzije Stepinac*, 2006., Sv. Nikola biskup Stenjevec II, Zagreb
- Bl. Alojzije Stepinac*, 1988., Krist Spasitelj Pula
- Bl. Alojzije Stepinac*, Sv. Antun Padovanski, 2002., Lasinja

Akademski kipar Ante Jurkić, 2008., poprsje u kapeli sv. Ivana Nepomuka, Hodošani. Dar mons. dr. Jurja Kolarića

Bl. Alojzije Stepinac, Sv. Kuzma i Damjan mčč., 2008., Kaštelir

Bl. Alojzije Stepinac, 2001., Sv. Antun Padovanski Sesvetska sela, Zagreb

Bl. Alojzije Stepinac, kapela sv. Tri kralja, Novigrad na Dobri

Bl. Alojzije Stepinac, kapela, bogoslovsko sjemenište Đakovo

Bl. Alojzije Stepinac, Sv. Andrija Laz

Bl. Alojzije Stepinac, Pohod BDM Vukovina

4.5. Kipovi, poprsja

BAHORIĆ, Belizar: kip, bronca, 2000., Sv. Mihovil Jelenje

BAHORIĆ, Belizar: poprsje, bronca, 2001., Sv. Ana Volosko

BRKIĆ, Zdravko: poprsje, bronca, 2008., Bl. Alojzije Stepinac Budaševo

ČEPIŠAK, Andrejka: kip, glina, Sv. Rok Volosko

ČVRLJAK, Mato: kip, kamen, Sv. Petar i Pavao Petrijanec

DIVKOVIĆ, Stjepan: keramika/bronca, 1999., s tonskim zapisom blaženikova govora na sudu

DIVKOVIĆ, Stjepan: kip, bronca, 2000., Presveto Ime Marijino Osijek

DIVKOVIĆ, Stjepan: oslikani gips, 2001., Sv. Mihael Sračinec, Varaždin

DIVKOVIĆ, Stjepan: poprsje, bronca, 2001., kula Družbe »Braća hrvatskog zmaja«, Zagreb

DUDAŠEK, Dario: kip, drvo, 2003., Bl. Alojzije Stepinac

IVAK, Roberto: kip, bronca, 2001., kapela bl. A. Stepinca Varaždinske Toplice

JAKŠIĆ, Ante: kip, bronca, 1999., ispred župne kuće u Runovićima

JERKOVIĆ, V. – ČUBELIĆ, T.: kip, 2005., Gospa od Ružarija Seget

JURKIĆ, Anto: poprsje, bronca, 1999., ispred crkve sv. Barbare Gornje Vrapče, Zagreb

poprsje, bronca, 2000., pokraj katedrale Navještenja BDM u Gospiću

poprsje, bronca, 2001., ispred crkve Navještenja BDM u Gospiću

poprsje, bronca, 2001., ispred crkve sv. Ane u Dubravici

poprsje, bronca, 2005., ispred crkve sv. Klare u Sv. Klari

Akademski kipar Anđelko Odak, kapela sv. Lovre, Cirkovljani, dar prof. dr. sc. Matije Berljaka

poprsje, bronca, 2005., ispred crkve Preslavnog Imena Marijina u Osijeku
poprsje, bronca, 2007., ispred crkve sv. Jakova u Prelogu

poprsje, bronca, 2007., park pokraj Biskupskoga ordinarijata Varaždin

poprsje, bronca, 2007., ispred Osnovne škole »Kardinal Alojzije Stepinac« Krašić

poprsje, bronca, 2007., bronca, Franjevački samostan Gospe Sinjske Sinj

poprsje, bronca, 2008., ispred crkve Uznesenja Marijina u Sutivanu, Brač

poprsje, bronca, 2008., ispred crkve Preslavnog Imena Marijina u Vrbanji

poprsje, bronca, 2008., kapela, Sv. Ivan Nepomuk Hodošani, blagoslovljen 2. VIII. 2009.

poprsje, bronca, 2009., Svetište MB Trsatske, Aula Ivana Pavla II., Rijeka

poprsje, bronca, 2009., kapela, Sv. Ivan Nepomuk, župa sv. Jurja Zagreb

poprsje, bronca, ispred crkve sv. Josipa radnika u Borovu naselju, Vukovar

poprsje, bronca, ispred crkve Presvetog Trojstva u Ludbregu

JURKIĆ, Anto: poprsje s mitrom, bronca, 2004., ispred crkve Presvetog Trojstva u Dubici

JURKIĆ, Anto: poprsje s mitrom, bronca, 2004., ispred crkve sv. Mihovila ark. u Kukuruzarima

JURKIĆ, Anto: poprsje s mitrom, bronca, Vinkovci

JURKIĆ, Anto: kip, bronca, 2003., kip, Malomlačka ulica, Mala Mlaka

kip, bronca, 2004., Trg Jurja Muliha, Hrašće

kip, bronca, 2007., ispred crkve BDM od sedam žalosti u Velikom Trgovišću

kip, bronca, Mala Kapela

kip, bronca, ispred crkve Imena Marijina i sv. Jurja u Odri

Bl. A. Stepinac s djecom, skupna skulptura, 2007., ispred crkve Dobrog Pastira u Brestju

Poprsje bl. Alojzija
Stepinca, postavljeno
pred zapadnim
ulazom u župnu
crkvu sv. Jakova
starijeg u Prelogu.
Rad akademskog
kipara Ante
Jurkića, a dar mr.
sc. Bože Biškupića,
ministra kulture.

KAČAN, Domagoj: kip, bronca, 2009., ispred crkve sv. Nikole u Baškoj Vodi

KERDIĆ, Ivan: plaketa, bronca, katedrala u Korčuli

KOLARIĆ, Petar: kip, 1997., Presveto Trojstvo, Ludbreg

kip, beton, 2005., pročelje crkve sv. Jurja u Vrbovi

kip, beton, 2009., PC »Alojzije Stepinac« Koprivnica

kip, bronca, 2009., kapela u Šemnici Gornjoj, Mihovljan

kip, bronca, 2009., Sv. Juraj mč., Žeževica

kip, bronca, Sv. Ivan Nepomuk Stupnik – Lučko

KOVAČIĆ, Kuzma: kip, bronca, 2006., perivoj Vojnog ordinarijata, Zagreb

KUJUNDŽIĆ, Ivan: kip, bronca, 2006., ispred crkve bl. Alojzija Stepinca u Velikoj Gorici

KVIATHOWSKI, Dragan: *Stepinac nosi križ*, kip, bronca, 2006., ispred crkve Uzvišenja Svetoga križa u Brodarici, Krapanj

MATKOVIĆ, Lasta: kip, drvo, 2009., za crkvu bl. A. Stepinca u Škropetima (posvećenje 2010.)

MIKULIN, Mladen: poprsje, bronca, Karmel Brezovica

ODAK, Anđelko: poprsje, bronca 2009., obiteljska zbirka

ODAK, Anđelko, kip, bronca, 2010., na Trgu sv. Lovre, Cirkovljani

ODAK, Anđelko, kip, bronca, 2010., u kapeli sv. Lovre, Cirkovljani

OSTOJA, Tomislav: poprsje, bronca, 1998., park u Utrini, Zagreb

PAVIĆ, Ljubo: poprsje, 2005., Sv. Mihovil Metković

POLJAN, Josip: kip., bronca, 1998., ispred crkve Presvetog Trojstva u Krašiću

kip., bronca, 1998., crkva sv. Petra u Zagrebu

kip., bronca, 2000., Majka Božja Snježna Ljubeščica

kip., bronca, 2007., park Osnovne škole »Kardinal Alojzije Stepinac« Krašić

SKELIN, Đurđica: glava, 2008., kapela Kaznionice Lepoglava

STARČEVIĆ, Ante: kip, sadra, 1960., obiteljska zbirka

STOPANJA, Marija: kip, bronca, 2001., ulaz u Karmel Marija Bistrica

SUŠAC, Marijan: kip, drvo, 2004., Dobri pastir Đakovo

ŠVAGEL, Rudolf: poprsje, Spomen-zbirka Muzeja, Zagreb

TIŠLJAR, Zdravko: glav., porculan, 2009., za crkvu bl. A. Stepinca u Škropetima (posvećenje 2010.)

- ULMAN, Alojzija: poprsje, bronca, Nadbiskupski duhovni stol Zagreb
- ULMAN, Alojzija: poprsje, gips, kapela bl. Alojzija Stepinca u Slavonskom Brodu
- VLAHO, Mato (kiparska rad.): kip, polimramor, 2003., vojna kapela u Karlovcu
- kiparska rad.: kip, polimramor, 2004., vojna kapela u Đakovu
- kiparska rad.: kip, polimramor, 2005., vojna kapela u Gospiću
- kiparska rad.: kip, polimramor, 2006., vojna kapela u Osijeku
- kiparska rad.: kip, polimramor, 2007., vojna kapela u Splitu
- kiparska rad.: kip, polimramor, 2007., Sv. Nikola biskup Zagreb
- kiparska rad.: kip, polimramor, 2009., Sv. Antun Padovanski Zagreb
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, 1999., Sveti Duh Tijarica
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, bronca, 1999., Majka Božja Lurdska Rijeka
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, 2000., Sv. Juraj Lešće na Dobri
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, bronca, 2002., Sv. Ante Padovanski Prugovo
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, bronca, 2003., ispred crkve Presvetog Trojstva u Prečkom, Zagreb
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, bronca, 2005., kapelica sv. Josipa u Svećeničkom domu u Zagrebu
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, bronca, 2005., Sv. Katarina Prapatnica
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, bronca, 2006., pročelje župne crkve sv. Jurja u Vrbovi
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, 2008., ispred crkve sv. Petra u Sestrunju
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, 2009., Sv. Vid Ivanovec
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, 2009., Uznesenje BDM Baška Voda
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, ispred župne crkve u Cisti Provo
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, Sv. Ivan Krstitelj Postira, Brač
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, kapela sv. Roka u Tisanić Jarku, Zabok
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, Gospa od Karmela Turanj
- Zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac*, kip, ispred crkve sv. Ante Padovanskoga Lasinja
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, bronca, Sv. Katarina djevica i mučenica Dapci
- Bl. Alojzije Stepinac*, poprsje, 2005., Krist Kralj Zagreb
- Bl. Alojzije Stepinac*, poprsje, bronca, 2005., župa sv. Roka Klis
- Bl. Alojzije Stepinac*, poprsje, 2006., bazilika BDM Marija Bistrica

Bl. Alojzije Stepinac, poprsje, bronca, 2006., katedrala sv. Lovre u Trogiru
Bl. Alojzije Stepinac, poprsje, ispred župne crkve u Aržanu

4.6. Reljefi

KOLARIĆ, Petar: poprsje, 2006., Pastoralni krug bl. A. Stepinca, župa sv. Ane Volovsko (dar mons. Jurja Kolarića)

KOLARIĆ, Petar; poprsje, 2006., Kurija sv. Magdalene, Nova ves 7, Zagreb, mons. Juraj Kolarić

LJUBIĆ, Hrvoje: *Prizori iz života A. Stepinca*, reljef na bl. sarkofagu, 1997., katedrala u Zagrebu

LJUBIĆ, Hrvoje: *Bl. Alojzije Stepinca*, 2002., vrata katedrale Uznesenja BDM, Varaždin

MAREKOVIĆ, Željko: *Bl. Alojzije Stepinac*, reljef za oltar, tučeni bakar, 2002., Vivodina, Žumberak

MEŠTROVIĆ, Ivan: *Susret Stepinca s Kristom*, sadra, 1961., nadgrobn ploča kard. Stepinca, mramor, 1967., katedrala u Zagrebu

POPIJAČ, Izidor: *Bl. Alojzije Stepinac*, drvo, 2003., Bl. Alojzije Stepinac Velika Gorica

STARČEVIĆ, Ante: *Kardinal A. Stepinac*, bareljef, bronca, 1993., Presveto Trojstvo Krašić

STARČEVIĆ, Ante: *Kardinali Kuha-rić i Stepinac*, bareljef, bronca, 1994., ispred župne crkve Uznesenja BDM u Pregradi

STARČEVIĆ, Ante: *Ivan Pavao II. i bl. Alojzije Stepinac s golubicom mira*, 2001., pokraj župne crkve sv. Marka evanđelista u Vinici

ŠERENET, Božidar: *Bl. Alojzije Stepinac*, bakar, 2009. (vlasništvo autora)

4.7. Spomen-obilježja

Brezarić – spomen-ploča, bronca, 1999., na rodnoj kući bl. A. Stepinca, postavila Družba »Braća hrvatskog zmaja«

Zaprešić – spomen-ploča, ŠKRLIN, Nada: *In te, Domine speravi*, bronca, 2004., na pročelju kapelice sv. Petra ap., postavljena u znak zahvalnosti i isprike bl. Stepincu što je 4. 11. 1945. napadnut kamenjem i jajima, postavili župljani

Krašić – spomen-ploča u crkvi Presvetog Trojstva

– spomen-ploča, STARČEVIĆ, Ante: *Nadbiskup A. Stepinac*, bronca, na vanjskom zidu župne crkve Presvetog Trojstva

4.8. Medalje

DIVKOVIĆ, Stjepan: *Aloysius Victor Stepinac*, zlato, Le Locle, 1998.

HRASTE, Kažimir: *Kardinal Alojzije Stepinac*, Zagreb, 1998.

KERDIĆ, Ivo: *Dr Alojzije Stepinac*, željezo, bronca, bakar, Zagreb, 1944.

KOVAČIĆ, Kuzma: *Kardinal Alojzije Stepinac*, zlato, Zagreb, 1998.

MAČUKATIN, Velibor: *Alojzije Stepinac nadbiskup zagrebački*, bronca, Zagreb, 1968.

MATAUŠIĆ, Damir: *Alojzije Stepinac*, srebro, Zagreb, 1990.

MATAUŠIĆ, Damir: *Alojzije Stepinac*, bronca, Zagreb, 1991.

MATAUŠIĆ, Damir: *Ivan Pavao II. i Alojzije Stepinac*, srebro, Zagreb, 1998.

MATAUŠIĆ, Damir: *Bl. Alojzije Stepinac, kardinal – metropolit i zagrebački nadbiskup*, zlato, srebro, Zagreb, 1998.

MATAUŠIĆ, Damir: *Bl. Augustin Kažotić i bl. Alojzije Stepinac*, pozlačeno srebro, Zagreb, 2007.

MATAUŠIĆ, Damir: *Bl. Alojzije Stepinac*, zlato, Zagreb, 2008.

ORLIĆ, Ante: *Kardinal Alojzije Stepinac*, bronca, Zagreb, apsida zagrebačke katedrale, 1983.

SPIEGLER, Rudolf: *Metropolita hrvatski nadbiskup dr. Alojzije Stepinac*, bronca, Zagreb, prije 1940.

Alojzije Stepinac, pozlačeno srebro, nepoznata kovnica, o. 1980.

Hrvatski nadbiskup dr. Alojzije Stepinac, legura s emajlom, nepoznata kovnica, o. 1980.

4.9. Plakete

FILIPOVIĆ, Augustin: *Kardinal Alojzije Stepinac*, Nadbiskupski dvor, Zagreb

POLJAN, Josip: *Kardinal Alojzije Stepinac*, bronca, Zagreb

STARČEVIĆ, Ante: *Nadbiskup Alojzije Stepinac*, bronca, crkva Presvetog Trojstva u Krašiću

TURKALJ, Josip: *Kardinal Alojzije Stepinac*

ULMAN, Alojzija: *Nadbiskup Alojzije Stepinac*

4.10. Zvona

Natpis: *A. Stepincu, hrvatskim svecima i blaženicima*, crkva sv. Ane u Voloskom, 1991.

Natpis: *Kardinal Stepinac – Glas savjesti naroda hrvatskoga*, crkva Sv. Matere Slobode u Zagrebu, 2000.

Lik: *Bl. Alojzije Stepinac*, ljevaonica Grassmayer, Innsbruck, crkva ranjenog Isusa u Velikoj Gorici, 2001.

Lik: *Bl. Alojzije Stepinac*, ljevaonica Grassmayer, Innsbruck, crkva BDM Kraljice Mira u Podrutama, 2001.

Posveta: *Bl. Alojziju Stepincu*, kapelica Majke Božje Snježne u Trnovcu, 2004.

Natpis: *Bl. Alojzije Stepinac*, župna crkva bl. A. Stepinca u Virovitici, 2004.

Natpis: *Bl. A. Stepinac moli za hrvatski narod i Domovinu*, crkva UBDM u Škabrnji, 2004.

Lik: *Bl. Alojzije Stepinac*, posvećeno hrvatskim mučenicima, župa sv. Luke Rukavac, 2005.

Posveta: *Bl. Alojziju Stepincu i na spomen poginulim hrvatskim braniteljima*, crkva Kraljice Sv. Krunice u Novoj Gradiški, 2006.

Posveta: *Bl. Alojziju Stepincu*, lijevaonica Grassmayer, Innsbruck, Samostan Bezgrešnog Srca Marijina, Novo selo, Vinkovci, 2006.

4.11. Bl. Alojzije Stepinac u likovnoj umjetnosti izvan domovine

4.11.1. Slike, crteži

BIFFEL, Josip: *Kard. Alojzije Stepinac*, replika, HKM, Ludwigshafen, Njemačka

BOTTERI DINI, Josip: *Poliptih s bl. Alojzijem Stepincem*, 1998., poklon papi Ivanu Pavlu II., Vatikanska zbirka

CRNOBORI, Josip: *Nadbiskup Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, 1980., HKŽ sv. Ćirila i Metoda, New York, SAD

CRNOBORI, Josip: *Kardinal Stepinac*, ulje na platnu, Hrvatsko vjersko središte »Sv. Nikola Tavelić«, Buenos Aires, Argentina

CRNOBORI, Josip: *Nadbiskup A. Stepinac*, ulje na platnu, franjevačka samostanska kapelica u Mostaru, BiH

F. M. M (inicijali): *Kardinal Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, 1955., Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima, Rim, Italija

JAKELIĆ, Vlado: *Bl. A. Stepinac*, ulje na platnu, 1995., oltarska slika, kapela HKM-a Frankfurt, Njemačka

KLOBUČAR, Tvrtko: *Bl. Alojzije Stepinac s mučenicima Nikolom Tavelićem i Markom Križevčaninom*, ulje na platnu, oltarska slika, 2009., crkva hrvatskih mučenika u Mississauga, Kanada

KLJAKOVIĆ, Jozo: *Kardinal Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, 1964., Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima, Rim, Italija

LIKAN, Gustav: *Kardinal Alojzije Stepinac*, ulje

MIHALJ, Mario: *Kardinal Stepinac*, kombinirana tehnika, 2008., župa sv. Ivana Nepomuka Poklečni, Rakitje, BiH

MIHALJ, Mario: *Kardinal Stepinac s katedralom*, akril na drvenoj podlozi, 2009., župa Uznesenja BDM na nebo, Posušje, BiH

MILETIĆ, Marija: *Alojzije, zaštitite nas!*, ulje na platnu, crkva Naše Gospe Kraljice Hrvata, Toronto, Kanada

MIŠIĆ, Es: *Bl. Alojzije Stepinac*, akvarel, 1999., Sv. Ilija prorok Glamoč, BiH

PETRIĆEVIĆ, Marija: *Bl. Alojzije Stepinac i sv. Marko Križevčanin*, crkva Majke Božje Bistričke u Calgaryju, Kanada

POSILOVIĆ, Božidar: *Kardinal Alojzije Stepinac, kardinal i mučenik*, ulje na platnu, 1980., crkva Naše Gospe Kraljice Hrvata u Torontu, Kanada

SAVIĆ, Nikola: *Bl. Alojzije Stepinac*, Masai, Tanzanija

SUDAC, Zlatko: portret, ulje na platnu, 2001. HKŽ sv. Jeronima Chicago, SAD

- ŠANTIĆ, A.: *Bl. Alojzije Stepinac*, crtež, 1999., katedrala u Banjoj Luci, BiH
- TITOFF, M.: *Bl. Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, 20. st., Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima, Rim, Italija
- TOLIĆ, Ana: *Bl. A. Stepinac*, ulje na platnu, 2008., kapela bl. Alojzija Stepinca u Gornjem Proboju, BiH
- ŽILIĆ, Davor: *Bl. A. Stepinac*, ulje na platnu, 2008., bazilika pape Pija X. u Lourdesu, Francuska
- Blaženik sa zagrebačkom katedralom*, ulje na platnu, 1998., kućna kapela, župa Paški Gradac, Broćanec, BiH
- Bl. Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, Prva ekonomska škola Mostar, BiH
- Bl. Alojzije Stepinac*, ulje na platnu, 1990., crkva sv. Ilije u Stocu, BiH
- Bl. Alojzije Stepinac s djecom*, ulje na platnu, 2003., pastoralni centar, župa Adjarra, Benin

4.11.2. Mozaici

- TURKALJ, Josip: *Kardinal Alojzije Stepinac*, kapelica Majke Božje Bistričke u Narodnom sveučilištu Washington, SAD

4.11.3. Vitraji

- BOTTERI DINI, Josip: *Bl. Alojzije Stepinac*, 2003., crkva Sv. križa u Vulkaproderštofu, Austrija
- DULČIĆ, Ivo: *Nadbiskup Alojzije Stepinac*, 1967., crkva sv. Marije, Essen, Njemačka
- LJUBIČIĆ, Mate: *Bl. Alojzije Stepinac*, 2004., crkva sv. Ante, Šujica, Tomislavgrad, BiH
- NEVJESTIĆ, Virgilije: *Bl. Alojzije Stepinac*, 1990., bazilika sv. Mihovila arkandela, Tomislavgrad, BiH
- NEVJESTIĆ, Virgilije: *Bl. Alojzije Stepinac*, crkva sv. Ante na Humcu, BiH
- MAMUŠA, Anto: *Bl. Alojzije Stepinac*, crkva Presvetog Srca Isusova, Kongora, Tomislavgrad, BiH
- Bl. Alojzije Stepinac*, 1965., crkva Milosrdnog Isusa, Buenos Aires, Argentina
- Bl. Alojzije Stepinac*, 2008., crkva sv. Ivana Krstitelja, Odžak, BiH
- Kristovo uskrsnuće i kardinal Alojzije Stepinac*, crkva proroka Ilije, Kruševo, BiH
- Bl. Alojzije Stepinac*, 2009., crkva sv. Ivana Krstitelja, Dužice, Rasno, BiH

Bl. Alojzije Stepinac, 2009., župa sv. Bernarda Batemans Bay, NSW, Australija

Bl. Alojzije Stepinac – lepoglavski sužanj, crkva sv. Franje Asiškoga, HKŽ Windsor, Kanada

Bl. Alojzije Stepinac i hrvatski sveci i blaženici, župna crkva, Windsor, Kanada

Bl. Alojzije Stepinac, župna crkva, Gary, SAD

Bl. Alojzije Stepinac, župna crkva, Cleveland, SAD

Bl. Alojzije Stepinac – Cardinal Stepinac Village, St. Johns Park, Sydney, Australija

4.11.4. *Tapiserije*

STARČEVIĆ, Ante: *S Isusom sv. Nikola Tavelić i hrvatski sveci i blaženici*, 1993., Cardinal Stepinac Village, St. Johns Park, Sydney, Australija

Bl. A. Stepinac sa sv. Diegom, sv. Martinom i sv. Terezijom Avilskom, sv. Patrikom i sv. Jacintom, 2002., katedrala Naše Gospe od Anđela, Los Angeles, SAD

4.11.5. *Kipovi, poprsja postavljani u inozemstvu*

FILIPOVIĆ, Augustin: poprsje, bronca, crkva Naše Gospe Kraljice Hrvata Toronto, Kanada

GRAČAN, Tomislav: poprsje, bronca, Franjevačka provincija Bosne Srebrene, BiH

JURKIĆ, Anto: 2005., prvi odljevak, Sv. Jeronim, Rim
 poprsje, bronca, 2005., Generalna kurija Reda manje braće, Rim
 poprsje, bronca, 2005., Lourdes, Francuska
 poprsje, bronca, 2006., crkva Srca Isusova, HKM Freiburg, Njemačka

JURKIĆ, Anto: kip, bronca, 2007., katedrala u Banjoj Luci, BiH

JURKIĆ, Anto: kip, bronca, 2008., Biskupski dvor Mostar, BiH

KOLARIĆ, Petar: kip, beton, 1999., Sv. Ilija Prorok Glamoč, BiH

MEŠTROVIĆ, Ivan: poprsje, bronca, 1963., HKŽ sv. Lucije Troy, SAD

poprsje, bronca, 1965., Sv. Nikola Tavelić Melbourne, Australija

poprsje, bronca, 1977., Sv. Ćiril i Metod New York, SAD

poprsje, bronca, 1980., Sv. Nikola Tavelić Buenos Aires, Argentina

poprsje, bronca, 1979., Vatikanski muzej moderne umjetnosti, Vatikan

- poprsje, bronca, 1992., Presveto Trojstvo Oakville, Kanada
- poprsje, bronca, (...), župa sv. Antuna Los Angeles, SAD
- MIKULIN, Mladen: poprsje, bronca, 1965., HKM München, Njemačka
- poprsje, bronca, 2001., ispred crkve sv. Patrika u Melbourneu, Australija
- kip, 2005, kapelica bl. A. Stepinca, HKM München, Njemačka
- PERUTINA, Mile i Dragana: kip. rad.: kip, kamena prašina, Buna, BiH
- OSTOJA, Tomislav: poprsje, silumin, Franjevačka provincija Bosne Srebrene, BiH
- OLAK, Ivan: kip, bronca, 1993., Card. Stepinac Village, St. Johns Park, Sydney, Australija
- RIZLIĆ, Marija i Branko: *Bl. Alojzije Stepinac*, drvo, 2009., Sv. Josip, HKZ, Speyer, Njemačka
- STARČEVIĆ, Ante: kip, bronca, 1960., poklon Ivanu Pavlu II., Vatikan
- TURKALJ, Josip: profil glave, sadra, 1960.
- ULMAN, Alojzija: poprsje, bronca, 1961., Hrvatska katolička misija, Pariz, Francuska
- poprsje, bronca, 1962., Vatikan
- poprsje, bronca, Zavod sv. Jeronima, Rim, Italija
- VLAHO, Mato: kiparska radionica: kip, polimramor, 2007., vojna kapela, Kabul, Afganistan
- VLAHO, Mato: kiparska radionica: 2007., vojna kapela, Masarischarif, Afganistan
- VUČAK, Vid: kip, bronca, 2008., HKM bl. Alojzija Stepinca Chicago, SAD
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, župa Srca Marijina Humac, Uskoplje, BiH
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, crkva sv. Jure u Viru, Posušje, BiH
- Bl. Alojzije Stepinac*, poprsje, 1990., crkva sv. Ilije u Masnoj Luci, Blidinje, BiH
- Bl. A. Stepinac*, kip, 2008., dar državnom tajniku Svete Stolice T. Bertoneu, Vatikan
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, 2006., ispred crkve bl. A. Stepinca u Rujewu, Tanzanija
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, bronca, 2003., župa Adjarra, Porto-Novo, Benin
- Bl. Alojzije Stepinac*, kip, crkva Uzvišenja Sv. križa u Hamiltonu, Kanada

4.11.6. Reljefi

GOLUBIĆ, Teodor: *Duh Sveti: Primalja Mučenika*, sadra
 MEŠTROVIĆ, Ivan: *Stepinac u molitvi*, kameni reljef, predvorje Škole
 »Nadbiskup Stepinac« White Plains, New York, SAD
 KESSELER, Th omas: *Bl. Alojzije Stepinac*, 2008., *Minoritenkirche* u
 Kölnu, Njemačka
 IVANKOVIĆ MITO, Branko: *Bl. Alojzije Stepinac*, 2009., drveni reljef,
 vrata, Sv. Ilija Prorok Glamoč, BiH
Stepinac s hrvatskim svecima i blaženicima, brončani reljef, Ottawa,
 Kanada

4.11.7. Spomen-obilježja

In te, Domine, speravi, bronca, 2006., kapela Marije Snježne na Triglavu,
 Slovenija
Lik kard. Stepinca, mramor, 1991., HKM »Kardinal Stepinac« Duisburg,
 Njemačka

4.11.8. Medalje

TUDJINA, Zlatko: *Alojzije kardinal Stepinac*, zlato, srebro, bronca,
 München, 1966.
 FILIPOVIĆ, Augustin: *Alojzije kardinal Stepinac*, 1960.

4.11.9. Zvona

Lik bl. Alojzija Stepinca s natpisom »U tebe se, Gospodine, uzdam«, bronca,
 kapela bl. Alojzija Stepinca u Gornjem Proboju, BiH

4.11.10. Križevi

Križ u spomen na bl. Alojzija Stepinca, planina Zavelim, župa Vinica,
 Tomislavgrad, BiH

5. BL. ALOJZIJE STEPINAC U KNJIŽEVNOSTI

Pod pojmom kulture i kulturnih dobara razumijevamo i pisanu riječ ili književnost. Upravo je pisana riječ širila i pronosila istinu o »osporavanom« Alojziju Stepincu. Zbog toga donosimo prozna djela, poeziju i znanstvena djela, kao i kazališne predstave koje su nastale na temelju nadahnuća mnogih pisaca koji na svoj način svjedoče o moralnoj, kršćanskoj, crkvenoj i nacionalnoj veličini blaženika.

5.1. Proza

ANTIČIĆ, Tomislav Grgo: *Kardinal frontova*, drama, Harahvati, Dugo Selo, 2009.

- BATELJA, Juraj – NEKIĆ, Nevenka: *Slavetičkom i svetojanskom kraju u pohod; Put u Rastoke*, putopisni esej, Zagreb, 2000.
- BATELJA, Juraj – NEKIĆ, Nevenka: *Stepinčevim stopama po rodnome kraju*, putopisni esej, Zagreb, 2003.
- HANZLOVSKY, Mladen: *Nadbiskup i diktator* (razgovor Stepinca i Tita): povijesna kronika za kazališnu scenu i čitanje, Matica Hrvatska, Podstrana, 2005.
- KOLARIĆ, Juraj: *Bl. Alojzije Stepinac i njegov krašićki zavičaj* (rukopis), Zagreb, 2006.
- JESIĆ, Pavao: *Crvena ruža na oltaru*: biografska pripovijest, s. l., 1950.
- MATELJAN, Ante: *Tvoje je ime: istina – Alojzije*, Juraj Batelja, Zagreb, 2004.
- MATKO, Janko: *Kardinalova ljubav*, naklada Matko, Zagreb, 1993., 21950.
- NEKIĆ, Nevenka: *Kiša u Jeruzalemu*, refl eksivni esej, Glasnik Srca Isusova i Marijina, 1997., br. 5, str. 161 – 163.
- NEKIĆ, Nevenka: *U Stepinčevoj osobi sadržane su: čestitost, pobožnost, istinoljubivost i hrabrost*, reflektivni esej, Blaženi Alojzije Stepinac, 1999., br. 1-2, str. 16 – 18.
- NEKIĆ, Nevenka: *Susret u Emausu*, Zagreb 2004., Mostar, 2005.
- NEKIĆ, Nevenka: *Kardinalovo srce*: roman o kard. Stepincu i stradanju hrvatskog naroda pod komunizmom, Verbum – Split, 2007., 2008.
- PERIČIĆ, Eduard: *Alojzije Stepinac u svjetlosti križa*, Zadar, 2000.
- PERANIĆ, Ante: *Kardinal Alojzije Stepinac u pjesmi Ante Peranića*, Novalja, 2002.
- SKRAČIĆ, Ivo: *Velikom Stepincu*, u: Stepinac mu je ime II, str. 354 – 355.
- VUKMAN, Zoran: *Stepinac, znak vremena*, Split, 2002.

5.2. Poezija

- Anđeo u katedrali, Panoramski pregled hrvatskog pjesništva o bl. A. Stepincu*, priredio: Petar Vulić, Hrvatski časnički zbor Grada Splita, 2006.
- ADAMIĆ, Stanislava: *Znak vremena, Uzoritom kardinalu Alojziju Stepincu u spomen* (Sluga Božji Alojzije Stepinac, 1997., br. 4, str. 86, Anđeo u katedrali, str. 75).
- ANTIČIĆ, Tomislav Grgo: *Kardinal, u našim mislima je mučenik bl. Alojzije Stepinac* (Hrvatska ljubljena moja, 2005., Dugo Selo, str. 198 – 199, Anđeo u katedrali, str. 154).

- BENAC-KRSTIĆ, Aneta: *Hrvatska* (Osvit, Mostar, 2000., br. 1-2, str. 389 – 390, Anđeo u katedrali, str. 184 – 185).
- BILIĆ, Mario: *Alojzije Stepinac* (Anđeo u katedrali, str. 232, prvotisak)
- BONIFAČIĆ, Antun: *Kip domovine 1945.* (Hrvatski katolički kalendar *Danica*, 1993. str. 56, Anđeo u katedrali, str. 46).
- BORAK, Modesto: *Pjesma o blaženom Alojziju Stepincu* (Blaženi Alojzije Stepinac, god. 11 (2004.) br. 1-2, str. 47, Anđeo u katedrali, str. 70).
- BRAJNOVIĆ, Luka: *Kardinalu Stepincu* (Glasnik Srca Isusova i Marijina, 1960., br. 3-4, str. 55 – 56, Nikolić V., Stepinac mu je ime II, 1980., str. 349 – 350., Anđeo u katedrali, str. 72 – 73).
- CEROVSKI, Ivan: *Preuzvišeni gospodine nadbiskupe!*, str. 42 (Blaženi A. Stepinac, 2004. br. 1-2, str. 6., Anđeo u katedrali, str. 42).
- CVETIĆ, Marija Jozefi na: *Kardinalu mučeniku Alojziju Viktoru Stepincu* (Sluga Božji Alojzije Stepinac, god. 5 (1998.), br. 4, str. 95).
- CVITIĆ, Ivo: *Na grobu tvom kažu zapaljene svijetle*, Anđeo u katedrali, str. 74, prvotisak).
- ĆORIĆ, Šimun Šito: *Alojzijevo zov* (Dalek je pred nama put) (Kroz bijelu tihi noć, Zagreb, 1992., Anđeo u katedrali, str. 158).
- ĆORIĆ, Šimun Šito: *Kad Gospodin* (Kardinal Alojzije Stepinac, Bern, 1996., Anđeo u katedrali, str. 159).
- ČAGALJ, Marijan Ivan: *Stepinac mučenik, blaženik* (Anđeo u katedrali, str. 133 – 134, prvotisak).
- DEŽELIĆ, Velimir: *Himna nadbiskupu* (Nikolić V., Stepinac mu je ime II, 1991., str. 343, Anđeo u katedrali, str. 37).
- DOMINIKOVIĆ, s. Karmela, Milosrdnih sestara Sv. križa, Đakovo: *Bedem crkve u Hrvata* (Nikolić V., Stepinac mu je ime, str. 155 – 156, Blaženi Alojzije Stepinac, 2000., br. 3-4, str. 104, Anđeo u katedrali, str. 47 – 48).
- DUDA, Bonaventura: *Tako je govorio Alojzije Stepinac*, str. 9 – 11, (Kana, br. 6. i 10. 1998., Anđeo u katedrali, str. 47 – 48).
- DŽOLIĆ, Jakov: *Stepinčeva molitva* (Anđeo u katedrali, str. 157, prvotisak).
- GRGEC, Radovan: *Ustanite mrtvi*, Prigodom beatifikacije A. Stepinca, (Hrvatski katolički kalendar *Danica*, 1999., str. 51, Anđeo u katedrali, str. 89).
- GRGIĆ, Milivoj: *Bio si mi uzor i ideal* (Anđeo u katedrali, str. 84 – 86, prvotisak).
- GVOZDANOVIĆ, Petar: *Msgru dru Alojziju Stepincu, Nadbiskupu koadjutoru*, str. 102 (Sluga Božji Alojzije Stepinac, 1995., br. 8, str. 60, Anđeo u katedrali, str. 102).

- HANZLOVSKY, Mladen: *Stepincu u trećem mileniju* (Anđeo u katedrali, str. 87, prvotisak).
- HOBORKA, Stjepan: *Kardinalu Stepincu* (Glasnik Srca Isusova i Marijina, 1964., br. 5, str. 90, Anđeo u katedrali, str. 233 – 234).
- JURETIĆ, Vlasta: *Alojziju Stepincu* (Sluga Božji Alojzije stepinac, god. 7(2000), br. 3-4, str. 110).
- JURIŠIĆ, Zoran: *Upit* (Anđeo u katedrali, str. 228, prvotisak).
- KALINIĆ, Vinko: *I vije se barjak rimski* (Anđeo u katedrali, str. 241 – 242, prvotisak).
- KARAMATIĆ, Ivica: *Himan hrvatskom kardinalu Stepincu* (Smjerokazi, Rijeka, 1998., str. 26 – 27, Anđeo u katedrali, str. 237 – 238).
- KLANAC-TULIĆ, Stana: *Blaženomu Bog ne kasni* (Anđeo u katedrali, str. 183, prvotisak).
- KLEMENČIĆ, Zvonimir: *Mi smo djeca tvoga roda* (Anđeo u katedrali, str. 181, prvotisak).
- KOKIĆ, Aleksa(nda): *Dobrodošlica, Nadbiskupu koadjutoru dru Alojziju Stepincu*, Prigodom proljetnog dolaska u jedno hrvatsko selo, (Mala mladost, 1937./8., br. 8, str. 34, Anđeo u katedrali, str. 56).
- KOLUMBIĆ, Tin: *Molitva Alojzija Stepinca*, O 100. obljetnici rođenja (Hrvatsko slovo, 1998., br. 159, str. 9, Anđeo u katedrali, str. 119 – 120).
- KOPREK, Ančica: *Blagoslov* (Sluga Božji Alojzije Stepinac, god. 5 (1998.), br. 4, str. 95).
- KORDIĆ, Lucijan: *Turris Chroatica, Uspomeni kardinala Stepinca* (Nikolić V., Stepinac mu je ime II, 1991., str. 352 – 353, Anđeo u katedrali, str. 67 – 69).
- KREMEN, Mirko: *Naricaljka, Narodu za sjećanje na smrt kardinala Stepinca*, str. 224 – 225 (Glasnik Srca Isusova i Marijina, 1960., br. 3-4, str. 110, Anđeo u katedrali, str. 224 – 225).
- KUJUNDŽIĆ-PILJEVIĆ, Marija: *Kardinalu Alojziju Stepincu* (Žedan kamen na studencu, Imotska Poljica, 1998., br. 5, str. 48, Anđeo u katedrali, str. 197 – 198).
- LACKOVIĆ, Stjepan F.: *Pjesma povratnika I.* (Glas koncila, 1995., str. 64. Anđeo u katedrali, str. 60).
- LEROTA, Zlatko (pseudonim?): *Sjećanje* (Nikolić, V., Stepinac mu je ime II, 1991., str. 355, Anđeo u katedrali, str. 231).
- LIZATOVIĆ, Ante: *Kardinal Alojzije Stepinac* (Most, Podbablje, 1996. br. 2, str. 71), Anđeo u katedrali, str. 152 – 153).
- LORENZ, Barica: *Neslomljiva ljubav* (Bl. Alojzije Stepinac, god. 6 (1999.), br. 4, str. 94).

- LOZO, Jure: *Kardinalu Stepincu, Prigodom spomena 25. godišnjice biskupskog posvećenja našeg uzoritog gospodina kardinala – mučenika dr. Alojzija Stepinca* (Oganj, glasilo hrvatskih radnika na području sjeverne Njemačke, 1959., br. 2-3, str. 1, Anđeo u katedrali, str. 90).
- LUČIĆ, Ante: *Papa i Stepinac* (Papa i Stepinac, Omiš, 1998., str. 7-23, Anđeo u katedrali, str. 124 – 132).
- MAJEROVIĆ, Janko: *Pozdrav nadbiskupu* (Hrvatska straža, 1939., br. 190, str. 6, Anđeo u katedrali, str. 44).
- MAJSEC, Josip: *Kroz četiri lustra* (Sluga Božji Alojzije Stepinac, 1994., br. 2-3, str. 47, Anđeo u katedrali, str. 45).
- MARČINKO, Mato: *Pismo Blaženom Alojziju Stepincu* (Anđeo u katedrali, str. 88, prvotisak).
- MARIJANOVIĆ, Ivan: *Pečat u kamenu – Alojziju Stepincu* (Oče, razbij ploče, Zagreb, 1993., str. 76, Anđeo u katedrali, str. 164).
- MARŠIĆ, Drago: *Gospodin moj, put moj* (Anđeo u katedrali, str. 196, prvotisak).
- MATELJAN, Ante: *Alojzije Stepinac, Tvoje je ime – Istina* (S puta ljubavi 2, Split, 2005., Anđeo u katedrali, str. 203 – 223).
- MEDVIDOVIĆ, Lujo: *Čista ljubav* (Anđeo u katedrali, str. 160, prvotisak).
- MEHMEDAGIĆ, Enver: *Kaptol*, str. 91, (Nikolić V., Stepinac mu je ime II, 1991., str. 351, Anđeo u katedrali, str. 91).
- MESIĆ, Tomislav: *Srce mrtvo – živi čuvar budi! Kardinalu Stepincu* (Glasnik Srca Isusova i Marijina, 1960., br. 3-4, str. 80 (Nikolić V., Stepinac mu je ime II, 1991., str. 348, Anđeo u katedrali, str. 49 – 50).
- MESIĆ, Tomislav: *Stepinac sada mrtvu stražu drži*, (Nikolić V., Stepinac mu je ime II, 1991., str. 340, Anđeo u katedrali, str. 51 – 52).
- NAČINOVIĆ, Daniel: *Aloysius* (Hrvatsko slovo, 1998., br. 180, str. 8 – 9, Sluga Božji Alojzije Stepinac god. 5 (1998) br. 1-2, str. 3, Anđeo u katedrali, str. 171 – 180).
- NEKIĆ, Nevenka: *Hrvatski Sion* (Anđeo u katedrali, str. 139, prvotisak).
- NEKIĆ, Nevenka: *Rabijeva i moja samoća* (Anđeo u katedrali, str. 141 – 142, prvotisak).
- NEKIĆ, Nevenka: *Susret u Emausu* (Anđeo u katedrali, str. 143, prvotisak).
- NIKOLIĆ, Vinko: *Svjetlo na Gori, Heroju i pastiru, prvosvećeniku Hrvatske, nadbiskupu Stepincu* (Nikolić V., Stepinac mu je ime II, 1991., str. 345, Anđeo u katedrali, str. 53 – 54).
- NIKOLIĆ, Vinko: *Anđeo u Katedrali, Svetoj uspomeni kardinalu Stepincu*, str. 55 (Hrvatska revija, 1960., br. 1, str. 26, Nikolić V., Stepinac mu je ime II, 1991., str. 351, Anđeo u katedrali, str. 26).

- NIZETEO, Antun: *Stepincu* (Nikolić, V., Stepinac mu je ime II, 1991., str. 347, Blaženi Alojzije Stepinac, god. 2 (1995.), br. 3, str. 91, Anđeo u katedrali, str. 58 – 59).
- NOVAKOVIĆ, Anđelko: Stepinčevo (Lađa od krokanta, Zagreb, 2003., Anđeo u katedrali, str. 170).
- PARICA, Ivo: *Ti si ko riječ, kardinalu Stepincu* (Nikolić V., Stepinac mu je ime II, 1991., str. 350 – 351, Anđeo u katedrali, str. 79).
- PERANIĆ, Ante: *Dika hrvatskoga roda, Stepinčevo 1982.* (Postulatura Blaženog Alojzija Stepinca, 2001., str. 260 – 265, Anđeo u katedrali, str. 80 – 83).
- PAVELIĆ, Milan: *Evo izabranik moj, K posveti preuzv. g. nadbiskupa dra. A. Stepinca* (Glasnik Srca Isusova, 1934., br. 8, str. 225, Nikolić V., Stepinac mu je ime II, 1991., str. 343 – 344, Anđeo u katedrali, str. 43).
- PAVLOVIĆ, Pero: *Rasti grade* (Osvit, 2004., br. 3-4, str. 82 – 83, Anđeo u katedrali, str. 182). PERIČIĆ, Eduard: *Neustrašivi pravednik u vrtlogu rata* (Blaženi Alojzije Stepinac u svjetlosti križa, Zadar, 2000., str. 51 – 77, Anđeo u katedrali, str. 103 – 118).
- PETRIĆEVIĆ, Anka – s. Marija od Presvetog Srca: *Bio si svjedok naše agonije – Uspomeni kardinala Alojzija Stepinca u povodu 100. obljetnice njegova rođenja* (Anđeo u katedrali str. 94 – 95).
- PETRIĆEVIĆ, Anka – s. Marija od Presvetog Srca: *Žrtveno janje bio si – Bl. Alojziju Stepincu* (Fra Rafo Kalinić – Žrtva svoga svećeništva, Split, 1999., br. 10, str. 14 (Anđeo u katedrali, str. 96).
- PETRIĆEVIĆ, Anka – s. Marija od Presvetog srca: *Pred tvojim likom – Bl. Alojziju Stepincu*, (Sveta žrtva, Split, 2000., str. 303, Anđeo u katedrali, 97 – 99).
- PETRIĆEVIĆ, Anka– s. Marija od Presvetog Srca: *U te se uzdam* (Sveta žrtva, Split, 2000., str. 306, Anđeo u katedrali, str. 100 – 101).
- PISKAČ, Nenad: *Gledim z brega i mislim si* (Rieči su luknje rieči, Zaprešić, 2005., str. 59, Anđeo u katedrali, str. 230).
- PULJIĆ, Ivan: *Svecu i mučeniku* (Hrvatskim velikanima, Zagreb, 2004., str. 117 – 131, Anđeo u katedrali, str. 187 – 194).
- PRUDEUS, Josip Joža: *Moja je savjest čista* (Blaženi Alojzije Stepinac, 2000., br. 3-4, str. 104, Anđeo u katedrali, str. 145 – 146).
- PRUDEUS, Josip Joža: *Blaženi Alojzije Stepinac* (Anđeo u katedrali, str. 147 – 148, prvotisak).
- PRUDEUS, Josip Joža: *Obnova zavjeta na pragu trećeg tisućljeća* (Anđeo u katedrali, str. 149, prvotisak).
- PRUDEUS, Josip Joža: *Kip darovni, plodonosni* (Anđeo u katedrali, str. 150, prvotisak).

- RIBIČIĆ, Aleksandar: *Dr. Alojziju Stepincu – zagrebačkom nadbiskupu i kardinalu* (Zrnca zahvalnosti, 1996., str. 93, Anđeo u katedrali, str. 76).
- RPD, Iva: *Molitva za našega nadbiskupa – koadjutora* (Glasnik sv. Franje, 1935., br. 1, str. 11 (Anđeo u katedrali, str. 38)).
- SKRAČIĆ, Ivan: *Velikom Stepincu* (Nikolić, V., Stepinac mu je ime II, 1991., str. 354 – 355, Anđeo u katedrali, str. 137).
- STAMAC, Ante: *Na međunarodnom skupu pisaca* (Zvonki moteti, 2004., Anđeo u katedrali, str. 136)
- STAPIĆ-KATIĆ, Julija: *Molitva Alojziju Stepincu* (Anđeo u katedrali, str. 235, prvotisak).
- STIPIŠIĆ-DALMATA, Ljubo: *Zasužnjeni čekalac, Alojziju Stepincu* (Anđeo u katedrali, str. 135, prvotisak).
- SVIRAČ, Ankica: *Svakodnevna slika* (U psalmima tražim niti, Zadar, 2002., Anđeo u katedrali, str. 144).
- ŠARIĆ, Ferdo: *I ne samo sjene – U sjećanje na žrtvu njegove uzoritosti blaženoga Alojzija* (Anđeo u katedrali, str. 165 – 167, prvotisak).
- ŠARIĆ, Ivan Ev.: *Ugodna sjećanja, crtice iz Stepinčeva života* (Hrvatska revija, 1951., br. 4, Anđeo u katedrali, str. 39 – 40).
- ŠKRIBOLA, Šime: *Stepincu, simbolu hrvatskog mučeništva* (Čežnja Duše, Zagreb, 2003., Anđeo u katedrali, str. 186).
- ŠKVORC, Mijo: *Za njim ko za ocem* (Sluga Božji Alojzije Stepinac, 1994., br. 1, str. 16, Anđeo u katedrali, str. 71).
- ŠTAMBUK, Drago: *Spaljeno srce, Svetom Alojziju Stepincu*, (I šišmiši su ptice u bezpjevnoj zemlji, 2001., str. 332 – 334, Anđeo u katedrali, str. 161 – 162).
- ŠUTALO, Stojan: *Stepinac naš Alojzije* (Moj poj za dom, Mostar, 1994., str. 73, Anđeo u katedrali, str. 92 – 93).
- TOKIĆ, Mijo: *Pjesma sijačima, Bl. Alojziju Stepincu* (Oteto sunce, Mostar, 2006., Anđeo u katedrali, str. 168 – 169).
- TOMASOVIĆ, Bogoljub: *Pobjednik* (Zov rodnih ognjišta, 1998., br. 2, str. 50, Anđeo u katedrali, str. 77 – 78).
- VIDA, Viktor: *Željezni zastor* (Kruh samoće, 1995. str. 86, Nikolić V., Stepinac mu je ime II, 1991., str. 350, Anđeo u katedrali, str. 236).
- VIDOVIĆ, Mirko: *Svjedočenje, Alojziju Stepincu* (Stepinac mu je ime II, 1991., str. 354, Anđeo u katedrali, str. 138).
- VUKOVIĆ, Mladen: *Uskrsli utamničeni, Za 100. rođendan dr. Alojzija Stepinca* (list Imotska krajina, Anđeo u katedrali, str. 202).
- VULIĆ, Petar: *A. D. 1945.* (Politički zatvorenik, 1999., br. 91, str. 13, (Anđeo u katedrali, str. 199)).
- VULIĆ, Petar: *Isus je najsavršeniji* (Anđeo u katedrali, str. 200 – 201, prvotisak).

- ZOVKO, Ivan: *Našem uzoru kardinalu Stepincu* (Glasnik Srca Isusova i Marijina, 1960., br. 3-4, str. 89, Anđeo u katedrali, str. 226).
- Novi metropolita zagrebački biskup Alojzije Stepinac neka pase svoje ovce blagoslovljeno i blaženo i neka sretno živ*, 1937. (Prijevod s latinskog prof. dr. fra Stjepan Čovo, Katolički list, 1937., br. 52, str. 1, Anđeo u katedrali, str. 121 – 122).
- Iz Bosne (pseudonim): *Svijetli meteor, U počast kardinalu Stepincu* (Glasnik Srca Isusova i Marijina, 1962., br. 11, str. 285, Anđeo u katedrali, str. 229).
- Neumrlom kard. Stepincu*, str. 239 – 240 (Ustaša, Toronto, 1971., br. 1, str. 33, Anđeo u katedrali, str. 239 – 240).

Sluga Božji Alojzije Stepinac / Bl. Alojzije Stepinac
časopis Postulature za proglašenje blaženim i svetim kardinala Alojzija Stepinca

- DABROVIĆ, Marija: *Svjetonik*, (Sluga Božji Alojzije Stepinac, 1995., br. 3, str. 18).
- DABROVIĆ, Marija: *Blaženik* (Blaženi Alojzije Stepinac, god. 11 – 2004., br. 3, str. 3).
- MEDAKOVIĆ, Vinka: *Procvjetalu ružo* (Bl. A. S., god. 6 – 1999., br. 1-2, str. 10).
- MLIKOTA, Ana: *Putovima Alojzija Stepinca* (Bl. A. S, god. 16 – 2009., br. 4, str. 8).
- MILOVA, Antun: *Pred tvrdavom istine 1946.* (Sl. Božji A. S., god. 5 – 1998., br. 3, str. 56).
- MEŠTROVIĆ, Ivan: *Stepinac – sada mrtvu drži stražu*, 1960. (Sl. Božji A. S., god. 3/1996., br. 1, str. 8).
- PETRIĆEVIĆ, Anka: *Bio si svjedok naše agonije* (Sl. Božji A. S., god. 5 – 1998., br. 3, str. 79).
- ŠILIĆ, Zdravko: *Pred Stepinčevim grobom* (Sl. Božji A. S., 1996., br. 4).
- TOMAŠIĆ, Mandica: *Hvalospjev bl. Kardinalu Alojziju Stepincu* (Bl. A. S., god. 16 – 2009., br. 3, str. 43).
- VIDILJOV, Mali: *Kardinalu Stepincu* (Sl. Božji A. S., god. 4 – 1997, br. 3, str. 60).
- UJEVIĆ, Mario: *Dodi nam opet* (Hrvatska, zemljo moja, Omiš, 2005., str. 18).
- PICUKARIĆ, Pere: *Pjesme: život, vjera i duhovni lik hrvatskog kardinala Alojzija Stepinca* (s. n.), Zagreb, 1991. (17. str.; 19cm).

5.3. Znanstveni skupovi

50. *obljetnica sudskog procesa Alojziju Stepincu*, 11.-12. X. 1996., Zagreb – Lepoglava
100. *obljetnice rođenja A. Stepinca*, 6. i 7. V. 1998., Remete, Zagreb
- Kardinal Stepinac – svjedok Istine*, međunarodni simpozij, 19. IX. 2008., Zagrebačka nadb., Zagreb
- Bl. Alojzije Stepinac – svjedok vremena i vizionar za treće tisućljeće*, znanstveni skup, 5. XII. 2008., Varaždinska biskupija i župa Lepoglava, Lepoglava

5.4. Znanstveni radovi

5.4.1. Magisteriji

- POTOČNIK, Marijeta, magisterij: *Bl. A. Stepinac i prognani slovenski svećenici 1941–1945*, KBF, Zagreb, 2009.

5.4.2. Doktorati

- BATELJA, Juraj, doktorat: *Svjedočanstvo za vjeru: Život i pastoralni program kardinala Stepinca*, Papinsko sveučilište Gregorijana, 1984.
- VUJEVA, Tomislav, doktorat: *Kolaboracija ili ograničena lojalnost? Historiografske diskusije oko zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca i katoličkog klera u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj (1941–1945)*, Katolički teološki fakultet Sveučilišta u Beču, 2009.

5.5. Predstave – kazalište

- Alojzije Stepinac jučer i danas* – dramska predstava, autor: mr. Ilija Jakovljević, premijera 2001., izvedba: studenti Teologije u Rijeci, Volosko
- Alojzije Stepinac u 14 slika* – dramska predstava, premijera 2008., izvedba: mladež iz Jelenja, Župa sv. Mihovila

5.6. Bl. Alojzije Stepinac u književnosi izvan domovine

- KORDIĆ, Lucijan: *Grob u Katedrali: U početku bijaše ljubav; Tužni pravorijek; S križem na ramenima; Doba klonuća; Vječno lice majke; Stradanje i pobjeda; Neizmjerno mnoštvo; Dobrotvorna božanska ljubav; Samoubijstvo ljubavi; Na gorkom drvetu Križa; Otaštvo smrti; Grob njegov bit će slavan*, str. 61 – 66 (Salzburg, »Caritas croata«, 1962., str. 3 – 14, Anđeo u katedrali, str. 61 – 66).
- LENDIĆ, Ivo: *Lepoglavski patnik*, 1947., Buenos Aires (Bl. A. Stepinac 13 (2006.) br.1, str. 24).
- T. Manda: *Sveti lik*, (Sluga Božji Alojzije Stepinac, god. 4 (1997.) br. 3, str. 74).

6. BL. ALOJZIJE STEPINAC U GLAZBI

Postoji stara izreka: »Tko pjeva, moli dvostruko!« Blaženik je ne samo volio, već nastojao unapređivati crkveno pjevanje i glazbu. O tome Strepinčevom odnosu prema svetoj glazbi možda najbolje svjedoče riječi maestra Albe Vidakovića, skladatelja poznate *Missa Ceciliana*, koju je skladao po narudžbi bl. A. Stepinca: »Najvećem ljubitelju crkvene glazbe i univerzalnog humanistu.« Ovdje donosimo sakralne skladbe, duhovne šansone, pučke pjesme te pjesme skladane za zborove i klape, a nadahnute veličinom blaženika.

6.1. Sakralne skladbe

BRADIĆ, Željko: *Misa u čast blaženog Alojzija*, za tamburaški orkestar i mješoviti zbor (tekst J. Prudeus), 2001.

BRKIĆ, Otilija: *Na dan ukopa našeg uzoritog kardinala* (tekst s. Matilda Marija Lozo)

IVŠIĆ, Matija: *In te Domine speravi*, motet, 1934.

JURAČIĆ, Blaženko: *U Tebe se, Gospodine, uzdam*, motet, 1998.

KLEMENČIĆ, Zvonimir: *Mučeniče roda moga* (tekst Z. Klemenčić), 2004.

KLOBUČAR, Anđelko: *U Tebe se, Gospodine, uzdam*

Bit ćete svjedoci Boga živoga (tekst Ivan Šaško)

KUNTARIĆ, Ljubo: *Bio si s nama*, za zbor i soliste (tekst Anka Petričević), 2001.

Himna bl. A. Stepincu, za zbor i soliste, (tekst: č. s. Danira) 2004.

Bl. A. Stepinac, za zbor i soliste (Allin Petrović), 2004.

Bl. A. Stepinac, za zbor i soliste (Daniel Načinović), 2005.

Veličajnog eno znaka, za zbor i soliste (Lj. Kolar-Dumić), 2006.

MARTINJAK, Miroslav: *In Te, Domine, speravi*

MARTINJAK, Miroslav: *Slugo Božji*, himan (tekst Josip Zidarić)

MAKAR, Marijan: *Nove zvijezde sjaj* (tekst Josip Prudeus)

MAKAR, Marijan: *Blaženikov zagovor* (tekst Josip Prudeus)

MAROVIĆ, Šime: *Litanije blaženoga Alojzija Stepinca, biskupa i mučenika* (tekst: Ivan Šaško), 2005.

PŠAG, Zvonko: *Neustrašiv Kristov borac* (M. Borak)

TOMAŠIĆ, Mandica: *Hvalospjev bl. Alojziju Stepincu* (tekst Mandica Tomašević), 2008.

TOMAŠIĆ, Zrinka: *Misa u čast bl. Kardinala Alojzija Stepinca* za četveroglasni mješoviti zbor, 1999.

VIDAKOVIĆ, Albe: *Missa Caeciliana* za četveroglasni mješoviti zbor i orgulje, 1945.

Blaženiče roda moga (tekst Zvonimir Klemenčič), Sveta Cecilija, 2004., br. 5., str. 4.

6.2. Duhovne šansone

BELJIN, Mladen: *Orlov let*

CAR, Dražen: *Sluzi Božjemu Alojziju Stepincu*, zborna skladba, (tekst Josip Balog), 2001.

CAR, Dražen: *Pastiru dobri* (tekst Josip Balog)

FRIGAN, Stjepan: *Alojzije blaženi* (tekst Stjepan Kralj)

KALOGJERA, Nikica: *Moja je savjet čista* (tekst Josip Prudeus), 1999.

KALOGJERA, Nikica: *Bistrički karmel* (tekst Josip Prudeus), 1999.

KRALJEVIĆ, Mirko: *Sjaj na grobu* (tekst Ančica Koprek)

KRPETIĆ, Nikša: *Alojzije, mučeniče* (tekst N. Krpetić)

LESIĆ, Vinko: *Kardinala moj* (tekst Tonči Baučić)

MARINOVIĆ, Branimir: *Diko roda* (tekst Branimir Marinović)

MIHALJINEC, Stjepan: *Molitva za kardinala Stepinca* (tekst Milan Sigetić)

JAŠEK, Zoran: *Uvijek vjeran Bogu* (tekst Nino Zuban)

JAŠEK, Marko: *Moj Kardinala* (tekst Z. Jašek)

JAŠEK, Marko: *U čast Stepinca* (tekst Nino Zuban)

PAULIK, Dalibor: *Stepinčeva katedrala* (tekst Drago Britvić), 1992.

PIKIVAČA, Ivan: *Stepinčevo vrelo* (tekst Nenad Marinac)

6.3. Pučke pjesme

PŠAG, Zvonko: *O slugo Božji, kardinalu A. Stepincu* (tekst Mali Vidaljev, pseud.)

6.4. Zborovi, klape

Koprivnica – Dječji zbor »Stepinčevci«; Zbor mladih »Stepinčeva mladež«; Klapa »Alojzije Stepinac«; Mješoviti zbor »Alozijevci«

Budašev – Župni zbor »Bl. Alojzije Stepinac«, 2001.; Dječji zbor »Stepinčevi mališani«, 2004.

Rakitje – Župni zbor »Bl. Alojzije Stepinac«; Dječji zbor »Stepinčevi mališani«

Velika Gorica – Zbor mladih »Bl. Alojzije Stepinac«, 2003.

Zagreb – Dječji zbor »Kardinal Alojzije Stepinac« (1995. – 2000.)

6.5. Festivali

Koprivnica – *Stepinčeve note*, godišnji festival duhovne glazbe (ustanovljeno 2003.)

Stepinčevi dani u Koprivnici (ustanovljeno 1998.)

Volosko – Stepinčevi dani kroz sliku, riječ i pjesmu (ustanovljeno 1997.)

Zagreb – *Stepinčeva katedrala* (održano 1992. i 1993.)

6.6. Bl. Alojzije Stepinac u glazbi izvan domovine (zborovi, sastavi, festivali)

Kanada – Tamburaški orkestar »Kardinal Alojzije Stepinac«; Kolo i tamburica *Kardinal Stepinac*, Vancouver, Ontario
Folklorno društvo »Kardinal Stepinac«, Montreal

Njemačka – *Stepinčeva katedrala*, Düsseldorf, 1992. i 1993.

Stepinacfest, godišnji festival duhovne popularne glazbe, Köln, 2007.

Stepinčeva katedrala, Ludwigsburg, 1992. i 1993.

Australija – *Stepinčeva katedrala*, Sydney, 1992. i 1993.

7. BL. A. STEPINAC U FILMU

Kao zagrebački nadbiskup, bl. A. Stepinac je bio svjestan moći medija i njegova utjecaja na stvaranje javnog mijenja i na oblikovanje ljudske misli. Zbog toga je poticao širenje katoličkog tiska. Na filmskoj vrpici je ostao zabilježen njegov lik i glas, a njegova završne riječi izgovorene na suđenju postale su antologijske: »Moja je savjest čista ... a povijest će pokazati da sam bio u pravu!« Filmovi snimljeni o Alojziju Stepincu svjedoče o njegovoj osobi kao o moralnoj i nacionalnoj vertikali hrvatskog naroda.

HANŽEKOVIĆ, Fedor: *Stepinac pred narodnim sudom*, 1947.

KOSOVAC, Obrad: *Put izdaje*, 1985.

LOVČEVIĆ, Ninoslav: *Uzničke godine*, HKT, 1998.

LOVČEVIĆ, Ninoslav – PEAKIĆ-MIKULJAN, Marija: *Svjedok istine*, HRT

LOVČEVIĆ, Ninoslav – PERUŠINA, Mario: *Kardinal vjere, pravde i ljubavi*, 2004.

MAHEČIĆ, Miro: *Budi volja Tvoja*, HRT, 1998.

MAHEČIĆ, Miro – GUBEROVIĆ, Željko: *Zavičaj Alojzija Stepinca*

MAHEČIĆ, Miro – ŠKRABE, Nino: *Kolijevka biskupa*

MAHEČIĆ, Miro: *Relikvijar bl. Alojzija Stepinca*, HRT, 1998.

MARUŠIĆ, D.: *Kardinal Stepinac*, HRT, 1995.

RAGUŽ, Mario – BATELJA, Juraj: *Moja je savjest čista*, DVD, 2007.

SEDLAR, Jakov – KUSTIĆ, Živko: *Stepinac – znak vremena*, 1998.

ZDUNIĆ, D.: *Pred narodnim sudom*, 1948.

Sv. Otac u Mariji Bistrici – beatifikacija A. Stepinca, HRT, 1998.

Svjedočanstva o pomoći na zagovor Stepinca, Zagrebačka nadbiskupija, 2007.

Krašić – In te, Domine, speravi, festival vjerskoga filma, Krašić, 2002., 2003., 2004.

8. BL. ALOJZIJE STEPINAC I MUZEJI

O A. Stepincu kao utemeljitelju Dijecezanskog muzeja u Zagrebu već smo govorili u poglavlju o likovnoj umjetnosti. Zato je razumljivo da u Zagrebu i u Krašiću postoji Muzej bl. Alojzija Stepinca, odnosno njegova spomen-zbirka, koji posjeduju razne predmete iz ostavštine blaženika.

Zagreb – Spomen-zbirka iz ostavštine sluga Božjega Alojzija Stepinca (1995.– 2007.); Muzej bl. Alojzija Stepinca (od 2007.)

Krašić – Spomen-dom bl. Alojziju Stepincu

9. IZLOŽBE O ŽIVOTU I DJELOVANJU BL. A. STEPINCA

Donosimo popis izložbi o životu i radu blaženika koje su od njegove kanonizacije do danas održane u raznim mjestima, kako u Hrvatskoj, tako i u inozemstvu:

9.1. Izložbe o bl. Alojziju Stepincu u Hrvatskoj

Varaždin – Kardinal A. Stepinac, *Život i rad*, 1998.

Karlovac – Kardinal A. Stepinac, *Život i rad*, Dom hrvatske vojske, 1998.

Zadar – *Život i rad Sluge Božjeg kard. A. Stepinca*, 1998.

Šibenik – *Život i rad Sluge Božjeg kard. A. Stepinca*, 1998.

Supetar – *Život i rad Sluge Božjeg kard. A. Stepinca*, 1998.

Pučića – *Život i rad Sluge Božjeg kard. A. Stepinca*, 1998.

Selca – *Život i rad Sluge Božjeg kard. A. Stepinca*, 1998.

Blato na Korčuli – *Život i rad Sluge Božjeg kard. A. Stepinca*, 2000.

Senj – *Svjetionik u našem gradu*, Muzej Sakralna baština, 2000.

Zagreb – *Bl. A. Stepinac*, pisani dokumenti i fotografije, kapela *Corpus Domini*, 2002.

Zagreb – *Kroz život i djelo bl. A. Stepinca*, Crkveno-kulturni centar, Sv. Petar, 2002.

Split – *Bl. A. Stepinac i biblijski motivi*, slike, skulpture, reljefi Jozе Vrđoljaka, Galerija Kula, 2003.

Makarska – Život i djelo kardinala Stepinca, Gradski muzej, 2003.
Zagreb – Stepinac mu je ime, župa sv. Luke Travno, 2003.
Zagreb – Stepinac mu je ime, Hrvatska paneuropska unija, 2004.
Volosko – Slikarska i kiparska djela s likom bl. A. Stepinca, crkva sv. Roka, 2005.
Karlovac – Život i djelo kard. Stepinca, Pastoralni centar sv. Martina, 2006.
Jastrebarsko – Bl. Alojzije Stepinac i grad Jastrebarsko, Gradski muzej, 2008.
Krašić – Život i djelo bl. A. Stepinca, župa Presvetog Trojstva, 2009.
Lepoglava – Život i djelo bl. A. Stepinca, župa Bezgrešnog začeća BDM, 2009.

9.2. Izložbe o bl. Alojziju Stepincu izvan domovine

Kanada – 100. obljetnica rođenja sluge Božjega Alojzija Stepinca, Hrvatski etnički institut, Chicago, 1998.
Slovenija – Život i djelo bl. Alojzija Stepinca, crkva Srca Isusova, vodi ju Misijska družba lazarista, Ljubljana, 2008.

10. OBRAZOVNE USTANOVE I UDRUGE KOJE NOSE IME BL. A. STEPINCA

Imenom blaženika ponose se neke škole u Hrvatskoj i izvan Hrvatske, kao i neke udruge i športska društva.
Krašić – Osnovna škola kardinala Alojzija Stepinca, Krašić b. b.
Gornje Prekrižje – Osnovna škola kardinala Alojzija Stepinca, Gornje Prekrižje b. b.
Kostanjevac – Osnovna škola kardinala Alojzija Stepinca, Kostanjevac b. b.
Vukštin Šipak – Osnovna škola kardinala Alojzija Stepinca, Vukštin Šipak b. b.
Zagreb – Osnovna škola kardinala Alojzija Stepinca, Martina Puštega 1
Krašić – Fundacija bl. Alojzija Stepinca, 1998. – Vlaška 93, Zagreb
Koprivnica – »Stepinčeva oaza mira« – udruga za promicanje kršćanskih vrednota, ljubavi, dobrote i mira prema čovjeku, Selingerova 16
Volosko – Pastoralni krug »Alojzije Stepinac«, 1997. – Andrije Štangerova 37
Zagreb – Udruga brojnih obitelji »Alojzije Stepinac«, Drage Gervaisa 30
 Udruga za promicanje obiteljskih vrijednosti »Bl. A. S.«, Kajfešov brijeg 14
 Udruga »A. Stepinac« za kulturu, humanizam i dobrotvorstvo, Jablanska 22

Okučani – Športsko-rekreacijski centar »Bl. A. Stepinac«, Ante Starčevića 21

Zadar – Atletski klub »Alojzije Stepinac«, Vukovarska 8 c

10.1. Škole bl. Alojzija Stepinca izvan domovine

Argentina – Hrvatski institut »Kardinal Stepinac«, Buenos Aires, 1961.

BiH – Osnovna škola »Kardinal Alojzije Stepinac« Neum

Kanada – Hrvatska župna škola »Kardinal Stepinac« Toronto, 1961.

Hrvatska župna škola »Kardinal Stepinac« Hamilton

Hrvatska župna škola »Kardinal Stepinac« Mississauga

SAD – Hrvatski etnički institut, Chicago, 1975.

Hrvatska škola »Kardinal Stepinac«, 1973.

Škola hrvatskog jezika »Kardinal Alojzije Stepinac« Cleveland

»Archbishop Stepinac High School« White Plains, New York, 1947.

10.2. Udruge bl. Alojzija Stepinca izvan domovine

Australija – Australsko hrvatsko društvo »Kardinal Alojzije Stepinac«, Geelong, 1957.

Hrvatski dom »Alojzije Stepinac«, Geelong, 1969.

BiH – Hrvatska katolička mladež blaženog Alojzija Stepinca, Buna, 2001.

Kanada – Kolumbovi vitezovi »Alojzije kardinal Stepinac«, Windsor, Ontario

Hrvatsko društvo »Kardinal Stepinac«, Calgary

Njemačka – Hrvatsko katoličko i akademsko društvo »Stepinac«, München, 1946.

SAD – Hrvatsko nacionalno žensko društvo »Kardinal Alojzije Stepinac«, Cleveland

»Cardinal Stepinac Place«, New York

Obiteljsko društvo »Kard. A. Stepinac«, HKŽ sv. Ante Los Angeles, Kalifornija

11. TOPONIMI ILI ULICE, TRGOVI I ŠETALIŠTA S IMENOM BL. A STEPINCA

B: Bapska, Beli Manastir, Belišće, Benkovac, Bibinje, Bizovac, Bjelovar, Branjine, Brela

C: Cabuna, Cerić
Č: Čaglin, Čeminac, Čepin, Črnkovci
D: Dalj, Darda, Donji Čaglić, Donji Miholjac, Drage, Pakoštane, Drniš, Duboševica, Dvor
Đ: Đakovo, Đurđenovac
E: Ernestinovo
G: Gola, Gornja Zdenčina, Gornja Vrba, Gračac, Gradac, Pleternica, Gospić
H: Hrašćina
I: Ilok, Ivanec Bistrički
J: Jakšić, Jasenice, Jastrebarsko
K: Kali, Karlovac, Kaštel Lukšić, Kitišanci, Knin, Komiža, Kondrić, Korenica, Kosovac, Kotoriba, Krk, Krkanec, Krkavac, Kula, Kutina
L: Lepoglava, Lipik, Lipovac, Lovaš, Ludbreg
M: Mala Subotica, Mandeljana, Marina, Marinci, Nuštar, Metković, Mičevac,
N: Normanci, Nova Gradiška, Novaki, Sveta Nedjelja, Novska,
O: Ogulin, Okučani, Opatovac, Lovas, Opuzen, Orebić, Osijek, Otok
P: Pag, Pakoštane, Paljun, Petrijanec, Popovača, Posedarje, Požega, Pridraga, Privlaka
R: Rokovci, Rovišće, Ruščica
S: Samobor, Seget Donji, Selnica, Sibinj, Sikirevci, Sinj, Slavonski Brod, Sotin, Split, Stari Grad, Starigrad, Stari Jankovci, Stari Slatnik, Stobreč, Suhopolje, Supetar, Sv. Ivan Zelina
T: Tovarnik, Trogir, Turanovac
U: Udbina
V: Valpovo, Varaždin, Velika Gorica, Velika Pisanica, Veliko Trgovišće, Velimirovac, Viljevo, Vinkovci, Virovitica, Vlaka, Vrhovina, Vrgorac, Vukovar
Z: Zadar, Zapolje
Ž: Županja

11.1. Ulice bl. Alojzija Stepinca izvan domovine

BiH – Grude, Ljubuški, Mostar, Posušje, Široki Brijeg, Tomislavgrad
SAD – Chicago: *Cardinal Stepinac Way* (1998.),
 New York: *Cardinal Stepinac Place* (1980.)

ZAKLJUČAK

Ovaj prikaz o bl. Alojziju Stepincu, kao osobi koja nadahnjuje, izaziva i potiče na stvaralaštvo najrazličitije djelatnike iz svijeta kulture i umjetnosti, pokazuje činjenicu da je blaženik duboko ukorijenjen u povijesti, kulturnom stvaralaštvu i u pobožnosti hrvatskoga naroda, kako u domovini, tako i u svijetu. Želja je *Godišnjaka za kulturu i crkvena kulturna dobra* da djelo i osoba bl. A. Stepinca bude i nadalje poticaj, posebice mladim umjetnicima, da nastave likovno, hagiografski i znanstveno otkrivati taj neponovljivi lik iz najnovije hrvatske povijesti. Alojzije Stepinac je svojim životom i djelovanjem zadužio ne samo hrvatski narod, već i opću Crkvu. Hrvati su svoj dug A. Stepincu već obilno vratili, a njegovom svečanom beatifikacijom u Mariji Bistrici od pape Ivana Pavla II., u svetištu o kojem je blaženik s tolikom ljubavlju skrbio, svoj dug A. Stepincu, čini se, vratila je i opća Crkva.

SAŽETAK

Rubrika *Aktualna tema* prikazuje likovnu stvaralaštvo koje je nadahnula i izazvala osoba bl. Alojzija Stepinca. Studija Jurja Kolarića u jedanaest potpoglavlja obrađuje najrazličitija područja kulturnog stvaralaštva koja odražavaju činjenicu da je bl. Alojzije Stepinac osoba koja je duboko ukorijenjena ne samo u povijesti i pobožnosti hrvatskog naroda, već je i postala izazovni predložak za mnogovrsna umjetnička ostvarenja. U studiji se navode mjesta koja se ponose moćima ili relikvijama blaženika, zatim se nabrajaju crkvene institucije i molitvene zajednice s imenom blaženika te uloga Stepinčevog lika u književnosti, glazbi, filmu, muzeologiji, u obrazovnim ustanovama i u raznim toponimima. Sve je to bogato i iscrpno ilustrirano likovnim priložima.

VLADIMIR STANKOVIĆ

DOPRINOS BIOGRAFIJI BL. ALOZIJA STEPINCA NA ENGLISKOM JEZIČNOM PODRUČJU

Vrijedi podsjetiti na knjigu *In Search of Cardinal Stepinac* 2010., kojoj je *Foreword – Uvod* napisao kardinal Josip Bozanić, koji najavljuje da će se papa Benedikt XVI., za vrijeme boravka u Hrvatskoj 5. lipnja, pomoliti i na grobu bl. Alojzija u zagrebačkoj katedrali. Tu poveznicu između sadašnjeg pape i Stepinca ističu gotovo svi vatikanski nunciji u svojim zahvalnicama za primljenu Gavranovićevu knjigu, koja im je stigla upravo uoči Papina pohoda Hrvatskoj. Naime istog dana kad je tiskara dostavila knjigu, 23. svibnja, ona je poslana poštom na 94 adrese u inozemstvu, od čega u 62-ije apostolske nuncijature, na svim kontinentima. Željelo se mnogima koji su tih dana, bilo u *L'Osservatore Romano*, bilo u drugim svjetskim medijima, čitali ili slušali o Papinu pohodu Hrvatskoj, koji je u službenom protokolu imao i molitvu na Stepinčevu grobu, dati iscrpne informacije o blaženiku, Crkvi u Hrvatskoj i hrvatskom narodu. A da bi bolje razumjeli što se tih dana događa u Hrvatskoj, knjiga je poslana i u sva strana veleposlanstva u Zagrebu, i to kao dar zagrebačkog nadbiskupa. A više od sto primjeraka knjige došlo je u ruke i stranim uglednim gostima, poglavito biskupima, koji su u danima Papina pohoda bili u Zagrebu. Knjigu su dobila i glavna papinska sveučilišta u Rimu – a posebno Gregorijana i Germanikum, gdje je studirao i živio blaženi Alojzije – te redakcije važnih revija u svijetu, kao *Herder Korrespondenz* u Freiburgu, a i glasovite biblioteke, poput *Library of Congress* u Washingtonu.

Papinski nunciji s raznih kontinenata sada šalju svoje zahvale nunciju u Hrvatskoj mons. Mariju Robertu Cassariju, kardinalu Bozaniću i pošiljatelju knjige – mons. Stankoviću. Tako nuncij iz Kazahstana i Tadžikistana mons. Miguel Maury Buendia piše: »Radosno sam iznenađen primitkom knjige *In Search of Cardinal Stepinac*, posebno zato što je stigla uoči povijesnog pohoda svetog oca Benedikta XVI. Zagrebu, što sam pratio u direktnom televizijskom prijenosu s velikim zaimanjem

i radošću. Ustvari, ima više i to dubokih mojih veza s Hrvatskom i ja s divljenjem štujem blaženog Stepinca, što će se bez sumnje još obogatiti pozornim čitanjem knjige Zvonimira Gavranovića.« Nuncij u Bugarskoj mons. Januariusz Bolonek piše: »Listajući tu tako dobro dokumentiranu biografiju, naišao sam na zanimljivo poglavlje s naslovom *Apostolat pismima*, što me je podsjetilo na lik sv. Roberta Belarmina, također kardinala Svete Rimske Crkve, koji je običavao vršiti apostolat dopisivanjem.« Sa svoje strane mons. Antonio Franco, nuncij i apostolski delegat u Jeruzalemu kaže: »Ta knjiga o neustrašivom liku hrvatskog blaženika dolazi mi u predvečerje pohoda svetog oca Benedikta XVI. Hrvatskoj, pa mi je i s tog razloga to draža.« Nuncij u Etiopiji mons. George Panikulam izražava želju »neka bi blaženi Stepinac hrabrio Crkvu u Hrvatskoj i poticao je da se odvažno suočava s novim izazovima u vršenju volje Božje«.

Nuncij u Japanu mons. Alberto Bottari de Castello naziva Stepinca »velikim likom čovjeka Božjeg i znakom vjere u Hrvatskoj i neka predstojeći posjet Svetog Oca učvrsti i ponovno učvrsti vjeru u toj plemenitoj zemlji«. Pariški nuncij mons. Luigi Ventura je »zahvalan na tom poklonu koji mi omogućava da produbim svoje znanje o tom odvažnom prelatu, neustrašivom svjedoku za Krista i evanđelje, koji se suprostavio silama zla i u teškoćama dao podršku u vjeri svojim vjernicima«.

Izostavljajući ostale značajne zahvale, završimo s onom na hrvatskom, koju je poslao tajnik nuncijature u Ukrajini vlč. Većeslav Tumir: »Od srca Vam zahvaljujem na knjizi o blaženom kardinalu Stepincu na engleskom jeziku. Govoreći o blaženom Alojziju mojim kolegama često sam se našao u situaciji da me pitaju za knjigu o njemu na engleskom jeziku. Sada znam što im mogu preporučiti ili posuditi.«

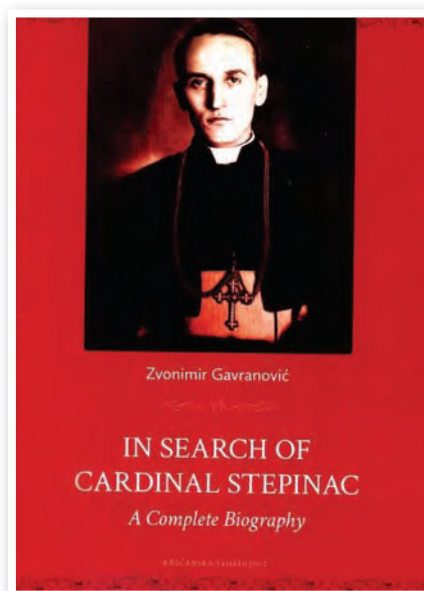
Nije na odmet ovdje podsjetiti da je, kao temeljni dokument, u pisanju svoje knjige Gavranović imao Stepinčevu biografiju Alekse Benigara, koju je izdavačka kuća hercegovačkih franjevaca ZIRAL izdala u Rimu 1974. godine. Nju dr. Jure Krišto smatra dosad najboljom Stepinčevom biografijom na hrvatskom jeziku, kao i Gavranovićevu na engleskom. A bit će dobro prisjetiti se da se Benigarom znatno poslužio i dr. Vladimir Horvat (M. Landercy), objavljujući na francuskom jeziku, u Parizu, 1981. godine knjigu *LE CARDINAL STEPINAC martyr des droits de l'homme*, kojoj je predgovor napisao pariški kardinal Francois Marty, a koja je i u Hrvatskoj izišla u dva hrvatska izdanja. Odmah u godini francuskog izdanja ta je knjiga poslana na stotine adresa: na sve vatikanske dikasterije, svima talijanskim i francuskim biskupima te onima u drugim zemljama gdje živi veći broj Hrvata, svim nuncijaturama

i mnogim novinarima. Sačuvane su brojne pismene zahvalnice, među kojima i ona kardinala Josefa Ratzingera.

Zanimljiva je činjenica da su dosad najbolje biografije o bl. Alojziju napisane izvan Hrvatske: u Rimu, Parizu, Sydneyju, dakle u hrvatskoj dijaspori.

SAŽETAK

Kao ilustraciju donosimo članak Vladimira Stankovića koji obrađuje novi doprinos biografiji bl. Alojzija Stepinca na engleskome jezičnom području. Autor članka podsjeća na knjigu *In Search of Cardinal Stepinac*, iz 2010., Zvonimira Gavranovića, kojoj je *Foreword – Uvod* napisao kardinal Josip Bozanić. Autor također spominje da je, kao temeljni dokument, u pisanju knjige Gavranović imao Stepinčevu biografiju Alekse Benigara, koju je izdavačka kuća hercegovačkih franjevaca ZIRAL izdala u Rimu, 1974. godine.

Akademski kipar Anđelko Odak, na trgu sv. Lovre, Cirkovljani, dar prof. dr. sc. Matije Berljaka

JURAJ KOLARIĆ

»HEFERER« – PRVA RADIONICA ORGULJA, HARMONIJA I GLASOVIRA OD UTEMELJENJA 1849. DO 2010.

Svojim opusom, koji u razdoblju od kasnog baroka, preko klasicizma i romantizma, pa sve do danas predstavlja – uz malobrojne sačuvane orgulje iz 17. i 18. stoljeća – ono najvrednije u orguljarstvu Hrvatske te u kojem se stoga, na neki način, ogleda ne samo povijest tvrtke, već i povijest orguljarstva Hrvatske do danas, tvrtka »Heferer« zaslužila je već mnoga domaća i inozemna priznanja i odlikovanja. Ove godine navršava se 160 godina od osnutka tvrtke »Heferer« te ćemo se tom osvrnuti na povijest naše orguljarske i klavirske tvrtke.

Izgrađene orgulje svjedoče da je tvrtka »Heferer« znala prihvaćati stoljetna dostignuća u razvoju orguljarske umjetnosti, kako u glazbenom, tako i u tehničkom pogledu. Gradeći instrumente s mehaničkom, pneumatskom i elektropneumatskom svirnom i registarskom trakturom te zračnice s tonskim i registarskim kancelama, u tehničkom su pogledu u tvrtki »Heferer« uvijek bili u tijeku s novim rješenjima. U prošlosti su znali udovoljiti zahtjevima gradnje pozitiva, manjih i većih crkvenih te koncertnih orgulja, kao što danas znaju izvesti stručnu obnovu povijesnih instrumenata. Uz umjetničku vrijednost, stalnu vrlo visoku razinu konstrukcijskih rješenja i solidnost zanatske izvedbe instrumenta te spremnost prihvaćanja novih rješenja omogućile su da tvrtka »Heferer« ostavi značajan trag u hrvatskom orguljarstvu 19., 20. i početka 21. stoljeća.

Do danas je tvrtka »Heferer«, tijekom pet pokoljenja, sagradila 263 orgulja. Nadalje značajan opus ostvarila je na području gradnje harmonija, glasovira i pijanina.

Nacrt orgulja arh. H. Bolléa, opus Heferer, u svetištu Marija Bistrica

Heferer, klavir iz 19. st.

Još davne 1849. tvrtku je u Grazu utemeljio Michael Heferer (Graz, 1825 – Zagreb 1887). Orguljarstvo je izučio kod J. Krainza, u rodnom gradu, a usavršavao se kod J. Loyga, u Beču, Justa, u Linzu, i L. Moosera, u Salzburgu. Izgradio je cijeli niz orgulja u Grazu, Donjoj Austriji i Mađarskoj, a svoje prve orgulje u Hrvatskoj gradi 1868., u Rečici, kraj Karlovca. Poslije odlaska Turaka iz Bosne, sagradio je 1881. prve orgulje Hercegovini, u franjevačkoj crkvi u Mostaru.

Do polovice 19. st., s malim iznimkama, zamrla je djelatnost starih orguljarskih radionica, tako da u vrijeme dolaska Michaela Heferera u Hrvatsku na ovim našim prostorima ni jedan graditelj orgulja nije razvio neku veću djelatnost. Bilo je stoga od velike važnosti za graditeljstvo

orgulja u našoj domovini kada je god. 1868. u Hrvatsku došao Michael Heferer¹ i razvio veliku djelatnost. Te godine nastanio se u Karlovcu, a 1870. u Zagrebu, gdje se ubrzo proćuo kao vrstan graditelj.

Michael je gradio orgulje s jednim ili s dva manuala i pedalom, prema mehaničkom sustavu. Za njegova života produkcija tvrtke dostigla je brojku od 122 orgulje, a najznačajnija su mu djela orgulje u crkvi sv. Marije na Dolcu u Zagrebu (1880.)², Gradecu (1880.), Martinskoj Vesi (1881.), Donjoj Stubici (1882.), župnoj crkvi u Mostaru (1881.), Požeškim Sesvetama (1883.), nagrađene Zlatnom medaljom na izložbi

¹ Po dolasku u Hrvatsku Heferer je na pojedine svoje orgulje stavljao pločice s natpisom: "Heferer Mijo orguljar u Zagrebu".

² Godine 1930. je tvrtka te orgulje pregradila i povećala.

Heferer, ploča iz 1903. godine

Majke Božje u Mariji Bistrici (1882.). Naš poznati muzikolog i organolog Ladislav Šaban kaže za te orgulje da su »zanatski za svoje vrijeme na europskoj razini, orgulje posjeduju monumentalnu zvučnost kakva pristaje velikom prostoru zavjetne crkve, u čemu je dostignut jedan od vrhunaca u domaćoj gradnji orgulja, te da djelatnost Mije Heferera u Hrvatskoj znači početak jedne epohe«³.

Ferdo Heferer (Graz, 1853. – Zagreb 1928.) Michaelov je nasljednik. Zanat je izučio u Hefererovoj radionici, u kojoj je aktivno djelovao još za Michaelova života. Od 1887. tvrtka nosi naslov »M. Heferer Udova i Sin / Prva hrvatska gradiona orgulja, harmonija i glasovira / u Zagrebu«. Djelatnost tvrtke je proširena na Sloveniju, Istru i Vojvodinu.

Ferdo je bio vrlo darovit graditelj, za čijeg je života nastao golemi opus izgrađenih orgulja. Prema popisu tvrtke Heferer, on je izgradio 117 orgulja. Osim toga izvršio je velik broj manjih popravaka, a evidentirano je nekoliko pregradnji i opsežnih zahvata. Teško je izdvojiti iz njegovog opusa njegova najznačajnija djela. Navodimo samo neka⁴.

Osim orgulja gradio je i harmonije na potisni zrak te započeo s gradnjom klavira i pijanina, no s tom djelatnošću, kada je prevladala industrijska proizvodnja, prestaje 1914. godine.

Vrijeme u kojem je Ferdo Heferer vodio tvrtku bilo je doba velikih tehničkih i tehnoloških promjena, što se je odrazilo i u gradnji orgulja. U tom razdoblju počinje pristizati, pretežno iz Austro-Ugarske, znatan broj tvornički građenih instrumenata. Nakon kratkog se vremena uvidjelo da se orgulje tih tvornica ne mogu natjecati se Hefererom, pa su

³ Nažalost, 1997. na orguljama je izvršen veliki promašen zahvat pregradnjom izvorne konstrukcije i ugradnjom digitalnih registara i elektroničkog prijenosa. Time je grubo narušena izvorna koncepcija i foničko-tehnička cjelovitost orgulja.

⁴ 1889. – Križovljan, 1889. – Sarajevo, katedrala; 1889. – Zagreb, ž. c. sv. Marka; 1890. – Križevci, ž. c; 1890. – Belovar (Zagreb), ž. c.; 1891. – Petrinja, ž. c. sv. Lovre; 1891. – Gola; 1892. – Zagreb, crkva sv. Katarine; 1894. – Sv. Križ Začretje, ž. c Sv. križa; 1896. – Požega, crkva sv. Lovre, 1899. – Zagreb, ž. c. Remete; 1903. – Krapina, ž. c. sv. Nikole; 1908. – Ravna Gora, ž. c.; 1909. – Kraljeva Sutjeska (BiH); 1911. – Tučepi; 1915. – Oriovac; 1916. – Virje.

Heferer, pijanino, op. 537.

Heferer, harmonij

naručitelji ubrzo požalili što su išli naručivati orgulje u tuđini, dok je u Zagrebu bio vrstan graditelj orgulja.

Obdaren inventivnošću i izrazitim smislom za specifičnu prirodu instrumenta, Ferdo je konstruirao i nekoliko novih registara: *euphon*, koji zvuči kao krilni rok, *occarinu*, koji imitira taj instrument i *bariton*, koji oponaša ljudski glas. Eksperimentirao je i s konstrukcijom zračnica te registrirao dva patenta. Jednu od tih konstrukcija (*Windlade*) nalazimo primijenjenu u orguljama crkve sestara milosrdnica u Zagrebu,⁵ te u crkvi u Kostajnici⁶.

Ferdo je gradio orgulje prema mehaničkom, kombiniranom mehaničko-pneumatskom⁷, kao i prema čisto pneumatskom sustavu na ispusni i potisni zrak. Gradio je orgulje sa zračnicama, s tonskim i registarskim kancelama. Savjesnom izradom

svojih instrumenata dobiva dobar glas i mnoge narudžbe, pa je proširio djelatnost na Sloveniju, Istru i Vojvodinu.

Svi naši organolozi i poznavatelji orgulja, kako iz crkvenih i civilnih krugova, slažu se da je Ferdo Heferer, nasljeđujući Michaela, ostavio najdublji i najširi trag u orguljarstvu na našim prostorima od klasicizma do kraja romantizma, od Hrvatskoga narodnog preporoda do kraja Austro-Ugarske.

⁵ Ivan Faullend Heferer preradio je te orgulje, uvodeći, umjesto čisto pneumatskog, elektropneumatski sustav, sa zračnicama na čunjiće.

⁶ Godine 1991., zajedno s crkvom, orgulje su uništene u Domovinskom ratu.

⁷ U orguljama u ž. c. u Krapini primijenio je jedini u Hrvatskoj tzv. Barkerovu polugu, koja uvelike olakšava svirni prijenos kod mehaničkih orgulja.

Heferer, klavir.

U novo društveno-gospodarsko razdoblje tvrtku je uveo nećak Ferde Heferera (Ferdo nije imao djece) August Faullend Heferer (Graz, 1881. – Zagreb, 1944.). Zanat je izučio u Ferdinoj radionici. Znatno je proširio djelatnost tvrtke otvaranjem modernog salona klavira glasovitih tvornica »Steinway & Sons«, »C. Bechstein«, »Ed. Seiler«, zadržavši i raniju poslovnu suradnju s tvrtkom »Bösendorfer« i »Grottrian-Steinweg«.

Orguljski opus Augusta Faullenda Heferera nije velik

brojem, ali zato predstavlja zaokret prema modernom koncipiranju dispozicija. Gradi pretežno veće orgulje, na 2 manuala i s pedalom s više od dvadesetak vokalnih registara, koji udovoljavaju zahtjevima koncertnog izvođenja djela raznih stilova.

U konstrukciji primjenjuje nova tehnička dostignuća, uvodeći elektropneumatsku trakturu. Sagradio je devet orgulja i to: 1928. – Zagreb, kapela u bolnici milosrdnih sestara; 1929. – Zagreb, sinagoga; 1930. – Zagreb, ž. c. sv. Marije; 1931. – Legrad, župna crkva; 1932. – Zagreb, kapela dječakčkog sjemeništa; 1934. – Zagreb, Muzička škola »Polyhimnia«; 1936. – Zagreb, ž. c. sv. Marka; 1936. – Zagreb, Muzička akademija; 1939. – Zagreb, ž. c. sv. Josipa.

Nasljeđuje ga njegov sin Ivan Faullend Heferer (Zagreb, 1927.). Nakon obrazovanja stečenog u očevoj radionici, stručno se usavršava u Austriji i Njemačkoj, kod znamenitih predstavnika kako orguljarske tako i klavirske struke. Vođenje tvrtke Heferer preuzima 1944. godine.

To je opet jedno novo razdoblje u povijesti tvrtke Heferer. Dolazi komunistička vladavina, koja je bila neprijateljski raspoložena kako prema privatnom poduzetništvu, tako i prema crkvi. To teško početno razdoblje je prebrođeno, rastao je smisao za kulturne tekovine, tako da je Ivan učvrstio položaj tvrtke i proširio njezinu djelatnost u skladu s tadašnjim potrebama na polju kulture i umjetnosti.

Ipak, Ivan Faullend Heferer nastavlja djelatnost svojih predaka i, primjenjujući najsuvremenije tekovine u orguljarstvu, od 1958. do danas

Krapina, ž. c., arh. Vancaš, projekt kućišta

Krapina, ž. c., detalj sviraonika

gradi 14 orgulja te se time produkcija tvrtke penje do imponantne brojke od 263 orgulja.

Vodeći računa o veličini i akustici prostora, Ivan posebnu pozornost posvećuje menzuraciji i intonaciji vokalnih registra, tj. njihovu zvukovnom oblikovanju. Zvukovna slika njegovih orgulja održava široku zvukovnu paletu i homogenost zvuka s gradacijama od *piana* do *forte*. Pleno njegovih orgulja ističe se sjajnim i dominantnim zvukom. U stručnu orguljarsku terminologiju uvodi hrvatske izraze. Izrađuje 2-man. harmonije na usisni zrak.

Najvažnija su mu ostvarenja orgulje u franjevačkoj crkvi u Mostaru, 1961.⁸, orgulje u crkvi sv. Franje u Šibeniku, 1969.,

koje predstavljaju njegovo najveće djelo, te orgulje u župnoj crkvi sv. Jakova u Dicmu, 1998.

Osim na osnovnu djelatnost gradnje orgulja Ivan Faullend Heferer stavio je težište na održavanje i obnovu klavira u glazbenim ustanovama, radiju, televiziji, koncertnim dvoranama, glazbenim akademijama i školama u Zagrebu i ostalim centrima širom Hrvatske. Njegov rad na tom području bio je toliko zapažen da je bio angažiran u centrima svih republika tadašnje Jugoslavije.

Slijedeći nove spoznaje u kulturi, koje su uočile važnost očuvanja kulturne baštine, radionica se Heferer pod vodstvom Ivana Faullend Heferera, poštujući međunarodne normative, posvetila restauraciji i

⁸ Orgulje su stradale u ratu 1992.

Požega, Sv. Lovro. Heferer, arh. Vancas, projekt kućišta.

rekonstrukciji povijesnih orgulja – zvukovnih spomenika kulture, koji, objedinjujući glazbeno-fonički i likovno-arhitektonski izraz, predstavljaju svekoliko umjetničko djelo, tzv. *Gesamtkunstwerk*.

Tako – među prvima u Europi – slijedi u nas prva sveobuhvatna i cjelovita restauracija spomeničkih orgulja, onih Petra Nakića, sagrađenih 1762. godine, za crkvu sv. Franje u Šibeniku. Tim povodom objavio je Ivan Faullend Heferer – prvu takove vrste u Hrvatskoj – opširnu organološku studiju Nakićevih orgulje iz 1762. u samostanskoj crkvi sv. Franje u Šibeniku. Tehničko akustička analiza. Restauracija.⁹

Ivan je do danas, zajedno sa svojim suradnicima i sinom Tomislavom, restaurirao 67 povijesnih orgulja, među njima dvoje najstarijih sačuvanih orgulja iz 17. st. u Hrvatskoj, u Lepoglavi i Komizi, na otoku Visu.

Katedrala u Rabu, restaurirane Nakićeve orgulje iz 1756.

Najznačajnije restaurirane orgulje, tzv. zvukovni spomenici kulture su (god. gradnje, graditelj, mjesto):

- 1649., J. G. Freundt (?), ž. c. Lepoglava;
- 1668., R. Rapoldt (pozitiv), Muzej grada Varaždina;
- 1670., S. Kilarevich / J. Girardi (1861.), ž. c. Gospe »Gusarice« Komiza;
- 1738., orgulje A. Weiner, Fr. sam. Samobor;
- 1756., Petar Nakić, ž. c. Rab;
- 1763., A. Römer, prošt. crkva Trški Vrh;

⁹ Izdanje ARTI MUSICES br. 4 Muzikološki Zavod, Zagreb, 1973.

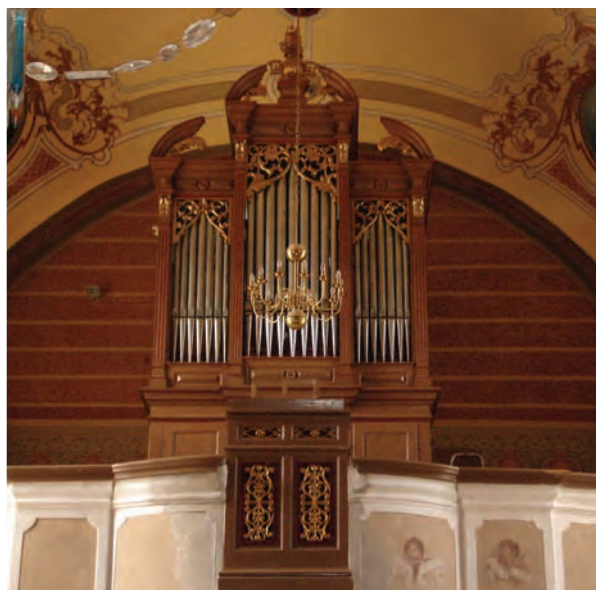

*Samobor, restaurirane
orgulje A. Weiner iz 1737.*

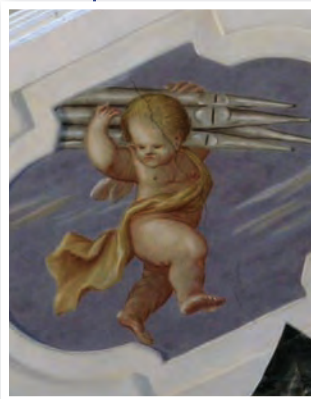

*Zagreb, ž. c. sv. Ivana,
Nova ves, Heferer*

- 1767., J. Hencke, ž. c. Čazma;
 1771., F. Dacci, Fr. sam. Visovac;
 1771., pozitiv J. Janacheka, ž. c. Brezovica;
 1776., S. Ottonischer, pozitiv, kapela u Sopotu;
 1777., J. Janecek, ž. c. Sela;
 1793., A. Scholz, ž. c. Križ;
 1796., F. Dacci, ž. c. Skradin;
 1800., G. Moscatelli, ž. c. Supetar;
 1810. Rosenberger (klavir), Gradski muzej Varaždin;
 1820., Antonio i Agostino Callido, ž. c. Milna;
 1860., L. Ebner, ž. c. Krapinske Toplice;
 1870., J. Vanicky, harmonij, Gl. škola Karlovac;
 1874., M. Heferer, ž. c. Veleševac (najstarije sačuvane orgulje M. Heferera u Hrvatskoj);
 1876., J. Angster, kapela dvorca N. Prandau, Valpovo;
 1880., M. Heferer, ž. c. Gradec;
 1889., F. Heferer, ž. c. D. Stubica;
 1889., M. Heferer, katedrala Sarajevo;
 1889., F. Heferer, ž. c. sv. Ivana u Zagrebu;
 1890., J. Angster, ž. c. Duboševica;
 1894., F. Heferer, ž. c. Sveti Križ Začretje;
 1896., F. Heferer, crkva sv. Lovre Požega (Velika izložbena kolajna u Budimpešti);
 1896., P. Bazzani, ž. c. Ložišća (radovi u tijeku);
 1903., F. Heferer, ž. c. Krapina;
 1911., F. Heferer, ž. c. Tučepi;
 1913., F. Heferer, ž. c. Gospa od Otoka Solin;
 1925., V. Holub, ž. c. Daruvar.

Zlatar ž. c. Heferer

Pfeifenengel

Kao graditelj i restaurator orgulja Ivan Faullend Heferer dobio je nekoliko priznanja: 1968. – Medalja grada Varaždina; 1981. – diploma Privredne komore Zagreb; 2003. – odličje Red »Danice hrvatske« s likom Marka Marulića, za zasluge i dostignuća na polju graditeljstva orgulja, zaštite zvukovnih spomenika kulture i obnove povijesnih orgulja.

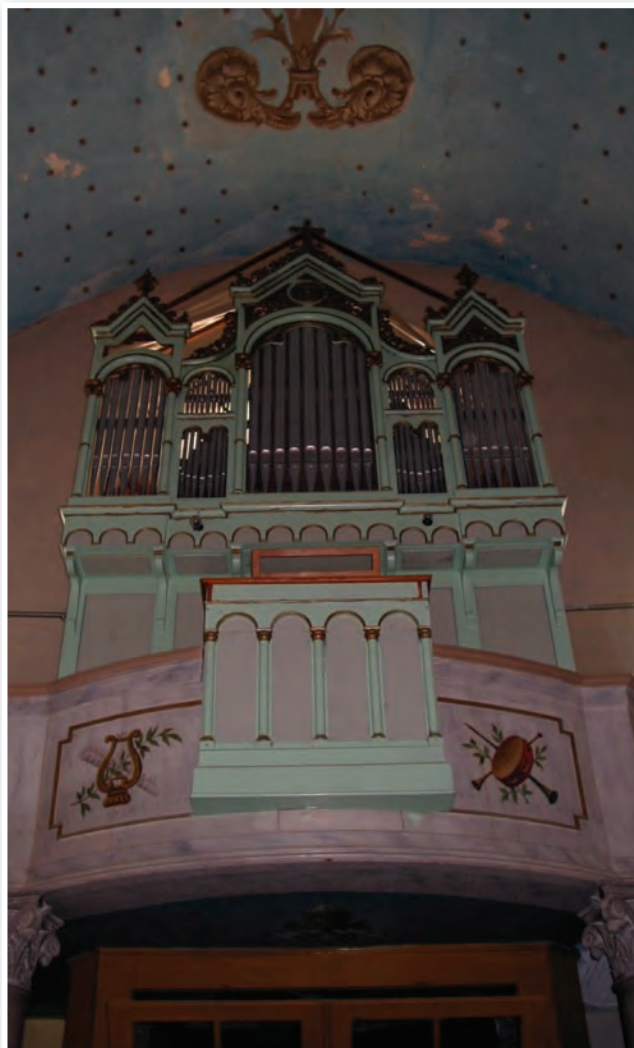
Uz Ivana Faullenda Heferera rade njegovi sinovi August i Tomislav, koji su struku izučili u roditeljskoj radionici, a usavršili se kod

najprominentnijih i vodećih predstavnika orguljarske i klavirske struke u Europi i SAD-u.

August Heferer (Zagreb, 1951., dipl. prof. klavira) težište je svog rada stavio na umjetničku obradu klavira, posebno koncertnih klavira u dvoranama i glazbenim ustanovama (Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog i Muzička akademija u Zagrebu) i drugim glazbenim centrima.

Klaviri se nalaze pod njegovom stalnom njegom i nadzorom, kako bi zadovoljili najviše zahtjeve domaćih i stranih pijanista. Nakon nekoliko godina uporabe skupocjeni klaviri dopremaju se u radionicu Heferer, gdje budu temeljito pregledani i podvrgnuti sveobuhvatnoj konstrukcijskoj i svirno-tehničkoj restauraciji. Tomislav Heferer (Zagreb, 1969.) uz klavirsku djelatnost posvetio se orguljarstvu, u prvom redu konzervatorskoj i restauratorskoj djelatnosti, dajući značajan doprinos zaštiti i očuvanju naše kulturne baštine.

U okviru njegove djelatnosti posebno treba istaknuti njegov rad na temeljitoj i sveobuhvatnoj rekonstrukciji i restauraciji koncertnih orgulja poznate svjetske tvornice »E. Walcker« u Koncertnoj dvorani V. Lisinskoga. Te velike koncertne orgulje, univerzalne dispozicije, na 4 manuala i pedalu imaju 68 vokalnih registara, s 4967 svirala. Sada,

Podgora, ž. c. orgulje Heferer

nakon uspješno obavljene restauracije (2007./2008.) orgulje su opet zasjale punim sjajem i Zagreb se može pohvaliti veličanstvenim orguljama, kojima se može podičiti pred najpoznatijim glazbenim središtima u svijetu. Tomislav je redovan član međunarodnog udruženja graditelja i restauratora orgulja »International Society Organbuilders«, sa sjedištem u Leuvenu (Belgija) i međunarodne udruge graditelja i restauratora klavira »Piano Technicians Guild«, sa sjedištem u Kansas Cityju (SAD).

Iz domene svojega umjetničkog djelovanja i konzervatorsko-restauratorske problematike i prakse Tomislav drži predavanja na struč-

Fotografija orgulja graditelja Ferdinanda Heferera iz 1913. godine u župnoj crkvi sv. Lovre u Petrinji. Orgulje su stradale - uništene u potpunosti, kao i cijela crkva - u Domovinskom ratu

nim skupovima, seminarima i simpozijima u tuzemstvu i inozemstvu te objavljuje radove i mišljenja u stručnim publikacijama, tisku, radiju i televiziji.

Zajedno s Koncertnom direkcijom u Zagrebu priprema ciklus koncerata u okviru festivala *Orgulje Heferer*, koji se počam od 1994. održava svake godine na orguljama koje je sagradila ili restaurirala tvrtka »Heferer« u crkva-ma širom Hrvatske. Koncerte izvođe prominentni domaći i strani umjetnici.

Tomislav posebni naglasak stavlja na naše mlade umjetnike orguljaše i druge glazbenike, kako bi ih podržao u njihovu umjetničkom i pedagoškom djelovanju. Dosada je održano 174 koncerata, u 66 crkava. Radionica »Heferer« je od svog osnutka 1849. uspješno pratila kulturna i glazbena kretanja, prošla društveno-povijesna i stilaska razdoblja od baroka do moderne te se tako znala odazvati i najrecentnijim izazovima na polju glazbeno-auditivnog doživljaja.

Prema projektu arhitekta Nikole Bašića i akustičara Ivice Stamaća, Tomislav je 2005. radio sa suradnicima na ostvarenju Morskih orgulja u Zadru, koje su naišle na oduševljen prijem kod građanstva i stručnih krugova.

Isto tako radionica Heferer se brine za svoj podmladak, zapošljavajući i obrazujući mlade suradnike, kako bi osigurala kontinuitet rada i struke za budućnost koja, kako nas povijest uči, postavlja nove izazove pred radionicu »Heferer«, koji ne ovise samo o njezinom zalaganju nego i njezinom okruženju i razvoju društva u cjelini.

Tvrtka »Heferer – Prva hrvatska gradiona orgulja, harmonija i glasovira« je u pet pokoljenja i u svojem 160-godišnjem djelovanju na polju orguljarske i klavirske umjetnosti dala veliki i neponovljiv doprinos, kako u gradnji glazbenih instrumenata i razvoju glazbene umjetnosti, tako i na polju očuvanja hrvatske kulturne baštine.

OPUS HEFERER PO ABECEDNOM REDU TOPONIMA

Legenda zapisa iz arhiva:

- u **kurzivu debelim VELIKIM SLOVIMA** – sagrađene nove orgulje – do dolaska u Hrvatsku 1868. godine
za crkve u Austriji, Mađarskoj, Sloveniji, Vojvodini, Bosni i Hercegovini, evidentirani opus
- u *kurzivu malim slovima* – orgulje pregrađene ili povećane – do dolaska u Hrvatsku 1868. godine
za crkve u Austriji, Mađarskoj, Sloveniji, Vojvodini, Bosni i Hercegovini, neevidentirani opus
- malim slovima: orgulje pregrađene ili povećane – nakon 1868. god.
- **VELIKIM debelim slovima:** sagrađene nove orgulje – nakon 1868. god.; evidentirani opus

N.B. nazivi pojedinih mjesta su nepotpuni ili netočni zbog starih i teško čitljivih originalnih rukopisa graditelja

OPUS EVID	GOD.	MJESTO	CRKVA	BR. REG. / MANUALA
	1851.	Allerheiligen bei Wildon (Aus.)		8/I
		Bad Gams (Aus.)		
22		BANIJA	kapela sv. Tri Kralja	6
80	1893.	BANJA LUKA (BiH)	župna crkva	6
65		BARTOLOVEC	župna crkva	8
186	1904.	BEČMEN	Evangelička crkva	7
	1899.	BELOVAR - MORAVČE	župna crkva	14 / II
250	1958.	BLATO otok Korčula	župna crkva	
18		<i>BOGOD....</i>		6
15		<i>..... PERIM (Mađarska)</i>		16 / II
84		BOKŠIĆI	župna crkva	5
17		<i>BOLDOG..... (Mađarska)</i>		8

OPUS EVID	GOD.	MJESTO	CRKVA	BR. REG. / MANUALA
16		BOLDOGVÁR (<i>Mađarska</i>)		12 / II
98		BREZNIČKI HUM	župna crkva	10
216		BUČICA	župna crkva	7
91		CERJE	župna crkva	9
53		CEROVAC	župna crkva	8
24		CRNI LUG	župna crkva	6
203	1908.	ČUČERJE	ž.c. Pohoda BDM	10
180	1927.	DEKANOVEC	župna crkva	8
	1860.	DEUTSCHFEISTRITZ (Aus.)		11/I
		Deutschlandsberg (Aus.)		
263	1998.	DICMO	ž.c. sv. Jakova	15 / II
259	1969.	DONJA DUBRAVA	župna crkva	8
41	1881.	DONJA STUBICA	župna crkva	16 / II
221	1913.	DONJI DESINEC	kapela sv. Ivana Krst.	8
62	1888.	DONJI MOSTI	župna crkva	10
30		DRAGANEC	župna crkva	10
51		DUBRANEC	župna crkva	12
177	1900.	DUGO SELO	župna crkva	8
140	1907.	ĐURĐEVAC	župna crkva	20 / II
		Edelschrott (Aus.)		
10	1852.	EIBISWALD (Aus.)		15/II
77		ERDEVİK	župna crkva	12
6		ETMISSL (Aus.)		8/I
	1858.	Fehring (Aus.)		17/II
		Feistritz bei Peggau (Aus.)		
		Fernitz bei Graz (Aus.)		
8	1869.	Fladnitz a. d. Teichalm (Aus.)		10/I
	1858.	Gaisthal (Aus.)		8/I
75		GOLA	župna crkva	12
37	1880.	GRADEC	župna crkva	15 / II
		GRADINA	župna crkva	8
55		GRANEŠINA	župna crkva	10
		Graz (Aus.)	Dreifaltigkeitskirche	

OPUS EVID	GOD.	MJESTO	CRKVA	BR. REG. / MANUALA
		Graz (Aus.)	Katedrala	26/II Hauptorgel
		Graz (Aus.)	Katedrala	10/I Chororgel
		Graz (Aus.)	Samostan Lazarista	
		Graz (Aus.)	Samostan ss. Milosrdnica	
		Graz (Aus.)	Grabenkirche	
		Graz (Aus.)	Preparandija	
		Graz (Aus.)	Sjemenište	
		Graz (Aus.)	crkva Minorita	
		Graz (Aus.)	Bürgerspalkirche	
		Graz (Aus.)	Karlauerpfarrkirche	
		Graz (Aus.)	Stadtpfarrkirche	
		Graz (Aus.)	kapela bolnice sv. Duha	
		Graz (Aus.)	samostan Dominikanaca	
		Graz (Aus.)	Steigenkirche	6/I
		Graz (Aus.)	Kalvarienberg	
		Graz (Aus.)	samostan Milosrdne Braće	
		Graz (Aus.)	Leekirche	
12		GRAZ (Aus.)	samostan ss. Elizabetkinja	10
	1853.	Graz (Aus.)	St. Anton	6/I
	1859.	Graz (Aus.)	Franziskanerkirche	16/II
	1861.	Graz (Aus.)	Münzgraben	12/I
	1849.	Grosslobmnig (Aus.)		10/I
25		Gundinci	župna crkva	8
14		HAUSMANNSTÄTTEN (Aus.)		12/I
		Hengsberg (Aus.)		
3		HIRCSHEGG (Aus.)		12/I
228	1915.	HRKANOVCI	župna crkva	7
200		HRNETIĆ	župna crkva	6
61	1887.	IVANEC kod Varaždina	župna crkva	10
141	1907.	JAMNICA	župna crkva	8

OPUS EVID	GOD.	MJESTO	CRKVA	BR. REG. / MANUALA
95		JASTREBARSKO	župna crkva	14 / II
97	1896.	JELENJE	župna crkva	10
45		JEZERANE	župna crkva	6
192	1906.	JOSIPDOL	župna crkva	8
39	1882.	KALINOVAC	ž.c. sv. Luke Ev.	10
226		KAMENSKO	župna crkva	8
		Kapfenberg bei Bruck an der Mur. (Aus.)		
252	1960.	KAŠTEL NOVI	župna crkva	
1	1849.	KLAINLOBMNIG (Aus.)		10/I
233	1917.	KLANJEC	župna crkva	12 / II
		Köflach (Aus.)		
256	1964.	KONJIC (BiH)	župna crkva	8
		Körmöd (Mađarska)		
178	1901.	KOSTAJNICA	župna crkva	15 / II
38		KRALJEV VRH	župna crkva	10
208	1909.	KRALJEVA SUTEJSKA (BiH)	župna crkva	13 / II
130	1903.	KRAPINA	župna crkva	16 / II
		Krapje	župna crkva	
83		KRAŠIĆ	župna crkva	8
29	1880.	KRATEČKO	župna crkva	8
28		KRAVARSKO	župna crkva	12
258	1965.	KRAVARSKO	župna crkva	
251	1958.	KREŠEVO (BiH)	župna crkva	
72		KRIŽEVCI	župna crkva	14 / II
87		KRIŽEVCI	kapela M.B. Koruške	6
		KRIŽOVLJAN	kapela sv. Lovrinca	6
63	1888.	KROŽOVLJANI	župna crkva	14
		Kutnjak kod Kuzminca		
		Kuzminec		
9	1864.	LANGENWANG (Aus.)		12/I
	1933.	LEGRAD	župna crkva	18 / II
7		LIGIST (Aus.)		8/I
166		LIPIK	kapela	4
	1885.	Lipovljani	župna crkva	10
		Lokve		

OPUS EVID	GOD.	MJESTO	CRKVA	BR. REG. / MANUALA
92		LOMNICA kod Velike Gorice	kapela	6
82		LUKOV DOL	župna crkva	8
76		MAČE	župna crkva	8
68		MAGLAJ (BiH)	župna crkva	
56		MAJKOVEC kod Brckovljana	kapela	6
150	1895.	MALA GORICA	župna crkva	8
		Maria Lankowitz (Aus.)		
20		<i>MARIA SCHNEE</i> (Aus.)	<i>Karmeliterkirche</i>	
	1855.	Mariagrün bei Graz (Aus.)		10/I
		Mariatrost bei Graz (Aus.)		
		Mariazell (Aus.)	Basilika	
47	1882.	MARIJA BISTRICA	župna crkva (svetište)	18 / II
		Marija Gorica	župna crkva	
50		MARKUŠEVAC	ž.c. sv. Šimuna	10
33	1891.	MARTINSKA VES	župna crkva	12 / II
169		MARUŠEVAC	župna crkva	8
54		MEĐURIĆ	župna crkva	8
88	1894.	MIHOVLJANI	župna crkva	12
181	1901.	MIKLOUŠ GORNJI	župna crkva	4
	1856/61.	Mooskirchen (Aus.)		17/II
		Moravče	župna crkva	14 / II
253	1961	MOSTAR (BiH)	franjevačka crkva	
	1861.	Murau (Aus.)	St. Leonhard	7/I
		Mürzsteg (Aus.)		
		Mürzzuschlag (Aus.)		
70	1891.	Nevinac (BiH)	župna crkva	12
201		NOVAKI	župna crkva	5
4		<i>OBERZEIRING</i> (Aus.)		5/I
		Odra	župna crkva	
179	1903.	OGULIN	župna crkva	16 / II
	1897.	OPRISAVCI	župna crkva	8
225	1914.	ORIOVAC	župna crkva	17 / II
202	1908.	OSIJEK	franjevačka crkva	10
158		OŠTARIJE	župna crkva	10
40		OTOČAC	župna crkva	16 / II

OPUS EVID	GOD.	MJESTO	CRKVA	BR. REG. / MANUALA
176	1900.	PAKRAC	župna crkva	12
		Petranec	župna crkva	10
219	1913.	PETRINJA	ž.c. sv. Lovre	16 / II
229		PIŠKOREVCI	župna crkva	6
139	1907.	PODGORA kod Makarske	župna crkva	9
		POSTOJNA (Slo)	župna crkva	19 / II
162	1896.	POŽEGA	Nadbiskupski konvikt	11
49	1883.	POŽEŠKE SESVETE	župna crkva	8
		Pregrada	župna crkva	40 / III
161	1896.	PRILIŠĆE	župna crkva	8
129	1903.	PRIVLAKA	župna crkva	6
		PUNITOVCI	župna crkva	6
85		PUŠĆA	župna crkva	6
134	1905.	RAKOVAC	župna crkva	10
204		RAVNA GORA	župna crkva	12 / II
36	1868. (1916.)	REČICA kraj Karlovca	župna crkva	10 (11)
21	1861.	REIN (Aus.)	Stiftskirche	14/I Chororgel
	1869.	Rein (Aus.)	Stiftskirche	Hauptorgel
5		SALLEGG (Aus.)		8/I
167	1897.	SARAJAVO (BiH)	Zavod ss. Milosrdnica	11
		Sarajevo (BiH)	župna crkva	
69	1889.	SARAJEVO (BiH)	Katedrala	22 / II
		Seckau (Aus.)	Stiftskirche	
96		SEMOVEC kod Virja	kapela	6
		Semriach (Aus.)		
35		SEŽANA na KRASU (Slo)	župna crkva	12
136		SIBINJ	župna crkva	8
227	1914.	SISAK	Sinagoga	9 / II
46		SKAKAVAC	župna crkva	7
217	1911.	SLAVETIĆ	župna crkva	6
209	1909.	SLAVONSKI KLAKAR	župna crkva	7
222	1913.	SOLIN	ž.c. Gospe od Otoka	8

OPUS EVID	GOD.	MJESTO	CRKVA	BR. REG. / MANUALA
223	1913.	SOPJE	kapela sv. Martina	8
230	1915.	SOPJE	župna crkva	8
262	1972.	SREMSKA KAMENICA	župna crkva	8
		St. Bartolomä bei Stallhofen (Aus.)		
	1858.	St. Bratholomä a.d. Liebochl (Aus.)		8/I
		St. Johann bei Hohenburg (Aus.)		
19	1861.	St. MAREIN bei Graz (Aus.)		14/II
11		St. MARTIN IM SULMTAL (Aus.)		10/I
		St. Nikolai im Sausal (Aus.)		
13	1862.	St. RADEGUND (Aus.)		8/I
	1849.	Stallhofen (Aus.)		6/I
		Stara Gradiška		
105		STARA PLOŠĆICA	župna crkva	4
2		STIWOLL (Aus.)		10/I
		Strass (Aus.)		
	1854.	Strassengel bei Graz (Aus.)		18/II
67		Sv. ANA pod Okićem	župna crkva	8
	1898.	Sv. IVAN ZELINA	župna crkva	14 / II
94		Sv. IVAN ŽABNO	župna crkva	8
147	1894.	Sv. KRIŽ - ZAČRETJE	župna crkva	14 / II
235	1918.	Sv. Marija NA MURI	župna crkva	20 / II
		Sv. Marija Okička	župna crkva	
		Sv. Martin pod Okićem	župna crkva	16
188	1904.	Sv. ROK (Lički)	župna crkva	6
224	1914.	SVILAJ	župna crkva	7
		Sz. Laszlo (Mađarska)		
60	1887.	ŠANDROVAC	župna crkva	12
260	1970.	ŠIBENIK	franjevačka crkva	32
73		ŠIPAK (BiH)	župna crkva	10
257	1964.	ŠIROKI BRIJEG (BiH)	franjevačka crkva	8
196		ŠKRLJEVO	župna crkva	8
220	1913.	ŠTEFANJE	župna crkva	10
210	1909.	ŠTIVICA	župna crkva	8

OPUS EVID	GOD.	MJESTO	CRKVA	BR. REG. / MANUALA
172		ŠTORIJE u Kranjskoj (Slov.)	župna crkva	13
		Tobelbad (Aus.)		
103		Tolisa (BiH)	župna crkva	16 / II
218	1911.	TOUNJ	župna crkva	8
214		TRNJANI	župna crkva	8
127	1902.	TROGIR	samostan Dominikanaca	11
215	1911.	TUČEPI	župna crkva	11
	1897.	TUHELJ	župna crkva	
44		UDBINA	župna crkva	6
79	1893.	VALIŠ SELO (BiH)	župna crkva	12
23		VELEMERIĆ	župna crkva	3
34	1871.	VELEŠEVEC	župna crkva	10 / II
159	1897.	VELIKA GORICA	ž.c. Navještenja BDM	10
32		VELIKO TRGOVIŠĆE	župna crkva	10
213		VINICA	župna crkva	12 / II
48	1882.	VINSKI VRH kod M. Bistrice	kapela	7
231	1916.	VIRJE	župna crkva	18 / II
171		VOĆA DONJA	župna crkva	8
		Voitsberg (Aus.)		
104		VRBJE	župna crkva	8
31		VRBOVAC	župna crkva	10
207	1909.	VRBOVEC	župna crkva	10
27		VRHOVAC	župna crkva	6
206		VRPOLJE	župna crkva	8
205	1909.	VUGROVEC	ž.c. sv. Franje Ksaverskog	10
81		VUKMANIĆ	župna crkva	8
		Weitz (Aus.)		
		Wundscuh (Aus.)		
64	1885.	ZABOK	župna crkva	10
193		ZAGORJE kod Ogulina	župna crkva sv. Jurja M.	8
		Zagreb	crkva sv. Katarine	16 / II
		Zagreb	Učiteljska škola	8

OPUS EVID	GOD.	MJESTO	CRKVA	BR. REG. / MANUALA
42		ZAGREB	samostana ss Magdalenki	6
43		ZAGREB	Nadbiskupsko sjemenište - kripta	9
89		ZAGREB	Glaznebni zavod	6
211		ZAGREB	Hrv. narodno kazalište	7
242	1968. (1931.)	ZAGREB	ž.c. sv. Marije	22 / II (16 / II)
247	1936. (1891.)	ZAGREB	ž.c. sv. Marka	27 / II (14 / II)
254	1963. (1924.)	ZAGREB	ž.c. sv. Petra	25 / II (14 / II)
52	1885.	ZAGREB	Evangelička crkva	9
90	1893.	ZAGREB	Učiteljska škola	10 / II
128	1899.	ZAGREB	ž.c. sv. IVANA	12 / II
175	1900.	ZAGREB	kapela u Zavodu za slijepe	7
	1904.	ZAGREB	samostan ss. Milosrdnica	11 / II
	1916.	Zagreb	ž.c. sv. Blaža	11
181	1927.	ZAGREB	kap. bolnice ss Milosrdnica	6
240	1929.	ZAGREB	Sinagoga	22 / II
243	1931.	ZAGREB	Nadb. dječ. sjemenište	23 / II
244	1934.	ZAGREB	ž.c. sv. Obitelji	6
249	1939.	ZAGREB	ž.c. sv. Josipa	11 / II
255	1964	ZAGREB	samostan ss Dominikanki	8
261	1970.	ZAGREB	kapela Naše Gospe	
165		ZAGREB - NOVO ČIČE	župna crkva	7
248	1938.	ZAGREB - ODRA	ž.c. sv. Jurja mučenika	14 / II
174	1900.	ZAGREB - REMETE	župna crkva	12 / II
194	1906.	ZAGREB - SESVETE	ž.c. Svih Svetih	11
58		ZAGREB - STENJEVEC	župna crkva	10
78	1893.	ZAGREB - VRAPČE	župna crkva	12
74	1891.	ZAJEZDA	župna crkva	9

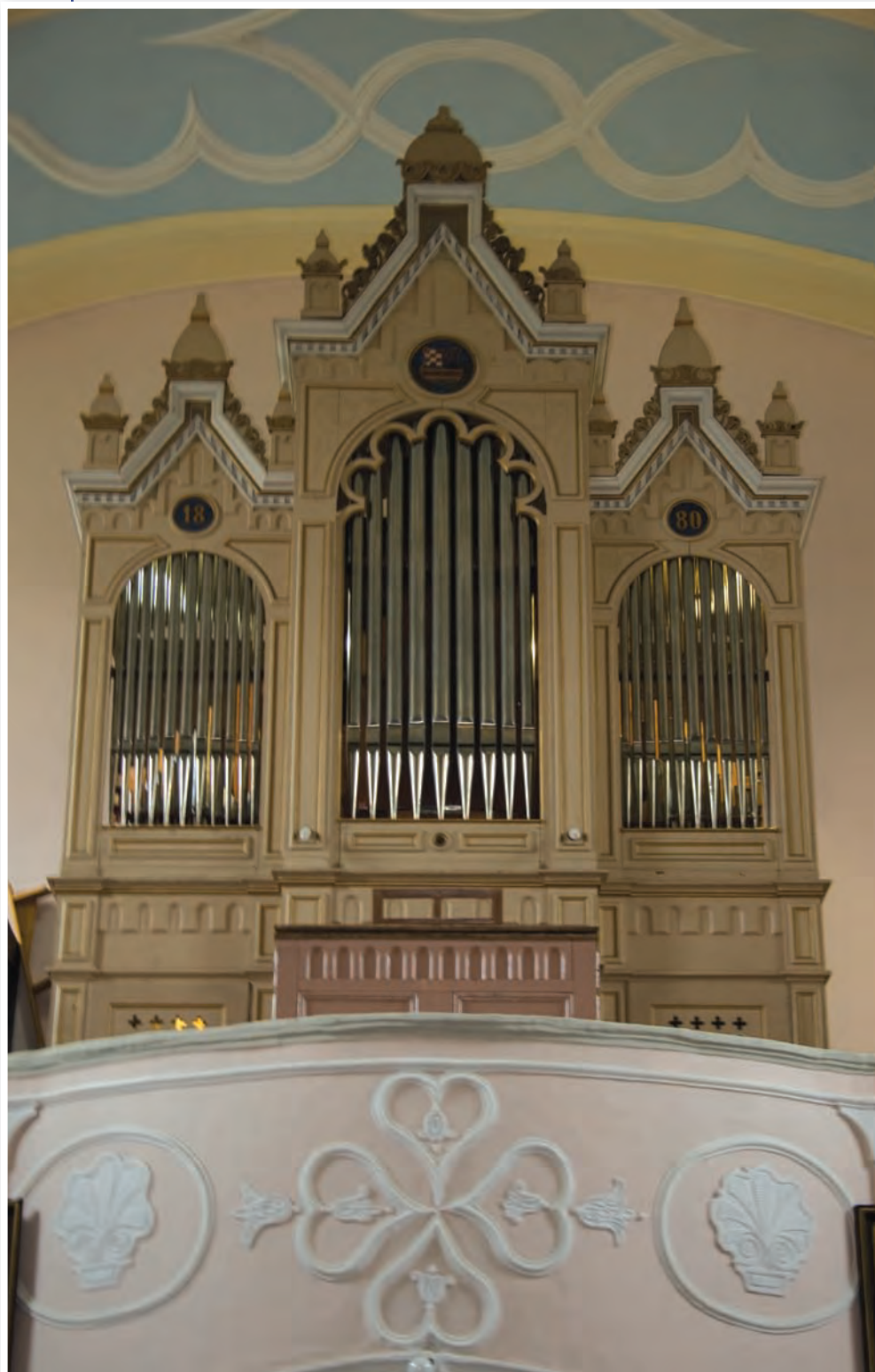
OPUS EVID	GOD.	MJESTO	CRKVA	BR. REG. / MANUALA
		Zalaegerszeg (Mađarska)		
180		ZAVRŠJE	župna crkva	7
187	1904.	ZAVRŠJE - ZAČRETSKO	kapela sv. Ane	4
66	1889.	ZLATAR	župna crkva	10
170	1899.	ŽUPANJA	župna crkva	11

*Svirala, detalj jezgre, dar za
Svetog Oca papu.*

SAŽETAK

U ovom članku obrađujemo prvu Hrvatsku radionicu orgulja “Heferer”, koja ove godine slavi 160. obljetnicu svog utemeljenja. Osvrnuli smo se na povijest te orguljarske i klavirske tvrtke, koja je hrvatsku kulturu obogatila najvrednijim orguljarskim instrumentima i predmetima. Kao ilustraciju bogate djelatnosti tvrtke “Faulend-Heferer” donosimo popis svih 274 mjesta u kojima je tvrtka postavila svoje orgulje.

KRONOLOGIJA UREDA ZA KULTURNA DOBRA U 2010. GODINI.

SIJEČANJ

▣ 2. siječnja 2010., subota. *U Fažani posjet J. Kolarica (dalje J. K.) dr. Alojzu Štokoviću, djelatniku Odjela HAZU-a u Puli i dogovor o izložbama sakralne umjetnosti u Istri tijekom 2010. godine.

▣ 6. siječnja 2010., srijeda. *Blagdan sveta Tri kralja. U dvorcu Sveti Križ Začretje, vlasništvo Mime Floegel i Zdravka Mršića, J. K. održao je predavanje *Alojzije Stepinac – od osporavanja do crkvenog i nacionalnog uzora*.

▣ 10. siječnja 2010., nedjelja. *Od subotu na nedjelju osvanuo je pred franjevačkim samostanom na Kaptolu spomenik tzv. *Zagrebačkoj Bibliji*. Na stupu cca 1 m visine postavljena je iskošena otvorena knjiga (*Biblija!*), na kojoj je ispisan tekst *Psalma 119*: »Tvoja je riječ nozi mojoj svjetiljka«. Ispod knjige, na postolju je ispisan: »U ovom franjevačkom samostanu 1967. i 1968. fra Bonaventura Duda i fra Jerko Fućak započeli su s hrvatskim stručnjacima prijevod Biblije koja je nazvana *Zagrebačka Biblija*«. Spomenik je postavljen

u povodu proslave rođendana fra Bonaventure Duda.

▣ 12. siječnja 2010., utorak. *U Gradskoj skupštini Grada Zagreba sastanak s inž. Rakom, projektantom objekta »CASCADE – Prebendarski vrtovi«, s Brankom Ivankovićem te pravnikom Gradske skupštine Željkom Horvatom o redefiniranju prvoga nagrađenog i drugonagrađenog projekta u raspisanom natječaju za arhitektonsko i urbanističko uređenje Kaptola, sa smještajem triju kapitalnih objekta Zagrebačke nadbiskupije: Dijecezanski muzej, Katedralna riznica, Arhiv KAZ-a i NAZ-a. Prvonagrađeni rad arhitekata Vreša i Jerkovića treba redefinirati u prilog drugonagrađenog projekta, Radmana i drugih. Slijedi daljnji postupak.

▣ 13. siječnja 2010., srijeda. *Ured za kulturna dobra kontaktirao je župnika Vladimira Trkmića o kapeli sv. Josipa u Prigorju Brdovečkom. Župnik je upozoren da u Uredu može podignuti zapisnik 30. sjednice Odbora za sakralnu umjetnost, u kojem se donosi rješenje o uređenju interijera kapele sv. Josipa.

▣ 14. siječnja 2010., četvrtak. *U Zbirci dr. Đure Kokše, u Voćarskoj ulici 106 (dječačko sjemenište), J. K. je predao Nikoli Puškaru slike i umjetnine koje je N. Puškar posudio dr. Đ. Kokši na revers. Time je njegov ponavljani zahtjev za povratom umjetnina ispunjen.

▣ 15. siječnja 2010., petak. *U konzistorijalnoj dvorani NDS-a u Zagrebu održana je Sjednica Odbora za sakralnu umjetnost.

▣ 19. siječnja 2010., utorak. *U Konzistorijalnoj dvorani NDS-a održana je sjednica uredništva *Godišnjaka CKD*, s članovima uredničkog vijeća: Nedjeljko Pintarić, Milan Bešlić, mons. Vladimir Stanković (odgovorni urednik), Miljenko Domljan, Juraj Kolarić (glavni urednik) i Tomica Plukavec, tajnik. Dogovorene su teme za *Godišnjak* 7 (2009.) i 8 (2010.). Članovi Uredništva jednoglasno su zaključili: *Crkvena kulturna dobra* preimenuju se u *Godišnjak za kulturu i crkvena kulturna dobra*.

▣ 25. siječnja 2010., utorak. *U kapeli sv. Ivana Nepomuka u Hodošanu, župa Sveti Juraj u Trnju (Međimurje), mjesni kamenar Zvonsko Zrna postavio je poprsje bl. Alojzija Stepinca, rad akad. kipara Ante Jurkića, dar J. K. kapeli u Hodošanu, mjestu gdje je pohađao pučku školu (1945. – 1949.).

▣ 26. siječnja 2010., utorak. *Židovska općina Zagreb pozvala je J. K. povodom Međunarodnog dana sjećanja na Holokaust na simpozij u 17

sati i okrugli stol s temom *Holokaust i ljudska prava*, moderatora Zorana Pusića. Poziv je potpisao Dean Friedrich, glavni tajnik. Izlaganje J. K. na temu *Odnos Katoličke Crkve prema antisemitizmu* bilo je dobro primljeno, iako s disonantnom primjedbom Zorana Pusića da je Katolička Crkva trebala puno više učiniti za Židove u Drugome svjetskom ratu.

▣ 27. siječnja 2010., srijeda. *Ured za CKD primio je dopis udruge »Karmel«, s potpisom g. Rukavine, predsjednika, o namjeri postavljanja na vrh Sljemena kipa Krista Kralja, visoka 7 m. Slijedi konzultacija s uredništvom *Godišnjaka*. Ured je posjetio dr. Ivan Mirnik. Tom prigodom mu je tajnik Ureda predao 16 brojeva *CKD-a* 6 (2008). I. Mirnik će brojeve podijeliti autorima članaka kao naknadu za honorare.

VELJAČA

▣ 2. veljače 2010., utorak. *U župnom uredu sv. Marka na Gornjem gradu održan je sastanak s predstavnicima ustanova mjerodavnih za starost orgulja. Sastanku su nazočili: župnik mons. Franjo Prstec, predstavnica Ministarstva kulture Ranka Saračević Würth, predstavnica Zaveda za zaštitu spomenika kulture i prirode Grada Zagreba gđa Meder, predstavnici Muzičke akademije – Anđelko Klobučar sa suradnicima, te ravnatelj Ureda za kulturna dobra mons. Juraj Kolarić. Nakon dulje rasprave zaključeno je sljedeće:

»Nazočni preporučuju Vijeću za kulturna dobra Ministarstva kulture da orguljama izrađenim krajem 1891. godine, od orguljarske firme »Heferer«, za župnu crkvu sv. Marka na Gornjem gradu i proširenima 1936. godine, ukinе status zaštićenoga kulturnog dobra te da župi sv. Marka omogući da u sadašnje korito orgulja ugradi nove orgulje.«

Slijedi obrazloženje preporuke: »Predstojnik Ureda mons. J. Kolarić u razgovoru je s predstavnicom Ministarstva kulture Rankom Saračević Würth dogovorio inventarizaciju Kokšine zbirke iz Dijecezanskog muzeja potkraj svibnja 2010. godine. Dotada će Ured za kulturna dobra pronaći odgovarajući prostor za smještaj Kokšine zbirke.

▣ 5. veljače 2010., petak. *Delegacija Nadbiskupskoga duhovnog stola i Ureda za kulturu i kulturna dobra, u sastavu: J. K., predstojnik Ureda, Tomica Plukavec, tajnik Ureda i Ivan Hren, ekonom Nadbiskupije zagrebačke posjetili su župnu crkvu Svete obitelji i župnika Vjekoslava Meštrića i obavili uviđaj u postojeće stanje interijera župne crkve, koju župnik namjerava renovirati prema projektu inž. Florijana Škunce i tvrtke »ARBI«. Odlučeno je da će se preuređenju interijera crkve pristupiti nakon predviđenog proširenja crkve. Nakon toga delegacija je posjetila župnu crkvu sv. Petra i Pavla u Velikoj Gorici i sa župnikom dogovorila daljnji susret, zbog uređenja interijera župne crkve.

▣ 6. veljače 2010., subota. *Sastanak J. K. s Milanom Bešlićem, članom uredničkog vijeća *CKD-a* i dogovor o odgovoru kršćanskoj udruzi »Kup karmel« iz Zagreba, koja je uputila molbu Uredu za kulturu i kulturna dobra o mogućnosti postavljanja kipa Krista Kralja na vrhu Sljemena, visine 7 m.

▣ 9. veljače 2010., utorak. *Sastanak J. K. s ravnateljem Zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode Grada Zagreba Silvijem Novakom, zbog dogovora o obnovi krovišta Kurije sv. Magdalene, izvoditelju radova i nadzornog tijela te o najprikladnijem terminu obnove. J. K. je izjavio da će kurija sama snositi troškove obnove krovišta, a u dogledno vrijeme će Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode iz spomeničke rente namaknuti sredstva za obnovu fasade. Zasada će se samo analizirati stanje fasade na 12 uzoraka procesom tzv. sondiranja.

Ured za KD nazvala je Vlasta Zajc, s Instituta za povijest umjetnosti, i pitala kada bi mogla početi s popisom umjetnina na tavanu Nadbiskupije.

▣ 12. veljače 2010., petak. *U Uredu za kulturu i crkvena kulturna dobra J. K. sastao se s predstavnicima Ministarstva kulture RH i dogovorio termin inventarizacije dijela umjetnina iz fundusa Dijecezanskog muzeja deponiranih u potkrovlju nadbiskupske palače.

■ 4. ožujka 2010., četvrtak. *Kustosica Galerije Klovićevi dvori Vesna Kusin i ministar kulture Božo Biškupić nazvali su J. K. s molbom da se eksponati predviđeni za međunarodnu izložbu *Pet stoljeća hrvatske kulture* u Beču, ipak, ustupe organizatoru izložbe za tu prigodu, iako je s. Lina Plukavec, zbog uporabe tih predmeta u liturgiji, odgovorila negativno. J. K. je obećao intervenirati i stvar iznijeti na sljedećoj konzistorijalnoj sjednici.

■ 5. ožujka 2010., petak. *Na konzistorijalnoj sjednici J. K. je zapisnički ukinuo prijašnju odluku o neisporuci dvaju umjetničkih djela iz Riznice katedrale (XI. stoljeće), kako bi se predmeti mogli dostaviti organizatoru izložbe u Beču *Pet stoljeća hrvatske kulture*.

■ 8. ožujka 2010., ponedjeljak. *U Uredu za kulturu i kulturna dobra J. K. je potpisao ugovor s Ministarstvom kulture i Galerijom Klovićevi dvori (Vesna Kusin) o posudbi dvaju eksponata iz Riznice zagrebačke katedrale za izložbu u Beču *Pet stoljeća hrvatske kulture*.

■ 11. ožujka 2010., četvrtak. *J. K. je posjetio umjetnički atelje kipara Bernarda Pešorde u Novoj vesi i priopćio mu da je Zbor prebendara prvostolne crkve zagrebačke odlučio iznajmiti mu prostorije u Škrležovoj ulici za njegov kiparski atelje. Razgovor je protekao u prijedlozima

za oblik skulpture sv. Magdalene za kapelicu u Tkalčićevoj ulici, uz poslovnoprodajni centar »CASCADE – Prebendarski vrtovi«.

■ 15. ožujka 2010., ponedjeljak. *Mediji javljaju da je Sveta Stolica za novoga zadarskog nadbiskupa imenovala dosadašnjeg dubrovačkog biskupa dr. Želimira Puljića, predsjednika Vijeća za kulturu i kulturna dobra Hrvatske biskupske konferencije.

U Nadbiskupskome pastoralnom institutu, na Kaptolu 29 a, J. K. predstavio je pretisak knjige Velimira Deželića *Kardinal Haulik nadbiskup zagrebački 1788.–1869.* O knjizi su govorili i dr. Agneza Szabo, s. Ines Tutić, Nedjeljko Pintarić i kardinal Josip Bozanić.

■ 22. ožujka 2010., ponedjeljak. J. K. sudjelovao je u Mariji Bistrici na snimanju televizijskog filma o dr. Jurju Žerjaviću, župniku u Mariji Bistrici. Film je režirao Zeljko Rogošić. J. Žerjavić umro je 1910. godine. J. K. je govorio o razdoblju Žerjavićevog školovanja i kapelano- vanja u župi svetog Petra u Zagrebu. Televizijski film dio je dokumentarne serije *Upotrazi za korijenima*, a u filmu je riječ o svjetski poznatom dizajneru rasvjete Youriju Agabekovu (Juraj Žerjavić), sinu Ladislava Žerjavića iz Zlatara.

■ 24. ožujka 2010., srijeda. *Iz Ureda za kulturu i crkvena kulturna dobra J. K. poslao dopis župniku župe Presv. Srca Isusovoga u Pamo-

tićevoj ul. o uvjetima za uređenje groba bl. Ivana Merza. Postupak je u tijeku.

Ured je nazvala Vlasta Zajc s Instituta za povijest umjetnosti. U petak 26. ožujka 2010. godine počeli bi s popisivanjem umjetnina na tavanu.

▣ 26. ožujka 2010., petak. *Predsjednik mormona za Hrvatsku Ivan Valek nazvao je Ured. Zanimao se gradi li se fontana na prostoru buduće zgrade HBK-a na Ksaveru. Želio bi sudjelovati u kreiranju tog projekta uz donaciju.

Tajnik Ureda u suradnji s Vlastom Zajc i službenim fotografom s Instituta za povijest umjetnosti počeli su s popisivanjem umjetnina na tavanu Nadbiskupije.

▣ 27. ožujka 2010., subota. *Vlč. Ferdo Vražić iz župe Švarča, Karlovac traži da se Ured očituje o gradnji župnog centra u Švarči, na parceli kupljenoj uz crkvu. Želi da Odbor za sakralnu umjetnost posjeti župu te da se razmotri projekt.

TRAVANJ

▣ 7. travnja 2010., srijeda. *Nastavljeno popisivanje umjetnina na tavanu Nadbiskupije.

▣ 14. travnja 2010., srijeda. *Ured je nazvao vlč. Ferdo Vražić iz župe Švarča, Karlovac i želi da u dogledno vrijeme Odbor za sakralnu umjetnost posjeti Švarču zbog projekta dvorane.

▣ Predstojnik Ureda dr. J. Kolarić 20. travnja 2010. godine, utorak, zajedno s preč. Mijom Gorskim odlazi u župu Krista Kralja u Trnju, zbog dogovora o djelomičnoj realizaciji prihvaćenog projekta. Tajnik Ureda pripremio je materijale za župu Krista Kralja.

▣ 20. travnja 2010., utorak. *Tajnik Ureda je u prostorijama NDSA susreo mons. Vladu Košića. U kratkom razgovoru izvijestio ga je o starom misalu koji se čuva u drvenoj kapeli sv. Josipa u Cerju Letovaničkom.

▣ 20. travnja 2010., utorak. *Predstojnik Ureda J. K., zajedno s Mijom Gorskim, kanonikom, posjetio župnu crkvu Krista Kralja i zajedno sa župnikom Alojzijem Žlebečićem i kapelanom Pjotrom Majom dogovorio dinamiku obnove krovišta župne crkve.

▣ 21. travnja 2010., srijeda. *U Prelogu, u župnom uredu, održana sjednica Povjerenstva za obilježavanje pogibije Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana (1671.), a u povodu proslave 10. obljetnice utemeljenja Zrinske garde Čakovec. J. K. je izabran za predsjednika Odbora za organizaciju znanstvenog skupa o toj obljetnici (8. X. 2010.) Dogovoren je program, teme i određeni predavači. Sjednici su nazočili: mons. Josip Mrzljak, varaždinski biskup, Juraj Kolarić, Alojz Sobočanec, predsjednik Zrinske garde, Alojz Šestan, nadzapojednik Zrin-

ske garde, Bojan Kocijan, tajnik Zrinske garde i vlč. Antun Hoblaj, župnik.

■ 26. travnja 2010., ponedjeljak.

* Predstojnik Ureda kontaktirao je vlč. Ferdu Vražića iz župe Švarča, Karlovac te ga obavijestio da će Odbor za sakralnu umjetnost pogledati nacrt i mjesto lokacije nove dvorane prigodom podjele svete potvrde u župi Švarča, 15. svibnja 2010. godine.

■ 29. travnja 2010. četvrtak. *Na lokalnoj televiziji TV plus u Jastrebarskom J. K. nastupao uživo o mogućem postavljanju raspela vlč. Zlatka Sudca na prostoru uz župnu crkvu. U emisiji su sudjelovali još Ivan Hodak, predsjednik Udruge policijskih branitelja i Miljenko Milanović, voditelj emisije.

■ 30. travnja 2010., petak. *Ured je nazvao natporučnik Vladimir Krpan, osobni tajnik generalnog vikara, iz Vojnog ordinarijata s molbom za posudbu raspela *Ranjeni Isus iz Farkašića*, koje bi nosili na 52. međunarodno vojno hodočašće, (18. Hrvatsko vojno-redarstveno hodočašće) u Lourdes, koje će se održati od 18. do 25. svibnja 2010. godine.

SVIBANJ

■ 10. svibnja 2010., ponedjeljak.

*Iz Ureda za KD, iz depoa na Kaptolu 31, posuđeno je za 52. međunarodno vojno Hodočašće, a 18. hrvatsko vojno-redarstveno u Lour-

des raspelo *Ranjeni Isus iz Farkašića*. Nastavljeno popisivanje umjetnina na tavanu Nadbiskupije.

■ 19. svibnja 2010. srijeda. *Vlč.

Anđelko Kufrin iz župe Velika Mlačka donio je u Ured za KD ponovljeni idejni projekt za novu crkvu sv. Barbare u Velikoj Mlaci.

■ 20. svibnja 2010. četvrtak. *Popisivanje umjetnina na tavanu Nadbiskupije se nastavlja.

■ 21. svibnja 2010. petak. *Na Konzistorijalnoj sjednici predstojnik ureda CKD predložio da se ispod brojanika kazaljki sata skinutog s katedrale i postavljenog na sjevernom bedemu katedralnog zida postavi slijedeći natpis: »Potres u Zagrebu, 9. XI. 1880., oštetio je katedralu i zaustavio sve zagrebačke satove, a sat na katedrali je stao u 7 sati, 3 minute i 3 sekunde.« Prijedlog je jednoglasno usvojen uz uvjet da prijedlog prođe uobičajenu proceduru, jer se radi o kulturnom dobru.

Predstojnik Ureda u prostorijama NDS-a, Kaptol 31, održao je sastanak sa župnikom župe Krista Kralja i arhitektima koji su radili na projektu za novu crkvu.

Popisivanje umjetnina na tavanu Nadbiskupije.

■ 28. svibnja 2010., petak. *U prostorijama NDS-a, Kaptol 31, održana je sjednica uredničkog vijeća CKD-a, na kojoj su dogovorene teme o brojevima CKD 7 (2009) i 8 (2010). Sjednici su prisustvovali: dr. J. Kolarić, mons. V. Stanković,

mons. M. Gabrić i prof. S. Špoljarić. Na Konzistorijalnoj sjednici odobren je projekt Udruge policijskih branitelja Jastrebarskog o postavljanju *Spomenika domovini* uza župnu crkvu, rad. vlč. Zlatka Suca.

■ 30. svibnja 2010., nedjelja. *Blagdan Presvetog Trojstva. U Herešinu, filijali župe bl. Alojzija Stepinca u Koprivnici (župnik Krunoslav Pačalić, iz Jalžabeta) J. K. služio misu u kapeli i propovijedao te otkrio na pročelju kapele spomen-ploču posvećenu uspomenu dvojice biskupa rodом iz Herešina: Stjepanu Brodariću, sudioniku bitke na Mohačkom polju, i Petru Herešincu, zagrebačkom biskupu. U svečanosti su sudjelovali predstavnici Grada Koprivnice, Družbe »Braća hrvatskoga zmaja« i gosti iz Segedina u Mađarskoj.

LIPANJ

■ 1. lipnja 2010., utorak. *U Svećeničkom klubu Nadbiskupskoga duhovnog stola u Zagrebu biskupi mons. Josip Mrzljak, Varaždinska biskupija i mons. dr. Vjekoslav Huzjak, Bjelovarsko-križevačka biskupija, izjavili su predstojniku Ureda za KD i glavnom uredniku *Godišnjaka CKD* da žele za župe svojih biskupija primati *Godišnjak* pod uobičajenim uvjetima. Izdavač *Godišnjaka*, Glas koncila, dostavljat će na župne adrese *Godišnjak* zajedno s uplatnicama za svaki broj.

Predstojnik Ureda odgovorio je poštom Darku Karloviću o *đavoljim glavama* u Zagrebačkoj katedrali.

■ 4. lipnja 2010., petak. *Tajnik Ureda je sa studentima ALU-a podljepljivao kipove na tavanu NDS-a.

■ 5. lipnja 2010., subota. *Na blagdan Tijelova, 3. lipnja 2010., godine studenti ALU-a nisu mogli održati nastavu u prostorijama NDS-a. Da bi imali kontinuitet u nastavi, podljepljivanje kipova na tavanu NDS-a odradili smo u subotu 5. lipnja 2010. godine, u vremenu od 9 do 13 sati.

■ 7. lipnja 2010., ponedjeljak. *Ured je nazvao Robert Rukavina, predsjednik udruge »Kup Karmel«, s pitanjem postoji li na Sljemenu zemljište u vlasništvu Zagrebačke nadbiskupije na kojemu bi udruga mogla postaviti kip Krista Kralja.

Ured je nazvao kipar Kuzma Kovačić. Moli za sastanak s predstojnikom Ureda 28. lipnja 2010., u prostorijama NDS-a.

■ 9. lipnja 2010. srijeda. *J. Kolarić, predstojnik Ureda za KD, sastao se je na zagrebačkom Glavnom kolodvoru s Darkom Barišićem, direktorom nekretnina HŽ-a, koji želi uređiti kapelicu na Glavom kolodvoru, koja je bila otvorena 1994. godine, u povodu pohoda pape Ivana Pavla II. Zagrebu, a kojom upravlja Mario Živković, iz »Obiteljskog centra«. Na sastanku je bila nazočna i Snježana Tot, voditeljica Ureda za nekretnine

HŽ-a. Dogovorena je dinamika i način obnove, uz prethodno uređenje imovinsko-pravnih odnosa.

▣ 11. lipnja 2010., petak. *Na Glavnom kolodvoru predstojnik Ureda održao je sastanak s direktorom HŽ-a Darkom Barišićem o kapelici. Dogovorena je dinamika i način djelovanja. Titular kapelice mogao bi se posvetiti anđelu čuvaru, sv. Nikoli putniku ili sv. Kristoforu. Kapelicu treba urediti prema idejnom projektu te zatražiti dopuštenje Zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode.

Predstojnik Ureda za KD J. Kolarić uputio je Gradskom zavodu za zaštitu spomenika kulture i prirode dopis s prijedlogom da se ispod satnog bročjanika na sjevernom katedralnom bedemu postavi natpis: »Portres u Zagrebu 9. studenoga 1880. godine teško je oštetio katedralu i zaustavio sve zagrebačke ure. Sat na katedrali stao je u 7 sati, 3 minute i 3 sekunde.« J. Kolarić je prije toga taj projekt predložio na konzistorijalnoj sjednici održanoj 21. svibnja 2010., gdje je projekt bio odobren.

▣ 14. lipnja 2010., ponedjeljak. *Iz ALU-a u depo u Palmotićevoj vraćene su slike *Dr. Artur Gavazzi*, DM 1301., i *Portret mons. dr. Gustafa Barona kanonika zagrebačkog*, DM 2299. Tajnik Ureda preuzeo je slike.

▣ 26. lipnja 2010., subota. *Tajnik Ureda zamjenjuje kustosicu u Muzeju bl. Alojzija Stepinca.

▣ 29. lipnja 2010., utorak. *Tajnik Ureda zamjenjuje kustosicu u Muzeju bl. Alojzija Stepinca.

▣ 30. lipnja 2010., srijeda. *Radnici tvrtke »Šlezak« započeli su s obnovom krovišta Kurije sv. Magdalene, na Novoj vesi br. 7., a investiciju snosi prebendar dr. Juraj Kolarić. Voditelj gradilišta je Silvije Novosel.

S R P A N J

▣ 8. srpnja 2010., četvrtak. *Ured je nazvala Ivanka Reberski, iz Društva povjesničara umjetnosti. Zanima se ima li Dijecezanski muzej (DM) u svome fundusu i dijela Ljube Babića. Tajnik Ureda provjerit će inventarni popis DM.

▣ 12. srpnja 2010., ponedjeljak. Iz Ureda se obavještava studenticu M. Krišković da joj je odobrena praksa u Uredu.

▣ 16. srpnja 2010., petak. *Iz Ureda za KD je Ivanki Reberski iz DPUH-a javljeno da DM posjeduje dvije umjetnine Ljube Babića: *Grafiku Stara katedrala*, DM. 1314 i sliku *Sv. Franjo propovijeda pticama*, DM 1486. DPUH želi posuditi sliku *Sv. Franjo propovijeda pticama* za izložbu Ljube Babića u Modernoj galeriji početkom prosinca 2010. godine.

J. Kolarić je na poziv dr. Alojza Štokovića bio nazočan na otvaranju izložbe u kapeli Gospa od Karmela u Fažani. Na otvaranju su bili biskup porečko-pulski Ivan

Milovan, domaći župnik, građanske vlasti i mnoštvo vjernika. Domaći umjetnik na gitari je pratio događanja s otvorenja. Izložba donosi pobožne predmete i pisma koja su pisali pomorci na svojim putovanjima Gospi, tražeći njezinu pomoć ili zahvaljujući se za primljenu pomoć.

KOLOVOZ

▣ **Od 9. kolovoza 2010. do 21. kolovoza 2010.** tajnik Ureda zamijenjuje kustosicu u Muzeju bl. Alojzija Stepinca.

▣ **12. kolovoza 2010., četvrtak.** *J. Kolarić je u Goli posjetio slikara naive Ivana Večenaja i s njim se zadržao u razgovoru i u razgledavanju njegove galerije, a zatim je u Ždali posjetio samoukog kipara Petra Kolarića.

▣ **15. kolovoza 2010., nedjelja.** *Velika Gospa. Na HTV-u, 1. program, u emisiji *Dogodilo se na današnji dan* prikazan je filmski insert iz 1925. godine o postavljanju »Hrvatske mogile« u Maksimiru, a u povodu proslave 1000. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva. U prikazu je opisana obnova »Mogile« kao »Hrvatske grude« 1996. godine, kada je tadašnji veliki meštar Družbe »Braća hrvatskoga zmaja« Juraj Kolarić, nakon što je otkriven spomenik sokola raširenih krila (rad kipara Gajšaka i Mikulina,) zajedno s generalom Gojkom Šuškom postavio grumen

zemlje ispod spomenika, stavljenog u kamenu kutiju optočenu zlatom, kao dar prvoga hrvatskog predsjednika dr. Franje Tuđmana. Naime taj grumen zemlje posvetio je svojim poljupcem papa Ivan Pavao II. 1994. godine, prigodom svojega prvog pastoralnog i državničkog pohoda Zagrebu. Veliki meštar je zamolio predsjednika F. Tuđmana da ustupi šaku te hrvatske zemlje, kako bi bila ugrađena u »Hrvatsku grudu«, zajedno sa zemljom donesenom iz 155 hrvatskih mjesta 1925. godine. U filmu je izričito rečeno da je grumen hrvatske zemlje generalu Gojku Šušku predao veliki meštar Družbe »Braća hrvatskog zmaja« dr. Juraj Kolarić.

▣ **17. kolovoza 2010., utorak.** *J. Kolarić posjetio je kipara Bernarda Pešordu, autora skulptura i klupa u kapeli sv. Dizmuša u njegovom ateljeu na uglu Šulekove i Škrljčeve ulice. Taj prostor iznajmio mu je Zbor prebendara, kako bi mogao nesmetano i uspješno raditi i stvarati.

▣ **25. kolovoza 2010., srijeda.** *Ured je nazvala Škoda Ruster iz tvrtke »Teodora«, iz Osijeka. Prema odobrenju s konzistorijalne sjednice od 18. lipnja 2010. godine, u ponedjeljak 30. kolovoza 2010. godine doći će fotografirati nacрте vitraja.

▣ **30. kolovoza 2010., ponedjeljak.** *Djelatnici tvrtke »Teodora«, iz Osijeka, fotografirali su u depou u Palmotićevoj nacрте vitraja.

RUJAN

▣ 8. rujna 2010., srijeda. *Iz Ureda je nazvan novoformirani Ured za kulturu Sisačke biskupije, a voditeljici Ureda Spomenki Jurić predložena je suradnja.

▣ 19. rujna 2010., nedjelja. *U Donjem Hrašćanu održano je *Hrašćansko prošćenje* i svečano otvorenje postave *Međimurski muzej. Etnografska zbirka dr. Juraj Kolarić*. Svečanu poldanxicu u 11 sati služio je i propovijedao mons. Josip Mrzljak, varaždinski biskup. U 12 sati započela je svečanost otvaranja izložbenog prostora, uz prigodni kulturno-umjetnički program, koji je izveo i skladbu *Hrašćan moj Donji*, na stihove i glazbu Jurja Kolarića. Ministra kulture Republike Hrvatske mr. Božu Biškupića zamijenjivao je direktor Restauratorskog zavoda u Varaždinu Željko Trstenjak.

LISTOPAD

▣ 5. listopada 2010., utorak. *J. Kolarić je u predsjedničkim dvorima na Pantovčaku, u 10,30 sati, od predsjednika dr. Ive Josipovića primio odličje Red Stjepana Radića, zbog promicanja povijesnih, kulturnih i nacionalnih vrijednosti hrvatskoga naroda. U pratnji J. Kolarića bili su njegov nećak Božidar Kolarić, sa suprugom Anom, i dr. Danijel Režek, doživotni počasni predsjednik Zavičajnog društva

Međimurje u Zagrebu, koje je iniciralo prijedlog za nagradu J. Kolarića. Nakon svečanosti dodjele odlikovanja u ime svih odlikovanih zahvalio se Ante Kostelić.

J. Kolarić je popodne, u Uredu za KD, primio g. Herzbacha, iz izdavačke kuće »Editions du Signe«, zbog mogućnosti objavljivanja povijesti Zagrebačke nadbiskupije. Navedena izdavačka kuća je već objelodanila više od 300 monografija o sličnoj temi, na svim kontinentima.

▣ 6. i 7. listopada 2010., srijeda i četvrtak. *U Čakovcu je održan međunarodni simpozij pod nazivom *Politička, kulturna i društvena djelatnost Zrinskih i Frankopana u Hrvatskoj*. Simpozij je održan u svečanoj dvorani palače Zrinskih u Muzeju Međimurje Čakovec i obuhvaćao je 17 predavanja od 16 predavača. J. Kolarić je održao sljedeća predavanja: *Zrinsko-Frankopanski otpor Habsburgovcima u kontekstu europske politike* i *Uloga Družbe »Braća hrvatskoga zmaja« u stvaranju kulta Zrinskih i Frankopana*. Na kraju je inicijativom J. Kolarića prihvaćena zajednička izjava.

▣ 12. listopada 2010., utorak. *Tvrтка »Teodora« iz Osijeka dostavila je Uredu na CD-u fotografije nacrtu vitraja koje su snimili 30. kolovoza 2010. godine, u depou u Palmotićevoj ulici.

▣ 27. listopada 2010., srijeda. *Ured je posjetila I. Reberski iz

DPUH-a. Tajnik joj je u depou pokazao sliku Ljube Babića *Sv. Franjo propovijeda pticama*. Zbog veličine slika neće moći biti izložena na retrospektivnoj izložbi Ljube Babića, koja se otvara 14. prosinca 2010. godine, u Modernoj galeriji. Slika će biti fotografirana samo za katalog izložbe.

U prostorijama Družbe »Braća hrvatskog zmaja«, u kuli nad Kamenitim vratima, predstavljena su 3 velika meštra Družbe: dr. Đuro Deželić, dr. Juraj Kolarić i Matija Salaj. Tom su prigodom na zid Viteške dvorane postavljeni njihovi portreti. Portret J. Kolarića, ulje na platnu, iz 1998. godine, rad je akad. slikara Dinka Zlatarića.

STUDENI

▣ 3. studenoga 2010., srijeda.

*Kardinal Josip Bozanić primio je u svom uredu u audijenciju J. Kolarića i s njim se zadržao u razgovoru od 10,40 do 11,30 sati. Razgovarali su o pisanju monografije izdavača »Editions du Sign« (osoba za kontakt g. Herzbach), iz Strasbourga, i na prijedlog J. Kolarića dogovorili sadržaj knjige o povijesti Zagrebačke nadbiskupije u izdanju izdavačke kuće »Edition du Sign«, iz Strasbourga (g. Herzbach). Nadbiskup je predložio da J. Kolarić bude glavni urednik izdanja i autor, uz mogućnost da se još dva povjesničara uključe u projekt. Monografija bi trebala imati tri dijela: *Povijest za-*

grebačke (nad)biskupije; Zagrebački biskupi i nadbiskupi; Župe Zagrebačke nadbiskupije. Izbor fotografija obaviti će nadbiskup.

TV redatelj Čikolić želi napraviti dokumentarni film o mumiji u Arheološkom muzeju, koju je nabavio kardinal Juraj Haulik, te snimiti sobu u Nadbiskupskom dvoru gdje se nalazi portret Jurja Haulika.

▣ 5. studenoga 2010., petak. *Ured je nazvao Darko Ivić, iz Restauratorskog zavoda u Zagrebu. 9. studenoga 2010. godine došao bi fotografirati skulpture I. Komersterina, koje su smještene u NDS-u. Fotograf Moderne galerije fotografirao je u depou NDS-a sliku *Sv. Franjo propovijeda pticama* autora Ljube Babića.

▣ 16. studenoga 2010., utorak. *Juraj Kolarić je u Modernoj galeriji nazočio otvorenju izložbe slika Josipa Vasilija Jordana.

Tvrtka »Medvedgrad-Invest« zamijenila je dio azbestnih ploča na depou u Palmotićevoj ulici.

▣ 18. studenoga 2010., četvrtak.

*Ured je nazvao Darko Razum. Interesiralo ga je postoje li u Hrvatskoj crkve posvećene sv. Judi Tadeju, apostolu.

▣ 22. studenoga 2010., ponedjeljak.

*Ured je nazvao župnik iz Varaždinskih Toplica vlč. Stjepan Mosteček, s pitanjem imamo li u Uredu podatke o kipovima s oltara u crkvi u Varaždinskim Toplicama.

▣ 25. studenoga 2010., četvrtak.

*Tajnik Ureda putem e-pošte odgovorio je D. Razumu da u Hrvatskoj niti jedna crkva nije posvećena isključivo sv. Judi Tadeju, apostolu. Apostol se javlja uvijek u društvu sv. Šimuna. U Hrvatskoj postoji 13 crkava koje nose titular sv. Šimuna i sv. Jude Tadeja.

Juraj Kolarić je u Čakovcu u Dvorani Scheier, u 18 sati, bio primljen članstvo Zrinske garde Čakovec.

▣ 29. studeni 2010., ponedjeljak.

*Tajnik Ureda je iz Arhiva prenio u DM dvije slike. Kopije slika *Bogorodica sa Isusom i Ban u govoru pred Hrvatskim saborom 4. srpnja 1848. godine*. Slike su dar dr. Marijana Petrasa, profesora na Brodarskom fakultetu. 30. lipnja 2006. godine imovinu je ostavio Caritasu, a Caritas je pisanu ostavštinu i dvije slike dao Arhivu Nadbiskupije.

PROSINAC

▣ 7. prosinca 2010., utorak. *Taj-

nik Ureda održao je predavanje đakonima u Nadbiskupskome pastoralnom institutu. Tema predavanja je bila *Područje rada Ureda za kulturna dobra Zagrebačke nadbiskupije*.

▣ 8. prosinca 2010., srijeda. Ured

je posjetio vicerektor bogoslovije preč. Anđelko Koščak. Zanima ga kada će biti vraćene slike iz DM-a bogosloviji.

▣ 13. prosinca 2010., ponedjeljak.

*Tajnik Ureda poslao je elektroničkom poštom župniku u Prelogu fotokopirani članak *Zgrada župnog dvora u Prelogu*.

▣ 14. prosinca 2010., utorak. * Ju-

raj Kolarić sudjelovao je u Mariji Bistrici, u kapeli sv. Petra, predavanju knjige *Zagorje. Hodočasnički turizam*. Knjigu je objelodanila Krapinsko-zagorska županija. O knjizi je govorio i Mirko Ivanjek, ističući neke članke Jurja Kolarića o hrvatskoj sakralnoj baštini Hrvatskog zagorja.

KULTURNA DOGAĐANJA U ZAGREBAČKOJ NADBISKUPIJI U 2010. GODINI

OD HVARSKOGA DO ZAGREBAČKOGA NEBA

»Prema nebu«, izložba fotografija novinara i teologa Ante Novaka, otvorena je 18. prosinca u galeriji Učiteljskoga fakulteta u Zagrebu u nazočnosti prof. Danijela Žabčića, Ratka Mavara, samog autora i pedesetak posjetitelja. U glazbenom dijelu programa nastupila je klapa »Dolac« iz Šibenika.

Do 15. siječnja bit će izložena 32 fotografska rada svestranoga 33-godišnjeg urednika s Hrvatskoga katoličkog radija, među kojima prevladavaju motivi s Novakova rodnog otoka Hvara, ali i mnogih drugih mjesta, te napose Zagreba u kojem živi i radi. Motivi su svakodnevnici, životni, od ulica poslije kiše, preko morske pjene gledane iz broda do visokih crkvenih zvonika.

»Stoga autor unutarnjim okom intuira i fiksira pročišćene kompozicijske odnose koji konotiraju čitku pomirbu neba i zemlje. Tako fotozapisi postaju dnevnik osobnoga simboličnog odnosa prema svijetu«, naveo je u popratnoj knjižici prof. Žabčić. Urednik fotografije u »Vjesniku« Mavar istaknuo je da Novak u sebi ujedinjuje podjednako dobro i sliku i riječ.

Sam autor, uz prisjećanje na fotografske početke te zahvale na-

zočnima, najviše se obradovao što su neke od izloženih fotografija nastavile »živjeti« i u časopisu za hagioterapiju »Hagio.hr«.

Tomislav Šovagović

Glas Koncila, 01/2010, str. 27

BOŽIĆ U MAKEDONIJI

Tradicija slavlja božićnih i novogodišnjih blagdana na području Makedonije u središtu je novopostavljene izložbe »Makedonski Božić« u zagrebačkom Etnografskom muzeju koja je otvorena u ponedjeljak 7. prosinca.

Taj je postav ostvaren suradnjom između Muzeja Makedonije iz Skoplja i Etnografskog muzeja. Autor izložbe Vladimir Bocev, zajedno s kolegama iz Zagreba Josipom Barlekom i Danijelom Križanec-Beganović, iz muzejskih su deponija izvadili fotografije snimljene pedesetih godina prošlog stoljeća u okolini Skoplja koje na poseban način prikazuju makedonske tradicionalne običaje i obredne cikluse, a koji u makedonskom narodnom kalendaru zauzimaju značajno mjesto.

Fotografije tako otkrivaju brojne zanimljive sličnosti, ali i različitosti s hrvatskom kulturom slavljenja Božića, a na fotografijama se mogu vidjeti slavlja oko

koledarske vatre koja se pali u noći 23. prosinca, *omrsuvanja* – prvog blagovanja mesa na Božić nakon posta, *vodici* – blagdan posvećivanja vode. Fotografije otkrivaju i makedonski običaj kako se na Božić obično obilaze groblja najbližih, vezuje ražena slama, a u svijesti Makedonaca ostala je i stara poslovice: »Prije Božića i za Božić gdje god da si, doma budi!«

»Ovom izložbom se pokazuje da naša dva naroda pripadaju istom kršćanskom krugu i da dijele slične običaje. Njihova usporedba pruža stručnjacima mnoge mogućnosti istraživanja i planiranja novih projekata«, stoji u katalogu izložbe na kojoj se uz arhivske fotografije mogu pogledati i kratki videozapisi o proslavi Božića te tradicijska makedonska soba u božićnom ruhu koja nosi dio autentičnoga doživljaja i atmosfere.

Ivan Tašev

Glas Koncila, 02/2010, str. 27

PAPE I HRVATSKI JEZIK

»Počelo je u Rimu – Katolička obnova i normiranje hrvatskog jezika u 17. stoljeću«, naslov je knjige dr. Stjepana Krasića, svećenika i znanstvenika, koja je predstavljena u Nacionalnoj sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 17. prosinca, a čije su predstavljanje zajednički organizirale NSK i Matica hrvatska – Ogranak Dubrovnik, koja je knjigu izdala.

Dr. Tihomil Maštrović predstavio je ukratko život i znanstveni rad dr. Krasića, a govorili su i prof. Ivana Burdelez, predsjednica Matice hrvatske – Ogranak Dubrovnik i urednica knjige, te filolog dr. Josip Silić. »Ovo je jedna od najinteresantnijih, najtemeljitijih i najkvalitetnijih informacija o vanjskoj povijesti hrvatskog jezika«, rekao je dr. Silić.

Temeljem istraživanja u rimskim arhivima, Krasić u knjizi piše o procesu normiranja hrvatskog jezika u 17. stoljeću, što podrazumijeva gramatiku, pravopis, izbor narječja za književni jezik, itd. On otkriva da je normiranje hrvatskoga jezika počelo u Rimu u okviru katoličke obnove nakon Tridentuskog sabora 1545-1563. te je hrvatski postao predmetom stručnog proučavanja. Na proces normiranja i izdavačku djelatnost velik je utjecaj imao isusovački red i pape koji su bili reformatori. Tako je papa Klement VIII. poticao isusovce da u svojim kolegijima u Rimu, Lore-

tu, Fermu i drugdje uvedu »ilirski« kao nastavni predmet. U Rimskom kolegiju 1599. osnovana je »ilirska akademija« u kojoj se prvi put u povijesti predavao hrvatski jezik, a za potrebe toga kolegija je Bartol Kašić napisao svoju gramatiku. Papa Grgur XIV. donio je 1622. dekret da se na crkvenim učilištima osnivaju katedre za »ilirski«. Papa Urban VIII. je dekretom iz 1623. naredio da se svagdje u Europi osnivaju učilišta i katedre za hebrejski, grčki, arapski, kaldejski, dodavši im »ilirski«, a izrijekom je naveo sveučilišta na kojima se »ilirski« treba predavati.

Margareta Zouhar Zec
Glas Koncila, 02/2010, str. 28

BLAGO KOTORSKE BISKUPIJE

U Galeriji »Klovićevi dvori« u Zagrebu otvorio je 14. prosinca ministar kulture Božo Biškupić izložbu pod imenom »Zagovori svetom Tripunu – blago Kotorske biskupije«, povodom 1.200 godina prijenosa moći sv. Tripuna u Kotorsku katedralu. Izložbu od 450 sakralnih eksponata postavio je dr. Radoslav Tomić.

Pred gostima iz Crne Gore i velikim brojem sudionika otvorenja izložbe u pozdravnom je govoru biskup kotorski mons. Ilija Janjić rekao: »Najvrednija nasljeđa kotorske Crkve su njezini sveci, blaženici, Božji ugodnici, svjedoci Kristova evanđelja, uzori kršćan-

skog života i svjetionici Božje ljubavi. Pod tim Božjim ugodnicima i sam zaljev Boke naziva se Zaljevom svetaca.«

Među izloženim sakralnim predmetima srednjovjekovnim srebrnim i pozlaćenim relikvijarima u obliku ruku i nogu, slika koje prikazuju život Djevice Marije i drugih sakralnih slika, dobrotске čipke, srebrnih svijećnjaka, kaleža i pokaznica, jedinstvenog srebrnog oltara, tabernakula iz 17. st., liturgijskog ruha, knjiga i notnih zapisa bokeljskih književnika, drvenih i srebrnih križeva izložena je i Slavna Glava, relikvija mučenika sv. Tripuna koja je najcjenjenija kotorska relikvija i u Zagrebu je ostala samo sedam dana.

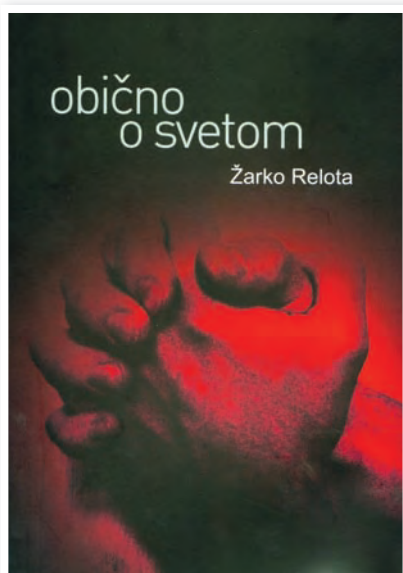
Kako je rekao ministar Biškupić, »poticaj za izložbu dao je kotorski biskup mons. Ilija Janjić, a značajna je za međukulturnu suradnju dvije zemlje, te ideju treba promišljati i slijediti«. »Izložba predstavlja samo dio umjetnina koje se čuvaju u bokeljskim crkvama od Herceg-Novog, Perasta, Dobrote, Kotora, Mula, Prčanja, Stoliva do Budve« – istakao je dr. Tomić.

Margareta Zouhar Zec
Glas Koncila, 02/2010, str. 27

SVIJET DUHOVNOSTI

U Vojnom ordinarijatu u Zagrebu predstavljena je u petak 18. prosinca knjiga »Obično o svetom«, franjevca konventualca

i vojnog kapelana na Hrvatskom vojnom učilištu fra Žarka Relote. Radi se o zbiru sabranih tekstova koje redovito objavljuje u rubrici »Duhovnost« magazina »Hrvatski vojniki«, te nekoliko izabranih propovijedi iz raznih prigoda, kao što su vojno-redarstvena hodočašća i važnije obljetnice. O knjizi su, osim autora, govorili Marija Alvir, jedna od urednica u »Hrvatskom vojniku«, mons. Josip Šantić, generalni vikar Vojnog ordinarijata, dr. Alojz Čubelić, profesor na KBF-u, i Mate Raboteg, državni tajnik u Ministarstvu obrane. Program predstavljanja vodila je poznata voditeljica i novinarka Željka Ogresta, a za glazbu su se pobrinuli skupina »Fides« te klapa »Sveti Juraj«.

Knjiga na 175 stranica tvrdog uveza sadrži ukupno 65 objavljenih osvrti iz »Hrvatskog vojnika« te 10 nagovora i propovijedi izrečenih

u drugim prigodama. Relotini su tekstovi nadahnuti Svetim pismom i prije svega su namijenjeni običnom čovjeku, vojniku i vjerniku. Oni kroz jasan, ali suvremen govor nastoje promišljati o aktualnim društvenim zbivanjima. Osim što na taj način izravno ostvaruju pastoralni zadatak, te su misli ujedno »putovanje u osebujan svijet duhovnosti«, kako je autorove homilije opisao mons. Šantić.

Suurednica Alvir primijetila je da Relota kroz svoja razmišljanja potiče na prijeko potrebno vraćanje vrijednostima. Dr. Čubelić je istaknuo da knjiga u cijelosti nudi dvije slike paradigmatičke naravi: promjenu perspektive nametnute od medija te uočavanje i promišljanje o isprepletenosti sekularnog i svetog. Tajnik Raboteg govorio je, naposljetku, o introspektivnoj ulozi Relotinih poruka i nazvao ih »slapovima proživljene mudrosti«.

Vladimir Zrinjski

Glas Koncila, 03/2010, str. 27

TKO JE SV. LJUDEVIT

Prvi životopis sv. Ljudevita kralja na hrvatskom jeziku predstavljen je u crkvi sv. Franje na Kapitolu u četvrtak 28. siječnja. Autor talijanskog izvornika je Contardo Miglioranza, a hrvatsko izdanje izašlo je u nakladi Veritasa – Glasnika sv. Antuna Padovanskoga. O knjizi i samom svecu govorili su nacionalni ministar Franjevačkoga svjetovnog reda Mato Batorović,

nacionalni duhovni asistent FSR-a o. Ljudevit Maračić te urednik izdanja o. Ivan Bradarić. Program predstavljanja pjevanjem su obogatili članovi grupe »Novo svitanje«, a tekstove su čitali franjevački bogoslovi s Kaptola.

Knjiga na 175 stranica u deset poglavlja donosi kronološki tijek života sv. Ljudevita. Tu su i dva dodatna priloga, od kojih kraći opisuje život Jeana Joinvillea, Ljudevitova prijatelja i pouzdanika, a drugi je istraživačka bilješka prof. Mariana Bigija, franjevca trećoreca, objavljena o 700. obljetnici smrti sv. Ljudevita.

Batorović je spomenuo da knjiga govori o sv. Ljudevitu kao uzornom kršćanskom vladaru koji je promicao bogoljublje i čovjekoljublje. O. Maračić, koji je lektorirao i korigirao knjigu, spomenuo je kako je sv. Ljudevit, premda je nije poznao, bio povezan i s drugom zaštitnicom FSR-a – sv. Elizabetom Ugarskom. Oni su, ustvrdio je o. Maračić, pokazali kako »pod teretom krune može kucati iskreno franjevačko srce«. Naglasio je kako knjiga ističe franjevačku narav i asketsku jednostavnost toga sveca, iako naizgled proturječne s titulom koju je nosio. Životopis sv. Ljudevita, objasnio je o. Bradarić, nastavlja uhodanu Veritasovu tradiciju pisanja i objavljivanja naslova o svecima Katoličke Crkve.

Vladimir Zrinjski

Glas Koncila, 06/2010, str. 27

PISMA SVEĆENICIMA

U sklopu 50. teološko pastoralnog tjedna, u srijedu 28. siječnja u dvorani Međubiskupijskog sjemeništa na Šalati u Zagrebu predstavljena je knjiga »Svećenik sam Kristov«. Knjigu je u prigodi Svećeničke godine izdala Vicepostulatura sluga Božjega fra Ante Antića, a u njoj su sabrana pisma koja je o. Antić pisao svojoj braći svećenicima. Radi se tek o malom dijelu Antićeve baštine. Na predstavljanju su govorili fra Vladimir Tadić, fra Bonaventura Duda, prelat Vladimir Stanković i s. Marija Asumpta Strukar, a odlomke iz knjige krasnoslovio je Nikša Vid Marinović.

Knjiga u kronološkom obliku sadrži 186 pisama koje je o. Antić naslovio svećenicima, a tu su između ostalih i zajednička pisma braći franjevcima, klericima pred svećeničko ređenje, kao i nepo-

znatim svećenicima. U napomenama je objašnjeno kako su neki od imenom naslovljenih svećenika bili učenici i odgajanci o. Antića, a drugi »duše koje je on vodio k vrhuncima kršćanske savršenosti«. Tako su u drugom poglavlju objavljena pisma za 33 svećenika.

U prvom su poglavlju knjige pisma kojima se o. Antić obraća biskupima: mons. Antunu Akšamoviću i mons. Franji Kuhariću. Izdanje sadrži i životopis sluge Božjega o. Antića koji je napisao jedan od predstavljača fra Vladimir Tadić, te uvod u sadržaj pisama iz pera s. Marije Asumpte Strukar. Na kraju se nalazi i poglavlje o samim adresatima, koje čitateljima omogućuje upoznavanje osoba kojima su pisma naslovljena, kao i kazalo naziva i pojmova te sažetak. Predgovor je napisao zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić, primijetivši u njemu kako je »izbor pisama odraz Antićeva života, ispunjena molitvom i razmatranjem«.

Fra Hrvatinić Gabrijel Jurišić, koji je uredio knjigu, istaknuo je da su duhovne poruke Antićevih pisama »zbir općih kršćanskih vrijednosti«, premda je svako od njih adresirano za određenu osobu.

Vladimir Zrinjski

Glas Koncila, 07/2010, str. 27

PISMA SEOSKOGA ŽUPNIKA

»Don Jurina pisma«, zbirka izabranih kolumna svećenika, teologa,

urednika i novinara Živka Kustića, predstavljena je u četvrtak 4. veljače u Zagrebu. O knjizi su pred brojnim znatiželjnicima u dvorani Tribina grada Zagreba na Kaptolu govorili autor Kustić, dr. Adalbert Rebić, urednik biblioteke »Duh vremena« nakladničke kuće »Alfa« Božidar Petrač, novinar Tomislav Vuković (koji je priredio kolumne) te urednik »Glasa Koncila« Ivan Miklenić.

Knjiga je satkana od poznate rubrike »Pismo seoskoga župnika« koja je izlazila na stranicama »Glasa Koncila«, potpisivana pseudonimom »Don Jure« te svojom oštroumnosti često bila trn u oku tadašnjim komunističkim vlastodršcima.

»Dok sam pisao ova pisma, imao sam pred očima svoju crkvu na Žumberku, svoje seljake, različitih stupnjeva inteligencije, mišljenja i prodornosti, i činilo

mi se kao da s njima razgovaram, gledam njihove reakcije. Silno je važno da čovjek Crkve uvijek pred sobom ima Crkvu kao takvu, da čuje što misli čovjek«, istaknuo je autor Kustić.

U knjigu je uvršteno 128 kolumna, uključujući prvu »Ide zima – a ja se obradovao frižiderima«, objavljenu 8. studenoga 1964, dok je kao posljednja odabrana »A zašto ne djed Badnjak«, otisnuta za Božić 1994. Inače, rubrika je izlazila sve do kolovoza 2001. godine. Zapisi su složeni kronološkim redom.

U predgovoru »Svi moji Jurji i zmajevi« publicist Kustić otkriva kako je nastala kolumna te zašto se uopće potpisivao kao »Don Jure«, točnije kako mu je, između ostalih, jedan od glavnih uzora bio Pažanin don Jure Palčić.

Na 424 stranice »Don Jurinih pisama« analiziraju se pojave i događaji koji su određenu aktualnost trenutka sačuvali do dana današnjega.

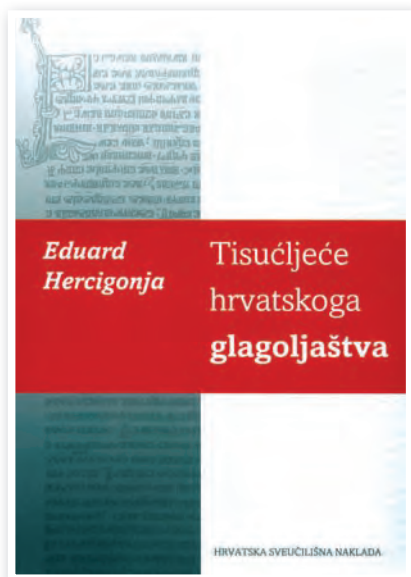
Kako je na predstavljanju i u pogovoru knjige istaknuo novinar Vuković, tekstovi Živka Kustića istodobno su »kronologija prošlosti, ali i zrcalo sadašnjosti«.

Tomislav Šovagović

Glas Koncila, 07/2010, str. 27

HRVATSKO GLAGOLJAŠTVO

U utorak 26. siječnja u Klubu književnika u Zagrebu predstavljena je knjiga Eduarda Hercigonje

»Tisućljeće hrvatskoga glagoljštva«. Predstavili su je akademik Stjepan Damjanović, prof. Mateo Žagar, Anita Šikić i sam autor, za kojega je istaknuto da je jedan od velikana hrvatskoga jezikoslovlja. Prije govora svakog predstavljača dramski umjetnik Joško Ševo recitirao je ulomke iz srednjovjekovne hrvatske književnosti.

Knjiga, izdana u Hrvatskoj sveučilišnoj nakladi, podijeljena je u tri dijela. U prvom su dijelu opisani počeci glagoljičke pismenosti u Hrvatskoj, ali i počeci pokrštavanja na ovim prostorima u 7. i 8. stoljeću. Uz to su predstavljeni neki važni pisani spomenici iz toga razdoblja, poput Bašćanske ploče, Poveljske listine i sl. U drugom dijelu autor se bavi glagoljaštvom u razvijenom srednjem vijeku. U njemu Hercigonja opisuje razvoj glagoljice te odnos Rima prema

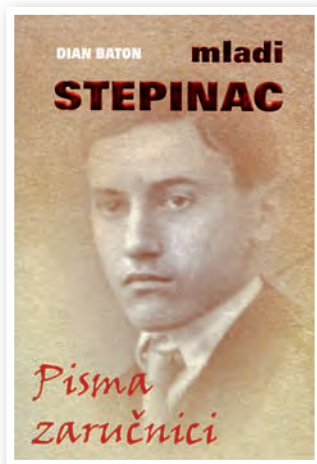
tome novom pismu na ovim prostorima. Dalje piše o liturgijskim i neliturgijskim zapisima te pravnim tekstovima od 13. do 16. Stoljeća. U posljednjem dijelu govori o glagoljstvu i glagoljici od 16. do 19. stoljeća, kada je upotreba glagoljice u silaznoj putanji. Autor piše i o kulturi glagoljštva toga razdoblja na području Zagreba, Dalmacije, Kvarnera i Like. Opisuje stanje u Hrvatskoj nakon ratničkih pohoda Turaka i probleme glagoljičke pisane kulture u Istri i Rijeci, kao i pitanje književnoga jezika. Predgovor i kratki zaključni tekst napisao je sam autor. Knjiga je ukrašena mnoštvom slika, većinom glagoljičnih i ćiriličnih tekstova, ali i fotografijama crkava odakle potječu ti tekstovi, uz potanko objašnjenje svake slike. Knjiga, koja ima 195 stranica, donosi bogati popis literature iz koje je autor crpao informacije.

Marko Gelemanović

Glas Koncila, 07/2010, str. 28

ZARUČNIČKA PISMA

Večer uoči Stepinčeva i 50. obljetnice smrti bl. Alojzija Stepinca predstavljena je u dvorani sv. Franje u Zagrebu knjiga »Mladi Stepinac – Pisma zaručnici«. Autor knjige je franjevac konventualac o. Ivon Ćuk (1923-1983), novinar i pisac duhovnoga štiva, koji je pisao pod pseudonimom Yves Ivonides, ali ovu je knjigu objavio pod pseudonimom Dian Baton,

kojim se rijetko služio. To drugo izdanje izdao je »Veritas« i Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevaca konventualaca. Knjigu »Mladi Stepinac – Pisma zaručnici« predstavili su mons. dr. Juraj Batelja, postulador kauze za proglašenje svetim bl. Alojzija Stepinca, prof. Nevenka Nekić i urednik knjige fra Ivan Bradarić, predstavljanje je vodila Tanja Popec a tekstove su interpretirali Lejdi Oreb i Tomislav Baran.

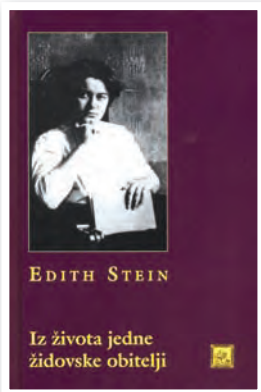
U knjizi se radi o pismima koja su razmijenili Alojzije Stepinac, koji se nakon što je prekinuo studij agronomije u Zagrebu vratio u Krašić gdje ga je otac poticao da se ženi, te djevojka Marija Horvat koja se s roditeljima preselila u Zagreb. »Ja se duboko klanjam geniju, ljubavi i osobi svećenika Ivona Ćuka koji se osmjelio pisma ovako predočiti javnosti, koja do danas nikoga nisu sablaznila, a mnogoga su u čistoći i katoličkoj vjeri sačuvala. Blaženik je kao mla-

dić bio uzor, bio je to život bez sjene«, rekao je mons. Batelja. Prof. Nekić je u obliku eseja govorila o pismima.

Knjiga, koja ima 157 stranica i podijeljena je u 14 poglavlja, donosi 6 pisama koje je danas blaženik napisao djevojci te 12 pisama koja je Marija Horvat napisala njemu, a koje je u rujnu 1973. Anđelka Horvat, Marijina sestra, skupila i predala nadbiskupu Kuhariću za kojeg je mons. Batelja naveo da je rekao između ostalog kako bi i na temelju samo tih pisama bilo dovoljno da se Stepinca podigne na čast oltara.

Margareta Zouhar Zec
Glas Koncila, 08/2010, str. 27

KNJIGA O SV. EDITH STEIN

U prostorijama HKD-a sv. Jeronima, na Trgu kralja Tomislava u Zagrebu, održana je 18. veljače tribina povodom nedavnog izlaska hrvatskoga prijevoda knjige Edith Stein »Iz života jedne židovske

obitelji«. Knjigu je preveo Jozo Mršić, a na tribini su o tom svetojeronimskom izdanju govorili njegovi priređivači Tvrtko Klarić i Perica Grgec.

Knjiga »Iz života jedne židovske obitelji«, prvi put u cjelini objavljena 1985, ocrtava tako, rečeno je na tribini, autoportret svetice u djetinjstvu i mladosti, u rasponu, primjerice, od nezadrživih provala srdžbe u najranijem djetinjstvu do ubrzo potom dosegnute visoke samodiscipline i mirnoće; od pronicave i nepoštedne kritike bližnjih do uviđavnosti; od spremnosti na žrtvovanje braka u korist karijere, do konačnog opredjeljenja (opisanog u jednom od dodatnih tekstova u knjizi) za zavjet kojemu je bila spremna žrtvovati svaki svjetovni uspjeh. Spomenuto je također kako Edith Stein mjestimice u svojoj autobiografiji znakovito nalikuje na Josipa Egipatskog (prefiguraciju Krista i poveznicu Staroga i Novoga zavjeta), prostodušno ističući svoju izuzetnost.

Klarić je upozorio na drugi središnji lik autobiografije Edith Stein, a to je njezina majka, pobožna Židovka koja je, obudovjevši kad je Edith, njezino najmlađe dijete, imala nepune dvije godine, sama podizala svoju djecu, a uz to je preuzela i tvrtku svojega muža, trgovca drvom. Nakraju, publici je skrenuta pozornost na dodatne tekstove u knjizi: svojevrсни nastavak autobiografije, pod naslovom

»Kako sam ušla u karmel«, zatim zapis Erne Bieberstein, autoričine sestre, iz godine 1949, i pismo Edith Stein papi Piju XI, iz travnja 1933. (M. P.)

Glas Koncila, 09/2010, str. 27

KRIŽNI PUTOV PJESNIKA

Na Čistu srijedu predstavila je nakladnička kuća »Glas Koncila« na konferenciji za medije svoje najnovije izdanje »Križni put u stihovima hrvatskih pjesnika XX. stoljeća«. Riječ je o izdavačkom pothvatu, budući da je to prvi put da se na jednom mjestu objavljuju tekstovi križnih putova velikana suvremene hrvatske duhovne književnosti, njih 22 ukoričenih u jedinstveno izdanje. Pjesnički su u otajstvo muke Kristove uranjali danas pokojni književnici,

od Vladimira Nazora, Spiridiona Petranovića, Branka Klarića, Mirka Talajića, Serafina Mičića pa sve do živućih: s. Marije od Presvetog Srca – Anke Petričević, Sonje Tomić, Daniela Načinovića, Stjepana Licea, Antuna Milovana, Zdravka Gavrana i ostalih čije su biografije također predstavljene u knjizi.

Križni put u stihovima hrvatskih pjesnika 20. stoljeća u prostorijama nakladnika predstavili su urednik izdanja dr. Vladimir Lončarević, književni kritičar mr. Božidar Petrač i ravnatelj »Glasa Koncila« Nedjeljko Pintarić. Željka je izdavača, rekao je uvodeći u predstavljanje ravnatelj Pintarić, ponuditi djelo koje neće samo biti tekst za zajedničko moljenje pobožnosti križnoga puta, već i tekst nad kojim će svatko moći meditirati, osobno uranjati i često mu se vraćati, kako bi se preko križa došlo do smisla vlastitoga života.

Mr. Petrač je, predstavljajući povijest križnih putova, od 12. do 20. stoljeća, utvrdio fenomen zaustavljanja pjesnika nad Kristovom mukom kroz koju se, svaki u svoje doba, pokušavali pronalaziti i životni smisao. Tekstovi križnih putova u 20. stoljeću, istaknuo je, nastajali su i pod utjecajem snažne sekularizacije koja ga je obilježila.

Dr. Lončarević je istaknuo da nije riječ o antologiji već o izboru križnih putova. Predstavljanje toga izbora otvorilo je i (bolno) pitanje hrvatske kršćanske književnosti 20.

stoljeća koja se tek u posljednje vrijeme otkriva, utvrđuje i sve se više prebire po njezinu bogatstvu. (bs)

Glas Koncila, 09/2010, str. 27

RAZVITAK KRŠĆANSKE SADAŠNJOSTI

U dvorani Nadbiskupijskoga pastoralnog instituta u Zagrebu predstavljen je u ponedjeljak 22. veljače zbornik radova s dvodnevnoga znanstvenog simpozija »Nastanak i razvitak Kršćanske sadašnjosti«, koji je održan 21. i 22. veljače 2008. u prigodi proslave 40. obljetnice. O zborniku, koji je predstavljen u sklopu Dana Kršćanske sadašnjosti, a koji je započeo misom u kapeli Ranjenog Isusa koju je predvodio direktor KS-a dr. Željko Tanjić, govorili su o. Bono Zvonimir Šagi, prof. dr. Adalbert Rebić i Albert Turčinović.

Zbornik sadrži radove dvadesetak autora, a započinje homilijom zagrebačkog nadbiskupa kardinala Josipa Bozanića koju je izrekao u prigodi 40. obljetnice KS-a. Prvi rad djelo je mons. Vlade Košića koji govori o recepciji II. vaticanskog koncila u Hrvatskoj i ulozi KS-a u tome. Autori progovaraju o društvenim i crkvenim okolnostima u vrijeme utemeljenja i djelovanja Kršćanske sadašnjosti, njezinoj ulozi u okupljanju i teološkoj izobrazbi vjernika laika, o izdavačkoj djelatnosti i suradnji s Katoličkim bogoslovnim fakultetom, pastoralno-katehetskoj djelatnosti, njezinu

doprinosu u upoznavanju crkvene povijesti u Hrvata, kao i o njezinu doprinosu liturgijskoj obnovi u Crkvi u Hrvata. KS je surađivao s brojnim izdavačkim kućama i časopisima, između ostalog i s međunarodnim teološkim časopisom »Concilium« i »Communio«, te s časopisom a kasnije i s izdavačkom kućom »Drita« te »Agape«, o čemu pišu prof. dr. Rebić, Lush Gjergji te Karoly Harmath. KS se može pohvaliti i izdavanjem raznovrsnih audiovizualnih sredstava, ali i svojim informativnim sredstvima, o čemu piše Stipe Bagarić, dok se Vladimir Stanković dotaknuo KS-a i hrvatske inozemne pastve. Posljednje poglavlje donosi reakcije sa okruglog stola pod nazivom »Sadašnjost i budućnost kršćanske i posebno teološke knjige te uloga Kršćanske sadašnjosti u tome«.

Zvonimir Leskovar

Glas Koncila, 10/2010, str. 28

DOKUMENTARAC O TRAPISTIMA

»Sjaji Marija Zvijezda« – dokumentarni film; scenarist i redatelj: Zdravko Fuček; snimatelj: Branko Cahun; montažer: Zdravko Borko.

Dokumentarni film »Sjaji Marija Zvijezda« scenarista i redatelja Zdravka Fučeka, snimljen u produkciji Dokumentarnog programa Hrvatske televizije, premijerno je prikazan u ponedjeljak 22. veljače u Muzeju »Mimara« u Zagrebu u povodu 140. obljetnice trapistič-

Trapistički samostan i trapisti u Banjoj Luci

kog samostana »Marija Zvijezda« pokraj Banje Luke. Premijeri su nazočili banjolučki biskup Franjo Komarica, zagrebački pomoćni biskup Valentin Pozaić, izaslanstvo Vlade Republike Srpske predvođeno potpredsjednicom vlade Nadom Tešanović, ravnateljica Muzeja RS Nada Puvačić i mnogi drugi. U filmu »Sjaji Marija Zvijezda« o velikom značenju i utjecaju trapističkog samostana govore povjesničari, novinari i svećenici koji su odrasli uz taj samostan, poput vrhbosanskoga nadbiskupa kardinala Vinka Puljića. U dokumentarcu su korištene i snimke iz filma o trapistima, snimljenog 1939. godine.

Film progovara o siru trapistu, a proizvodnja sira bila je samo jedna od četrdesetak djelatnosti trapista. Prva žarulja u ovom dijelu Europe zasvijetlila je prije 110 godina u trapističkom samostanu napajana električnom energijom iz njihove vlastite centrale. Most

preko Vrbasa, pivovara, razvijanje i omogućavanje školovanja stanovništvu za četrdesetak zanata, gimnazija i visoka škola, brojne gospodarske zgrade te vrijedna biblioteka – samo su dio baštine trapista koju su nakon Drugoga svjetskog rata, gotovo u cijelosti, komunističke vlasti konfiscirale ili devastirale.

Danas u trapističkom samostanu »Marija Zvijezda« pokraj Banje Luke, kako svjedoči i film, žive samo dvojica redovnika, i to braća Zvonko i Tomislav Topić, koji su prisustvovali prikazivanju filmu. Upravo je Tomislavu Topiću povjerena tajna sira trapista, čiju je proizvodnju prošle godine ponovno pokrenuo Caritas Banjolučke biskupije dok je briga o samostanu prepuštena o. Zvonku. No, obojica su žalosni što ih ima samo dvoje u samostanu i nadaju se novim članovima i povratku sjaja ovom samostanu.

Marija Pandžić

Glas Koncila, 10/2010, str. 27

PIO XII. U AMERIČKIM DOKUMENTIMA

U utorak 2. ožujka održano je u prostoru Židovske općine u Zagrebu predstavljanje hrvatskoga prijevoda knjige američkoga povjesničara Michaela Phayera pod nazivom »Pio XII, holokaust i hladni rat«. Služeći se materijalima iz nedavno otvorenih američkih arhiva, autor u knjizi donosi »novi pogled«

na ulogu pape Pija XII. i Vatikana tijekom Drugoga svjetskog rata. U proslavu knjige Phayer navodi da ima cilj proučiti politička stajališta Pija XII, a ne njegovu duhovnost. Na temelju obznanjenih dokumenata, za nadbiskupa Alojzija Stepinca u 1. poglavlju istaknuo je da ni na koji način ne zaslužuje etiketu »zloglasni«, te da među »katoličkim čelnicima različitih nacionalnih Crkava u Istočnoj Europi Stepinac nema premca kad je riječ o otvorenom protivljenju genocidu«.

Uz proslav i uvod, ostvarenje kroz 400-tinjak stranica obuhvaća dvanaest poglavlja: »Eugenio Paccelli 1900-1942«, »Genocid poljskih katolika i poljskih Židova«, »Božićna poruka Pija XII. – osuda genocida«, »1943. – Pio XII. mijenja smjer«, »Papinski kapitalizam tijekom Drugoga svjetskog rata«, »Prvi bojovnik Hladnog rata«, »Korijeni vatikanskih staza za štakore«, »Staza za štakore biskupa Hudala«, »Pokradeno zlato i Vatikan«, »Ante Pavelić – ratni zločinac, ubojica i branitelj vjere«, »Najprometnija staza za štakore« te »Opsjednutost komunizmom«. Na kraju knjige nalazi se bibliografija, imensko kazalo, pojmovno kazalo te bilješka o autoru. Djelo je objavio zagrebački nakladnik »Golden marketing – Tehnička knjiga«, a predstavili su ga u ime izdavača Vilko Težak i recenzent Tvrtko Jakovina, povjesničar, dok

je odabrane dijelove iz knjige čitala Vlatka Bjegović. (M. C.)

Glas Koncila, 11/2010, str. 28

JUBILEJ TRAPISTA

Izložba »140. obljetnica trapističke opatije Marije Zvijezde u Banjoj Luci« svečano je otvorena u srijedu 3. ožujka u Muzeju »Mimara« u Zagrebu, a bit će otvorena do 11. travnja. U nazočnosti brojnih posjetitelja, među kojima su bili i predsjednik Hrvatskoga sabora Luka Bebić, zagrebački gradonačelnik Milan Bandić, potpredsjednik Vlade Republike Srpske Antun Kasipović te banjolučki biskup Franjo Komarica, izložbu je otvorio ministar kulture RH Božo Biškupić.

Na izložbi se može razgledati 50 odabranih predmeta, u prvom redu crkvena oprema i djela primijenjene umjetnosti, stare fotografije i dokumenti, među kojima su i upute za proizvodnju sira, te panoji koji prikazuju svu slojevitost djelovanja opatije, osobito njezin socijalno-edukativni i gospodarski aspekt. Pored crkvene opreme mogu se vidjeti i predmeti iz socijalno-edukativne i gospodarske djelatnosti trapista.

Na otvorenju izložbe istaknula je njezina autorica i kustosica Muzeja »Mimara« Lada Ratković-Bukovčan da je trapistički samostan »Marija Zvijezda« 21. lipnja 1869. osnovao o. Franz Pfanner s malobrojnomo subraćom u De-

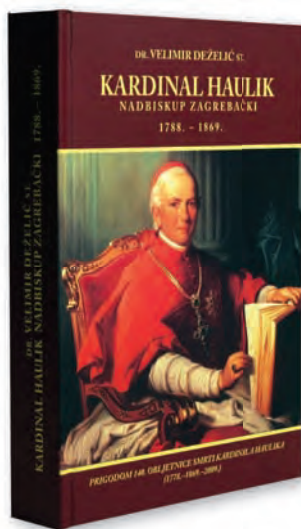

libašinom selu kraj Banje Luke. Potom Sveta Stolica izdaje službeni dekret o utemeljenju samostana 7. ožujka 1870, a 4. prosinca 1885. Sveta Stolica proglašava »Mariju Zvijezdu« opatijom. Kako je rekla Ratković-Bukovčan, uz 140. obljetnicu opatije još je jedan povod izložbi 100. obljetnica smrti osnivača samostana o. Pfannera koji je svojom vizijom odredio djelovanje trapističke zajednice. Istaknuto je također da je dolaskom komunista na vlast, 1945. godine, toj velezaslužnoj redovničkoj zajednici zadan težak udarac, otet je velik dio posjeda i konfiscirana je njihova bogata knjižnica. (M. P.)

Glas Koncila, 11/2010, str. 27

PRVI ZAGREBAČKI NADBISKUP

Nadopunjeno izdanje pretiska knjige dr. Velimira Deželića st. »Kardinal Haulik nadbiskup zagrebački 1788-1869« predstavljeno je u Nadbiskupijskome pastoralnom institutu na zagrebačkome Kaptolu u ponedjeljak 15. ožujka. O knjizi, objavljenoj u nakladi Glasa Koncila, govorili su njezin urednik i predsjednik Hrvatskoga književnog društva sv. Jeronima prof. dr. Juraj Kolarić, recenzentica i autorica priloga dr. Agneza Szabo te Nedjeljko Pintarić, direktor Glasa Koncila. Prigodnu je riječ izrekla i s. Ines Tutić u ime Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga, koje je u Zagreb doveo upravo Haulik,

a nazočnima se obratio i zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić, koji je napisao predgovor knjizi. Prije predstavljanja djela objavljenog prigodom 140. obljetnice smrti kardinala Haulika u katedrali je slavljena euharistija.

Knjiga istaknutoga pisca i angažirana katoličkog laika dr. Velimira Deželića st. objavljena je 1929. godine, a sadrži prikaz života i djela kardinala Haulika, kao i vjerskih, nacionalnih, društvenih i političkih prilika u kojima je djelovao. Pretisak je obogaćen tekstualnim i vizualnim dodacima. Dr. Szabo, uz ostalo, piše o Hauliku kao graditelju temelja hrvatskoga narodnog preporoda, a dr. Đuro Deželić o doprinosu trojice članova obitelji Deželić afirmaciji Jurja Haulika.

»Vrijeme u kojem je živio i djelovao prvi zagrebački nadbiskup u mnogočemu je slično i našem

vremenu u kojem se pokušavaju osporavati mnoge etičke, moralne, kršćanske i nacionalne vrijednosti na kojima se radala i na kojima počiva hrvatska povijest, kultura i civilizacija. Neoliberalizam sa svim svojim predznacima pokušava potkopati kršćanski svjetonazor i isključiti vjerska i kršćanska načela iz javnog života. Kako bi se vjernici mogli oduprijeti takvim utjecajima koji slabe njihovo vjerničko i nacionalno zajedništvo, potrebno je da se ugledaju u uzore iz naše prošlosti, među kojima se ističe nadbiskup i kardinal Juraj Haulik«, zapisao je u uvodnoj riječi – o prepoznatljivome pečatu Haulikove pastirske zauzetosti – kardinal Bozanić. (iu)

Glas Koncila, 12/2010, str. 27

KRIŽNI PUT OKO JAZOVKE

U organizaciji svećenika Jastrebarskoga dekanata prvi je put održan u subotu 27. veljače po gorju i župama Žumberka križni put nazvan Križnim putem za mlade, a koji je privukao je mnoge vjernike srednje i starije životne dobi. Sudionici pobožnosti stigli su autobusima iz svojih župa do kapele sv. Petke ili Petronile na Budinjaku gdje su ih pozdravili Juraj Jerneić, upravitelj župe u Kalju, Mile Vranešić, župnik u Stojdragi, i dekan Jastrebarskoga dekanata Stjepan Rožanković. Cijelim putem, dugačkim 16 kilometara, molitve su

Križni put za mlade po gorju i župama Žumberka

predvodili svećenici Duje Kurtović, Darko Banfić i Josip Gonan, a kod osme postaje pridružili su im se ponovno i Jerneić i Dragutin Kučan iz Krašića, donijevši okrepu. Molitve križnoga puta bile su ujedno spomen na žrtve Drugoga svjetskog rata u Jazovki i Žumberačkom gorju, te molitva za sve njih i njihove ubojice. Molila se krunica i pjevalo se, a jednim dijelom puta bila je postaja šutnje. Sudionici su nad jamom Jazovkom, u koju je bilo bačeno oko 500 osoba, izmolili 11. i 12. postaju.

Posljednje postaje bile su u mjestu Sošice kod kapele sv. Antuna pustinjaka i dviju crkava koje se nalaze jedna do druge: kapele u kojoj se obavlja misa zapadnoga liturgijskog obreda a posvećena je Uznesenju Blažene Djevice Marije na nebo i grkokatoličke župne crkve posvećene svetim apostolima Petru i Pavlu. Po završetku križnoga puta u Sošicama je prisutne pozdravio i župnik Sošica Željko Pajić, a zatim je više od 500 sudionika autobusima prevezeno u

Krašić gdje je misnim slavljem, koje je predvodio biskup Juraj Jezerinac, vojni ordinarij, završena ta pobožnost. (D. K.)

Glas Koncila, 12/2010, str. 28

ŠTOVANJE SV. VLAHA

U prostorijama Matice hrvatske u Zagrebu predstavljena je u utorak 16. ožujka knjiga Armand

da Tchouhadjiana »Sveti Vlaho, biskup iz Sebaste«, u izdanju Matice hrvatske – Ogranak Dubrovnik i Europskoga doma iz Dubrovnika. Knjigu su predstavili Ivana Burdžez, Adriana Kremenjaš-Daničić, mons. Toma Lučić i mons. Zvonimir Sekelj.

Djelo je nastalo kao plod opširnih istraživanja, a prijevod na hrvatski jezik nastavak je zanimanja hrvatskoga naroda za sv. Vlahu. Kroz 8 poglavlja te knjige, na 127 stranica, sažetim i jezgrovitim načinom, a da nije ispušteno išta od bitnog, predstavljeni su manjim dijelom lik i djelo toga biskupa iz Sebaste, a mnogo opširnije njegovo štovanje. Srž knjige ne zastaje na povijesnim podacima o sv. Vlahu, već govori u prvom redu o sadašnjosti, prikazujući današnje štovanje sv. Vlahu u svim krajevima svijeta, koristeći povijest kao podlogu i ključ razumijevanja sadašnjeg stanja. Knjiga

francuskog autora Tchouhadjiana nadopunjena je tekstom don Tome Lučića o čašćenju sv. Vlahu u Hrvatskoj, posebice Dubrovniku, te time ona u Hrvatskoj dobiva još veću vrijednost.

Hrvatsko izdanje privlači pažnju već i naslovnicom koja se sastoji od umjetnički ukomponiranih vitraja iz crkve sv. Vlahu u Dubrovniku. U uvodu autor napominje da iako sv. Vlahu časte i brojni drugi europski gradovi, upravo Dubrovnik nosi naslov njegove glavne europske prijestolnice što nije promaklo ni Unesku koji je dubrovačku Festu sv. Vlahu u rujnu prošle godine uvrstio u svoj Popis svjetske nematerijalne baštine. »Festa nije dan, nego događaj. Danima prije živi se za festu, a u danima poslije od feste se živi. Završetkom jedne, počinje priprema za sljedeću«, piše Lučić. Ta činjenica dodatno je ohrabrila prevoditeljicu Kremenjaš-Daničić u ostvarenju nauma da hrvatskoj publici na najbolji način predstavi štovanje toga sveca.

Šime Zupčić

Glas Koncila, 13/2010, str. 27

KRISTOVA ŽRTVA IZ LJUBAVI

Izložba skulptura i crteža Zvonimira Šepata »Krist – žrtva iz ljubavi« otvorena je, u okviru programa Pasionske baštine, u ponedjeljak 22. ožujka u Gliptoteci Hrvatske akademije znanosti i

umjetnosti u Zagrebu. O autoru – koji već više od 30 godina nadahnuće pronalazi u sakralnoj tematici – i njegovim djelima govorili su viši kustos Umjetničkog paviljona u Zagrebu Stanko Špoljarić i akademik Josip Bratulić.

Postav izložbe čine 31 crtež nastao većinom u tehnikama tuš i pero od 1989. do 1995. godine te 51 skulptura u terakoti, bronci, gipsu, kamenu i drvu iz razdoblja od 1993. do 2010. godine. »U kiparskim ostvarenjima lirske konotacije Šepat nadilazi površnu ilustrativnost te kroz biblijske okvire potiče pitanja esencijalnog. Vjere svakog čovjeka«, zapisao je Stanko Špoljarić u predgovoru kataloga izložbe. Osvrćući se, pak, na crteže, istaknuo je da je »Šepat uspio duhovnom u temi dati snagu istine, a deskriptivnoj zbilji tišinu meditativnog«. Zanimljivo je kako je znatan broj crteža posvećen ratnim stradanjima Hrvatske, »koji koncepcijom motiva, paralelnošću stanja, prate Kristovu smrt na križu po opisima evanđelista«.

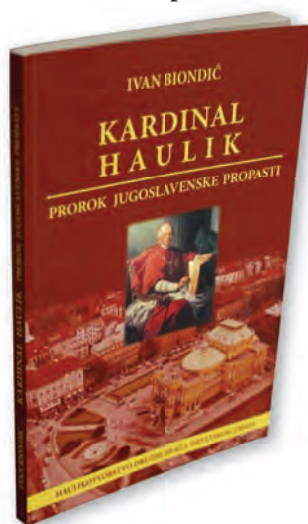
»Šepat postavlja nove kriterije u suvremenoj hrvatskoj sakralnoj umjetnosti. Poštuje tradiciju, ali traži i nalazi umjetničku formu blisku osobnoj religioznosti. Činjenica koja bi sama po sebi trebala bila razumljiva. Ali ipak nije. Objektivno, suvremena sakralna umjetnost je u krizi. Uglavnom tek zadovoljava formu, ali nedostaje joj duše. Šepatova skulptura je po-

sjeđuje. Integralni je dio kiparske vrsnosti. Rafinirane umjetnosti, poetske i potresne. Nastale u dijalogu čovjeka i Stvoritelja«, zaključio je Špoljarić. (iu)

Glas Koncila, 14/2010, str. 30

HAULIK I »BRAĆA HRVATSKOGA ZMAJA«

Knjiga »Kardinal Haulik – Prorok jugoslavenske propasti« dr. Ivana Biondića predstavljena je u četvrtak 18. ožujka u »palači« Matice Hrvatske u Zagrebu. O knjizi su govorili recenzent dr. Zlatko Matijević i sam autor. Urednik je te knjige, koju je dr. Biondić izdao u vlastitoj nakladi, dr. Nedjeljko Kujundžić. Kako autor u predgovoru ističe, ta je knjiga samo dio mnogo većeg rukopisa, te je objavljena s podnaslovom »Haulikotvorstvo Družbe 'Braća Hrvatskog zmaja'«, budući da se u njoj autor bavi uglavnom vezama između te družbe i nadbiskupa Haulika.

Djelo sadrži pet poglavlja, a u prvom uvodnom poglavlju autor ukratko objašnjava veze između Družbe »Braća Hrvatskog zmaja« i kardinala Haulika. Potom slijedi poglavlje pod nazivom »Historiografska rehabilitacija Haulika«, u kojem se detaljno obrađuju teme nastanka i uloge Družbe »Braća Hrvatskog zmaja« u hrvatskom društvu, te njezina prinosa revalorizaciji uspomene na nadbiskupa Haulika. U tom poglavlju istaknuto je da je družba zaslužna za osnivanje zagrebačke Gradske knjižnice, arhiva i muzeja, kao i izgradnju mnogih spomenika i ostalih javnih dobara. U trećem poglavlju dr. Biondić zastupa i detaljno razrađuje i inicijativu za preimenovanjem Trga maršala Tita u Haulikov trg, a potom u idućem poglavlju obrađuje političko djelovanje kardinala Haulika. Na kraju knjige nalaze se dva priloga: razgovor autora s fra Markom Japundžićem, kojemu je knjiga posvećena, i tekst napisan u povodu smrti o. Japundžića.

Govoreći o knjizi, dr. Matijević je predstavio životopis kardinala Jurja Haulika, koji je bio prvi zagrebački nadbiskup i metropolit te je dvaput obnašao i službu bana. Također, Matijević je istaknuo da je kardinal Haulik zaslužan za mnoge dobrotvorne i domoljubne inicijative, koje je pomagao vlastitim sredstvima.

Marija Pandžić

Glas Koncila, 14/2010, str. 30

GODINE SA SV. LOVRINCEM

U sklopu programa Pasionske baštine 2010. izvelo je 22. listopada Hvarsko pučko kazalište (HPK) u zagrebačkoj crkvi sv. Katarine jubilarno 200. »Prikazanje života svetoga Lovrinca mučenika«, predstavi koju izvodi već 40. godinu zaredom. Praizvedba tog prikaza mučeništva sv. Lovre, teksta nepoznatog autora (don Sabić Mladinić ili Petar Hektorović?), odigrana je u srpnju 1970, a postavio ju je akademski glumac i član družine HPK Marin Carić (čija se 10. obljetnica smrti navršava ove godine).

I najnovija zagrebačka izvedba prikazanja – u kojem sukobe Rimljana koji slave svoje poganske bogove s kršćanima dočaravaju »crni« i »bili bratimi« – svojim reduciranim kostimima, arhaičnom pučkom čakavštinom 15. stoljeća te karakterističnim napjevima i gromkim glasanjem vjerno je rekonstruirala srednjovjekovno kazalište, vraćajući radnjom gledatelje u doba progona prvih kršćana koji su za vjeru davali svoje živote. Jednostavnim scenskim znakovima, poput navlačenja kapuljača, izlazaka i ulazaka, dojmljivo se dočaravaju i smrt i iskorak u život vječni.

Tijekom dugih 40 godina uz 100-tinjak predstava izvedenih u gradu Hvaru i po matičnom otoku (najčešće na otvorenom, na trgovi-

ma ispred crkava), preostalih stotinu izvedeno je diljem Hrvatske, ali i po svijetu – u Brazilu, Argentini, Urugvaju, Italiji, Poljskoj, Rumunjskoj, Mađarskoj, Slovačkoj, Švicarskoj, Austriji... A novi pozivi stalno stižu. Specifičnost predstave i kazališne družine jest i ta da je Milan Lakoš, današnji voditelj i tajnik Hvarškoga pučkog kazališta, jedini među glumcima (koji su u stvarnosti i liječnici i ribari, službenici, umirovljenici, ugostitelji, zanatlije) koji je odigrao doslovce sve predstave od 1970. do danas. (D. Ž.)

Glas Koncila, 14/2010, str. 30

UMJETNOST I DUHOVNOST

Prigodna uskrсна izložba glazbeno-slikarske mape »Misa«, po motivima pučkoga i glagoljaškoga pjevanja, autorâ glazbenoga pedagoga i skladatelja prof. Živka Ključe i akademske slikarice Silve Radić-Markotić, otvorena je u utorak 23. ožujka u galeriji Hrvatske kulturne zaklade i Hrvatskoga slova u Zagrebu. Pored autorâ o glazbeno-likovnoj mapi, tiskanoj u nakladi ogranka Matice hrvatske Široki Brijeg, govorili su književnik Stjepan Šešelj te fra Vendelin Karačić s Akademije likovnih umjetnosti Široki Brijeg. Predstavljanje mape, koju je oblikovao Josip Mijić, uzveličali su članovi klape »Nostalgija« izvedbom skladba Živka Ključe.

Dok mo. Ključe otvara glazbeno blago iz minulih vremena, istaknuo je o. Karačić, za slike (12 grafičkih listova) umjetnice Radić-Markotić dodao je da su vješto ukomponirane geometrijske cjeline u kojima se ritmički izmjenjuju ravnomjerno tonirana i strogo omeđena polja. Govoreći o prožimanju zvukovno-glazbene ponude s onom vizualno-likovnom i obrnuto, ustvrdio je da je taj dvojac Ključe i Radić-Markotić suvremenom čovjeku, koji je zaoкупljen tehnološkom slikom svijeta, ponudio sakralno ostvarenje »kojim ispovijedaju vjeru da se ono božanstveno u umjetnosti i ono umjetničko u teologiji prožimaju i dopunjuju«. Prema o. Karačiću, riječ je o autentičnom duhovnom i umjetničkom izrazu dvoje umjetnika te o sretnom susretu umjetnosti i duhovnosti.

»Slikarica u mapi nudi slikarsku priču u malom i velikom formatu, uvijek dobro razrađenu, postavljenu i izvedenu, bez obzira na to jesu li u središtu njezine pozornosti glagoljska slova ili biblijske osobe«, dok je svaki slikarski, kao i glazbeni list »natopljen« glazbom mise, napisao je Stjepan Šešelj u popratnom katalogu. (M. C.)

Glas Koncila, 15/2010, str. 27

SJEĆANJE NA IVANA PAVLA II.

»Santo subito – Sjećanje na Ivana Pavla II« – naslov je knjige

novinara Hrvatskoga katoličkog radija (HKR) Domagoja Pejića koja je u prigodi 5. obljetnice smrti pape Wojtyły predstavljena u četvrtak 25. ožujka u Tribini grada Zagreba na Kaptolu. Osim autora, na predstavljanju su govorili nekađašnji ravnatelj HKR-a mr. Robert Šreter i Stjepan Lice, pjesnik i publicist. Predstavljanje su pjevanjem upotpunili članovi zbora mladih »Totus tuus« župe Uznesenja Marijina u Stenjevcu.

Ostvarenje, obogaćeno fotografijama, objavio je nakladnik »Via Memoriae«. Sadrži 110 stranica na kojima autor nema namjeru sustavno predstavljati život i osobu Ivana Pavla II, nego mu je »više stalo do neposrednosti, do iskaza osobnog doživljaja, koji utemeljuje na nizu zgusnuto navedenih i isprepletenih podataka« o njemu. Pejićevo suzdržano izrečeno osobno ganu-

će Ivanom Pavlom II. »obogaćuje knjigu, omogućuje njezino osobno iščitavanje i uvodi u otkrivanje svetosti koje smo svi dionici«, zapisao je u predgovoru Stjepan Lice.

U 17 poglavlja autor Pejić, kao novinar i svjedok života i djelovanja pape Ivana Pavla II. u Hrvatskoj, služeći se objavljenim biografskim i drugim izvorima o njegovu djelovanju, ispisao je više od svojih sjećanja na velikana koji je obilježio svoje vrijeme. Prateći Ivana Pavla Velikoga od izbora za Petrova nasljednika koji je došao »iz daleke zemlje«, preko atentata u kojem ga je očuvala Marija, kojoj se osobno sav predao, preko neprocjenjivo važnih doprinosa u povijesti svijeta, odnosa među religijskim zajednicama, autor je opisao i osobitu blizinu Ivana Pavla II. Hrvatima i Crkvi u hrvatskom narodu.

Ta mala, ali vrijedna knjiga, neka bude podsjetnik na velika čovjeka kojega treba pamtiti, a puno više treba ga nasljedovati, poručio je mr. Šreter. (mc)

Glas Koncila, 15/2010, str. 28

»POSljednja večera« NA TRGU

Na središnjem gradskom trgu u Zagrebu, Trgu bana Josipa Jelačića, postavljena je na Veliki četvrtak, 1. travnja, izložba pod nazivom »Posljednja večera«. Riječ je o hiperrealističkoj sceni Isusa Krista i njegovih dvanaest apostola u naravnoj dimenziji, a autor je

poznati svjetski i hrvatski umjetnik Zvonimir Mihanović.

Osim u Hrvatskoj, izložba je premijerno bila postavljena na glavnom trgu u Buenos Airesu u Argentini, gdje ju je, prema pisanju argentinskih medija, imalo priliku vidjeti više od dva milijuna ljudi. Organizator izložbe je Centar za obnovu kulture (COK), koji je stupio u kontakt s umjetnikom Mihanovićem te se iznjedrila ideja da se izložba postavi i u Zagrebu kako bi je mogao vidjeti što veći broj ljudi. Skulptura je napravljena od plastike, a teži 800 kg.

Da bi što zornije prikazao posljednju večeru Isusa Krista i dvanaest apostola, Mihanović je jedno vrijeme boravio u Izraelu proučavajući prilike, mentalitet i odjeću doba u kojem je Isus živio. Predsjednik COK-a Stjepo Bartulica istaknuo je da djelo potiče na razmišljanje te nikoga ne ostavlja ravnodušnim. O tomu svjedoči velik broj ljudi koji svakodnevno dolaze pogledati skulpturu, slikajući je i dodirujući je. U planu mu je dovesti izložbu u druge gradove Hrvatske, ali i u gradove izvan domovine. Prema riječima predsjed-

nika COK-a Bartulice, izložba će biti postavljena do 23. svibnja.

Zvonimir Leskovar

Glas Koncila, 16/2010, str. 27

MONAH I PRIJATELJ

Milan Pušec: »Od monaha do prijatelja. Duhovni put Charlesa de Foucaulda – brata Karla«, Kršćanska sadašnjost, 2009.

Autor Pušec, duhovnik u zagrebačkoj bogosloviji, u prvom izvornom djelu o bratu Karlu (Charles de Foucauld) na hrvatskom jeziku daje prikaz njegova molitvenog života polazeći od njegovih pisama i zapisa. Profinjenom teološkom analizom autor analizira Karlov duhovni put kroz molitvu: molitvu kao nutarnji govor, slušanje, gledanje ili kontemplaciju, slavljenje, predanje, proročku molitvu, značenje euharistije i Marijinu ulogu, ljubav i nježnost u molitvi, kao i plodove molitve. Polazište su mu najbitnije antropološke datosti osobnosti brata Karla koji nakon svoga obraćenja ide direktno k Isusu, u jednostavnosti, ljubavi. U knjizi je moguće izbliza pratiti kako je plod Karlove molitve hod prema konkretnoj pri-

jateljskoj, uzajamnoj solidarnosti. Evandeoske riječi kojim je nadahnut: »Što god učiniste jednom od ove moje najmanje braće, meni učiniste« razmatra i moli: »Daj da one preobrazu potpuno moj život.«

Čitatelja djelo »Od monaha do prijatelja« može ohrabriti da slijedi vlastiti put povratkom jednostavnosti u »pustinjama« postmodernog svijeta i našeg tranzicijom obilježenog društva. Naime, duhovnost Nazareta je duhovnost odnosa, prijateljstva koja se može živjeti u svim situacijama. Izražava se životom u Božjoj prisutnosti i s ljudima, dijeljenjem života, prijateljstva i solidarnosti. Autor ističe: »Njegova će smrt dokazati da je međuljudsko bratstvo, izraslo iz kontemplacije Božje riječi, dublje i jače od svih nacionalizama koji razdiru narode.«

U zaključnoj misli nalazi se i duboki smisao naslova knjige: »Tako je od monaha postao istinski prijatelj mnogih, a da nikada nije prestao biti monah koji kao prijatelj u svojim prijateljima traži Boga koji se utjelovio u Isusu Kristu.« (B)

Glas Koncila, 16/2010, str. 28

IZNIMNO SVJEDOČANSTVO

Vladimir Stanković (Vlado Stakor): »Biti svećenik po srcu Isusovu. Dnevnik jednog bogoslova bruća prije šezdeset godina 1949/50«, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2010,

»U svojoj 80. godini života i 54. misništva – a u proslavi Svećeničke godine – ovaj svoj dnevnik iz prve godine bogoslovije prije 60 godina posvećujem uspomeni tadašnjih poglavara i profesora u Bogoslovnom i Dječjačkom sjemeništu u Zagrebu« – ispisao je posvetu autor mons. Vladimir Stanković, jedan od najpoznatijih i najdjelatnijih hrvatskih svećenika, koji je objavom svoga bogoslovskog dnevnika zapravo vrlo ugodno iznenadio.

Knjigu je autor, koji se potpisao i kao Vlado Stakor, kako se tada i zvao (prezime je promijenio 1957. u Stanković), podijelio po mjesecima od listopada 1949. do uključno lipnja 1950, a svaki dnevnički zapis nosi točan datum. Predgovor pod naslovom »Jednostavno svjedočenje nedavne prošlosti« ispisao je bogoslovski kolega Živko Kustić, a dnevničkim zapisima dodani su najvažniji datumi odnosno podaci iz iznimno bogatoga života i djelovanja mons. Stankovića.

Sami dnevnički zapisi iznenađuju visokim stilom izražavanja, jasnoćom, bogatstvom rječnika i ideja – što je na izniman ponos ne samo autoru kao talentiranoj osobi nego i crkvenim zavodima, gimnaziji i sjemeništu, na formaciji koju su pružali. Zapisi, pisani bez namjere da budu objavljeni, iznenađuju također visokom sviješću autora – a riječ je o 20-godišnjaku – i o tada aktualnom društveno-

političkom stanju i o stanju u Katoličkoj Crkvi u Hrvatskoj i o važnosti svećeničke službe. Dnevnik je iznimno svjedočanstvo o stvarnosti pripravnika za svećeništvo koja je značila gotovo gladovanje, ali i iznimni idealizam, duhovnu izgrađenost koja je težila trajnom rastu i produbljivanju te o skrbi za boljitak Crkve. (I. M.)

Glas Koncila, 18/2010, str. 28

»ZA KRIŽEN«

U organizaciji udruge »Sunčani sat – Jelsa« bila je otvorena je u galeriji poslovnice banke »Volksbank« u Zagrebu do 5. travnja izložba fotografija »Za križen«, autora Paula Bunčuge iz Jelse. Autor izložbe, koju je otvorio generalni vikar Hvarske biskupije Stanko Jerčić, u galerijskomu prostoru izložio je fotografije o pučkoj pobožnosti »Za križen«, poznatoj hvarskoj procesiji koju je Unesco proglasio pokretnim kulturnim dobrom svijeta. Poznata procesija prvi se put spominje u dokumentu iz g. 1658. i kroz stoljeća je bila nadopunjavana i skraćivana s obzirom na liturgiju i napjeve, no već dugo vremena procesija nije mijenjala svoj oblik.

Autor izložbe još se od srednje škole bavio dokumentiranjem jeleskih običaja, te je upravo procesija »Za križen« odigrala veliku ulogu u njegovu daljnjemu bavljenju fotografijom. Premda svake godine fotografi iz različi-

tih novinskih agencija redovito izvješćuju o procesiji, mladi autor nikada nije dobio niti jedan uradak unatoč obećanjima dnevnih novina i časopisa. Uhvativši se fotoaparata, uspio je u slikama sačuvati veliko blago hrvatske baštine koje se neprekidno odvija iz godine u godinu. Veliku čast nošenja ferale u procesiji i pjevanja Gospina plača zamijenio je samozatajnim fotografiranjem pučke pobožnosti. Autorove je fotografije Ministarstvo kulture koristilo za stavljanje velebne procesije na popis svjetskih nematerijalnih kulturnih dobara pri Unesku, te su kao takve pridonijele populariziranju hrvatske višestoljetne baštine.

Jadran Bašić

Glas Koncila, 18/2010, str. 27

LEKSIKON FRANJEVACA

U Nadbiskupijskom pastoralnom institutu u Zagrebu predstavljen je u srijedu 12. svibnja »Hrvatski franjevački biografski leksikon«, jednosveščana monografija o franjevcima na hrvatskom povijesnom, narodnom i kulturnom prostoru. Leksikon, koji izlaže bogato franjevačko nasljeđe prikazujući prinose pojedinaca na vjerskom, crkvenom, kulturnom, prosvjetnom, znanstvenom, gospodarskom i političkom području, predstavili su predsjednik Vijeća franjevačkih zajednica fra Ivan Sesar, glavni ravnatelj Leksikografskog zavoda »Miroslav Krleža« Vla-

ho Bogišić, akademik Žarko Dadić te fra Emanuel Hoško koji je, uz fra Peju Ćoškovića i fra Vicka Kapitanovića, urednik leksikona.

Leksikon će svakome znatiželjniku poslužiti da lako pronađe željene podatke o ljudima i događajima u vremenu i prostoru jer sadržava podatke o životu i radu oko 2.000 osoba koje su kao pripadnici franjevačkih zajednica djelovale među hrvatskim pukom, a više nisu među živima. Članci se nižu abecednim slijedom od ABIC, Nicefor do ŽUPANIĆ, Franjo. Osobe, napose iz starijega razdoblja, uvrštene su prema obliku osobnoga, redovničkog imena bez drugih identifikacijskih oznaka ili uz oznaku mjesta uz koje su vezane podrijetlom ili djelovanjem.

Tekstovi su osmišljeni prema načelima biografskoga članka te

sadržavaju podatke o prezimenu i imenu, životu i djelovanju, ocjenu te bibliografiju u kojoj se zasebno navode autorska djela i literatura. U bibliografskom dijelu članka dvije su skupine naslova: u prvoj pod nazivom »Djela« donose se u načelu samo monografske publikacije koje su tiskane kao knjige, dok se u drugoj skupini pod nazivom »Literatura« donosi kraći ili iscrpniji popis onoga što je o pojedinoj osobi napisano. Članci su tematsko-kronološke cjeline te donose podatke o naslovljenoj temi, odnosno o osobi ulaznika smještenoj u vrijeme i prostor. (ms)

Glas Koncila, 21/2010, str. 27

ŽUPNI RAZGOVORI

U okviru Dana Ključa Brdovečkog kod Zaprešića predstavljena je u petak 4. lipnja u društvenom domu »Mihovil Krušlin« knjiga »Župni razgovori i razmišljanja«. Predstavljajući su bili: urednik knjige Nenad Piskač, urednik Glasa Koncila Ivan Miklenić, Branko Pilaš, prof. dr. Marko Samardžija te brdovečki župnik Vladimir Trkmić, priređivač i autor najvećega dijela knjige.

Knjiga, u izdanju Župe sv. Vida u Brdovcu, u prvom dijelu donosi opsežnije razgovore sa šestero angažiranih župljana, šestero prosvjetnih djelatnika, zatim razgovore sa znanstvenikom Markom Samardžijom, književnikom i komentatorom Nenadom Piskačem,

političarkom Marijom Anić-Le-
dinski, pjevačicom Verom Svobo-
dom, misionarkom u Nigeriji s.
Josipom Šprajc, stalnim đakonom
Marijanom Spehnjakom, domaćim
mladomisnikom Anđelkom Hor-
vatićem te župnikom Trkmićem.
Osim župnika Trkmića, koji je
priredio 15 intervjua, ostale inter-
vjue priredili su Mato Dukić, Nera
Spehnjak, Lidija Poleščak, Želj-
ko Blagus i Zlatko Šošarić. Bitni
su sadržaji intervjua: svjedočenje
osobne vjere, zauzetost za dobro
Crkve počevši od župe i njezinih
potreba, poštivanje obitelji, tradi-
cije i običaja, važnosti angažmana
vjernika laika, vrijednosti školstva,
obrazovanja i odgoja te važnost
Božića i Uskrsa.

U drugom su dijelu knjige
tekstovi župnika Trkmića o vjeri
u Europskoj Uniji, o sakralnim
objektima na području župe te uz
pretisak drevnog kajkavskog moli-
tvenika »Pobožnih molitveh...«, o
čemu je i tekst Mladena Debeljaka.
Treći dio posvećen je legendar-
nom brdovečkom župniku Mirku
Cigrovskom, o kojem su tekstove
napisali Andrija Kišiček, Mato Du-
kić, Mladen Debeljak, Marija Du-
kić i Matija Vlahovec. »Uvod« je
napisao župnik Trkmić, a »umjesto
pogovora« Božica Jakolić. Knjiga
na sebi svojstven način zaokružuje
jedno intenzivno desetljeće života
brdovečke župe.

B. Pilaš

Glas Koncila, 24/2010, str. 27

RUSKE IKONE

Izložba »Ruske ikone 15. do
20. stoljeća« otvorena je u utorak
8. lipnja u galeriji »Klovićevi dvori«
u Zagrebu kao uvod u zagrebačke
Dane ruske duhovne kulture koji će
se najesen nastaviti drugim kultur-
nim događajima. Na izložbi, koja
je ostvarena u suradnji s Državnim
muzejom i izložbenim centrom
ROSIZO iz Moskve te uz potporu
Veleposlanstva Ruske Federacije
u Zagrebu i hrvatskoga Ministar-
stva kulture, predstavljeno je 105
umjetnina iz zbiraka nekoliko ru-
skih muzeja. Izložene ikone i pred-
meti dolaze iz zbirke Kostromskoga
državnoga povijesno-arhitekturnog
i umjetničkog muzeja, koji je zašti-
ćeni nacionalni spomenik kulture,
zatim iz muzeja manastira Svetoga
Trojstva u Kostromi, Jaroslavlskoga
državnog muzeja te Dobrotvornog
fonda »Muzej ruske ikone«. Autori
izložbe su Jevgenij Berezner, Sve-
tlana Katkova i Svetlana Blaževska.
Izložba ikona, po riječima autorica
Blaževske, ne ograničava se samo na
likovnu umjetnost, iako je to naj-
važniji njezin dio, već predstavlja i
druge liturgijske predmete koje su
izradili tamošnji majstori, a sastav-
ni su dio bogoslužja i hrama. Iako
su prve ruske ikone nastale u 12.
stoljeću, Kostromska škola, koja
je predstavljena ovom izložbom,
datira najranije iz 15. stoljeća, no
većina sačuvanih djela potječe iz
17. stoljeća, iz razdoblja procvata
crkvene kulture u Rusiji kada su

se u potpunosti oblikovali stilovi i kanoni prikazivanja. Radovi kostromskih majstora predstavljeni na izložbi odlikuju se jednostavnošću i plošnim prikazivanjem oblika. Karakteristična im je snažna dekorativnost, temeljena na spojevi- ma boja, ornamentalnom crtežu i slobodnom pristupu kompoziciji. Izložba »Ruske ikone 15. do 20. stoljeća« u zagrebačkoj galeriji »Klovićevi dvori« može se razgledati do 18. srpnja.

Marija Pandžić

Glas Koncila, 25/2010, str. 27

ŽUPNIČKE PRISEGE

Stjepan Razum: »Vjeroispovijedi i župničke prisege Zagrebačke nadbiskupije od 1648. do 1997. godine«, Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije »Tkalčić«, Zagreb 2010.

Knjiga »Vjeroispovijedi i župničke prisege Zagrebačke nadbiskupije od 1648. do 1997. godine« uglednoga povjesničara dr. Stjepana Razuma, važno je djelo kojem je prethodilo dugogodišnje iščitavanje rukopisnih knjiga tzv. »Album parochorum«. Djelo se sastoji o redovitoga uvoda i zaključka te onoga središnjega dijela pod naslovom »Vjeroispovijedi i prisege«.

U uvodnome se dijelu obrađuje i ističu osobitosti župničkih prisega koje su se odredbom na Crkvenoj skupštini zajedničke Hrvatsko-ugarske države u Trnavi 1633. godine trebale polagati prema za-

jedničkom obrascu i da se kako obrazac tako i župnikov potpis, godina prisege i ime župe za koju je prisegnuo, čuvaju u knjigama u pojedinim Kaptolima. Trebalo je proći 15 godina da ta odredba u ondašnjoj Zagrebačkoj biskupiji zaživi. U uvodnom se dijelu još iznosi pregled izvornika koji je pod zajedničkim nazivnikom »Protocolla varia, br. 10a, b, c, d, e«. Nakon kratka zaključka i njegova prijevoda na njemački, engleski i talijanski jezik slijedi vrlo detaljno kazalo osoba, mjesta i pojmova.

Svaki vrijedan i ozbiljan istraživač povijesti zagrebačke Crkve zasigurno će s velikim zadovoljstvom posegnuti za tom knjigom jer se ponajprije više neće mučiti s iščitavanjem raznih zapisa u spomenutim rukopisnim knjigama i u velikom broju slučajeva neće više biti površnog, »oko godine«, navođenja graničnih godina službovanja pojedinoga župnika u nekoj župi. Knjiga je to koju valja preporučiti svakome župnome uredu s područja nekadašnje Zagrebačke nadbiskupije, a dijelom drugih biskupija čija su pojedina područja bila u sastavu Zagrebačke nadbiskupije.

Andelko Koščak

Glas Koncila, 33-34/2010, str.34

PROTIV TOTALITARIZAMA

Stjepan Tomislav Poglajen:, »Kršćanski personalizam«, Glas Koncila, Zagreb, 2010,

U 14. knjizi u nizu projekt-biblioteke »Hrvatska katolička baština 20. stoljeća«, pod uredničkim vodstvom dr. Ivana Šestaka, predstavljeni su Poglajenovi članci vezani uz duhovnost i domoljublje, antitotalitarizam te socijalnu misao. Njihova je nit poveznica kršćanski personalizam, pravac unutar povijesti filozofije 20. stoljeća koji je u središte zanimanja stavio osobu.

Poglajenova je retorika posve slobodna od prazna fraziranja. Njegovi napisi oslovljavaju Boga i čovjeka osobno: Boga u njegovoj uzvišenosti, svetosti, ljubavi te kao izvoru i uviru čovjekova života; čovjeka pak u njegovoj patnji, grešnosti, nedostatnosti, ali kao onoga koji teži prema Bogu – ispunjenju svojih čežnja. Na pozadini tih personalističkih silnica razumljiva je i njegova netolerantnost prema svim vrstama totalitarizama koje nedvosmisleno naziva: ateizam i antiteizam.

Stjepan Tomislav Poglajen (1906-1990) – katolički svećenik, mislilac, urednik, organizator te pobornik Katoličke akcije – bio je dugo vremena nakon Drugoga svjetskoga rata gotovo posve nepoznat hrvatskoj javnosti. No njegova misao i djelovanje zaslužuju da ih se upozna i dostojno vrednuje, čemu pridonosi i ta knjiga.

Osobito se istaknuo kao urednik isusovačkog časopisa »Život«, koji je uređivao u složenim političkim i crkvenim prilikama pred početak Drugoga svjetskog rata (1937-1941). U uređivačkoj je politici prokazivao sve ideologije koje se protive kršćanskom svjetonazoru, koji jedini promovira dostojanstvo ljudske osobe. Upozoravao je i na nužnost snažne socijalne osjetljivosti Crkve. Svoje socijalne nazore, još i danas suvremene i političke, iznio je u spisu »Temeljni obrisi ljudskoga poretka«, objavljenih i u ovoj knjizi. (ip)

Glas Koncila, 36/2010, str. 23

BOGATSTVO IZ »NEMOGUĆIH UVJETA«

Darko Vlahović: »Pustinja Blaca – Moć malih svjetova«; nakladnik: NETGEN d. o. o.; Zagreb, 2010.

Darko Vlahović podario je hrvatskoj i svjetskoj kulturi vrijednu knjigu o Pustinj Blaca, iznimnoj vrijednosti hrvatske baštine, koja čeka upis na UNESCO-ovu listu svjetske kulturne i duhovne bašti-

ne. Knjiga »Pustinja Blaca – Moć malih svjetova« pomoći će da to kulturno, duhovno i gospodarsko »čudo na Braču« bude »upisano« u svijest ljudi.

Za sve što je u Blaci ostvareno tijekom četiri stoljeća uistinu nema prikladnije riječi od »stvaranje«, jer sve što je urađeno započeto je od ništice, od nemogućih uvjeta za preživljavanje, na što upozorava i sam naziv »pustinja«. Došavši u pusti prostor 1550. godine, u kraj koji se nalazio daleko od naselja, bez staza i putova, koji je bio krševit i bez plodne zemlje, redovnici glagoljaši su radom svojih ruku, koji je bio prožet obiljem duhovnosti, pusti krajolik ubrzo pretvorili u ugodno mjesto za življenje, ne samo za sebe nego i za članove šire zajednice. Razvili su vinogradarstvo, maslinarstvo, voćarstvo, stočarstvo i pčelarstvo, a svoje su proizvode u velikim količinama izvozili, trgujući vlastitim brodovima. O postignućima na kulturnoj i duhovnoj razini svjedoči ostavština i dokumenti iz kojih se doznaje da je u Pustinji Blaca postojala bogata knjižnica, pinakoteka, tiskara, škola za djecu susjednih naselja, koju je u jednom razdoblju pohađalo 47 učenika, te tiskara, u kojoj je prva knjiga tiskana 1895. Don Niko Miličević ml. je početkom 20. stoljeća osnovao i opservatorij, za koji je nabavio poznati Bremerov teleskop i 3.500 astronomskih knjiga. Taj svjetski poznati astronom i vrhunski inte-

lektualac otkrio je dva nova kometa i novu zvijezdu u zvijezdu Sacertae. Danas, kada se obilno piše i govori o globalizmu, odnosno o komunikacijskoj »umreženosti« svih područja našega globusa, uistinu nas začuđuje i zadivljuje da je jedan svećenik, znanstvenik iz Pustinja Blaca prije sto godina bio u kontaktu sa svim važnijim astronomskim zavodima u svijetu i od njih primao odgovarajuće publikacije.

Tin Kolumbić

Glas Koncila, 37/2010, str. 23

DRUGI NAŠ SVETAC

Ante Baković: »Naš Bogdan. Životopis sv. Leopolda Bogdana Mandića«, Pronatalitetni pokret »Jedno dijete više«, Petrova 47, 10000 Zagreb, tel. (01) 6158 691, faks: (01) 6158 687. Cijena: 140 kn.

Godine 1983. don Anto Baković je u Maglaju (Bosna i Hercegovina), vidjevši da o hrvatskom svecu Leopoldu Bogdanu Mandiću ne postoji djelo hrvatskoga autora, izdao knjigu pod nazivom »Naš Bogdan«, s podnaslovom »Životopis sv. Leopolda Bogdana Mandića«. Radilo se o knjizi koja se sastojala od triju poglavlja iz života i djela toga hrvatskog sveca – od rođenja i Herceg Novog do Padove i smrti.

Danas Baković živi i radi u Hrvatskoj te je, ponukan sve većim štovanjem toga našeg sveca i njegovom mišlju vodiljom o pomirenju među ljudima, shvatio kako bi i

na ovom prostoru bio potreban jedan takav životopis sv. Leopolda, posebice gledajući vrijeme u kojemu živimo i sve poteškoće i probleme kojima je današnji čovjek opterećen.

Stoga je, naslanjajući se na svoje maglajsko izdanje knjige otprije 27 godina, odlučio izraditi novu knjigu istoga naziva (»Naš Bogdan«), ali ovaj put od pet poglavlja. Prva tri poglavlja ponovno obrađuju životopis sv. Leopolda Bogdana Mandića. Četvrto je poglavlje posvećeno maglajskom svetištu sv. Leopolda (Maglaj, BiH), prvoj novosagrađenoj i posvećenoj crkvi u čast sv. Leopoldu u Hrvata. Peto poglavlje donosi prikaze svih (49) župnih crkava, kapela i filijalnih crkava u čast sv. Leopolda Bogdana Mandića (drugoproглаšenoga hrvatskog sveca) na prostoru cijele Crkve u Hrvata (Hrvatska/Europa/svijet).

Knjiga se sastoji od 295 stranica i 182 fotografije u boji te predstavlja jedinstveno djelo o tome hrvatskom svecu, ali i o gotovo 50 njemu posvećenih sakralnih građevina. (N)

Glas Koncila, 39/2010, str. 23

POVIJEST I INTIMA

Retrospektivna izložba Vladimira Herljevića »Skulpture« otvorena je 15. rujna u Gliptoteci HAZU-a u Zagrebu. Herljević (rođen 1930. u Varešu), autor niza portreta i bliski suradnik i nasljednik

tradicije Augusta Augustinčića te Frane Kršinića, predstavljen je na izloži sa svojih pedesetak djela. Izložene skulpture, ponajviše inspirirane ženskom ljepotom i senzibilnošću, npr. Na hridi, Usnula, Razočarana, Sram, Na suncu, Pokajnica, Jaka žena, itd., izrađene su u mramoru, granitu, bronci i poliesteru. Kipar, koji se istaknuo i kao stručnjak u restauraciji zagrebačke katedrale te je autor obnove zapadnog portala crkve sv. Marka na Gornjem gradu u Zagrebu, poseban naglasak stavlja na nježnost kojom odiše odnos majke i djeteta te sklad ženskog pokreta u njezinim svakodnevnim ritualima, npr. u djelima: Pletem se, Poslije kupanja, Buđenje, Majka i dijete... Na izložbi se, između ostaloga, mogu vidjeti i impresivne biste fra Grge Martića, Augusta Augustinčića te kardinala Franje Kuharića, a izložene su i figure Miroslava Krležu.

Na otvorenju 15. rujna predstavljena je monografija o Herljevićevu životu i radu autorice likovne kritičarke Marine Baričević, koja je na otvorenju izložbe uz ostalo rekla: »Kada bih morala ukratko obilježiti, završno, kiparsku posebnost ovoga opusa, rekla bih: ishodi iz radišnosti, zanatske kompetencije, iskustva i skromnosti... Kao kipar dao je osobni stvaralački doprinos maloj plastici i spomeničkoj monumentalnosti, plaketnoj umjetnosti i obnovi baštine, sakralnoj

dekoraciji i plastici... U bogatom Herljevićeve kiparskom panoptikumu zrcali se povijest našim prostora i intima života: ratovi, maršali, borci, sveci, umjetnici, ljubav, naga tijela u ljepoti opuštenosti...«

Marina Babić

Glas Koncila, 39/2010, str. 23

HRVATSKI KONVENTUALCI

Monografija »Veličina malenih« s podnaslovom »Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca« predstavljena je u srijedu 29. rujna u samostanskoj dvorani sv. Franje na Svetom Duhu u Zagrebu. Objavljena je u izdanju provincije, a priređena u suradnji s Institutom za povijest umjetnosti u Zagrebu. U predstavljanju su sudjelovali: fra Lju-

devit Maračić, urednik knjige, dr. Milan Pelc, ravnatelj Instituta za povijest umjetnosti u Zagrebu, fra Nikola Mate Roščić te prof. Tonko Maroević. Kroz program dobro posjećenog skupa vodio je fra Ivan Bradarić, a u glazbenom dijelu nastupio je Ad hoc ansambl »Lukačić« iz Zagreba pod ravnanjem prof. Marija Penzara.

Ostvarenje, velikoga formata, na više od 300 stranica, podijeljeno je u četiri poglavlja. Prvo i najopsežnije poglavlje napisao je o. Roščić, a predstavlja povijest provincije od dolaska franjevac do novijega doba. U drugoj cjelini, »Knjižnice i arhivi«, o. Maračić prikazao je bogatu knjižničnu baštinu i arhive povijesnih hrvatskih samostana. Dio o franjevcima konventualcima i glazbi u Hrvatskoj obradio je Ennio Stipčević prikazavši njihov nezaobilazan doprinos na području glazbe u povijesti hrvatske kulture. Posljednja cjelina donosi iscrpan prikaz samostana koji pripadaju provinciji (13). Uz vrijedne tekstove sedmero autora važnu sastavnicu knjige čine i brojne fotografije.

Djelom se nastojalo prikazati važnije povijesne trenutke u životu provincije franjevac konventualaca na hrvatskom tlu kao i njezinu ulogu u nastanku, rastu i mijenama hrvatske kulture i umjetnosti, istaknuo je, među ostalim, provincijal Maračić. Prema riječima urednika Pelca, monografija je zamišljena

kao podsjetnik na sva važna mjesta, ljude, događaje i ostvarenja u kojima se kroz osam stoljeća taložio duhovni i kulturni identitet provincije. (MC)

Glas Koncila, 41/2010, str. 23

PROMICANJE NAŠE KULTURE

Uz potporu Odbora za obrazovanje, znanost i kulturu Hrvatskoga sabora te Vijeća HBK-a za kulturu, Ministarstva turizma i drugih pokrenuo je »Stella film« d.o.o. iz Zagreba filmski projekt pod nazivom »Hrvatska kulturna baština« s ciljem da se integralno prikaže cjelokupan razvoj, kulturnopovijesna važnost, likovna kreativnost i umjetnička vrijednost hrvatske likovne i umjetničke baštine. Projekt predviđa osam dokumentarnih filmova o kulturnoj baštini Hrvatskoga zagorja, Istre, Slavonije, Dalmacije i Kvarnera, a koji su znanstveno utemeljeni, valoriziraju kulturnu baštinu i omogućuju važan doprinos razvitku turizma.

Dosada su završeni i u obliku DVD-a dostupni filmovi: »Crkve i dvorci Hrvatskog zagorja«, »Kulturna baština Istre«, »Istra iz zraka« i »Kulturna baština Slavonije«. Svi ti kulturološki filmovi dostupni su, osim na hrvatskom, također na engleskom i njemačkom, a filmovi o Istri i na talijanskom jeziku. Cijeli projekt, koji je djelo producenta Branka Borčića i suradnika, pruža

i veoma važan edukacijski aspekt te bi bilo poželjno da ga upozna što više TV-gledatelja, osobito onih mlađih. (I. M.)

Glas Koncila, 42/2010, str. 23

ŽENE I MILOSRĐJE

»Žene danas na tragu sv. Elizabete« – naziv je međunarodne izložbe fotografija koja je, nakon Vukovara, otvorena u ponedjeljak 11. listopada u zagrebačkim prostorijama Hrvatske paneurop-ske unije. O izložbi, u organizaciji »Hanns Seidel Stiftung« i »Maria Pawlowna Gesellschaft«, govorila je prof. Nevenka Nekić, dopredsjednica HPEU-a.

Izložba predstavlja dio mađarsko-njemačko-poljskog intervju-fotoprojekta »Na tragu svete Elizabete«, cilj kojega je afirmacija nenasilja i dobrote. Zbirici fotografija žena iz šest zemalja pridruženo je i 10 fotoportreta žena iz Vukovara, na čelu s Ružicom Marić, ravnateljicom vukovarskoga Gradskog muzeja. Fotografirane su i Terezija Biškup – sestra Damira, Alenka Mirković Nađ, Ljiljana Radobuljac, Danijela Stanković, Dijana Antunović Lazić, Dubravka Sabo, Mirjana Đermadi, Ana Matoš i Dragica Galić.

Budući da se sv. Elizabeta Ugarska, zaštitnicu kršćanskog karitasa, uvijek prikazuje s košaricom ruža ili komadom kruha, tako i te žene različite dobi, interesa i profesija, povezuje ruža koju svaka

ima u ruci. Ispod slika su ispisane i njihove životne poruke. Aktivistica Dijana Antunović Lazić zapisala je: »Kad radim, volim ili pomažem – uvijek to činim nesebično. Ne čekam da mi se uzvрати istom mjerom. Sve to uvijek dođe s druge strane!«

Ličnost sv. Elizabete nadahnula je stvaranje projekta Europski forum – Žene danas koji, prema riječima prof. Nekić, pokazuje da »Elizabetin način života, njezina humanost i milosrđe živi i danas«.

Ljiljana Tomić

Glas Koncila, 43/2010, str. 23

KARDINAL ŠEPER I DRŽAVA

Miroslav Akmadža: »Franjo Šeper: mudrošću protiv jednoulja«, Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije »Tkalčić«, »Otokar Keršovani«, Zagreb, 2009, 436 str.

Knjiga dr. Miroslava Akmadže o nadbiskupu Franji Šeperu doprinos je rasvjetljavanju njegove povijesne uloge u crkveno-državnim odnosima i sveukupnom položaju Katoličke Crkve u jugoslavenskom komunističkom društvu. Novost tog pristupa liku i ulozi nadbiskupa ističe sam autor u uvodu knjige napominjući da »tema ove knjige nije crkvena, tj. duhovna djelatnost kardinala Šepera, nego njegov odnos s državnim vlastima«. Akmadža je svoje istraživanje temeljio na sada dostupnim arhivskim izvo-

rima od kojih posebno ističe građu pronađenu u Hrvatskom državnom arhivu, u fondu Komisije za odnose s vjerskim zajednicama te u fondu Republičkoga sekretarijata za unutrašnje poslove, u dosjeima Službe državne sigurnosti i Uprave državne bezbjednosti. Korisnu izvornu građu za knjigu autor je pronašao i u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu, Nadbiskupskom duhovnom stolu, u cjelini Tajničkoga ureda nadbiskupa Alojzija Stepinca i Franje Šepera i njegove ostavštine. Za izradu knjige od velikog je značenja bilo i pisanje Glasa Koncila koji je sustavno pratio djelatnost kardinala, a čijim se arhivom autor služio.

Knjiga u šest središnjih poglavlja donosi kronološki pregled kardinalovih dužnosti, od ravnatelja Nadbiskupskoga bogoslovskog sjemeništa u Zagrebu i župnika zagrebačke župe Krista Kralja u Trnju

do predstojnika Zbora za nauk vjere u Vatikanu, pokazujući tako kontinuitet u njegovu odnosu s državnim vlastima. Urednik knjige dr. Stjepan Razum napominje da je »knjiga plod iščitavanja mnogih izvornih spisa i zapisnika razgovora između crkvenih i državnih dužnosnika« te je uvjeren da se radi o prvorazrednom povijesnom djelu.

Anita Posarić

Glas Koncila, 45/2010, str. 23

MISLI BL. MAJKE TEREZIJE

Nakladnička kuća »Verbum« predstavila je u utorak 9. studenoga u Nadbiskupijskom pastoralnom institutu u Zagrebu novu knjigu Majke Terezije »Gdje je ljubav, ondje je i Bog«. Na konferenciji za novinare o toj antologiji misli Majke Terezije govorili su Miro Radalj, direktor »Verbuma« te njihov glavni urednik Petar Balta. Ta knjiga svojevrsni je nastavak na potresnu knjigu »Dodi, budi moje svjetlo«, koja je u hrvatskom izdanju tiskana u čak 10.000 primjeraka. Tekstovi u knjizi preuzeti su iz dosada neobjavljenih privatnih izlaganja sestrama, različitih spisa i govora Majke Terezije, a izražavaju duhovno bogatstvo i razmišljanja te velike svete i uvjerenja o važnim pitanjima s kojima se suočavaju svi ljudi. Knjiga je podijeljena u pet središnjih tema: u prva dva poglavlja istražuje se tko je bio Bog za Majku Tereziju te kakav je bio njezin odnos s Isusom,

treće poglavlje donosi praktične primjere mnogih zapreka koje ljude sprečavaju da ljube, dok su posebno zanimljivi dijelovi knjige u kojima su nalaze pouke kako učiniti svoju vjeru djelotvornom te kako biti uzrok radosti drugima. Svakom poglavlju prethodi pregled tema predstavljenih u pojedinom odjeljku. Materijale za knjigu – koja je u izvorniku objavljena u povodu 100. obljetnice rođenja bl. Majke Terezije te je trenutačno najčitanija katolička knjiga na engleskom jeziku – pripremio je Brian Kolodiejchu, postulator za njezino proglašenje svetom, što knjizi daje još veću autentičnost jer donosi izvorne zapise. To duhovno štivo i meditacije – misli, poruke i pouke – progovaraju o univerzalnim i suvremenim temama te knjiga svakako može poslužiti kao sredstvo za upoznavanje bl. Majke Terezije, ali i vodič i putokaz u

svakodnevnim borbama i poteškoćama u duhovnom životu. (it)

Glas Koncila, 47/2010, str. 23

POD PLAŠTEM SV. MARTINA

U župnoj crkvi sv. Martina biskupa u Brezničkom Humu uoči blagdana zaštitnika župe u srijedu 10. studenoga predstavljena je monografija »Breznički Hum – župa zaogrnutá plaštem sv. Martina biskupa«, autora Roberta Ivančana. Nakon uvodnog pozdrava župnika i izdavača knjige Ivana Vragovića ml., knjigu je detaljno predstavio recenzent mr. Anđelko Koščak.

Istaknuo je da je ukoričena humska župna povijest podijeljena u čak 20 poglavlja u kojima se obrađuju prometne, zemljopisne i klimatske značajke te arheološka nalazišta Brezničkoga Huma, zatim posjednici pojedinih župnih mjesta. Dan je i povijesni pregled

župne crkve sv. Martina, opis kapela, poklonaca, pilova, špilja, križeva i raspela. U knjizi se može čitati o župnoj nadarbini, groblju, o župnicima župe, svećeničkim i redovničkim zvanjima, o znamenitim osobama u župi. Čitatelj kroz monografiju upoznaje vjerski župni život, ali i povijest školstva te povijesne crtice o naseljima koja danas pripadaju župi sv. Martina. Pri kraju knjige objavljen je popis prezimena obitelji od kraja 18. do 21. stoljeća, popis kurija, marofa i ostalih važnih građevina u župi. Zasebna poglavlja posvećena su društveno-humanitarnim djelatnostima, narodnim običajima te poginulim i nestalim osobama u 20. stoljeću. Monografija uz obilje teksta na 331 stranici donosi velik broja fotografija, kao slikovni vodič kroz vrijeme, od početaka župe u 18. stoljeću do danas. Nakon sažetaka na njemačkom i engleskom jeziku ispisana je i opsežna bibliografija koja je korištena pri prouci župne povijesti Brezničkoga Huma. Autor, 24-godišnji diplomirani teolog Robert Ivančan, izrazivši radost što je svojoj župi i mjestu darovao ukoričenu povijest, zahvalio je svima koji su mu pomogli u realizaciji projekta kojem je uvodni prigodni tekst napisao bjelovarsko-križevački biskup dr. Vjekoslav Huzjak.

Tanja Baran

Glas Koncila, 48/2010, str. 28

DJELO NA PONOS JANJEVCIMA

U dvorani kapucinskoga samostana sv. Leopolda Bogdana Mandića u zagrebačkoj Dubravi u nedjelju 5. prosinca predstavljena je knjiga dr. Mate Kolića: »O raspravi između Erazma i Lutjera o slobodnoj volji«, povodom njegova 90. rođendana. O knjizi, autorovu doktorskom radu na Papinskom sveučilištu »Urbaniana« iz g. 1948, govorili su: dugogodišnji ravnatelj hrvatske inozemne pastve mons. Vladimir Stanković, u ime nakladnika direktor Glasa Koncila Nedjeljko Pintarić i jedan od recenzenata – dr. Juraj Kolarić.

Riječ je o teološkom sučeljavanju dvojice duhovnih i intelektualnih velikana svojega doba, sv. Erazma Rotterdamskoga i Martina Luthera, začetnika reformacije,

oko temeljne teze protestantske teologije – ljudskoj slobodnoj volji. Luther ju je prilično jasno nijekao smatrajući da se čovjek, iskvaren istočnim grijehom i opterećen požudom, može spasiti samo Božjom milošću, što je Erazmu u duhu katoličke teologije bilo neprihvatljivo. »Mate Kolić u svom doktorskom radu« – istaknuto je u recenziji – »prikazuje svu dinamiku tog sukoba, znanstveno, argumentirano i zanimljivo. U hrvatskoj teološkoj literaturi ovo djelo predstavlja prvi i pravi pionirski pokušaj da se prodre u to osjetljivo teološko pitanje...«

U drugome dijelu knjige prikazan je životni i svećenički put Mate Kolića, od rođenja g. 1920. u Janjevu, preko služenja hrvatskome iseljeništvu u Novome Zelandu od 1952. do 1997. do smrti u Šibeniku 2006. Zbog njegove silne ljubavi prema rodnome mjestu i Hrvatskoj, objavljena je knjiga na ponos svim Janjevcima, rečeno je na predstavljanju, posebice Mateju Glasnoviću čije su zasluge za objavljivanje knjige istaknuli svi predavači.

Nazočnima se obratio i, u ime izdavača, predsjednik Udruge »Janjevo« Josip Dodić, program je vodio ravnatelj Hrvatskoga katoličkog radija Zvonimir Ancić, a u glazbenome dijelu nastupila je Klapa »Janjevo«. (S. B.)

Glas Koncila, 50/2010, str. 23

ANĐELI ŠAPUĆU SRCU

Izložba slika akademske slikarice i pjesnikinje Edit Glavurčić »Moji anđeli« otvorena je u srijedu 8. prosinca u Knjižnici Vladimira Nazora – Čitaonici Kuštošija u Zagrebu. Podsjećanjem na tradicionalne kršćanske molitve anđelima čuvarima izložbu je otvorila Ankica Ivanjek, koordinatorka ogranka Knjižnica i čitaonice Kustošija.

Tridesetak izloženih radova naslikani su u posljednje dvije godine. Rađeni su slikarskom tehnikom ulja na platnu. Autoričina osjećajnost i produhovljena osobnost odražava se u likovima pojedinih anđela. U periodima traženja vlastitog umjetničkog izraza izabrala je anđele izabrala za najdraži slikarski motiv i nepresušan izvor nadahnuća. Sjećanja na odrastanje u kršćanskoj sredini uz molitve anđelima čuvarima, slušanje priča i bajki o astralnim bićima prenijela je na slikarsko platno. Anđeli su prikazani kao ženski likovi, smirena izraza lica, raskošnih krila. Obučeni su u haljine vedrih boja, s rukama prepunim rascvjetanih ruža, ljiljana, hortenzija, zrelog voća i plodova prirode.

Stihove iz autoričine zbirke pjesama »Anđeli šapuću srcu« recitirala je knjižničarka Renata Mindžić: »Prihvati s radošću velike i male darove koje ti šalje nebo u anđelu Božje milosti.« U anđelima nema nemira, zla niti poroka suvremenog svijeta, oni pozivaju na dobro i zahvalnost. Božanska smirenost i

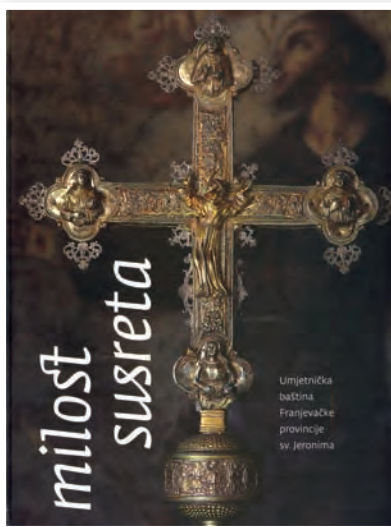
ljepota anđela upućuju na potrebu mira i sklada među ljudima, a njihova uzvišenost i dostojanstvo simboliziraju ljudsku potrebu za ispunjenim životom.

Renata Tatara

Glas Koncila, 51/2010, str. 23

MOST DIJALOGA

Samostalna izložba akademskog kipara i medaljara Damira Mataušića pod nazivom »Credo« otvorena je u galeriji »Forum« u Zagrebu u četvrtak 16. prosinca. Sa 18 izloženih djela Mataušić se predstavio u novoj dimenziji. Koristeći tehniku luminiranih poliforma, stvorio je novi način umjetničkoga izričaja kroz reljefe i male plastike. Mnoštvu posjetitelja, među kojima je bio i ministar kulture Božo Biškupić, obratio se voditelj galerije Milan Bešlić rekavši da mu je zadovoljstvo upravo sada, pred Božić, otvoriti izložbu kršćanskog ciklusa Mataušićevih radova. S oduševljenjem je Mataušića predstavio kao nastavljača velike hrvatske kiparske tradicije u maloj plastici, te nasljednika njezina najistaknutijeg predstavnika, akademika Želimira Janeša. Nedjeljko Pintarić, direktor medijskog pokrovitelja izložbe – Glasa Koncila, istaknuo je uz ostalo: »Povod našega susreta je veliko zajedništvo života, koje je i prikazano na jednoj od izloženih plastika.« Rekao je da autor tim ciklusom pokazuje umijeće prepoznavanja društvenih kretanja u poimanju

života i zajedništva s drugima, te da »Mataušić suvremenoj civilizaciji nudi most dijaloga upozoravajući na život kao najvrjedniju krepost čovječanstva. On u svojim djelima propitkuje one životne stavove koji imaju trajno značenje u svim društvima. Otvorenje izložbe svojim je izvedbama uvećao zagrebački Oktet bogoslova.

Vladimir Preselj

Glas Koncila, 52/2010, str. 33

FRANJEVAČKA RIZNICA

Izložba »Milost susreta – Umjetnička baština Franjevačke provincije sv. Jeronima« otvorena je u četvrtak 16. prosinca u Galeriji »Klovićevi dvori« u Zagrebu, u organizaciji Galerije »Klovićevi dvori« i Franjevačke provincije sv. Jeronima iz Zadra. Naziv izložbe upućuje na obljetnice 800 godina od dolaska sv. Franje na hrvatsku obalu i utemeljenja prosjačko-

propovjedničkog reda sv. Franje Asiškoga. Ministar kulture Božo Biškupić otvorio je izložbu, a fra Josip Sopta, provincijal Franjevačke provincije sv. Jeronima, pozvao je mlade ljude da shvate privlačnost franjevačke karizme i evanđelja.

Pojedine tematske cjeline izložbe s autorima, akademikom dr. Igorom Fiskovićem, fra Josipom Soptom, Zoraidom Demori-Staničić i drugima, govore o ulozi franjevaca u gradnji i čuvanju duhovnosti okruženja u kojima su proživjeli burna stoljeća. Izlošci potječu iz crkve Navještenja Marijina na Košljunu, iz samostana sv. Jeronima u Zadru, samostana na Poljudu, samostana male braće u Dubrovniku i mnogih franjevačkih crkava i samostana u Istri i Dalmaciji. Umjetnička baština iz srednjega vijeka i renesanse sadrži tipološke grupe crkvene arhitekture. Dio izložbe posvećen je likovnoj baštini te provincije: iluminiranim rukopisima, kodeksima, literaturi za kor, antifonarima, gradualima i psaltirima. Raskoš srednjovjekovnog zlatarstva prikazana je u kaležima, piksidama, kadionicama, relikvijarima i liturgijskom posuđu.

Izložbom je kroz umjetnost na osebujuć način posredovana vjerska poruka, dojmljiv segment svega što je taj red ostvario kroz 800 godina djelovanja na hrvatskim prostorima.

Renata Tatara

Glas Koncila, 52/2010, str. 33

G. F. da Tolmezzo, oltarna slika Raspeća sa svecima iz 1505. Slika se nalazila na oltaru u Nadbiskupijskoj kapeli. Pred njom se molio bl. A. Stepinac kada je dva puta bio uhićen.

S. LINA SLAVICA PLUKAVEC

KATEDRALNI KRIŽNI PUT

Gradec i Kaptol, te posjedi prema Šalati gdje je uređena kaptolska Kalvarija na otvorenom

Uvod

Crkva je najveće otajstva našeg otkupljenja: muku, smrt i uskrsnuće Gospodina našega Isusa Krista od samih početaka slavila na najposebniji način. Prvotno se spomen-čin spasenja obavljao u iste dane i iste sate kad su se spomenuta otajstva stvarno dogodila. Tako se ustanovljenje euharistije slavilo četvrtkom navečer, svečanom misom večere Gospodnje. Petkom su se održavali obredi na spomen muke i smrti Gospodinove, a u subotu navečer je započinjalo svečano bdijenje, koje je svršavalo uskrsnim veseljem.

Pobožnost križnog puta nastala je spontano iz ljubavi i srdaca Isusovih sljedbenika i očevdaca, koji su duboko proživljavali Kristovu bol i obilazili mjesta njegove muke i otkupljenja. Prve hodočasnice na Isusov grob postale su, zajedno s anđelima, glasnogovornice Isusova uskrsnuća te, zajedno s apostolima, svjedokinja njegova Božanskog, uskrslog života, živog Krista među nama.

Odmah iza Isusove otkupiteljske smrti i uskrsnuća nastala je pobožnost križnog puta ulicama Jeruzalema, kuda je prolazio Isus noseći teški križ. Posebni program obuhvaćao je hodočašća na mjesta vezana uz događaje muke Isusove, zabilježena u evanđeljima ili predajom, pa su se oblikovala i posebno uređena mjesta, postaje za razmatranje i molitvu.

Križni put u Jeruzalemu započinjao je kod tvrđave Antonije – *Dar Pilat*, kuće Pilatove, u blizini jeruzalemskog hrama, gdje je Isus bio osuđen na smrt. U Isusovo vrijeme u tvrđavi je bio smješten rimski vojnički garnizon. Imao je zadatak bdjeti nad redom i mirom u hramu i u gradu. Mjesto suđenja Isusu zove se grčki *Lithostrotos*, što znači pločnik, koji se nalazio u dvorištu tvrđave. Za kršćane je to mjesto gdje je laž osudila Istinu, krivac Nevinoga, a Pravednik i Božanski Sudac bio je prepušten ljudskoj zloći i nepravednom sudovanju.

Put od tvrđave Antonije do Kalvarije, petnaest minuta mirna hoda, Isusu je bio naporan jer je bio izmučen gubitkom krvi, kao i bezgraničnim mučenjima kojima je mogao podleći još dok je nosio križ.

I danas se svakog petka u tri sata popodne u Jeruzalemu obavlja križni put, ulicom *Via Dolorosa*. Veliko zvono s crkve Sv. Spasitelja oglasi početak pobožnosti. *Kavas* udarcima metalnoga štapa o pločnik upozorava prolaznike da načine mjesto povorci koja moleći kreće ulicama do Kalvarije. Ona se u vrijeme Isusova križnog puta nalazila izvan gradskih zidina. Prema Mojsijevu propisu, smrtne kazne su se izvršavale izvan mjesta prebivanja ili tabora. Zato je i Isusa trebalo izvesti izvan Jeruzalema. Samo jedanaest godina nakon Isusove smrti Kalvariju su s okolnim krajolikom utvrdili novim zidom te je postala središtem povijskih događanja.

Obred pobožnosti križnoga puta u Jeruzalemu organizirali su franjevci, koji su darom Svete Stolice postali čuvari Svete Zemlje, a čiji je utemeljitelj, sv. Franjo, proživljavao supatnju s mukom Kristovom i sličnost s raspetim, zadobivši na svom tijelu Isusove rane. Budući da svi vjernici nisu imali mogućnost hodočastiti u Jeruzalem, na mjesta Isusova otkupiteljskog djela, pobožnosti križnog puta su se obavljale i u mjesnim crkvama, za što su bile zadužene franjevačke zajednice. Posebno se među franjevcima istaknuo propovjednik Leonardo Portomauricijski (1676. – 1751.). U jubilarnoj godini 1750. on je, 27. prosinca, podigao križ u rimskom Koloseju, mučeničkom mjestu prvih kršćana.

Papa Klement XII. (1730. – 1740.) objavio je, 16. siječnja 1731., godine breve *Exponi nobis*, kojim su se odredile teme, broj i redoslijed postaja križnoga puta. Ujedno je odobrio postavljanje postaja križnog

Katastarski plan na kojem se vidi još početkom 18. st. drveni križ na mjestu kapele Sv. Roka i Božji Grob Kaptolske Kalvarije

puta i u župnim crkvama, ali su ih nadalje postavljali i blagoslivljali franjevci.

Preporukom pape Benedikta XIV. (1740. – 1758.), Kongregacija za obrede objavila je dokument kojim potiče župnike na pobožnost i postavljanje postaja križnog puta u župne crkve. Tako se u 18. stoljeću proširila pobožnost s posebnim naglaskom nasljedovanja Krista: slijediti Krista izbliza u njegovu otkupiteljskom djelu. Kršćanstvu je time dana mogućnost zajedničkog hoda s otkupiteljevim djelom spasenja, razmatrajući o bezgraničnoj Božjoj ljubavi. To su zatim prenašali na umjetnička djela, kao i na druga područja susreta.

Križni put u Zagrebu

Isusov križni put postao je hodočasnički put svih naraštaja i svih mjesnih Crkvi. Hrvatska povijest je od najranijih početaka obilježena Kristovim križem. Kristov križ znak je sveopće Božje ljubavi i izvor svake milosti.

Hrvati su od svoga pokrštenja prije četrnaest stoljeća ugrađivali križ u svoj životni stil. Prvo slovo glagoljske abecede oblikovano je znakom križa. Višeslavova krstionica, taj simbol svjetlosnog procesa, oblikovan golgotском stvarnošću, ukrašena je križem. Zagrebačka katedrala je poznata po remek-djelima inspiriranim križnim putem, kao što je *Raspeće* A. Dürera, iz 1495., oltarna slika raspeća sa svecima G. F. da Tolmezza, iz 1505., te Božji grob, umjetnički izvezen u biskupskoj vezilačkoj radionici P. Petretića, s postajama križnog puta, iz 1659. godine. Posvuda su na svom putu hodočašćenja Hrvati podizali crkvice, hramove i obiteljske

domove u znaku križa. Hodočašća jeruzalemskim ulicama zamijenili su hodočašćenjima po hrvatskim proplancima, oblikujući kalvarijske postaje na sunčanim brežuljcima.

Križni put (*Via crucis*) na otvorenom spominje se u kaptolskoj ispravi već 1266. godine, uz crkvu Sv. križa u Dubičkom dekanatu. To je bilo područje Hrvatskog Kraljevstva, najnaseljeniji i najblagoslovljeniji kraj Hrvatske. Na tom području bilo je prije turskog pustošenja čak 25 samostana, koji su bili središte kulture i bujnog vjerskog života i domoljublja. Dubica je bila predstraža sisačkoj tvrđavi i kaptolskim posjeda, veoma važno uporište u obrani Hrvatske.

Zagrebački Križni put na Ksaveru vezan je uz događaje i zbivanja oko zagrebačke katedrale. Kad se zbog njenog utvrđivanja pred velikim opasnostima 1512. godine morala srušiti župna crkva sv. Emerika, koja je stajala ispred katedrale, od njezina građevnog materijala izgradila se crkva na području današnjeg Ksavera, koja se prozvala po novoizgrađenoj crkvi Dolina sv. Emerika. Početkom 17. stoljeća Isusovci su uz crkvicu izgradili svoj ljetnikovac. Grof Nikola Erdödy izgradio je isusovcima crkvicu sv. Franje Ksaverskog, koju je zagrebački biskup Juraj Branjug proširio (1748. – 1852.). Uz nju je isusovac o. Stjepan Benger uredio kalvariju na otvorenom (1732. – 1733.). Postaje križnog puta izradio je kao kapelice smještene među nasade u uređenome crkvenom parku francuskog tipa. Tijekom vremena križni put se obnavljao, u čemu je sudjelovao cijeli hrvatski narod, posebice u jubilarnim aktivnostima, te su i na postaje uklesani tekstovi iz cijele hrvatske povijesti.

Kaptolska Kalvarija na otvorenom

Uza zagrebačku katedralu od samih se početaka oblikovao kaptolski trg. Uz kanoničke kurije bili su uređeni vrtovi, a na sjeveroistočnoj strani katedrale bio je nadbiskupski vrt s ribnjacima.

Naselje ispod biskupskog sjedišta biskup Stjepan II. (1227. – 1247.) nazivao je *Villa Zagrabensis*. Zagrebačkom biskupu pripadalo je zemljište i južno i istočno od kaptolskog brežuljka, prema ispravi hrvatsko-slavonskog hercega Andrije koju je potvrdio zagrebačkom biskupu Dominiku, iz 1198. godine.

Na predjelu današnje Šalate, uz park Ribnjak i ulicu Medveščak, gospodarstva su pripadala Zagrebačkom kaptolu. Tu su bile altarije, crkveni posjedi za održavanje crkvenih ustanova – Melinščak, Kamenjak, Vivat i Čeprek.

Na krčevinama toga sunčanoga brežuljka bili su zasađeni kaptolski vinogradi, usred kojih su se nalazile prostrane kuće, kurije ili ljetnikovci. Tu su se u suncem ogrijanoj prirodi družili posjednici i stanovnici te

uživali plodove marnih ruku. Vinograd su nadgledali pouzdani čuvari, vinciliri, koji su i stanovali u kurijama.

Vinograd treba njegovati, obrađivati i čuvati. Dragocjen vinograd ovisi o brižljivu, domišljatu i trajnu čovjekovu radu, kao i o ritmu godišnjih doba, uz povoljne vremenske uvjete. Osim tih karakteristika, vinograd u sebi sadrži tajnovitost. Njegov plod donosi radost i blagoslov. Isus se služi slikom vinograda čijeg su baštinika ubili glavari naroda (*Mk* 12, 6).

Smrt Sina, baštinika vinograda, otvara novo razdoblje Božjeg nauma. Isus uspoređuje Oca nebeskog s gospodarom koji vinograd povjerava pouzdanim vinogradarima i u njemu zapošljava radnike koji snose teret cjelodnevnog rada, kao i one koji u njega stižu posljednjeg trenutka. Štoviše, Isus se sam usporedio s pravim trsom, koji donosi rod dajući svoj život, lijući svoju krv (*Iv* 15, 9.13). Plod vinograda sakramentalni je znak prolivene krvi na križu i sredstvo je udioništva u Isusovom zajedništvu. Bez njegova zajedništva mi smo loze otrgnute od trsa. Vinograd je također slika plodnog jedinstva Krista i Crkve.

Na području današnje Novakove ulice i oko nje, prema Šalati, prostirao se veliki crkveni posjed, predij Listarsko, zasađen vinogradom, čije su vijugaste staze oblikovale križni put na otvorenom.

Na vrhu brežuljka nalazila se kapela sv. Roka, pa i danas zagrebačku Šalatu starije generacije nazivaju brdom sv. Roka. U kapeli su bili oltari sv. Roka, sv. Florijana i sv. Donata i biskupska stolica. Uz kapelu prema jugu nalazio se nadsvođeni Kristov grob, pokriven rezanim kamenom, s kamenim tornjićem.

U to se vrijeme u biskupskoj vezilačkoj radionici Petra Petretića (1648. – 1667.) izrađivao Božji grob, remek-djelo svjetske vezilačke umjetnosti te se i pobožnost križnog puta sve više usredotočavala u samoj unutrašnjosti katedrale.

Iako je kapelu sv. Roka i Kristov grob na otvorenom obnavljao biskup A. I. Mikulić (1688. – 1694.), kao i biskup E. Esterhazy (1708. – 1722.), koji je uz kapelu podigao i biskupski ljetnikovac (*curia nova episcopali*), kapela sv. Roka naseljavanjem je toga dijela Zagreba srušena 1792. godine, a građevinski je materijal bio upotrijebljen za izgradnju bolnice na Harmici, koja je za građanstvo otvorena 1804. godine. Božji grob na vrhu Kalvarije obilježen je tada samo drvenim križem, koji je vidljiv na katastarskoj karti iz toga vremena. Esterhazijev ljetnikovac vidi se još na Vrhovčevoj karti Zagrebačke biskupije iz 1822. godine.

Pobožnost križnog puta u zagrebačkoj katedrali

Vjernička pobožnost i duhovnost razmatranja muke, smrti i uskrnuća Gospodnjega, osim svakodnevnih obnavljanja nekrvne žrtve ili sv.

Albrecht Dürer, *Ulje na drvu*, oko 1495.

mise, sazrijevalo je u promatranju Kristova križnoga puta i prihvaćanju ljudske stvarnosti. Razmatrajući muku i križni put Isusov, temeljeno na evanđeljima, ispunjeno je boli i trpljenjem, ali s nadom u pobjedu. Isus želi baš u trpljenju biti bliz ljudima u svim ljudskim situacijama. Pobožnost križnog puta je iskrena i predstavlja Krista kao pravoga Boga, koji otkupiteljsko djelo temelji na trpljenju.

Svi crkveni obrednici zagrebačke katedrale ilustriraju se događajem otkupljenja na Kalvariji. Molitvenici su dopunjavani umjetničkim prikazima. Tako molitvenik *Ray Dusse* (*Hortulus Animae*), poznat po Marijinim zazivima, počinje sažetkom Isusova zemaljskog života, nakon čega se nastav-

lja cijeli izvještaj muke Isusove po Mateju, ilustrirano grafikom Isusova raspeća. Sve postaje križnog puta izvedene su iz evanđelja.

Za spomenuti molitvenik možemo reći da je djelo pučke teologije, nastao na tlu Zagrebačke biskupije, tiskan 1560. godine u Padovi, iz kojeg je molila Katarina Zrinska, supruga Nikole Zrinskog Sigetskog. Molitvenik je preteča i franjevačkom propovjedniku Leonardu Portomauricijskom, kojeg su podržala sva subraća kod pape Klementa XII., a koji je 1731. godine odredio teme, broj i redoslijed postaja križnog puta. I takva vjernička praksa je bila razlog da je papa Benedikt XIV. (1740. – 1758.) odredio pobožnost križnog puta i u župnim crkvama. Korizmena razmatranja u katedralama i župnim crkvama postale su nove kateheze i razmišljanja duhovnog ozračja u vrijeme pojačana liberalnog strujanja, odvajanja katoličkih škola od njihovih prvotnih osnivača, katedralnih i samostanskih uprava. Crkveno učiteljstvo je u 19. stoljeću prepoznalo tu metodu pastoralnog djelovanja i vjerskih aktivnosti te su korizmena razmatranja i propovijedi bile brižljivo organizirane i pripremane. Po papinoj želji, korizmeni propovjednici su prije korizme pohodili Svetu Stolicu, gdje su im bile predložene aktualne teme koje su se odnosile na tadašnje socijalne prilike i povijesne crkvene jubileje te je to bila prigoda

produblјivanja vjerskih i povijesnih sadržaja. Korizmene propovijedi u Zagrebu bile su raspoređene tako da su se održavale svaki dan u drugoj crkvi: u crkvi sv. Marka petkom u 18 sati, u crkvi sv. Marije subotom u 18.30, u crkvi sv. Petra, sv. Ivana i u franjevačkim crkvama nedjeljom u popodnevnim satima, u crkvi sv. Blaža srijedom u 18, u crkvi sv. Vinka četvrtkom u 16 sati.

U zagrebačkoj katedrali korizmene su se propovjedi održavale utorkom, prvotno u 17 sati, zatim u 16 sati, nakon vespera, koje su počinjale u 15 sati. Zato se i danas pobožnost križnog puta održava utorkom, nakon čega slijedi euharistija s korizmenom katehezom ili propovijedi.

Korizmene propovijedi u katedrali uvijek su bile dobro posjećivane. Rado su ih slušali zagrebački vjernici i intelektualci. Kako tada nije bilo postaja križnog puta, klupe po srednjoj lađi su bile prekrivene crvenim baršunom, sve do klecala s nadbiskupskim sjedalom. Korizmene pobožnosti najavilo je veliko zvono. Poslije propovijedi su klerici pjevali *Litanije lauretanske*, nakon čega je slijedio blagoslov. Katedralni korizmeni propovjednici služili su se umjetničkim ilustracijama, koje su bile isto tako tematski pripremljene. Osim umjetničkih reprodukcija propovjednici su zorno koristili i grafičke prikaze s postajama križnog puta koje su sadržavale razmatranja i molitve. Osim u Italiji, ilustracije i grafike križnog puta pripremle su se i u Beču, gdje je slikao M. Engelbrecht i u Münchenu (*Verlag »Ars sacra«*). Među njima se ističe umjetnička zbirka grafika heliografija, sa slikama muke Isusove, koja je i pjesničko djelo franjeva Egidija na njemačkom jeziku. Kolorirane umjetničke reprodukcije križnog puta potječu od: Corrada, *Isus na Maslinskoj gori*; Velasquesa Diega R. da Silve (1599. – 1660.), *Isus vezan uz stup za bičevanje*; Antonija van Dyka (1599. – 1641.), *Isus umire na križu*; Sebastiana Luciana del Piombo (1485. – 1547.), *Isus nosi križ*; Rogiala van den Waydena (1400. – 1464.), *Pietà*; Tiziana Vecceloa (1476. – 1567.), *Polaganje u grob*; Albrechta Dürera, *Oproštaj Isusa od svoje Majke*.

Početkom 20. stoljeća katedralni propovjednici su i sami slikali ilustracije za korizmene propovijedi, ili su naručili slike od poznatih slikara, poput raspela nad zagrebačkom katedralom i zgradom bogoslovije, s temperom na kartonu, 49 × 62 cm. Uz umjetničke ilustracije propovjednici su koristili i pjesmarice s prigodnim tekstovima, gdje je došla do izražaja muka Isusova. Godine 1944. zagrebački kanonik kustos Dragutin Hren napisao je knjigu *Korizmeni vjenčič*, o razmatranju muke Isusove prema *Žalostnim otajstvima Krunice*.

Za vrijeme Drugoga svjetskog rata Zagreb je također proživljavao svoju kalvariju, što se je ponovilo i pedesetak godina kasnije, kad je bilo

rušeno sve katoličko i hrvatsko. Napose su stradavale crkve i katoličke svetinje, zajedno s vjernicima, a posebno su prijetili zagrebačkoj katedrali.

Uoči Pepelnice, 22. veljače 1944. godine, u 11 sati, angloamerički saveznici bombardirali su središte Zagreba. Osim razaranja dominikanskog i franjevačkog samostana s franjevačkom crkvom na Kaptolu te oštećenja katedrale i kanoničkih kurija smrtno je stradalo i osmero dominikanaca. U franjevačkom samostanu su bila uništena i prikupljena sredstva za hrvatskog misionara u Jeruzalemu o. Ivana Frankovića. U središtu Zagreba poginulo je 78 vjernika, a više od stotinu ih je bilo ranjeno.

Zagrebački nadbiskup bl. Alojzije Stepinac, duboko potresen, javno je prosvjedovao, podsjećajući tadašnje moćnike da je hrvatski narod tijekom stoljeća bio na braniku kršćanskih ideala i kulture, čime je zadužio Europu i zbog čega mu je rimski papa Leon X. 1519. godine dao častan naziv »predziđa kršćanstva«, stoljećima krvareći da Europa može živjeti u miru, te je pozvao vjernike na molitvu za mir i svršetak ratnih zbivanja.

Točno mjesec dana prije toga strašnog bombardiranja, bl. Alojzije Stepinac proročki je predvidio da će se Zagrebu nešto strašno dogoditi te je, 22. siječnja 1944. godine, *Okružnicom br. 752/1944.* pozvao vjernike na pobožnost križnog puta u zagrebačke crkve, a da će ga on osobno predvoditi cijelu korizmu. Okružnicu je popratio riječima kako »Zagreb ulazi u najtežu godinu rata te nam se oči dižu Bogu koji jedini može utješiti, ojačati i ohrabriti ljudska srca«.

Poslijepodnevne pobožnosti u zagrebačkoj katedrali su se pomicale zbog ratnih neprilika, pa se je križni put obavljao u 18 sati. Sakristan prebendar s klericima je polazio od postaje do postaje, koje su bile obilježene križevima po stupovima katedrale. Između postaja pjevale su se kitice pjesme *Stala plačuć tužna Mati*. Nakon križnog puta slijedila je korizmena propovijed i zatim su se molile litanije, nakon čega je slijedio blagoslov.

Liturgijska gibanja po svršetku Drugoga svjetskog rata, kao i nove poslijeratne društvene prilike uvidjele su potrebu i prednost održavanja korizmenih pobožnosti, posebice obreda Svete sedmice u poslijepodnevni satima, prema praksi prvih kršćana. Papa Pijo XII. pažljivo je proučio novu situaciju i nove prijedloge i zahtjeve te je već 1951. godine odobrio obred uskrsnog bdijenja, prema praksi prve Crkve. Liturgijska obnova bila je dobro prihvaćena te su Komisija za obnovu liturgije i članovi svetoga Zbora za obrede i nadalje temeljito proučavali duhovna gibanja.

Tako su proširili obnovu cijele Svete sedmice, koja je zatim postala obvezatna, 25. ožujka 1956. godine, za cijelu Crkvu. Ujedno se brigom hrvatskih biskupa pripremao hrvatski prijevod obrednika, koji je bio dovršen i spreman i prije službenog završetka II. vatikanskog sabora.

Obnovljeni liturgijski obredi bili su usmjereni na aktivno sudjelovanje vjernika u obredima. Nadbiskup koadjutor Franjo Šeper pozvao je svećenike, *Okružnicom 934/1957.*, da vjernicima tumače pojedinosti i značenje obreda Svete sedmice. Naglašavao je kako je dobro vjernicima pružiti mogućnost da se osobno poklone križu, jer je to vrhunac obreda. Tu se je već ostvarila uzajamna pastoralna aktivnost predvoditelja obreda i vjernika, koji su na taj način aktivno sudjelovali u obredima. U takvim aktivnostima održavao se je i II. vatikanski sabor, koji je mogao samo potvrditi započetu vjerničku praksu.

Od 1970. godine nakon pobožnosti križnog puta u zagrebačkoj katedrali se umjesto blagoslova nastavlja euharistijsko slavlje, s korizmenom propovijedi prethodno određenog propovjednika. Za vrijeme pobožnosti križnog puta đakon u pratnji dvaju bogoslova, sa svijećama i vjernicima, polazi od postaje do postaje, dok drugi đakon moli razmatrajući dotične postaje u svetištu pred mikrofonom, a bogoslovi pjevaju kitice *Stala plaćuć tužna Mati* između svake postaje. To je bilo omogućeno još 1968. godine, kada je brigom nadbiskupa i kardinala Franje Šepera tvrtka »Strösser« obnovila razglas, koji je također obnovljen i 2008. godine, tako da se jasno može čuti iz svakog kutka katedrale. Pobožnosti križnog puta prisustvuju i svi bogoslovi, sa svojim poglavarima, te sudjeluju i pjevanjem.

Katedralni križni put

Zagrebački nadbiskup, bl. Alojzije Stepinac, proročkim i zauzetim pastirskim radom započeo je svoju nadbiskupsku službu. Osim utemeljenja Karitasa, osnovao je po tadašnjim zagrebačkim predgrađima nove župe, koje danas sačinjavaju središte Zagreba, čime je katehizirao tadašnje stanovništvo, koje se sve više doseljavalo na ta područja. Među velikim planovima bilo je uređenje prošteništa Marije Bistrice, gdje je uređivao Bistričku kalvariju, a imao je u planu izgraditi i hodočasničku baziliku, s popratnim vjerskim i kulturnim sadržajima. Budući da je te aktivnosti prekinuo II. svjetski rat, djelatnosti su se usmjerile na uređenje unutrašnjosti hodočasničke bazilike, gdje je planirao ostvariti vrijedna umjetnička djela, angažirajući hrvatske umjetnike, kojima je tako spašavao živote, sklanjajući ih u Marijino sklonište pred represivnim vlastima. Među velika djela ubrajamo i svehrvatsku akciju obnove Zvonimirove

katedrale, po Meštrovićevim nacrtima, u Biskupiji, kod Knina, i davanjem zvona s natpisom: *SVEMOGUĆEM KRISTU GOSPODINU, KOJI JE KROZ MNOGA STOLJEĆA NARODU HRVATA BIO JE-DINI VOĐA DAJE OVAJ ZNAK NA HVALU I VJEČNU SLAVU* te misom zahvalnicom cijeloga hrvatskog episkopata na starohrvatskom jeziku 1938. godine.

Ta hvala Trojedinom Bogu nastavljena je pripremama za slavljene jubilarne hrvatske svete godine povodom 13. stoljeća dokumentirane povezanosti hrvatskog naroda sa Svetom Stolicom (641. – 1941.) i pokrštenja Hrvata, što je dokumentirano glagoljskim tekstom u zagrebačkoj katedrali. To je bilo popraćeno angažiranjem tadašnjih hrvatskih blaženika i hodočašćenjem na njihove grobove te hodočašćem u Jeruzalem i postavljanjem oltara Nikoli Taveliću, kao i na grob bl. Augustinu Kažotiću u Luceru, kao i kasnijem uređenju blaženikove kapelice u prizemlju sjevernog zvonika, s njegovim moćima.

Sve te velike aktivnosti prekinute su velikim stradanjima tijekom II. svjetskog rata, dok je za samog bl. Alojzija Stepinca pravo dugotrajno mučeništvo započelo svršetkom rata. Komunistički mrzitelji uhitili su ga prvi put u svibnju 1945. godine i držali ga u pritvoru u Zagrebu, da se nije mogao zauzeti za stradalnike u Bleiburgu. Drugi puta je uhićen na istom mjestu, moleći se pred oltarnom slikom raspeća, 18. rujna 1946. godine, nakon čega se nikad više nije živ vratio u Zagreb.

U lepoglavskom zatvoru i u krašićkom zatočeništvu pratio je sva zbivanja i svojom patnjom i molitvom zauzimao se kod Boga za Hrvatski narod, kojemu je postao i svjetlo i kompas u komunističkom, bezbožničkom mraku, najvećem zlu 20. stoljeća.

Poslijeratne crkvene aktivnosti nastavile su se provoditi pojačanim crkvenim i vjerničkim aktivnostima. Papa Pijo XII. (1939. – 1958.) svečano je proglasio 1950. godine vjerskom istinom događaj Marijina uznesenja, a četiri godine kasnije slavila se stota obljetnica proglašenja dogme o bezgrešnom začeću. Godinu 1958. proglasio je Marijinom godinom povodom 100. obljetnice Lurdskih ukazanja.

Bl. Alojzije Stepinac u lepoglavskom je zatvoru, kao i u krašićkom zatočeništvu spremao prigodne propovijedi, temeljene na *Svetom pismu* i hrvatskoj povijesti, ali je radoznalo očekivao što će poduzeti Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu. Sa svoje strane, 1954. godine, obvezao je kiparicu Milu Wood da izradi model za oltar s čudotvornom slikom Majke Božje, s tadašnjim hrvatskim blaženicima i mučenicima. Kasnije okolnosti dovele su do postavljanja oltara iz kapele sv. Stjepana u Nadbiskupskom dvoru u katedralu, sa spomenutom čudotvornom slikom

Bogorodice, a u prizemlju sjevernog tornja 1964. godine uređena je kapela Hrvatskih blaženika, povodom 660. obljetnice imenovanja bl. Augustina Kažotića zagrebačkim biskupom. Za svibanjska razmatranja sastavio je propovijedi o lurdskim ukazanjima. Budući da je tada bilo zabranjeno spominjati blaženikovo ime, kanonik Nikola Borić ih je diskretno umnožio ciklostilom te su se njima služili svećenici. Razmatranja su objelodanjena u tisku 2007. godine, u izdanju Postulature bl. A. Stepinca i Vojnog ordinarijata, prigodom 150. obljetnice lurdskih ukazanja. Bl. A. Stepinac u razmatranjima je prikazao Marijinu suradnju s Kristovim otkupiteljskim djelom, što je bio poticaj za postavljanje brončanih postaja križnog puta u zagrebačkoj katedrali, 1959. godine. To se je ujedno uskladilo sa željom tadašnjega zagrebačkog nadbiskupa koadjutora Franje Šepera, koji je uz pastoralne aktivnosti u Marijinoj godini poticao svećenike neka se u svakoj crkvi pribavi i vidljivi, umjetnički i trajni znak Marijinog štovanja.

Svojim osobnim darivanjem pribavio je i postavio je u zagrebačku katedralu brončane postaje križnog puta pomoćni biskup Franjo Salis-Sewis, koji je od Stepinčeva uhićenja do 1954. godine bio ordinarij *sede imedita*, tj. vršitelj poslova Zagrebačke nadbiskupije u nemogućnosti obavljanja nadbiskupske službe bl. A. Stepinca.

Postaje su izrađene u obliku brončanih plaketa, promjera 14 cm, s reljefnim prikazima Isusova križnog puta te drvenim križevima, veličine 20 × 20 cm, s rimskim oznakama postaja iznad svakog medaljona.

Brončani medaljoni postavljeni su na središnjim katedralnim stupovima, od sredine srednje lađe, tako da su na srednjem stupu uza sjevernu lađu tri medaljona, uza stup kod propovjedaonice je samo jedan medaljon, a na stupu kod Kažotićeve kapelice su tri postaje. Simetrično je postavljeno daljnjih sedam postaja na stupovima na suprotnoj strani, između srednje i južne lađe.

Križni put započinje đakon, noseći križ uz dvije svijeće ispred glavnog oltara, obilazeći od postaje do postaje zajedno s vjernicima, dok u isto vrijeme čitač kod ambona na mikrofon razmatra i moli kod svake postaje, između kojih bogoslovi pjevaju kitice iz pjesme *Stala plačuć tužna Mati*. Križni put se prema opisanoj pobožnosti križnog puta u zagrebačkoj katedrali obavlja utorkom. Nakon pobožnosti križnog puta slijedi euharistijsko slavlje, s korizmenim razmatranjem, prema tradicionalnim korizmenim katehezama.

Događanja križnog puta reljefno su prikazana s trpećim Kristom u središtu brončanog medaljona. Likovi i križ plastično su i skladno raspoređeni, tako da potiču na razmišljanje.

I. Na prvoj postaji, gdje Isusa osuđuju na smrt, Isus stoji vezanih ruku s trnovom krunom na glavi s Pilatove desne strane. Pilat, sjedeći na povišenom postolju, pere ruke, uz pomoć poslužitelja, koji mu drži posudu.

Razmišljanje: Kriste, Hrvati ti ostaju trajno vjerni, prihvaćajući plodove tvoga otkupljenja tijekom 14 stoljeća krsnog saveza. U ovome tvom hramu, zagrebačkoj prvostolnici, vjerno su te slijedili zagrebački pastiri, s Božjim narodom, i upravljali ti uzdahe: »U tebe se, Gospodine, uzdam!«

II. Isus prima na sebe križ. Isus u stojećem, dostojanstvenom stavu, okrenut više lijevo, s trnovom krunom na glavi, pogledom usmjerenim prema nebu i rukama spremnim za prihvati, prima križ, koji mu predaje jedan od vojnika.

Razmišljanje: Sva hrvatska kultura prožeta je kršćanskim istinama i križem. Ti si nam, Kriste, bio jedini istinski vođa i učitelj tijekom naše mučeničke povijesti. Vodi nas i dalje, usprkos našim nedostacima, prema vječnosti.

III. Isus pada prvi put pod križem. Isus pada pod križem, držeći ga još snažno na desnom ramenu, podržavajući ga desnom rukom. Uz vojnika stoji zapovjednik, koji sve nadzire. U liku žene prikazana je spremnost za pomoć Isusu, što se izražava gestama i pokretima ruku.

Razmišljanje: Tijekom povijesti Hrvati su branili vrijednosti kršćanstva, kao i europske prostore, na kojima se za to vrijeme moglo mirno živjeti, za što ih je papa Leon X. nagradio, 1519. godine, nazivom »predziđe kršćanstva«. Gospodin poznaje našu bol i zato nam nudi svoju milost i naša povijesna iskustva da s Kristom pobjeđujemo.

IV. Isus susreće svoju Majku. Isus, stojeći uspravno, držeći križ na desnom ramenu, susreće svoju Majku sklopljenih ruku. Uz okomitu gredu križa, iza Isusovih leđa, prati ih zapovjednik, sa svitkom u ruci.

Razmišljanje: Marija je suotkupiteljica s Otkupiteljem. Gledajući sve muke i teškoće hrvatskog naroda, Gospodin nam je darovao svoju Majku za tješiteljicu i zagovornicu, kojoj hrvatski narod hrli u njoj posvećenim svetištima.

V. Šimun Cirenac pomaže Isusu nositi križ. Na kamenitom tlu stoji Isus s križem, noseći ga na desnom ramenu. Križ podržava desnom rukom, dok je okomita greda oslonjena o tlo, dijagonalno po medaljonu. Šimun Cirenac približio se Isusu i prihvaća križ za vodoravnu gredu, u nazočnosti zapovjednika i jednog vojnika.

Razmišljanje: Dok se je postavljao križni put u zagrebačkoj katedrali, bl. Alojzije Stepinac mučenički je provodio dane u krašićkom zatočeništvu. On je računao i na iseljeničke Hrvate da grade zajedništvo i brane hrvatski narod i kršćanske svetinje.

VI. Veronika pruža Isusu rubac. Klečeći na jednom koljenu, Veronika pruža Isusu rubac objema rukama, na kojem je već utisnut Isusov lik. Do njega stoje zapovjednik, vojnik i Šimun Cirenac.

Razmišljanje: Za duhovnost Europe potrebne su Veronike, da sa svojim obiteljima i redovničkim zajednicama te svojim domišljatim djelovanjem na vjerskom, kulturnom, prosvjetnom, socijalnom i zdravstvenom području čuvaju živote i štite i one još nerođene.

VII. Isus pada drugi put pod križem. Isus je pao drugi put, tako da se na koljenima objema rukama podupro dok ga pritišće teški križ. Šimun Cirenac nastoji ga pridići. Zapovjednik s vojnikom proračunato prate nastalu situaciju.

Razmišljanje: Spomenici četrnaeststoljetne hrvatske kršćanske kulture su hramovi, crkve, kao i obiteljska ognjišta, koja su odgojili kanonizirane svece i blaženike. Znamenite hrvatske kršćanske osobe oblikovale su i gradile kršćansku Europu od samih početaka, kojoj oduvijek s ponosom pripadamo.

VIII. Isus tješi jeruzalemske žene. Isus, uspravno stojeći, s križem na ramenima, obraća se jeruzalemskim ženama, koje sklopljenih ruku i s djecom u naručju suosjećaju s Isusovom patnjom, pod budnim okom zapovjednika.

Razmišljanje: Tješeći jeruzalemske žene, Isus poručuje da ne plaču nad njim, već nad zlima koja nas mogu zahvatiti ako se ne odupiremo. Treba djelovati tako da se otvorimo bogatstvu duha, istine, ljepote, solidarnosti i dobrote.

IX. Isus pada treći put pod križem. Isus je iznemogao od žeđi, patnji, mučenja i napornog hoda, noseći teški križ na izbičevanom tijelu, i posve je klonuo, ležeći na zemlji, poduprt još samo laktom desne ruke. Zapovjednik, držeći svitak u ruci, želi da Isus dođe živ do mjesta razapinjanja, pa naređuje vojniku da ga oslobodi grede koja ga pritišće. Prepoznaje se Šimun Cirenac, koji svojim pokretima pokazuje spremnost pridignuti Isusovo izmučeno tijelo i dokazati mu svoju blizinu.

Razmišljanje: Zagrebačka (nad)biskupija tijekom svojih devet stoljeća svjedočila je Kristovu vjeru, kršćansku kulturu i prosvjetu, prvotno u katedralnim i samostanskim školama, a zatim su one postale svenarodne ustanove, gdje se jača vjerna i nacionalna svijest, da nas Kristova patnja uzdiže i vodi uskrsnuću.

X. Isusa svlače. Vojnik skida Isusovu haljinu. S njegove lijeve strane Šimun Cirenac drži preko ruku Isusov plašt.

Razmišljanje: Tri velika zla dvadesetog stoljeća, materijalizam, ateizam i komunizam htjeli su ogoliti hrvatsku narodnu dušu. To sramotno svlačenje duha, podmuklo, bahato i organizirano provodio je komunistički sustav. Crkva u Hrvata nije se mirila takvim ogoljavanjem vjernika i razboritim je pastirskim djelovanjem nastojala sačuvati ljudsko dostojanstvo i hrvatsku nacionalnu svijest.

XI. Isusa pribijaju na križ. Križ je položen na kamenitom tlu Kalvarije. Vojnik i krvnik imaju već u tome praksu i čvrste čekice kojima će pribijati čavle kroz nježne Isusove ruke i noge.

Razmišljanje: I dalje europski moćnici pribijaju hrvatske branitelje, heroje i domoljube podmuklim prijevarama, političkim procesima i konstruiranim lažima u raznim sudnicama. Udarcima neistina i političkim presudama i konstrukcijama odzvanjaju prorokove riječi: »Probodoše mi ruke i noge, sve kosti izbrojiti mogu.« Malo stado sa svojim mučenikom vapije: »U tebe se, Gospodine, uzdamo!«

XII. Isus umire na križu. Pred Marijinim očima prinesena je Božanska žrtva. Krist je pretrpio sva zlostavljanja, umrijevši pribijen na križu. Još se vojnik sprema probosti mu srce. Pod križem je Isusova Majka, uronjena u Isusovu patnju, u istu patnju i istu ljubav za spas svijeta.

Razmišljanje: U vrijeme kada se komunističke maske zamjenjuju demokratskima, potrebno je da Crkva u Hrvata i dalje bude svijetla točka svom narodu, sa svojim pastirima, moliteljima u samostanima i obiteljima te moćnim zagovornikom bl. Alojzijem Stepincem.

XIII. Isusa skidaju s križa. Vjerni Isusovi prijatelji skinuli su s križa Isusovo mrtvo tijelo i predali ga Isusovoj Majci.

Razmišljanje: Marija postiže svoju puninu kao suotkupiteljica na Kalvariji. Ona trpi u svome majčinskom srcu s Otkupiteljem i prinosi gorku muku svoga Sina, zajedno sa svojom majčinskom supatnjom.

XIV. Isusa polažu u grob. Ostali su samo najvjerniji, koji Isusovo izmučeno tijelo polažu u grob.

Razmišljanje: Isusov križ Hrvati su izabrali za svoj znakovni katekizam i zavjetni znak da su s Kristom mnogo trpjeli te da im Bog jamči život i budućnost. U tom hodu prati ih zajedništvo Trojedinog Boga i Marije, Isusove Majke, s Petrovim nasljednikom, u jedinstvu Katoličke Crkve. Krist je otajstveno utjelovljen u hrvatsku povijest. Kristu smo se darovali i Krista raspetog i uskrslog na dar primili.

ZAKLJUČAK

Dokumenti Drugoga vatikanskog sabora naglašavaju da se sveopći Božji naum o spasu čovječanstva ne ostvaruje skriveno. Krist dovršava djelo otkupljenja očitujući svoju ljubav, žrtvujući se na križu, i želi da mu ljubav uzvraćamo. To se može najočitije izraziti suosjećajući s njim u otkupiteljskoj žrtvi u euharistijskom slavlju, kao i slijedeći ga na njegovu križnom putu.

Kristov križ je znak sveopće Božje ljubavi, znak pobjede i izvor svake milosti. Križ je postao razdjelnicom između starozavjetnog razdoblja i novozavjetnog hoda prema budućnosti, prema eshatonu. Apostol Ivan gledao je Isusa kako dostojanstveno i pobjedonosno stupa prema križu, jer je baš u tim trenucima osnivao Crkvu.

Zagrebački pastiri ostali su vjerni Kristovom nauku i njegovoj Crkvi, koja je učiteljica istine i koja nam ističe Blaženu Djevicu Mariju

kao suotkupiteljicu, jer je sudjelovala u Kristovoj otkupiteljskoj žrtvi na Kalvariji. U zagrebačkoj, Marijinoj katedrali, to su željeli izraziti utječući joj se i uspinjući se na Golgotu, slijedeći Krista izbliza. Blaženi Alojzije Stepinac u svom zatočeništvu i na vrhuncu svoga patničkog i mučeničkog života zauzeo se za postavljanje križnog puta u zagrebačkoj katedrali povodom 100. obljetnice Marijinih ukazanja u Lourdesu. To je bilo također i patničko vrijeme za hrvatski narod, kojemu je tada bilo onemogućeno komunicirati sa svojim nadbiskupom, čak i zabranjeno izgovoriti njegovo ime, pa su jedine učionice za hrvatske vjernike bile propovjedaonice te vjerska i hodočasnička okupljanja. Taj vid vjerničke pobožnosti i patnje iskoristio je blaženik za mjesto prihvaćanja nade pod Marijinim zagovorom, jer se ona »majčinskom ljubavlju brine za braću svoga Sina koji još putuju i nalaze se u pogiblima i tjeskobama dok ne budu dovedeni u sretnu domovinu« (LG, br 62).

SAŽETAK

Zagrebačka katedrala ima brončane medaljone križnog puta postavljenog 1959. godine. Dotada katedrala nije imala postaje križnog puta u današnjem obliku, iako su tijekom devetstoljetne povijesti u njenim prostorima izrađena vrhunska umjetnička djela s tematikom Kristova otkupiteljskog djela. Pobožnost križnog puta obavljala se tijekom vremena u franjevačkoj crkvi, zatim na Kaptolskoj kalvariji, uređenoj na brežuljku od parka Ribnjak prema Šalati, te na Ksaveru. Glavni poticaj za postavljanje križnog puta u zagrebačku katedralu bila je Marijina godina 1958. godine, povodom 100. obljetnice lurdskih ukazanja. Tadašnji zagrebački nadbiskup, bl. Alojzije Stepinac, u svom zatočeništvu u Krašiću budno je pratio sva crkvena zbivanja i aktivno se uključio u izradu propovijedi za tu veliku obljetnicu, dok su postavljanje križnog puta ostvarili tadašnji zagrebački nadbiskup koadjutor Franjo Šeper i pomoćni biskup Franjo Salis-Seewis 1959. godine.

STRUČNI SKUP O RESTAURACIJI TEKSTILA

Od 26. do 29. travnja 2010. godine održan je treći stručno-znanstveni skup na temu *Konzervatorska i restauratorska istraživanja na umjetninama od tekstila*, u organizaciji Hrvatskoga restauratorskog zavoda u Zagrebu i uz potporu Ministarstva kulture RH te uz sponzorstvo poduzeća »Crescat«. Dosadašnja dva skupa ukazala su na važnost preventivne konzervacije tekstila. Ujedno su razaslati službeni pozivi svim biskupijama u Hrvatskoj da ne pale i ne bacaju povijesni tekstil, jer je u procesu osnivanje *tekstiloteke*, kao mjesta na kojem se prikupljaju tekstilne umjetnine čiji vlasnici nemaju uvjeta čuvanja.

Stručni skup je pozdravio ravnatelj Hrvatskoga restauratorskog zavoda Ferdinand Meder, kao i voditeljica Sandra Lucić Vujičić. Ravnatelj se sjetio i dosadašnjih, nedavno preminulih sudionika, Mire Kovačević i Vida Barca.

U ime Ministarstva kulture skupu se je obratila Ranka Saračević Würth, glavna konzervatorica za pokretnu baštinu. Ona je naglasila da skup ima kompleksne teme i zadaće za promicanje vrijednosti koje trebamo pratiti i zaštititi hrvatsku kulturnu baštinu te je zaželjela nova otkrića.

Kako je u programu skupa i susret sudionika u Riznici zagrebačke katedrale te prikazivanje filma *Sarkofag Božjeg groba*, tako su sudjelovali i rektor zagrebačke katedrale i Riznice mr. Josip Kuhtić te rizničarka s. Lina Plukavec.

Treći stručni skup nastavlja se na dosadašnje skupove, koji se održavaju od 2007. godine, kada su ponukani potrebom za okupljanjem i razmjenom iskustava te intenzivnom razmjenom i prezentacijom radova započeli i s takvim aktivnostima. Drugi skup dotaknuo je probleme o najvažnijim postupcima očuvanja i poboljšanja stanja tekstilnih umjetnina, a gdje su sudjelovali i stručnjaci iz inozemstva.

Danijela Jemo, sa Sveučilišta u Dubrovniku, i dr. Edita Vujasinović, s Tekstilno-tehnološkog fakulteta u Zagrebu, prikazale su *Primjenjivost različitih metoda identifikacije i analize vlakana u konzervaciji i restauraciji tekstila*. Tekstilni predmeti vrlo su dragocjeni predmeti i rezultati analize određuju daljnje postupke. U istražnim postupcima koriste se mikroskopske metode, a ima ih više vrsta: od svjetlosnih, koje

Riznica zagrebačke katedrale N 162. Prikaz Zagreba na Vrhovčevom zmljovidu zagrebačke biskupije. Izradio geometar Josip Szeman 1822.

povećavaju do tisuću puta, do onih koje određuju duljinu linija, kao i izvornost predmeta. Transmisije elektroničke spektroskopije omogućuju ispitivanje raznih oblika na cijeloj površini. Tako je ispitivano Torinsko platno i dokazana lanena struktura. Spektroskopijske metode baziraju se na magnetskim zračenjima i zahtijevaju specijalizirani rad i ispitivanja, uz mogućnost povezivanja informacija. Analiziraju se energetske i frekvencijske promjene u kontaktu s molekulama i kristalima. Polarizacijska svojstva tvari ispituju se polarizacijskim mikroskopima, budući da se svjetlost širi u svim smjerovima u istoj širini. Rengenske metode, rengenske difrakcije, pomoću X zraka omogućuju ispitivanje starosti vlakana. Fluorescentnim mikroskopima se istražuju organske i anorganske tvari, uz pomoć fenomena fluorescencije i fosforoscencije. Važno je izabrati pravilnu metodu i poznavati specifičnosti, npr. da vuna ima niži udio, za razliku od lana, koji može imati 90 % kristalne strukture, te kombinirati i povezivati sve rezultate ispitivanja.

Mr. Dragica Krstić, voditeljica knjižnične građe u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, istraživala je utjecaj verdigrisa na degradaciju celuloznih i proteinskih vlakana. Verdigris je bakrena sol zbog koje nastaju zeleni pigmenti, koji se javljaju i na papiru, budući da je stari papir tekstilnog podrijetla. Papir i tekstil nije dobro čuvati presavijene.

Dobro je ispitati utjecaj topline, vlage i svjetla na vlakna svile i papira, jer pod njihovim utjecajem dolazi do promjene boja (u smeđu) te je

važno postići kemijsku stabilizaciju. O tom predmetu ima dosta stručne literature te se na taj način može zaštititi povijesni tekstil.

Mr. Gojka Pajagić Bregar, povjesničarka umjetnosti u Narodnom muzeju Slovenije i predsjednica Društva restauratora te dr. Dejana Đorđević, s Prirodoslovnotehničkog fakulteta u Ljubljani, prikazale su analizu koptskih tkanina koje se nalaze u Narodnom muzeju Slovenije, njih oko 52 fragmenata odjeće iz razdoblja 3. – 10. stoljeća. Potječe iz Egipta i nosili su ju ranokršćanski svjedoci vjere, a sačuvale su se u okolnostima suhe klime, gdje su iskapali europski istraživači u 19. stoljeću. Na tkaninama se ističe koptsko tkanje i sirijski utjecaji. Organskog su podrijetla i zbog toga kratkog trajanja te zahtijevaju posebno čuvanje. Koptska zbirka bila je 1955. godine izložena u Zagrebu, u MUO-u, dok je u Sloveniji još nisu vidjeli. Zato se vrše pripreme s istraživanjima i fotodokumentacijom. Većinom su fragmenti tunika, vunениh i lanениh, tkanih u jednom dijelu, i tekstil i ukrasi, dok su se kasnije ukrasi aplicirali na platno. Kod iskapanja su već bili oštećivani i rezani u komade, budući da su se takvi komadi skupo prodavali raznim muzejima i kolekcionarima. Oštećenja su vidljiva od insekata, i to bubice i srebrenе ribice iz vrste *thysanura*, koje oštećuju tkaninu do lanene osnove, koja onda izgleda kao pokošena trava. Etička načela i profesionalnost obvezuju na stručno rukovanje i čuvanje, da se tako stari i osjetljivi tekstil zaštititi i trajno sačuva.

Film o Božjem grobu iz Riznice zagrebačke katedrale predstavila je Mira Wolf, iz Židovske općine u Zagrebu. Božji grob je snimljen za vrijeme izložbe *Sveti trag*. Istraživala ga je Vanda Pavelić Weinert, koja nije doživjela objavljivanje svojih rezultata (preminula je 1989. godine). M. Wolf naglašava da je film dragocjen. Inače, bio je prikazan na HTV-u na Veliki petak, 2. travnja 2010. godine. Vezilačke radionice mogu uspijevati gdje je mjesto za luksuz: gdje su čiste i svijetle radionice, svježе kao cvijet, koje ne odaju dugu manipulaciju nastajanja umjetničkog djela. Božji grob je najljepši spomenik vezilačke umjetnosti, prvi put upotrijebljen u Velikom tjednu, 13. travnja 1659. godine.

Sudionici stručnog skupa su ga razgledali i u Riznici zagrebačke katedrale, gdje ih je sve pozdravio rektor mr. Josip Kuhtić i naglasio primjenu Božjeg groba u izvedbi u srebru novog groba bl. Alojzija Stepinca. Naglasio je da se upravo obnavljaju prozori u zagrebačkoj katedrali čiji su motivi izvedeni prema motivima hrvatskih narodnih nošnji. Zagrebački nadbiskup, bl. Alojzije Stepinac je posebno poticao redovnice u radionicama da motive za sakralno ruho što više koriste iz kamenih i drvenih starohrvatskih spomenika.

Božji grob, Riznica zagrebačke katedrale J. W. Stoll, vezilačka radionica biskupa Petra Petretića

S. Lina Plukavec, rizničarka, podsjetila je sve prisutne da je Božji grob bio dva puta restauriran, i to 1894. godine, pod vodstvom Isidora Kršnjavog, u samostanu sestara milosrdnica, i 1971. godine, prije izlaganja u Parizu, kad su ga restaurirali Mira i Edo Kovačević, zajedno sa sestrama milosrdnicama i kćerima Božje ljubavi.

Riznica zagrebačke katedrale ističe se preventivno restauriranim rizničkim povijesnim tekstilom, kao što je Ladislavov plašt – kazula i humeral bl. Augustina Kažotića,

koji je restaurirala Mechtild Fluri Lemberg, koja je istraživala i restaurirala upravo izloženo Torinsko platno. Isto tako su restaurirane glasovita misnica iz 14. stoljeća, Gyulajeva mitra, kazula iz 15. stoljeća, s biserima izvezenim raspećem i drugo, što je dokaz koliko se je pažnje pridavalo vrijednom crkvenom tekstilu tijekom cijele povijesti.

Biskup M. Vrhovac je osim što je razaslao okružnicu o skupljanju narodnog blaga, u Zagrebačkom dvoru pred Napoleonom sačuvao dragocjenosti iz Bečkoga kraljevskog dvora. Prigodom dolaska cara Franje I. u Zagreb 1818. godine, organizirao je u katedrali prvu smotru folklora, s narodnim nošnjama iz svih hrvatskih krajeva, i uglazbio svoje stihove prigodnog kola, koje je kasnije prisvojio Branko Radičević.

U vrijeme nadbiskupovanja kardinala Jurja Haulika, osnovano je, 1867. godine, Društvo za sveudiljno klanjanje, sa sjedištem u Samostanu Sestara milosrdnica, kojemu je glavni cilj bio skupljanje staroga crkvenog ruha, koje su sestre milosrdnice obnavljale i darivale siromašnim crkvama. Sestre su zatim preuzele izrađivati novo liturgijsko ruho. Naročito se ističu misnice za koje su nacrtale s liturgijskim motivima izradili arhitekti H. Bolle i H. Eckchel.

Godine 1939. zagrebački nadbiskup bl. A. Stepinac osnovao je Dijecezanski muzej, koji ima u svom fondu i Tekstilnu zbirku, s vrijednim misnicama i crkvenim zastavama i drugim tekstilnim umjetninama. Dijecezanski muzej je, nažalost, zbog konfiskacije crkvenih objekata u vrijeme komunističke vlasti, morao biti raseljen te se i danas osjeća taj nedostatak. Za Crkvu u Hrvata najteže je vrijeme za čuvanje umjetnina bilo baš nakon II. svjetskog rata, budući da su sve spomenike komu-

nisti predali tihom propadanju, a tko se god zauzimaao za njih, bio je onemogućen. Primjer za takvo stradavanje zauzetih župnika, koje se inače na skupovima najviše kritizira, jest loborski župnik Josip Vedrina, koji je iz Lobora doveo mlade u bjelini u procesiji na Mariju Bistricu, u svoju rodnu župu, što je bila »krivnja« za njegovo ubojstvo nakon rata, 1949. godine. Isti koji su ga likvidirali onemogućavaju i danas bilo kakve aktivnosti, što dokazuju skidanjem ploče s natpisom ulice njemu posvećene.

Ured za kulturna dobra je više puta poticao župnike putem *Službenog Vjesnika zagrebačke nadbiskupije*, kao i putem časopisa *Crkvena kulturna dobra* da se osnuju župni muzeji te da se tako sačuva crkveno ruho od nasilnih preкупaca, ali i kao sredstvo nove evangelizacije.

Dr. Tihana Petrović Leš, s Odsjeka za etnologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, koja je već prije otkrila vrijednosti Rizinice zagrebačke katedrale i aktivno je angažirana na Međunarodnom festivalu čipki u Lepoglavi uz dvokratno prigodno izlaganje rizničkih čipki, kao i stručnim izlaganjima rizničarke s. Line, čiji su radovi objavljivani i u inozemnim časopisima poput lista *Faden* u Austriji, prikazala je istraživače i načine istraživanja tekstila u Hrvatskoj.

Ona je naglasila da su istraživanja i skupljanje tekstilnih vrijednosti intenzivirani posebice u 19. i 20. stoljeću, pa su Stanko Vraz i Ivan Kukuljević Sakcinski opisali običaje slavonskih sela. Oni su istraživali ukrase, odnos boja i uspoređivali iskustva s europskim muzejima i tekstilnim tvornicama.

Đakovački biskup J. J. Strossmayer postao je zaštitnikom hrvatske umjetnosti. Osim čuvanja i izlaganja tekstilnih umjetnina, u njihovim specifičnostima i vrijednostima materijalizira se nacionalni identitet. Istraživanja ovise o sposobnostima istraživača.

Zauzeti istraživači doveli su i do osnivanja Etnografskog muzeja u Zagrebu, 1919. godine. Rezultati rada i znanstvene analize pridonijeli su povijesti hrvatske etnologije, kao i do velikih gospodarskih izložbi, a time i do drugih ustanova, sve do državnih, jer se moderno zakonodavstvo treba temeljiti na tradicijskom pravu.

O Tekstilnoj zbirci u Etnografskom muzeju govorila je Vesna Zorić, a o vještini tekstilnog rukotvorstva Nerina Eckchel. Ona je prikazala žensku kapicu *jalbu*, a o ozaljskoj jalbi razmišljala je Branka Stergar, iz Zavičajnog muzeja u Ozlju. Prikazan je i film *Jalba, jalba*, u proizvodnji Hrvatske radiotelevizije, redateljice Vlatke Vorkapić. Uzorci su bili i izloženi u radionici HRZ-a, gdje su se i izrađivali fragmenti tehnikom jalbe.

Arheologinje Maša Vuković Biruš i Marijana Krmpotić prikazale su vrpčaste ukrase na ulomcima starije faze grupe Belegiš, s lokaliteta Josipovac Punitovački – Veliko Polje, otkrivene tijekom 2007. i 2008. godine na trasi autoceste A5, Beli Manastir – Osijek – Svilaj. Pronađeno je oko 500 predmeta koji pripadaju eneolitičkom i brončanodobnom naselju, od oko 4000. do 3300. godina prije Krista, te iz srednjovjekovnog razdoblja. Ranome brončanom razdoblju pripada vinkovačka kultura, datirana u 2. polovicu 3. tisućljeća prije Krista, a iz srednjega brončanog doba otkriveni su nalazi grupe Belegiš. Srednjovjekovni nalazi potječu iz 13. stoljeća.

Mr. Anica Ribičić-Županić, iz Muzeja Mimara, prikazala je strukturu i dizajn orijentalnih sagova. Ona je svoja istraživanja objavila u istoimenoj knjizi. Prvi primjerci orijentalnih sagova donijeli su u Europu križari, u 12. i 13. stoljeću, a u Bruggeu su se u 14. stoljeću naselili armenski trgovci. U renesansno doba svi su europski vladari sagovima ukrašavali palače i crkve, pa je sag od uporabnog predmeta svrstan u remek-djela europske umjetnosti. Dominantne boje činile su ga nametljivim i samostalnim elementom interijera. Perzijski sag cijenjen je zbog raskošnog cvjetnog uzorka, kombinacije boja i tehnike izrade. Izrađuje se od vune, pamuka i svile, s dodacima zlatnih i srebrenih niti, prema uzorcima koje su kreirali dvorski umjetnici.

Molitveni sagovi novijeg su datuma. Proizvodili su se od 15. stoljeća. Postavljali su se u smjeru Meke. Proizvodili su se u Anadoliji, odakle potječe tip čvora *gordes*, turski ili simetrični.

Silvija Banić, sa Sveučilišta u Zadru, prikazala je kapuljaču (kukuljicu) plувijala s reljefnim vezom, koji prikazuje sv. Martina na konju i prosjakom u gotičkoj fijali, iz katedrale sv. Lovre u Trogiru. Restaurirana je 2001. godine u Firenci. Ima oblik štita, obrubljena je vrpcom i ima veće i manje drago kamenje. Tehnika vezenja može sezati u samostanske radionice u Nürnbergu, iz vremena oko 1450. godine. Podloga je laneno platno.

Ranka Saračević Würth, iz Ministarstva kulture, prikazala je *Motovunsku štolu*, iz 15. stoljeća, a pripadajuća misnica još se obnavlja. Napominje da se od 1986. godine vodi evidencija o crkvenoj baštini i upisuje se liturgijski materijal i oprema u Registar kulturnih dobara, gdje se vidi da je od 15. stoljeća na taj način sačuvano mnogo umjetničkih vrijednosti te apelira na župnike da se dostojno odnose prema povijesnom tekstilu.

Lukrecija Pavičić Domijan dala je osvrt na zapise o srednjovjekovnom tekstilu u Zadru. Benediktinski samostan u Zadru ima inventar iz

1345. Isto spominje *Škrinju sv. Šimuna*. Suknar Petar je također imao profinjeni ukus za tekstil i nabavljao najskuplju robu i u popisu navodio i boju tkanine. On sam je posjedovao Danteovu *Komediju* na pergamentu. Ekonomska moć Zadra bila je velika i bio je povezan s ostalim europskim mjestima te je »uvozio« europsku kulturu.

Mr. Zoraida Staničić, iz Splita, prikazala je utjecaj slikarstva na vezene predoltarnike (antependije) iz 14. stoljeća, iz Zadra i Dobrinja, dva crkvena predmeta vrhunske kvalitete. Zadarski je raniji, arhaičniji, a dobrinjski nekoliko desetljeća mlađi, gotičkiji. Tekstilni sakralni predmeti najdragocjeniji su inventar svake sakristije. Vrlo se rano opisuju i popisuju, ali su danas zatečeni u žalosnom stanju i tek su mali dio velikog bogatstva.

Predoltarnik (antependij) iz Dobrinja, na otoku Krku, s motivom krunjenja Bogorodice podsjeća na utjecaj slikarstva Paola Veneziana. Inventari spominju i antependije koji nisu sačuvani, s motivima prema Lorenzu Venezianu.

Dr. Michael Peter iz Konzervatorskog zavoda »Abegg-Stiftunga«, u Riggisbergu, kod Berna, istraživao je tekstil u ranom nizozemskom slikarstvu. Tako je tekstil univerzalni medij i nositelj poruka.

Iz »Abegg-Stiftunga« je Corinna Kienzler prikazala istraživanje tragova povijesti na tekstilu i njihovu dokumentaciju. Ona je naglasila da su informacije dobivene iz tekstilnih istraživanja vrlo važne, jer su vrlo rijetke i govore o povijesti te ih treba sve zabilježiti i crtežom. Usporedbom svih informacija i rezultata dobivaju se novi podaci. Teme se nameću dobivenim informacijama, jer analiza mnogo otkriva.

Oni su također vodili radionicu u Tekstilnom odjelu HRZ-a i usredotočili su se na analizu tekstilnih predmeta u zavodu »Abegg«.

Napominjemo da je umirovljena voditeljica zavoda »Abegg« Mochtild Flury Lemberg istraživala Torinsko platno, koje je od 10. travnja 2010. izloženo u torinskoj katedrali, a razgledao ga je, 2. svibnja 2010., i papa Benedikt XVI., koji je tada izjavio: »Prevelika je snaga istine i svjetla. Ako čovjek dotakne tu apsolutnu struju, neće preživjeti. Sam Bog stvara taj doticaj koji nas postupno preobražava u prave Božje slike.« M. F. Lemberg obnavljala je i 1988. godine i Ladislavov plašt – kazulu i Kažotićev humeral, iz Rizinice zagrebačke katedrale. Istraživanja o Ladislavovom plaštu – kazuli objavljena su i u monografiji koja je objelodanjena prigodom 20. obljetnice rada »Abegg« zavoda, a kasniji radovi i istraživanja se objavljuju u časopisu *Berichte*, kao i drugoj literaturi. Obnovljeni Ladislavov plašt prikazala je s. Lina Plukavec u *Peristilu*, 1996., a Kažotićev humeral u godišnjaku *Tkalčić*, 1/1997.

Osim glasovita konzervatorskog zavoda u pripadajućoj vili uređen je i muzej, gdje su predmeti ostali u svojem izvornom postavu. I »Abegg-Stiftung« i muzej utemeljio je ciriški industrijalac Werner Abegg, koji je još kao mlad skupljao tekstil i predmete primjenjene umjetnosti i 1967. godine se nastanio u Riggisbergu, kod Berna. Dragocjena zbirka iz cijelog svijeta nakon smrti osnivača, 1984. godine, dopunjuje se do danas, a »Abegg-Stiftung« je postao svjetskim središtem za istraživanje.

Modus operandi u Firenci predstavila je Susanna Conti. Ona je istraživala grobne nalaze Don Filippina i Velikog vojvode Gian Gastonea de Medicija, koji su bili očuvani zahvaljujući suhom terenu.

Dagmar Drinkler, iz Bavarskoga nacionalnog muzeja, i Erwin Emmerling, s Tehničkog sveučilišta u Münchenu, istraživali su odjeću koja tijesno priliježe uz tijelo u antici i renesansi. Poznata je njihova aktivna suradnja s Hrvatskim restauratorskim zavodom u Zagrebu i oko hrvatskih umjetnina.

Iz Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine u Sarajevu govorila je mr. Azra Bečević-Šarenkapa, o konzervaciji anterije. Naglasila je kako u Sarajevu nema uvjeta za sva istraživanja i bave se više etnologijom. Tako je prikazala konzervaciju anterije koja je izrađena iz dragocjenih materijala, tako da su na leđima spajani mali komadići od šest vrsta različitih, prirodnih materijala. Specifičnost izrade od malih komadića je u primjeni male količine materijala. Anterija je dugačka, starinska haljina, s dugim, sprijeda otvorenim rukavima. Od struka haljina ima zvonoliki kroj, karakterističan s klinastim umecima. Izrađivane su od pamuka, svile ili samta, obično s uskim bijelim prugama ili sa sitnim motivima. Raskošne anterije izvezene su zlatnim vezom ili svilom. Način odijevanja odavao je društveni status i pripadnost vjerskoj zajednici.

U raspravi su se pojasnila neka zapažanja gdje je naglašena trodimenzionalnost tekstila, koliko god je tekstil ravan i plošan.

Konzervatori konzerviraju zatečeno stanje na najbolji način, a stara umjetnina mora odavati starost.

Velika je prednost u Hrvatskoj što se od 2005. godine studenti mogu specijalizirati na Fakultetu za restauriranje i konzerviranje umjetnina Sveučilišta u Dubrovniku, Odjel za umjetnost i restauraciju, ul. Branitelja Dubrovnika 29, jer su se dosadašnji stručnjaci specijalizirali u inozemstvu, kao Mira Kovačević u Pragu.

Izmjenjivala su se i druga korisna iskustva u svezi sa zaštitom i praksom čuvanja. Najbolje je stalno voditi brigu i otvarati te provjetravati čuvaonice s tekstilom, kao i knjižnice, budući da je stariji papir tekstilnog podrijetla, tako da se dragocjeni i povijesni tekstil i papir preventivno zaštititi. Važno je

pratiti i sezonske promjene. Za to je potrebno upotrijebiti beskiselinski zaštitni materijal, prilagoditi rasvjetu, jer prejako svjetlo oštećuje osjetljive niti i papir. U tome pruža veliku pomoć muzejima Institut »Ruđer Bošković«, a tvrtka »Crescat« pruža veliki izbor zaštitnog materijala.

Iz slovenskih muzeja primijetili su da satovi, neki dragulji, porculan, kristal, a posebice uranostaklo te pojedini muzejski predmeti imaju jaku radijaciju, pa bi trebalo istražiti i takve utjecaje. Inače u svakom predmetu mora postojati niski postotak radioaktivnosti, poput one u mineralnoj vodi.

Problem svih problema je smještaj. U Hrvatskoj već sada treba izgraditi najmanje 50 novih muzeja, a postojeće proširiti.

Naše crkve su otvoreni muzeji. Tako je crkvi u Cavtatu vraćena vrijedna slika koja je bila restaurirana i godinama čekala na povoljne uvjete.

Velika je povezanost nježnog, povijesnog tekstila sa svim liturgijskim i dekorativnim prikazima i motivima sa situacijom koju prolaze ljudi današnjice. Tekstilne dragocjenosti riznica su sjećanja i dokumenat svojga vremena te izraz mudrosti hrvatskog naroda, koji ih je u najtežim okolnostima mogao i znao sačuvati.

SAŽETAK

Od 26. do 29. travnja 2010. godine održan je treći stručno-znanstveni skup na temu *Konzervatorska i restauratorska istraživanja na umjetninama od tekstila*, u organizaciji Hrvatskoga restauratorskog zavoda u Zagrebu. Članak govori o restauraciji tekstila. U istražnim postupcima koriste se mikroskopske metode, a ima ih više vrsta, od svjetlosnih, koje povećavaju do tisuću puta, do onih koje određuju duljinu linija kao i izvornost predmeta. Transmisijska elektronska spektroskopija omogućava ispitivanje raznih oblika na cijeloj površini. Analiziraju se energetske i frekvencijske promjene u kontaktu s molekulama i kristalima. Polarizacijska svojstva tvari ispituju se polarizacijskim mikroskopima, budući da se svjetlost širi u svim smjerovima u istoj širini. Rengenske metode, rengenske difrakcije, pomoću X zraka omogućuju ispitivanje starosti vlakana. Fluorescentnim mikroskopima se istražuju organske i anorganske tvari uz pomoć fenomena fluorescencije i fosforoscencije.

Sudionici stručnog skupa posjetili su i Riznicu zagrebačke katedrale, gdje ih je sve pozdravio rektor mr. Josip Kuhtić, a kroz bogati inventar Riznice sudionike skupa provela je s. Lina Plukavec.

Rigalice – intrigantni dekorativni elementi

Darko Karlović, vjernik iz Pule, poslao nam je pismo, 17. svibnja 2010., koje donosimo u cijelosti:

Hvaljen Isus i Marija,
potaknut navodima nekih nekatolika, pronašao sam na internetu slike Zagrebačke katedrale, iz kojih je očigledno da se na pojedinim mjestima ovog, za hrvatski narod iznimno važnog zdanja, nalaze kipovi đavolje glave i raznoraznih čudovišta. Njihov zadatak, kažu povijesne reportaže, u srednjem vijeku kad su nastajale, bio je da »čuvaju« zgradu. Doista sam bio šokiran kad sam vidio da do dan danas te monstruozne figure nisu uklonjene.

Pa kako može đavo čuvati Kuću Božju? Kako može figura čudovišta čuvati Tijelo Isusa Krista našeg Gospodina? To jednostavno ne ide zajedno.

Pa zato nam i je tako kako nam je. Pa zar se treba čuditi što stoljećima ginemo i krvarimo radi onoga što svakom drugom narodu pripada samo po sebi, a to je sloboda, kad nam naš glavni Hram čuva đavo???

Evo i linka na stranicu s povijesnom reportažom o zagrebačkoj katedrali, da brže vidite o čemu se radi: http://hakave.org/index.php?option=com_content&task=view&id=3383&Itemid=152

Kao vjernik, koji ljubi Isusa Krista i njegovu Crkvu, zahtijevam da odmah, bez odgode, na bilo koji način maknete sporne figure sa naše katedrale, simbola naše vjere u Isusa Krista i simbola naše opstojnosti.

Ako se tehnički figure ne daju ukloniti, neka se čitava katedrala sruši, pa ćemo graditi novu. Ne mora biti toliko visoka niti glamurozna – što se mene tiče, radije ću doći u baraku sa Tijelom Kristovim i spasonosnim znakom Svetog Križa, nego u ne znam kakvu zgradu sa licem đavla koji mi se kesi u lice.

Nema tu kompromisa. Ne možemo mi pripadati i Bogu i đavlu. A svakome je jasno koliko je veliku ulogu našem narodu Gospodin povjerio u ovim sudbonosnim i odlučujućim vremenima. Nadam se da ćete hitno razmotriti ovaj problem i da ćete mi odgovoriti, jer u suprotnom ću morati dalje tražiti nekoga tko je voljan pozabaviti se sa ovom našom sramotom.

Znam da ovo nije vaša greška, ali smatram da ovu grešku vi možete popraviti. Ako niste vi taj, recite mi tko jest pa ću se obratiti njemu.

Darku Karloviću, piscu dopisa odgovara predstojnik Ureda za kulturna dobra:

Poštovani!

Ured zagrebačkog nadbiskupa primio je Vaš dopis od 17. svibnja 2010. u kojem tražite razjašnjenje zašto se na zagrebačkoj katedrali nalaze »kipovi

đavolje glave i raznoraznih čudovišta». Ured za kulturna dobra Zagrebačke nadbiskupije zahvaljuje Vam u ime Ureda zagrebačkog nadbiskupa za brigu koju pokazujete za katedralu kao i za njezinu kulturnu baštinu. Moramo ipak spomenuti da je natpis u Vašem dopisu »Đavolja glava u zagrebačkoj katedrali« neistinit, neopravdan pa čak i zlonamjeran. Spominjani likovni prikazi ne nalaze se »u katedrali«, već »izvan katedrale« kao dekorativni elementi na vanjskom katedralnom zidu. U namjeri da Vam pojasnimo spomenuta likovna rješenja želimo Vam podastri-

Poput svih katedrala, i zagrebačka je prvostolnica okićena brojnim rigalicama. One su djela znanih i neznanih majstora, koji sudali maha svojoj mašti i obogatili kamene plohe katedrale. Gledajući čudovišne figure i mi dajmo maha svojoj mašti i recimo da ova rigalica na I. galeriji sjevernog zvonika prikazuje jarca, koji se s vrpcom oko vrata, poput žrtve stavio u službu katedrale.

jeti neke činjenice, koje će Vas, uvjereni smo, osloboditi od Vašeg straha.

Izvori kršćanske demonologije koja opisuje sotonu (protivnika) nalaze se u starozavjetnom vjerovanju, a nastavljaju se u riječima i postupcima Isusa Krista. O demonima ili đavlima pišu evanđelja, o njima govore poslanice apostola kao i Otkrivenje

Na I. galeriji je rigalica u obliku šišmiša. Osmislio ju je i izradio ak. kipar Nesto Orčić. Izvorna figura je nestala, a od nje su ostala samo stopala. Međutim umjetnik je uložio mnogo truda i nakon razmišljanja i savjetovanja izradio rigalicu vjernu izvornom obliku. Po mišljenju mnogih to je najljepša rigalica, koja služi svojoj namjeni.

Ova rigalica na III. galeriji svojim tijelom i stavom podsjeća na žabu, koja se sprema za skok sa sjevernoga zvonika katedrale.

Međutim žaba nema uši, pa bi ova životinja mogla biti i nešto drugo. Ni zubi žabe nisu tako oštri, pa zato svatko ima pravo sam zaključiti koja bi to životinja mogla biti. Važno je da služi svojoj svrsi. Figuru je izradio ak. kipar Vladimir Herljević.

Na III. galeriji sjevernog zvonika ima jedna zanimljiva figura, vjerna kopija stare rigalice. Sudeći po odijelu mogao bi biti redovnik. Na glavi mu je kapuca kakvu imaju redovnici kao sastavni dio svoje odjeće.

I on se stavio na raspolaganje, podmetnuo je svoja leđa te svojom figurom služi za odvod vode koja se slijeva niz stijene katedrale.

ili Apokalipsa apostola Ivana. Sotona i zli duhovi prikazani su kao inteligentne osobe koje raspolažu određenim moćima, te tako mogu opsjednuti ljude te ih duhovno i tjelesno mučiti.

Ikonografija ili likovno prikazivanje ih predstavlja kao mučitelje koji su odbačeni od Boga ili su prokletnici u paklu. Sotona se prikazuje i kao osoba koja se opire Bogu i buni se protiv Boga. Knjiga Postanka s motivom zmije koja prve ljude navodi na grijeh podsjeća na knjigu Apokalipse u kojoj se opisuje konačni poraz sotone i zlih duhova.

Prema kršćanskoj demonologiji sotona i zli duhovi po svojem su podrijetlu anđeli, koji su se pobunili protiv Boga, bili poraženi i od Boga zauvijek odbačeni, ali im je dopušteno da do sudnjeg dana djeluju.

Ikonografija prikazuje popunjene anđele kao borbu između dobrih i zlih anđela, a dobri anđeli su pobijedili pod vodstvom, vojske nebeske i njihovog vojskovođe Mihovila Arkandela. Osim naziva sotona zli duhovi nose imena: đavao, napasnik, Lucifer, Belzebub, neprijatelj (slavenski = vrag), demon, Levijatan, Belijal i Antikrist.

Ova rigalica nalik na živo i razigrano biće smještena je na II. galeriji sjevernog zvonika katedrale. Zbog vesela pogleda ispod istaknutih obrva sliči na prase koje se igra i ne naslućuje svoju sudbinu. Tek rog na nosu pokazuje pravi rod ove drage životinje. I ona će spremno poslužiti predviđenoj namjeni. Rigalica je vjerna kopija izvornog lika.

U kršćanskoj ikonografiji sotona i zli duhovi prikazuju se u mnogo oblika: kao zmija (grijev praroditelja), kao zmaj ili velika zmija (apokalipsa) i kao nakazni životinjski hibrid (mješanac ili križanac, odnosno biće nastalo miješanjem različitih bića i životinja). Zli dusi su neodjevene, dlakave osobe raskuštrane kose, usta su im prorezana do uha, imaju šiljate uši, kozje noge s papcima, na glavi im rastu rogovi, imaju rep, a neki i krila poput šišmiša. Ti zli duhovi hodaju ili lete, a obično su crni, ali ih ima i crvenih poput vatre ili

zelenih poput gmazova. Naoružani su kukama, ostima i vilama. Pojavljuju se kao prerušeni ili maskirani varalice, koji se predstavljaju kao redovnici s krunicom o pojasu. Lice im je skriveno ispod kapuljice, ali ih odaju kopita ili papci. Pojavljuju se i kao lavovi, zato što »đavao obilazi svijetom poput ričućeg lava tražeći nekoga da ga proždere« (1 Pt 5,8). Pojavljuju se i kao male crvene i crne ptice koje izlaze iz usta grješnika, posebno onih koji se svetogrдно pričesćuju, a što podsjeća na Judinu pričest na zadnjoj večeri.

Svi ti likovi zla često se nalaze prikazani na vanjskim zidovima kapela, crkava i katedrala zbog dva razloga:

1) Vjernicima žele dočarati zlo koje vlada u svijetu i koje prestaje kada osoba uđe u Božji dom;

2) Neki od tih likova koji izgledaju zastrašujuće, zapravo bi trebali čuvati crkvu od drugih demonskih sila, jer navodno, tako neki smatraju jedino u takvom obliku mogu zastrašiti zle duhove da se ne približavaju Božjem domu ili crkvi.

Poštovani gospodine kao osvjedočeni vjernik pokušajte razumjeti snažnu simboliku likova smještenih na vanjskim zidovima naše katedrale koji Vas možda smetaju, ali koji ipak šalju snažnu poruku vjere: Krist je pobijedio zlo, Krist je pobijedio sotonu, a sotona je simbol grijeha. Grijeh je rugoba koju predstavljaju zli duhovi koji su pobijedjeni Kristovim spasenjskim djelom.

Zbog toga nije potrebno kako Vi želite »čitavu katedralu srušiti« već je potrebno samo malo bolje i temeljitije shvatiti snažnu poruku koju »sporne figure s naše katedrale« šalju i danas svijetu da se odvрати od grijeha i da prestane napadati crkvu »koju ni vrata paklena neće nadvladati«.

Primate izričaje osobitog poštovanja!

U Zagrebu, dne 8. lipnja 2010.

prof. dr. sc. Juraj Kolarić

predstojnik Ureda

NAŠ IZLOG

Ivan Galac

Ivan Galac, slikar iz Tovarnika, javio nam se pismom od 7. lipnja 2010. godine, koje prenosimo u cijelosti:

Poštovani!

Ja sam Ivan Galac i živim u Tovarniku. Od malena se bavim slikarstvom. Pošto ovdje ne mogu naći posao slikarstvo mi je postalo jedini izvor prihoda za život meni i mojoj obitelji.

Slikam kopije starih majstora ili radim slike prema njihovim djelima, te slikam portreta, a slobodan sam ponuditi i popravak oštećenih slika.

Za potrebe župne crkve u Tovarniku uradio sam oltarnu sliku sv. Mateja dim. 450×200 cm. Te dvije nešto manje uz nju dim. 320×100 cm. Također sam za potrebe iste crkve, za krstionicu uradio 2 slike dim. 220×200 cm (Isus i Samarijanka i Krštenje Isusovo) te sliku za kapelu i dr. Kao i slike za potrebe općine Tovarnik.

Sliku sv. Ilija dim. 320×200 cm naslikao sam za općinu u Velikoj Kopanici.

Za kvalitetu rada možete se informirati kod nadležnih u općini ili kod župnika Roberta Macukljaka.

Ovim putem slobodan sam Vam ponuditi svoje usluge oko opremanja crkve ili crkvenih prostorija po vrlo povoljnoj cijeni i uz kvalitetan rad.

U nadi ostvarenja suradnje iskreni pozdrav

Tovarnik, 3. 06. 2010.

Ivan Galac 099/591-4661

Bl. Alojzije Stepinac 11

32249 Tovarnik

Stjepan Đukić Pišta

Crkva kao prostor posebnog digniteta pred mene kao autora, koji u njoj oblikuje djelo, postavlja visoke kriterije, kako u poštivanju ikonografije, tako i razine umjetničke izražajnosti; s posebnom zahtjevnosti u potrebi povezivanja s karakteristikom arhitekture, neovisno radi li se o zdanju dugog povijesnog trajanja ili o suvremenom sakralnom objektu.

Za mene kao vjernika to je oduvijek prevelik izazov, a nakon prihvata mojih ideja u pogledu tehnike i likovnih rješenja, ogromna odgovornost prema naručiteljima, budućim generacijama i samom Gospodinu.

Ovo je bilo nužno naglasiti zbog toga da bi se razumjela moja potreba u upečatljivosti izričaja, kako bih mogao što ekspresivnije akcentirati snagu vlastite vjere kroz svoje radove.

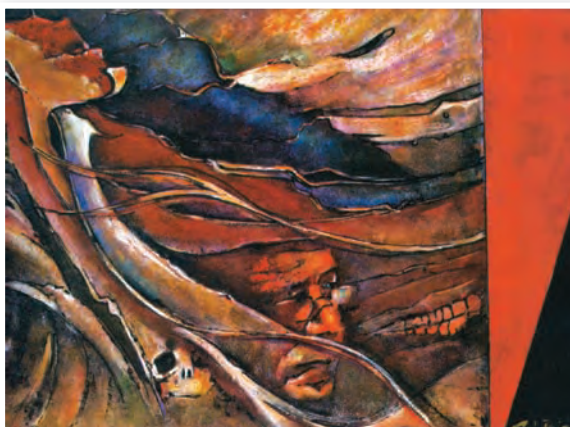
Pri tom mislim da sam dužan vratiti maksimum kako bih konzumentima (vjernicima) što snažnije dočarao bol, patnju, sužanjstvo, vjerovanje kroz snažne likove kakav je npr. hrvatski mučenik Bl. Alojzije Stepinac, što priznajmo jest velika odgovornost za malog čovjeka kakav sam Ja.

Ovome bih dodao da sam javne radove, koji će biti nabrojani u katalogu, stvarao godinama, a u interijerima crkava proveo efektivno više od jedne i pol godine, što me zbližilo u razumijevanju i vjeri s nekolicinom ljudi koji su život posvetili osami i Bogu, što je posebita čast kakvu samo rijetki mogu spoznati.

Osim ovoga, ako je potrebno na raspolaganje ću staviti nekolicinu kritika koje se odnose na određena sakralna djela ili pak fotografije određenih objekata.

Stjepan Đukić Pišta

Stjepan Đukić Pišta rođen je 5. prosinca 1949., u Lozanu, kod Virovitice. Osobnost Đukićeva likovnog rada su portreti. Njegova djela nalaze se u brojnim galerijama, a živi i radi u Ravnicama, kraj Velikog Trgovišća.

Stjepan Đukić Pišta: Memento mori, 2010.

Tel.: 049 / 556-881
Mob.: 091 / 5090-348
Adresa: Ravnice 89a
49214 Veliko Trgovišće

ADRESE

USTANOVA ZA ZAŠTITU I OBNOVU KULTURNIH DOBARA U REPUBLICI HRVATSKOJ:

Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode

Pročelnik: Silvije Novak, prof.

Kuševićeva 2/II, 10 000 Zagreb

Tel: c. 485-1444, 610-1970; Faks: 01 610-1896

e-pošta: zastita.spomenika@zagreb.hr

web stranica: www.zagreb.hr

Hrvatski restauratorski zavod

Ferdinand Meder, ravnatelj

N. Grškovića 23, 10 000 Zagreb

Tel.: 01/ 46 84 599; Faks: 01/ 46 83 289

Ministarstvo kulture RH

Runjaninova 2, 10 000 Zagreb

Prof. dr. sc. Andrea Zlatar Violić, ministrica kulture

Tel: 01 4866-308, 01 4866-309; Faks: 01 4816-755

web stranica: www.min-kulture.hr

Uprava za zaštitu kulturne baštine

Runjaninova 2, 10 000 Zagreb

Blanda Matica, dipl.ing.arh., ravnateljica Uprave

Tel: 01/ 4866 609; Faks: 01/ 4866 680

Konzervatorski odjel u Dubrovniku

za područje Dubrovačko-neretvanske županije

Pročelnica: Žana Baća, prof.

C. Zuzorić 6, 20000 Dubrovnik

tel.: 020 323 191; fax.: 020 323 488

e-pošta: zana.baca@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Karlovcu za područje Karlovačke županije

Pročelnica: Branka Seiter, dipl. iur

V. Vranicanija 6, 47000 Karlovac

tel.: 047 600 796; fax: 047 615 308

e-pošta: branka.seiter@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Osijeku

za područje Osječko-baranjske županije,
Vukovarsko-srijemske županije i Brodsko-posavske županije
Pročelnica: Ivana Sudić, dipl.ing.arh.

Kuhačeva 28, 31000 Osijek

tel.: 031 207 400; fax: 031 207 404

e-pošta: ivana.sudic@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Puli

za područje Istarske županije

Pročelnica: Narcisa Bolsec Ferri

Ul. Grada Graza 2, 52000 Pula

tel.: 052 375 660; fax: 052 223 590

e-pošta: narcisa.bolsec-ferri@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Varaždinu

za područje Varaždinske županije i Međimurske županije

Pročelnik: Željko Trstenjak, dipl. ing. arh.

Gundulićeva 2, 42000 Varaždin

tel.: 042 201 850; fax: 042 213 659

e-pošta: zeljko.trstenjak@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Splitu

za područje Splitsko-dalmatinske županije

Pročelnik: mr. Joško Belamarić

Porinova bb, 21000 Split

tel.: 021 305 444; fax: 021 305 418

e-pošta: josko.belamaric@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Šibeniku

za područje Šibensko-kninske županije

Pročelnik: Marko Mendušić, prof.

J. Čulinovića 1/3, 22000 Šibenik

tel.: 022 219 325; fax: 022 331 970

e-pošta: marko.mendusic@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Rijeci

za područje Primorsko-goranske županije

Pročelnica: Lilian Stosić, dipl. ing. arh.

Užarska 26, 51000 Rijeka

tel.: 051 311 365; fax: 051 212 198

e-pošta: lilian.stosic@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Zadru

za područje Zadarske županije

Pročelnik: Josip Kršulović, dipl. ing. arh.

I. Smiljanića 3, 23000 Zadar

tel.: 023 211 129; fax: 023 224 067

e-pošta: josip.krsulovic@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Zagrebu

za područje Zagrebačke županije

Pročelnik: Tomislav Petrinc, dipl. ing. arh.

Mesnička 49, 10000 Zagreb

tel: 01 4851 522; fax: 01 4851 519

Mesnička 27, 10000 Zagreb

tel: 01 4851 191

e-pošta: tomislav.petrinc@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Požegi

za područje Požeško-slavonske županije

i Virovitičko-podravске županije

Pročelnik: dr. Žarko Španiček

M. Peića 3, 34000 Požega

tel.: 034 273 362; fax: 034 273 362

e-pošta: zarko.spanicek@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Bjelovaru

za područje Bjelovarsko-bilogorske

i Koprivničko-križevačke županije

Pročelnik: Milan Pezelj, dipl. ing. arh.

Trg E. Kvaternika 6, Bjelovar

tel.: 043 221 040; fax: 043 221 058

e-pošta: milan.pezelj@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Gospiću za područje Ličko-senjske županije

pročelnik Dalibor Šušnjić, dipl. arheolog

Budačka 12, 53000 Gospić

tel.: 053 746 571; fax: 053 746 578

e-pošta: dalibor.susnjic@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Trogiru za područje grada Trogira i Grada Kaštela i općina Okrug, Marina, Seget, Primorski Dolac, Prgomet, Lećevica i Muć

Pročelnik: mr. sc. Radoslav Bužančić

Gradska 23, 21220 Trogir

tel.: 021 884 839; fax.: 021 884 907

e-pošta: radoslav.buzancic@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Krapini

za područje Krapinsko-zagorske županije

pročelnica: mr. sc. Lana Križaj

Magistratska 12, 49000 Krapina

tel.: 049 371 338; fax: 049 371 328

e-pošta: blanda.matica@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Sisku

za područje Sisačko-moslavačke županije

Pročelnica: Ivana Miletić

Ivana Meštrovića 28, 44000 Sisak

tel.: 044 515 180; fax.: 044 515 187

e-pošta: ivana.miletic@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Imotskom

za područje grada Imotskog i Vrgorca,

te općina Cista Provo, Šestanovac,

Lovreć, Lokvičići, Proložac, Podbalje,

Zmijavci, Runovići i Zagvozđ

Pročelnica: Ana Bilokapić, prof.

Ante Starčevića 7, 21260 Imotski

tel.: 021 851 901; fax.: 021 851 905

e-pošta: ana.bilokapic@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Slavonskom Brodu

za područje Brodsko-posavske županije

Pročelnik: Željka Perković, dipl.ing.arh.

A. Starčevića 43, 3500 Slavonski Brod

tel.: 035 212 570, 035 212 571; fax.: 035 408 528

e-pošta: zeljka.perkovic@min-kulture.hr

Konzervatorski ured u Poreču

Pročelnica: Narcisa Bolšec Ferri

Sv. Maura 16a, 52440 Poreč

tel.: 052 451 711; fax: 052 451 829

e-pošta: narcisa.bolsec-ferri@min-kulture.hr

Konzervatorski ured u Pakracu

Pročelnik: dr. Žarko Španiček

Trg bana Jelačića 18, 34550 Pakrac

tel.: 034 412 844

e-pošta: zarko.spanicek@min-kulture.hr

Konzervatorski odjel u Vukovaru

Pročelnica: Zdenka Predrijevac, dipl. ing. građ.

J. J. Strossmayera 25, 32000 Vukovar,

tel/fax: 032 441 421

e-pošta: zdenka.predrijevac@min-kulture.hr

U svaku katoličku obitelj

Glas Koncila

hrvatski katolički tjednik

pretplatite se i vjeromdostojne novine stižu na vašu adresu

Kaptol 8, pp 216, Zagreb, tel.: 01/ 4874 326, faks: 01/ 4874 328
www.glas-koncila.hr, e-pošta: pretplata@glas-koncila.hr

ANDRIJA LUKINVIĆ (UR.)

MAJKA BOŽJA JERUZALEMSKA NA TRŠKOM VRHU

21x26 cm; 152 str.; tvrdi uvez; 160 kn

Monografija

Monografija izdana u prigodi 250. obljetnice posvete hodočasničke crkve sv. Marije Jeruzalemske na Trškom Vrh u želji upozoriti na umjetničku ljepotu i sklad te sakralne građevine, pod čijim se svodovima već stoljećima okupljaju naraštaji proštenjara iz cijele sjeverozapadne Hrvatske i susjednih zemalja, prepoznajući se vjernim i poniznim Marijinim štovateljima. Svetište je do danas sačuvano u gotovo izvornom obliku te je, uz Mariju Bisticu, najposjećenija hodočasnička crkva u Zagrebačkoj nadbiskupiji.

Četvero renomiranih stručnjaka stručno i znalčki, uz brojne fotografije, pojašnjavaju mnoge pojedinosti o tom vrhunskom ostvarenju kasnobarokne umjetnosti na tlu Hrvatske.

Andrija Lukinović piše o povijesti nastanka i razvoja prošteništa Majke Božje Jeruzalemske na Trškom Vrh. Arhitekturu crkve u svom je prilogu opisala Katarina Horvat-Levaj. Barokni inventar prikazala je Doris Baričević, a poruku zidnih slika u riječi je pretočila Mirjana Repanić-Braun.

ANDRIJA LUKINVIĆ (UR.)

MAJKA BOŽJA JERUZALEMSKA NA TRŠKOM VRHU

Sakralni kulturno-povijesni vodič

Lukinović na 48 stranica donosi iscrpne podatke o zemljopisnim značajkama mjesta, nastanku štovanja Gospe Jeruzalemske, čitatelje i hodočasnike upoznaje s povijesti svetišta, njegovoj izgradnji i umjetničkoj vrijednosti, kao i s proštenjima i hodočašćima na kojima se stoljećima okupljaju brojni vjernici. Tekst je obogaćen zanimljivim fotografskim priložima, koji oslikavaju bogatstvo sakralne umjetnosti i unutrašnjeg inventara tog svetišta.

12x17 cm; 44 str.; meki uvez; 30 kn

U biblioteci »Sakralni kulturno-povijesni vodiči« dosad su objavljeni vodiči: »Čučerje«, »Kutina«, »Suhopolje«, »Crkva svete Katarine u Zagrebu«, »Staro Petrovo Selo«, »Sveta Marija u Međimurju«, »Sveti Volfgang u Vukovju nad Klenovnikom« i »Crkva Svih svetih – Blato«.

DO SADA
OBJAVLJENO:

192 stranice
Cijena: 60 kuna

288 stranica
Cijena: 60 kuna

126 stranica
Cijena: 60 kuna

156 stranica
Cijena: 60 kuna

272 stranice
Cijena: 60 kuna

204 stranice
Cijena: 60 kuna

216 stranica
Cijena: 60 kuna

NARUDŽBE:
Glas Koncila, Kaptol 8, Zagreb
Tel.: 01/4874-326; Faks: 4874-328
e-mail: pretplata@glas-koncila.hr
www.glas-koncila.hr

Ured za kulturna dobra
Godišnjak za kulturu i crkvena kulturna dobra

Nakladnik / *Publisher:*

GLAS KONCILA, ZAGREB, KAPTOL 8
www.glas-koncila.hr

Za nakladnika / *For publisher:*

STJEPAN POGAČIĆ

Lektura / *Language Editor:*

JOSIP SINJERI

Prijelom / *Computer type set:*

BLAŽENKA MATIĆ / SINIŠA KOLAR

Naklada / *Edition:*

600

bona

Culturalia

ecumensiae

› *Zagrebačka katedrala nakon završetka restauracije, a prije rušenja Bakačeve kule, oko 1906.*

› *Herman Bollé, projekt za restauraciju crkve i hodočasničkog kompleksa u Mariji Bistrici, 1878.*

› *Krapina, ž. c., orgulje Heferer*